The New York Times haber ve yorumları Oksijen'de

The New York Times

Yeni üçleme: Tanrı aile bir de Bitcoin

Bitcoin'e verilen destek ile aşırı sağ arasında süregelen bir bağlantı var. Bu ilişki muhafazakarlığın 'altın' takıntısını hatırlatıyor ama ondan da kuvvetli. **24'de**

Nobel ödüllü Paul Krugman kaleme aldı

Eşitsizliği gidermeyen teknoloji kime yarar?

MIT'den iktisat profesörü Daron Acemoğlu'na göre son 40 yılda ABD'deki çalışanların ücretlerinde giderek artan eşitsizlikte "aşırı otomasyon"un büyük payı var. **24'de**

Pulitzer'li teknoloji ve ekonomi yazarı Steve Lohr yazdı

Acemoğlu

OKSİJEN 1 YAŞINDA

"Bu devirde gazete çıkar mı?" sorusuna cevap vermek en az hazırlıklarımız kadar zamanımızı alıyordu geçtiğimiz yılın ocak ayında.

Biz toplumun bir kesiminin "kaliteli içeriğe, her konuda fikri olanlar yerine konusunda uzman isimlerin yorumlarını yayınlayan, kitaba, sinemaya, tiyatroya, konsere, kültür-sanata önem veren, çevreye-doğaya saygılı, dünyanın saygın gazetelerinin ana yayın prensiplerini içselleştirmiş bir gazete"yi benimseyeceğine inanarak yola çıktık.

İyi ki de inanmışız.

Kısa sürede hiç de küçümsenmeyecek bir OKSİJEN ailesi oluşturdunuz. Hepinize tek tek teşekkür ediyoruz.

Daha yolun başındayız. Emin olun ki OKSİJEN her hafta daha iyi olacak.

Yayın hayatımızın birinci yılını geride bırakırken, dünyanın tartışmasız en etkili ve prestijli gazetesi olarak kabul edilen The New York Times'ın Lisans Grubu'yla yaptığımız anlaşmayı gururla ilan ediyoruz.

Küresel medyanın en hızlı büyüyen gazetesi olan The New York Times "Basılmaya değer tüm haberler" sloganıyla, dijital ve basılı tarafta 8.3 milyonu aşkın aboneye ulaşıyor.

Bu anlaşma sayesinde 1700 The New York Times muhabirinin haberleri ve aralarında Nobel Ekonomi Ödüllü Paul Krugman ile 3 Pulitzer'e layık görülen Thomas L. Friedman'ın da bulunduğu yazar kadrosunun yorumlarından bir seçkiyi kelimesi kelimesine her hafta OKSİJEN'de bulacaksınız.

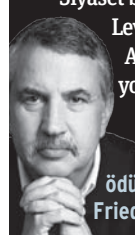
İki hafta sonra devreye girecek bir sürprizimiz daha var. Sizlerden aldığımız güçle çıtayı yükseltmeye devam edeceğiz.

Saygılarımızla. OKSİJEN

The New York Times

ABD'de İsrail modeli mümkün mü?

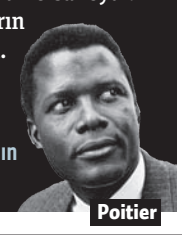
İsrail'in etkili siyasetçileri gururu bir kenara bırakıp ulusal birlik hükümeti için bir araya geldi. Siyaset bilimci Steven Levitsky'ye göre Amerika da bu yolu izleyebilir. **25'de**

Üç Pulitzer ödüllü Thomas L. Friedman'ın yazısı

Sidney Poitier ile akşam yemeği

Bizim meslekte her çeşit insanla tanışırsınız, kolay etkilenmek mesleki bir zorunluluk gibidir. Ama Poitier sadece bir yıldız değildi, bir efsaneydi. Siyahların kralıydı. **2'de**

Charles M. Blow'ın yazısı

Poitier

HAFTALIK Oksijen

www.gazeteoksijen.com

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

OCAK 2022 < 10 TL

Karanlığın yuttuğu bir genç daha

Enes Kara

Ne yazık ki bu ülke bir gencin daha hayattan kopmasına neden oldu. Aslında intihar edenin kendisi olduğunu görmeden, anlamadan...

Vicdanlar nasır bağladı sanıyordum. Ama intihar eden Enes Kara adlı tıp fakültesi öğrencisi, vicdanların körelmediğini gösterdi. Tarikat yurtlarında çocuklara yapılmadık kötülük kalmadı. Bu kadar büyük bir toplumsal yara ancak o karanlık köşelere ışık tutarak görülebilir...

ZÜLFÜ LİVANELİ 6'da

Üstad Gürbüz Doğan Ekşioğlu'nun izniyle...

Ellerim böyle boş boş mu kalacaktı?

Üç büyük takım 46 yıl sonra aynı anda teknik direktör değiştirdi. Üstelik başkanlar tersini söylemesine rağmen... Uluslararası başarılarımız Türkiye'nin demokratikleştiği, milli gelirin arttığı dönemlere denk gelir. Nedeni çok açık: Ekonomi iyiyken iyi transferler yapabiliyoruz, fakirleştikçe tersi oluyor.

MEHMET Y. YILMAZ 18-19da

Erdoğan'ın maharetini küçümsemek

Artık küçük adımlar anlamını kaybetti. Muhalefetin "Erdoğan gidecek" söylemi yetmez, yetmiyor. Bir çılgın projeye ihtiyaç var, yeni iddia ancak demokrasi olabilir

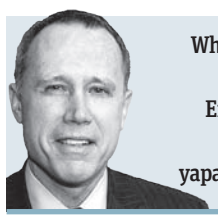
Demokrasi artık bugün siyasi bir mesele değil, var olma meselesi. Hangi siyasi taraftan bakarsak bakalım zamanın ruhunun gereği önce demokrasi talebi. Muhalefet meseleyi itiş-kakışa dayalı siyasetle götürürse, seçimi kaybedebilir de...

Toplumun beklediği muhalefet, muhafazakarları kızdırmayacağını sanarak, intihar eden Enes Kara için tavır alıp cemaat yurtlarını tartışmaktan kaçınmak değil. Bürokratik mekanların zincirli kapıları önünde fotoğraf vermek de değil...

BEKİR AĞIRDIR'23 te

Rakamlar ürkütse de yorumlar umut verici

Whatsapp'ta üç gündür dolaşan "Martta normale döneceğiz" başlıklı yazı ABD'deki Massachusetts General Hospital Enfeksiyon Hastalıkları Direktörü Prof. Edward Ryan'ın bir konuşmasından alıntı. Ryan "Vakalar 10-21 Ocak'ta pik yapacak, sonraki 2-4 hafta hızlı düşüş göreceğiz" diyor. **10'da**

Connecticut Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Derya Unutmaz da Omicron'un salgının sonunu getirdiğini düşünenlerden. Unutmaz "Soğuk algınlığı, grip gibi endemik hale gelecek. Enfeksiyonlar ve aşılarla bir kalkan oluştu, Omicron'la sürü bağışıklığı her gün artıyor" görüşünde. **AYŞE ACAR'ın röportajı 7'de**

New Scientist dergisi Covid'in olası seyrini kapağına taşıdı. Analize göre 2022'de salgının "tamamen" bitmesi mümkün görünmüyor. Salgın, bağışıklığı düşük olanlar arasında yayılan bir endemiye dönme sinyalleri verebilir. Maske ve sosyal mesafenin önemi devam edecek. **10'da**

Sütle ilgili doğru bildiğiniz yanlışlar

Bugünkü süt ürünleri geçmiştekinden çok farklı. Hayvanlar doğal beslenmiyor, antibiyotikler süte yansıyor. Ayrıca sütün kemikleri güçlendirdiği bir propagandadan ibaret, hiçbir kanıtı yok. **8-9'da**

DR. MARK HYMAN

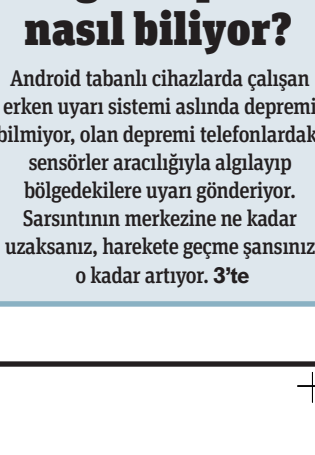
Dijital defin hizmetleri

Bizimle birlikte yaşayan tüm dijital varlıklarımız bizimle birlikte yok olabilir. Hepimizi bekleyen bu olası son, "dijital defin hizmetleri" diye özetleyebileceğimiz yeni bir sektör doğurdu. **29'da**

SERDAR KUZULOĞLU

FINANCIAL TIMES

Tim Cook

Günlük getirisi 700 milyon $

Steve Jobs'tan sonra Apple'ın başına geçen Tim Cook bir başarı öyküsü yazdı. Onun döneminde Apple'ın değeri günde 700 milyon dolardan fazla arttı, Jobs'un en ateşli hayranları Cook'u küçümsediklerini kabullendi. **14'te**

Google depremi nasıl biliyor?

Android tabanlı cihazlarda çalışan erken uyarı sistemi aslında depremi bilmiyor, olan depremi telefonlardaki sensörler aracılığıyla algılayıp bölgedekilere uyarı gönderiyor. Sarsıntının merkezine ne kadar uzaksanız, harekete geçme şansınız o kadar artıyor. **3'te**

KIZILBÜK'TE BÖLGE HALKININ İTİRAZLARINI DİNLEDİK

173 bin metrekare araziye 277 bin metrekare inşaat

Marmaris'te Sinpaş'a ait inşaat çevrecilerin hedefinde. Sorunun temelinde denize sıfır inşaata 1.30 emsal verilmesi var. Bakir koyda 1407 devremülk, 205 odalı otel, 260 villa ve 4 plaj yapılıyor. İnşaatı yerinde görmek istedik, ancak kamusal alan olmasına rağmen Sinpaş görevlileri engel oldu. **NİMET KIRAÇ'ın izlenimleri 20'de**

Yayıncıların imdat çığlığı

Yayıncılar bir bildiriyle kitap basamaz hale geldiklerini duyurdu. Krizin sebebi maliyetler. Geçen yıl 46 liraya mal olan 380 sayfalık kitap bu yıl yüzde 53'lük artışla 70 liraya basılabiliyor.

Uzmanından yeni medya

Twitter'da 7.2 milyon, Youtube'da 1.3 milyon takipçisi var. Her gün ortalama 300 bin kişi videolarını izliyor. Dijital medyayı en iyi kullanan isimlerden Cüneyt Özdemir yeni haberciliği anlattı.

Cüneyt Özdemir

9 772718 075113

Moda haberleriyle dünya turu

Yeni yılın ilk ayına hızlı bir giriş yapan uluslararası lüks markaların film, animasyon, sanat ve iletişim projelerinden haberler...

ECE SÜKAN

BOTTEGA VENETA ÇİN SEDDİ'NDE

İletişim ve pazarlama mecralarında alternatif üretmeyi tercih eden Bottega Veneta markası, Instagram hesaplarını tamamen kapatıp, Los Angeles havaalanının etrafındaki çatılara, uçak inişlerinde - kalkışlarında görülecek şekilde reklamlarını yerleştirmesinin akabinde, bu kez Çin Seddi'ne uzanıyor. Çin Yeni Yılı kutlamaları için, Çince 'Mutlu Yıllar' mesajıyla birlikte markanın logosunun yer aldığı enstalasyon, markanın imza rengi yeşil zemin üzerine Çin kültüründe şansı temsil eden turuncu harflerden oluşuyor. Bu enstalasyonla birlikte Bottega Veneta, Çin Seddi'nin Doğu kanadındaki, 'cennetin altındaki ilk geçiş' anlamına gelen "Shanhai Pass" bölümünün renovasyonuna da bağış yaparak katkıda bulunuyor.

JAPON ANİMESİ İSPANYOL LÜKS MARKASIYLA BULUŞTU

2003 yılında 'En iyi Animasyon Film' Oscar ödülünü kazanan ve 21. yüz yılın en iyi film listelerinde en üst sıralarda yer alan 'Spirited Away' filminin anime karakterleri Loewe markasıyla beraber bir moda koleksiyonuna dönüştü. Kreatif direktör Jonathan Anderson'ın "Giyilebilir bir film" olarak tanımladığı kapsül koleksiyon, filmdeki anime karakterlerin çoğunun 'elle çizilmiş' olması gibi, Loewe markasının da zanaatkarlığa adanmış yaklaşımını yansıtıyor. Japonya'dan yapımcı Studio Ghibli ve yönetmen Hayao Miyazaki'nin bu büyülü animasyon filmindeki karakterler, puffer montlarda, örmelerde, jean pantolonlarda, battaniye, atkı ve deri ürünlerde tekrar hayat buluyor...

YUNAN ARTİZANLAR DIOR BELGESELİNDE

Dior modaevinin kreatif direktörü Maria Grazia Chiuri, kadın gücünü onurlandırmak motivasyonuyla kadın sanatçılarla gerçekleştirdiği iş birliği projelerine bir yenisini daha ekledi. Yunanistan'ın lokal artizanlarıyla beraber hazırladığı Dior Cruise 2022 koleksiyonunun ve Atina'daki Panathenaic Stadyum'unda gerçekleşen defilesinin yapım süreçlerini işleyen belgesel filmini yine Atina'dan bir kadın yönetmen, Marianna Economou çekti. "The Greek Bar Jacket" adlı belgesel film, Chiuri'nin lokal terzilerle, el işi ustalarıyla, sanatçılarla beraber nasıl çalıştığını ve üretimlerinin bir koleksiyona evrilme aşamalarını mercek altına alıyor. 2019 yapımı "When Tomatoes Met Wagner" belgeseliyle Chiuri'nin dikkatini çeken yönetmen Economou, her bir artizanın çalışma tekniklerini ve süreçlerini de belgesele dahil ediyor. "The Greek Bar Jacket" belgeselini Dior YouTube kanalında izleyebilirsiniz.

Walker harman viskinin başına gelen ilk kadın oldu

Bu yılın başından itibaren Johnnie Walker markasının da sahibi olan Diageo şirketinde tarihi bir dönüşüm yaşandı. Şirkette 40 yıldan uzun süredir çalışmakta olan Baş Harmancı Dr. Jim Beveridge görevini Dr. Emma Walker'a bıraktı.

Beveridge, 20 yıldır dünyanın en çok satan viski markasının en prestijli konumlarından biri olan baş harmancılık koltuğundaydı.

İlk baş harmancının şirketin kurucusu John Walker olduğu şirket 200 yılı aşkın tarihi boyunca bu göreve çok az sayıda kişi getirdi. Son isim tarihte bu göreve gelen ilk kadın oldu. Ancak isim benzerliği yanlış anlamaya yol açabilir. Emma Walker'ın şirketin kurucusu Walker ailesiyle bir ilişkisi yok.

Her aşamada çalıştı

The Whiskey Wash isimli viski sitesine konuşan Walker, Diageo'daki 13 yıllık kariyeri boyunca viski üretiminin fermantasyon, damıtma ve olgunlaşma gibi farklı aşamalarınrda çalışmış. Şirkete bir bilim insanı olarak başvurmuş ve kendi deyimiyle "bir daha arkasına bakmamış."

Selefinin 12 kişilik ekibindeydi ve son altı yılında ağırlıklı olarak Johnnie Walker için çalıştı. Daha önce de markanın genişlemesini sağlayan Johnnie Walker Blue Label Ghost and Rare serilerinde ve şirketin logosundaki erkek figürünün bir kadın figürüyle değiştirildiği Jane Walker by Johnnie Walker ürününde çalıştı.

Röportajda ustasına saygısını da dile getiren Walker "Lezzet üzerinde denemeler yapmayı ve yeniliği seviyorum. Sadece bize ünümüzü sağlayan rakipsiz kaliteyi sunmaya devam etmek için değil, aynı zamanda yeni nesil Scotch viski hayranlarına hitap edecek karışımlar sunmak için de çok çalışacağız" diyor. "Kariyerim boyunca, bilgisi ve cömertliği viski dünyasında emsalsiz olan Jim ile çalışarak çok şey öğrendim."

İmparatorluk nişanı

Johnnie Walker'a kimyager olarak giren Jim Beveridge 2019'da kraliçe tarafından Britanya İmparatorluk Nişanı ile ödüllendirilmişti.

Johnnie Walker yılda 223 milyon şişe viski satıyor.

Kurucu Walker, İskoçya'daki Kilmarnock kasabasında viski harmanlama işine küçük bir viski dükkanında başlamıştı. •

Cebimizde küçük birer sismik istasyon var

Cep telefonları sahip oldukları sensörler sayesinde meydana gelen bir depremin yıkıcı dalgası ulaşmadan saniyeler önce haber verebiliyor. Deprem bölgesine mesafe ne kadar uzak ise o kadar erken bilgi verebiliyor ve bu süre 1 dakikaya kadar ulaşabiliyor

BARAN CAN SAYIN

Tarih 5 Ocak 2022... Yer Akdeniz açıkları; Alanya'dan yaklaşık 57 kilometre açıkta...

O gün deniz dibinde 5.3 şiddetinde bir deprem meydana geldi. Ancak deprem dalgaları Alanya'ya ulaşmadan saniyeler önce Android tabanlı cep telefonlarına Google aracılığıyla deprem bilgisi iletildi.

Tuna Tuğcu

Google ve Android'in kullandığı bu erken uyarı sistemi gündeme oturdu. Peki bu uygulama nedir, nasıl çalışıyor? Deprem erken uyarı sistemi mi? Sadece Android tabanlı cep telefonlarında mı kullanılıyor?

"Daha geliştirilme aşamasında"

Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tuna Tuğcu, sistemin yazılım tarafını anlattı: "İlk defa Android telefon alıp kullanmaya başladığınızda sizden bir sürü şeye erişim izni ister. Google Maps'i düşünün. Trafiğin nerede sıkışık, nerede sakin olduğu bilgisini kullanıcılardan edindiği konum bilgisini işleyerek saptar. Telefonlarımızda çeşitli sensörler var. Örneğin sağlık uygulamaları, gün içinde ne kadar hareket ettiğimizi bu sensörlerle söyleyebiliyor. Adım ölçerler kaç adım attığımızı öğreniyor. Hatta, o anki hareketi ve titreşimi yorumlayarak yürüyor musunuz, araçta mısınız, bisiklette misiniz, sensörler bunun bilgisine bile ulaşıyor. Bu sensörlerden biri de ivmeölçer. Google, Harvard Üniversitesi'yle bu konuda ortak bir çalışma yürüttü. İvmeölçeri kullanarak depremi olduğu anda insanlara duyurmaya çalışıyorlar. Çünkü telefon, sizin hissetmediğiniz titreşimleri dahi algılar. Burada kıstas yalnızca bir ya da birkaç kişiden gelen sinyaller değil elbette... Ancak belirli bir bölgede belirli bir sayının üzerinde insanın telefonundan aynı sinyal geliyorsa, bu depreme dair bir indikatördür.

Şerif Barış

Peki güvenilir mi? Bu soruya Prof. Dr. Tuğcu şu cevabı veriyor: "Halen geliştirilme aşamasında olan bir sistemden bahsediyoruz. Evet, Alanya'da gerçekleşen depremde depremi doğru bir şekilde duyurmayı başardı. Ancak bu daima güvenilir olacağı anlamına gelmez... Çünkü kaçırdığı depremler olabilir. Deprem olarak yorumladığı ama aslında deprem olmayan olaylar olabilir. Bir metro inşaatının ya da patlatılan bir dinamitin titreşimini deprem olarak algılayabilir. Her şeye rağmen güzel bir sistem."

İvmeölçeri deprem istasyonu olarak kullanıyor

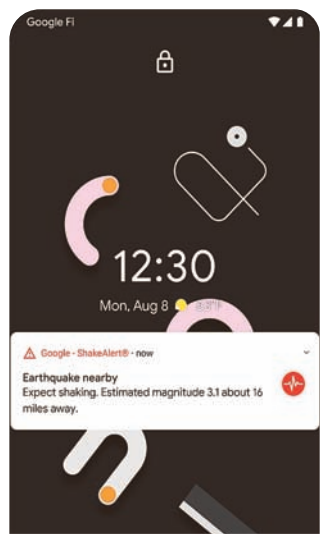
Kocaeli Üniversitesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü Yer Fiziği Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Şerif Barış, sistemin 'depremi önceden saptamadığının' altını çiziyor: "Deprem gerçekleşmeden bir dakika önce tespit edip duyurmak söz konusu değil. Dünyada böyle bir sistem yok. Google'ın Android'le iş birliği içinde yaptığı şey, ivmeölçerleri birer deprem istasyonu gibi kullanmak. Titreşimlere duyarlı sensörler olan ivmeölçerler, gerçekleşmekte olan depremin büyüklüğünü, yerini ve şiddetini algılayarak saptar ve depreme dair edindiği verileri sinyal olarak merkeze iletir. İvmeölçerlerin ileteceği sinyallere 4 şiddetinde bir sınır getirilmiştir, zaten bunun altında gerçekleşen deprem değil, depremciktir."

Bu sistem sadece android telefonlarda mı çalışıyor? Prof. Dr. Şerif Barış "Hayır" diyor: "Bu basit ivmeölçerler bütün akıllı telefonlarda bulunuyor. Tek fark Google, bu hizmeti Android kullanıcılarına otomatik sunuyor, diğer telefonlarda sismometre aplikasyonları indirmeniz gerek. Google, Android ve diğer sismometre aplikasyonları, aynı zamanda uluslararası veri merkezlerinden aldıkları bilgileri de anında işleyerek kullanıcılarla paylaşıyorlar. Deprem olur olmaz ilk yayılan P dalgaları eriştiğinde telefonlardaki bu erken uyarı sistemi de sinyal göndermeye başlayarak devreye giriyor."

Deprem tahmini değil erken uyarı

Naci Görür

Bilim Akademisi üyesi Prof. Dr. Naci Görür sistemin çalışma prensibini anlatıyor: "Deprem, dalgalar meydana getirir. Bu dalgalara P ve S dalgaları denir. İlk yayılan P dalgası, sarsar ama hasar vermez. Onun ardı sıra gelen S dalgası asıl yıkımı yaratan dalgadır. Depremin meydana geldiği yer, derinlik, yer kabuğunun etkilerine göre P dalgasının hızı değişkenlik gösterir ve genellikle saniyede 5 kilometre hızla yol alır. S dalgası ise P'ye oranla daha yavaştır. Kaba bir ifadeyle depremden 10 kilometre uzaktaysanız depremi 2 saniye, 20 kilometre uzaktaysanız 4 saniye sonra hissedersiniz. Erken uyarı sistemi, P dalgası geldikten sonra gerçek hasara neden olacak S dalgasına yönelik insanların onlar henüz depremi hissetmeden uyarılması içindir. Olası Marmara Depremi üzerinden örnek verirsek; siz Kadıköy'deyseniz fay ile aranızda yaklaşık 15-16 kilometre var demektir. P dalgası yıkıcı olan S dalgasından 3 saniye önce Kadıköy'e ulaşacak. 20-21 kilometre uzaklıkta bulunan Beşiktaş'a ise P dalgası, S dalgasından yaklaşık 4 saniye önce erişecek." •

iPhone'larda app yüklemek gerekiyor

iPhone'larda en bilinen app 'Earthquake - alerts and map'. Yine konum ve cep telefonundaki sensörleri kullanıyor. Programı indirdikten sonra başta konum bilgisine erişim izni vermek gerekiyor. Earthquake Network, Shakealert ve Myshake diğer app'ler.

Android telefonda sistem nasıl çalışıyor?

Telefonunuzun ayarlar bölümüne girin. Arama alanına "Konum" yazın ve bu sekmeyi açın. Açılan ekranda, "Deprem Uyarıları" ekranına basın. Eğer aktif ise deprem uyarısı kullanıma açık demektir. Aktif değilse bu ekran aracılığıyla aktif hale getirebilirsiniz.

Google nasıl biliyor?

Google, 2020 yılında ABD'nin deprem konusunda 1 numaralı otoritesi olan Jeolojik Araştırma Merkezi ile iş birliği yaparak deprem erken uyarı mesajlarını devreye soktu. Bu mesajlar için California'daki 700 sismik istasyondan gelen veriler kullanıldı. "ShakeAlert" adı verilen bu erken uyarı sistemi, yeraltında bir depremden sadece saniyeler önce tespit edilebilen S dalgalarını belirlediğinde hemen Google serverlarına bilgi ulaşacak ve Google'ın Android işletim sistemi kullanan telefonlarına uyarı gidecekti. 6.2'lik San Francisco depreminde sistem başarı ile test edildi.

Google mühendisleri, bu kez sismik istasyonları olmayan ülkelerde bu sistemi nasıl çalıştırabileceklerini düşünmeye başladı ve harika bir fikir buldular. Tüm akıllı cep telefonlarında çok hassas bir akselometre (ivmeölçer) vardı. Bunlar deprem öncesi gelen S dalgasını tespit etmekte kullanılabilirdi. Google mühendisleri buna "Android Deprem Uyarı Sistemi" adını verdi. Böylece milyonlarca Android telefon küçük sismik istasyon oldu. Geçen yılın Nisan ayında Türkiye de programa dahil edildi.

Sistem cep telefonlarına iki çeşit mesaj gönderiyor.

4.5 büyüklüğüne yakın bir deprem olduğunda 'Dikkatli olun' mesajı gidiyor.

4.5 üzeri depremde ise 'Harekete geçin' mesajı yüksek sesli bir uyarıyla geliyor.

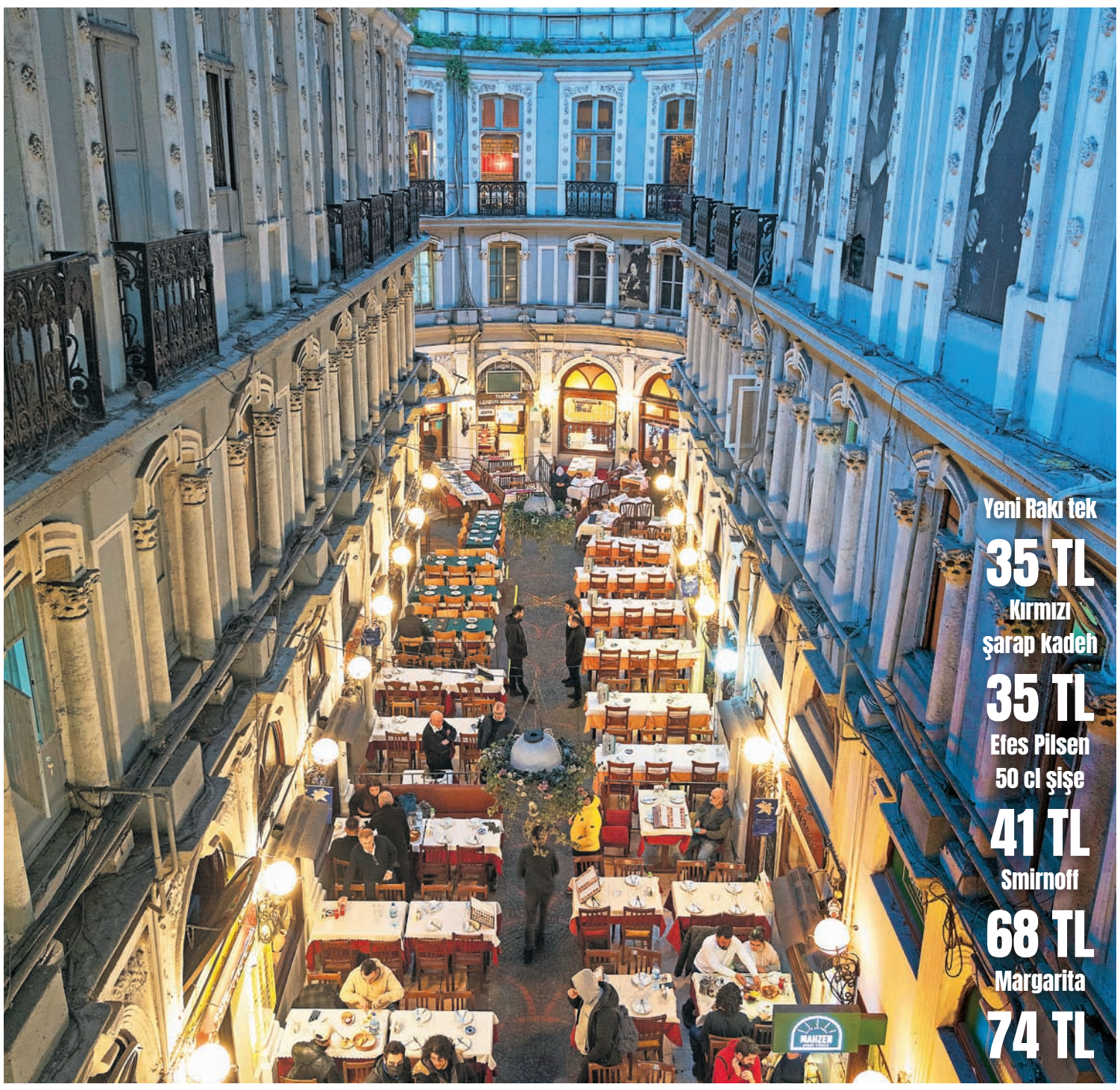
YUSUF AKCAKAYA
BARAN CAN SAYIN

Bu hesabın içinden ne işletmeci ne de müşteri çıkabiliyor

Pandemi kapanmaları eğlence sektörüne kroşeyi vurmuştu, ÖTV zammı ise nakavt etti. İşletmeciler maliyeti fiyatlara tam yansıtamamaktan, müşteriler birkaç ayda ikiye katlanan hesaplardan şikayetçi. Müdavimler az içerek, bahşiş vermeyerek günü kurtarmaya çalışıyor. Esnaf ise neyi nasıl kurtaracağını bilmiyor

Önce mülk sahiplerinin kira zammı, sonra gıda ürünlerine gelen zam... Ardından asgari ücretteki artış... Peşi sıra listeye elektrik zammı da eklendi, nihayetinde alkollü ürünlerdeki vergi oranına yapılan düzenleme eğlence sektörünün kimyasını hepten bozdu.

Bu tabloyu yakından görmek, hem işletme sahiplerini hem de müşterileri dinlemek için İstanbul'un gözde eğlence noktalarından Taksim, Beşiktaş, Karaköy ve Kadıköy'ün nabzını tuttuk. Gittiğimiz mekanlardaki ortak manzara, hafta sonu olmasına rağmen yalnızca birkaç masanın dolu olmasıydı. Müşteri tarafında ise "Ne hesap gelecek?" endişesi hakimdi.

Bir zamanlar masaların arasında zor yürünen, kalabalığın uğultusundan insanın kendi sesini duymakta zorlandığı Çiçek Pasajı artık bu halde...

İnsanlar artık yemekten kısıyor

MUSTAFA AĞBULUT (Köşebaşı / Marka Müdürü) "Normalde insanlar önce lüksünden, giyiminden kısar, son aşamada boğazından kısmaya başlar. Şimdi o noktaya geldik. Her ürüne en az yüzde 60 zam geldi, biz bu zammı ancak yüzde 15 oranında menülere yansıtabiliyoruz. Daha fazlasını yapsak müşteri kaldıramaz, yani kardan vazgeçmiş durumdayız. Örneğin rakıya gelen ÖTV zammının bir kısmını müşteriye bir kısmını kendimize yansıttık; bir rakı 600 lira oldu diyemeyiz çünkü müşteriye, böyle bir fiyat olamaz. Bir yandan kârımızı kısarken diğer yandan müşteri sayımız düşüyor. Yılbaşındaki zamlardan sonra yüzde 40 azaldı. Daha önce 30 masamız olurken şimdi 10 masa ancak oluyor, onlar da 70'lik rakı açacağına 50'lik açıyor."

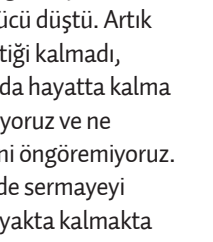
Vahşi bir ormanda yaşam savaşındayız

BEHZAT ŞAHİN (Cibalikapı Balıkçısı / Sahibi) "Zamları orantısal olarak yansıtsak müşteri gelmeyecek, yansıtmayınca da zarar edeceğiz. Sadece bizim değil müşterinin de satın alma gücü düştü. Artık bu işin matematiği kalmadı, vahşi bir ormanda hayatta kalma mücadelesi veriyoruz ve ne zaman biteceğini öngöremiyoruz. Covid döneminde sermayeyi tükettik şimdi ayakta kalmakta zorlanıyoruz. Salgın yüzünden müşteri sayımız yüzde 30 kadar azalmıştı. Son zamlardan sonra yüzde 40'lık bir azalma daha oldu. Müşterinin ödediği hesap ise değişmedi. Çünkü önceden kişi başı 300 ödüyorsa bu bütçenin üzerine çıkmıyor. Sipariş ettiği meze sayısını azaltıyor ya da daha az içerek aynı bütçeye sığıyor."

8 euro hesap ödeyen Avrupalı sitem ediyor

EROL GÜNEY (Güney Restoran / Sahibi) "Eskiden de 20 masamız dolardı şimdi de öyle. Ama bunların yarısı yerliydi, son bir haftadır bu sayı 1-2 masaya kadar düştü. Mesela şu anki 20 masadan 18'i yabancı, bunların çoğunluğu da Rus. Ama onlar da fiyatlardan şikayetçi. Geçen gün Avrupalı bir kadın, bir kadeh şarap içip atıştırmalık aldı, 120 lira hesap ödedi; yani 8 euro. Ama gelip itiraz etti pahalılıktan."

700 fıçı satardım şimdi 30 tane satsam kralım

ZORBEY ÇELİK (Taksim Kraft / İşletmeci) "Yıllar önce yüzde 300 karla sattığımız biraların karı şu an yüzde 30'larda. Eskiden 700 fıçı bira satardım, dükkanımın önünde kuyruk olurdu ve 17 çalışanım vardı. Şimdi 1-2 çalışanım var ve 30 fıçı satsam kralım. Pazar günü akşam 10'da burada 7-8 masa dolu olması gerekirken şimdi 1 masamız var. Elektrik zamdan sonra 2 bin lira gelecek, su 250 lira geliyor, 4 bin 600 lira kira ve bin lira kiranın stopajı, eğlence vergisi 450 lira, bir çalışanım var ona 4 bin 500 lira maaş. Diğer giderleri de topladığında sadece burası 14 bin ediyor. ÖTV zamlarından sonra 100 bardak bira veren bir fıçı 1200 liradan 1800'e çıktı, birayı 30'dan sattığımı düşünürsen 3 bin lira ediyor bu. Yani ayda 14 fıçıdan sonra kar etmeye başlıyorum ama şu an 14 fıçıyı geçemiyorum."

Artık on kişiden biri bahşiş bırakıyor

TANER KAPLAN (Beer Borsa / Sahibi) "Artık neye ne kadar zam geldiğini unutuyoruz, neye ne kadar zam yapacağımızı da bilemiyoruz bu yüzden. Daha elektrik ve çalışan maaşı zamlarını görmedik mesela. Kar etmek için 50'den aşağı satmamamız gereken birayı 38'e veriyoruz, para kazanmayı unuttuk. Bu 38 liralık bira eylülde 16 liraydı. Bahşişler bile düştü, müşterilerin yarısı bahşiş bırakırken, son zamlardan sonra bu yüzde 10'a düştü."

Türklerden kokteyl içen artık kalmadı

BORA YILMAZ (Bova Bar / Şef) "Ağır alkol içen biraya döndü, bira içen sayısını azaltmaya başladı, 1-2 bira içip kalkansa evinde içiyor artık ya da daha ucuz mekanlara gidiyor. Kokteylden hiç bahsetmiyorum bile, yerlilerden içen kalmadı.)

1 Ocak'ta işler bıçak gibi kesildi

DENİZ YILDIRIM (Station Karaköy / Sahibi) "Burası Karaköy'ün en hareketli caddesi, ilk defa böyle boş görüyorum. Alkolde bire üç kar koyulur, biri personele biri gıdaya gider gerisi sizindir; bana kalan bir şey yok şu anda. Son iki günde menüye bakıp kalkan 20 masa oldu, daha önce böyle bir şey hatırlamıyorum. İşler böyle giderse 12 çalışanımdan çıkartmak zorunda kalacaklarım var."

Kadıköy sokaklarını hiç böyle görmemiştim

SEYHUN AKAT (Grange Bar / Şef) "8 yıldır Kadıköy'de eğlence sektörünün içerisindeyim, Kadıköy sokaklarını hiçbir yılbaşında böyle görmemiştim. Sokaklar bomboştu. Cumartesi günü, yani en yoğun günümüzde, normalde sattığım tekila shot'ların üçte birini ancak satabildim. Önceden 55 lira olan beşli tekila shot, zam sonrası 85 lira oldu. Bu artışın elbette müşteri üzerinde bir etkisi olacaktır. Umudumuz Şubat'ta. Maaşlara zam yansıdığında belki bir nebze hareketlenme olur."

Olay yalnız alkol zammından ibaret değil

CİHAN ÇABUK (Pablo Bar / İşletmeci) "Eskiden bizde fıçı bira 23 liraydı, şimdi 36 lira. Mart veya nisanda tekrar fiyat artışı yapmak zorunda kalacağız. Çünkü her şeye zam geldi. Henüz o evrede değiliz ama bütün bunların sonucunda bir stagflasyon yaşanabilir. Ne demek bu? Mal var, ama pahalı olduğundan talep yok, talep olmayınca bir noktadan sonra arz da yok. Küresel tedarik krizi sırasında yüksek alkollü içki bulmakta sıkıntı yaşadık. Zamlardan sonra da aynı tehlikeyle yüzleşebiliriz, çünkü insanlar evlerinde içmeye yöneldiği için tedarikçi firmaların önceliği artık barlar değil, süpermarketler oldu." •

"Nevizade'de yürünemiyor olması lazımdı ama dolu bir masamız yok"

Serhat Çakır, Nevizade'deki GOA'nın şefi. Ona denk geldiğimizde yüzü asık bir şekilde, biraz da umutsuzca sokaktan geçen birkaç kişiyi kendi mekanına oturmak için ikna etmeye çalışıyordu: "Nevizade'de bu saatlerde yürünemiyor olması lazım ama bizim bir dolu masamız bile yok. Burası kalbidir eğlencenin, burası ölmüşse diğer yerleri düşünemiyorum. Kâra geçmemiz için 15 masayı devirmemiz lazım ama yok. 52 bin lira kirası var burasının, kolay mı?"

Ayşe Nilgün ve Seda Bodur 30 yaşında iki arkadaş. Ayşe kimyager, Seda ise özel sektörde yönetici danışmanı. Ayşe Nilgün "Ev rakısı, ev votkası yapmaya başladık. Dışarıda bir tek rakının kadehi 60 olmuş, bir votka 80'den başlıyor. Bu paraları neden verelim? Bir litre etil alkolün kilosu 80 lira. Biz de evde kendi içkimizi yapmaya başladık babamla" diyor. Seda Bodur ise arkadaşlarıyla arasında geçen bir sohbeti anlatıyor: "Dışarı çıksak kişi başı 400 lira ödeyecektik, bunun üzerine birimizin evinde toplanmaya karar verdik. Alkolü ortak alacağız, herkes birer meze yapıp getirecek."

MÜŞTERİLER NE DİYOR?

40 yıllık rakıcıyım artık biraya döndüm

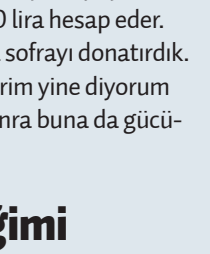
KADİR DÖRTYILDIZ (Emekli, 58)

"Benim dedem bile gençliğinde Çiçek Pasajı'na gelirmiş. Ama şimdi alkol zamları bunu en fazla ayda bir yapmama müsaade ediyor. Emekliyim, bir yandan çalışıyorum ama elimden gelen bu. Önceden 20'lik rakımı içer, yemeği yer hesabı dert etmeden masadan kalkardım. Şimdi unuttum dışarıda en son ne zaman rakı içtiğimi. Bugün burada iki bira, bir midyeye 150 lira ödedim az önce. Bir dahaki ay gelir miyim, bilmiyorum."

Üç bira iç, eve dön fatura 400 lira

YILMAZ KILIÇ (Tekstilci, 52)

"Haftada iki üç kere Nevizade'ye gelen bir insandım, geldiğimde rakı, viski, votka içerdim. 15 yıldır bu böyleydi. Mesela bugün 3 tane bira içtim, bir de atıştırmalık aldım; Bayrampaşa'dan buraya gel-git 400 lira hesap eder. Eskiden bu paraya sofrayı donatırdık. Şimdi ayda bir gelirim yine diyorum ama belki üç ay sonra buna da gücümüz yetmez."

Artık içtiğimi yarıya indireceğim

ÖMER KILIÇÇEKER

"Maddi olarak çoğunluğa göre şanslı biriyim. Bu yüzden zamdan önce dışarı çıktığımda ortalama 6-7 bira içerdim. Ama artık ben de bu sayıyı en azından yarıya indirmeyi düşünüyorum, çünkü bu sürdürülebilir değil. Bundan sonra bence hiçbir şey düzelmeyecek, her şey daha da kötüye gidecek."

Bundan sonra evde içerim

İLAYDA SAĞLAM

"Önceden haftada 3 gün arkadaşlarımla dışarı çıkıyordum ama artık haftada bir defa çıkmayı düşünüyorum. Kazancım kötü değil, ama yine de daha çok evde içmeyi düşünüyorum. Çünkü dışarıda içtiğim zaman param boşa gidiyormuş hissine kapılmaya başladım."

Zevkimiz bitti çare evde kalmak

BARTU YILDIRIM

"2018'den beri Kadıköy'de yaşıyorum. Haftanın 6 günü beni yoran yoğun iş temposunu bir anlığına unutup rahatlamak için arkadaşlarımla gittiğim mekanlar, hayat pahalılığı sebebiyle ne yazık ki gidilebilir olmaktan çıktı. Tek zevkimiz de bitti."

App Store'dan İndirin

Google Play 'DEN ALIN

AppGallery ile KEŞFEDİN

yeni

ben

başlasın

macera hiç durmasın

Bu yıl cesaretini takip et.
Yepyeni maceralarla yeni seni keşfet.

Columbia · Jack Wolfskin · MERRELL · NATIONAL GEOGRAPHIC · QUIKSILVER · ROXY · salomon · THE NORTH FACE

BOYNER

BOYNER.COM.TR

OKSİJEN 05 CMYK

Karanlığın yuttuğu bir genç daha

Vicdanlar nasır bağladı sanıyordum çünkü bu ülkede her gün o kadar çok facia yaşanıyor ki, üst üste gelen dehşet haberlerinin hangisine yanacağını bilemeyen iyi insanlar gündelik yaşamlarını sürdürebilmek için kendilerini bir çeşit korumaya alıyorlar. Ama bazı acılar, simgesel karakterinden ötürü daha çok öne çıkıyor, vicdanların körelmediğini gösteriyor.

İntihar eden Enes Kara adlı genç tıp öğrencisi, facialara kanıksanmadığının, insanların hala gönül telinin titreyebildiğinin bir kanıtı oldu.

Bu acılar birikim yapıyor, eski acıları da hatırlatıyor. Tarikat yurtlarında din kisvesine bürünmüş örgütlerin eline düşen savunmasız çocuklara yapılmadık kötülük kalmadı.

11 kız çocuğumuz yangın kapısı kilitli bir yurtta yanarak, dumandan boğularak can verdi. Daha geçenlerde bir çocuğumuzun kafası kesildi. (Yazarken bile ürperiyor insan.) Tarikatlarda tecavüze uğrayan çocukların ise haddi hesabı yok.

Bunlar sadece duyulanlar. Kapalı kapılar ardında, kuytu köşelerde kim bilir kaç yüz, kaç bin çocuğumuz istismara uğruyor, umutsuzluğa sürükleniyor, sessizce acı çekiyor, intihara kalkışıyor.

Bu kadar büyük bir toplumsal yara ancak o karanlık köşelere ışık tutarak görülebilir.

Ziya Paşa bunu çok güzel söylemişti: Rencide olur dide-i huffaş ziyadan (Yarasanın gözü ışıktan rahatsız olur.)

Bu yarasalar karanlıkta korkunç suçlar işlerken, eski dönemleri bilmeyen, facianın boyutu hakkında hiçbir fikri olmayan yeni kuşaklar ve onların özellikle Batı'yı model alan takımı, cemaatlere, tarikatlara özgürlük sloganıyla, onların değirmenine su taşıdı maalesef.

★★★

Laik ailelerde büyümüş olanlar, Türkiye'nin tarikat gerçeğini bilmeden yetişmiştir.

Oysa toplumun çok büyük bir kesimi yüzyıllardan beri tarikat yapılarıyla örgütlenmiş durumda.

Siyaseti de etkisi altına alan bu yapılar, buz dağının asıl kitlesini oluşturuyor. Başı kesilen çocuğun ve Enes Kara'nın babaları gibi, cemaati kendi evladının canından daha yüce bir yere yerleştiriyor, o otoriteye bağlılığı kesinlikle sarsılmıyor. (Acaba o çocukları doğuran anaları da böyle mi düşünür?)

Siyasi partiler ve iktidarlar üzerinde büyük etkileri olan bu tarikatlar, bakanlıkları paylaşıyor, kamusal gelirin üzerine çöküyor, ihaleler alıyor ve bazı somut örneklerle bildiğimiz gibi Cumhuriyet hükümetlerinin bazı bakanları cemaat liderinin huzuruna, dizleri üstünde sürünerek giriyor. Üstelik bu etki sadece son hükümetler ve bir tek partiyle sınırlı değil. (Çünkü o bakanın bir partisi var gibi görünüyor ama asıl partisi yüzlerce yıla dayanan tarikatı.)

Müritlerini ailece seks kölesi olarak kullanan kerameti kendinden menkul şeyhler mi istersiniz, karısının ve çocuklarının gözü önünde şeyhin bilmemnesinin ve salgılarının cennetin anahtarı olduğuna inanarak oral seks yapan mı?

Osmanlı'dan hatta daha öncesinden beri milyonlarca kişiyi kesin bir otoriteyle kendisine bağlı tutan bu tarikat örgütlenmesinden kurtulmadıkça demokratik bir cumhuriyet hayali asla gerçekleşmeyecek ve işin farkında olmayan kişiler her seçim sonucunda "Aaa niye böyle oldu?" diye hayal kırıklığı içine düşmeye devam edecekler.

Şu sıralarda bile cemaatler, yaklaşan seçimlerin, yeni iktidarın paylaşım pazarlıklarında.

ASIL KAVGA

Osmanlı aydınları bu yapıyı bildikleri için tarikat/cemaat karanlığına karşı büyük bir mücadele vermişlerdi. Tekkelerin toplumsal ve siyasal yapıyı nasıl çökerttiğini son dönem padişahları gibi onlar da yaşayarak görmüştü. Kadızadeliler gibi bazı dini yapılar Padişahı ve Şeyhülislam'ı bile mürted (dinden dönen) yaftasıyla suçluyorlardı. İmparatorluğun çökmesinde en az İttihatçılar kadar etkisi olan bu karanlık örgütler, Cumhuriyet'ten sonra temizlenmek istendi ve kıyamet ondan sonra koptu.

1925'te kabul edilen bir yasayla tekkeler, zaviyeler, türbeler kapatıldı.

Aynı günlerde (o günkü unvanı ile) Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa bu konuda bir konuşma yaptı ve dedi ki;

"Arkadaşlar, efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır."

Bu sözler Osmanlı modernleşme çabalarının sonunda ortaya çıkan bir hakikati yansıtıyordu. Bu çabalarda 3. Selim'in dökülen kanı, 2. Mahmud'a gavur padişah denmesi, hatta Abdülhamid'in İslam'a ve Kuran'a zarar veriyor diye bir fetvayla tahttan indirilmesine kadar varan bir başka mücadelenin izlerini görebiliriz.

DİN YASAKLANDI MI?

Son yıllarda yaşadığımız ve bazı aydınların da dahil olduğu birçok kişinin aklını karıştıran süreç, 1925'teki bu yasadan sonra başladı.

Resmen yasaklanan tarikatlar yeraltına indiler. Bazı gizli evlerde yapılan ayin, toplantı ve eğitimlerde Cumhuriyet'in bu kararını dine karşı işlenmiş büyük bir suç olarak öğrettiler, genç talebenin (talibanın) kafasını bu hurafelerle ve 'deccal' adını taktıkları Atatürk nefretiyle doldurdular. On yıllarca süren bu eğitim faaliyeti İmam Hatip ve diğer okullarda insanlar yetiştirdi ve sonunda artık iktidarı almaları gerektiğini düşünerek siyasete ağırlıklarını koymaya başladılar.

Bu hareketlerin altındaki örgütleri göremeyen Avrupa, Amerika ve aydın çevreler de "takiyye"yi yöntem olarak benimsemiş olan bu siyasal hareketleri 'bireysel inanç özgürlüğü' zannederek alkış tuttular.

Oysa Cumhuriyet'ten sonra Türkiye'de İslam yasaklanmamıştı ki. Hepimizin bildiği gibi on binlerce cami, Cuma ve Bayram namazları, Ramazan oruçları, hatta Kuran kursları, din dersleri ile hepimizin hayatında var olan din eğitim ve ritüelleri sürüp gidiyordu. Laik-Müslüman ailede yetişen bir hakim torunu ve savcı oğlu olarak Kur'an Kursu'na da gönderildim, dedemden sıkı bir dini eğitim de aldım ve bu eğitim Ankara Koleji'ndeki eğitimimle hiçbir çelişki oluşturmadı. Eski Türkiye için normal bir durumdu bu.

2000'lerden sonra büyük bir güçle ortaya çıkan 'İslam'ı yaşayamadık' iddiası, asıl amacı söyleyemeyen bir kitlenin ve liderlerin maskesiydi. O dönemlerde çok yazdığım gibi yeni kadrolar 'bin yıldır Müslüman olan bir halkı yeniden İslam'a döndürmek' gibi saçma bir amacın değil, tarikatların egemenliğinin tekrar kurulması davasının peşindeydiler. 'Dava' denilen şey buydu.

TARİKATLAR SİYASİ PARTİDİR

Osmanlı'da siyasi partiler yasak olduğu için, tarikat yapıları bu ihtiyacı gideren kurumlar olarak görülmeli kanısındayım. Denge gözetme amacında olan padişahların çoğunun ayrı tarikatlara mensup olmaları de bu tezi destekliyor. (Mesela Yavuz Selim Sümbüli, Abdülhamid Şazeli idi.)

Daha çok Nakşibendi kökenli birçok tarikatın tarihimizde oynadıkları önemli siyasal rol, entelektüel dünyamızda genellikle gözden kaçmış, akademiyle sınırlı kalmış bir olgu.

DÖRT MERTEBENİN ÖNEMİ

Tarikat dört basamaklı bir yapıdır: ŞERİAT-TARİKAT-HAKİKAT-MARİFET

İslam şeriatına uymak işin ilk kuralıdır. Tarikata girince (tarik yol demek) belli kurallara uyularak genel şeriattan farklı bir boyuta geçilir. Bu iki mertebeyi, bir orduda verilen emirleri uygulayan erler gibi düşünebiliriz. Kıdem ve hizmet ilerleyince Hakikat aşamasına yükselir mürit. Bu bir çeşit komuta kademesinde yer almak demektir ve büyük ölçüde siyasettir. İlk iki mertebede gerekli olan inanç, ritüel, fedakarlık gibi konular bu mertebede pek geçerli değildir. Çünkü bir çeşit merkez komitesi olarak düpedüz siyaset yapılmaktadır.

En son mertebe ise Marifet'tir. Bu aşamaya gelen liderin ilahi güçleri olduğuna, marifet (mucize) gösterebildiğine inanılır ve kayıtsız şartsız itaat edilir. Hasan Sabbah'ın emri üzerine kendilerini Alamut kalesinden atan ve hepsi aynı anda yere düşüp ölen bin fedaisi gibi gözü kapalı bir bağlılık gerektirir.

★★★

Lütfen uyanalım.

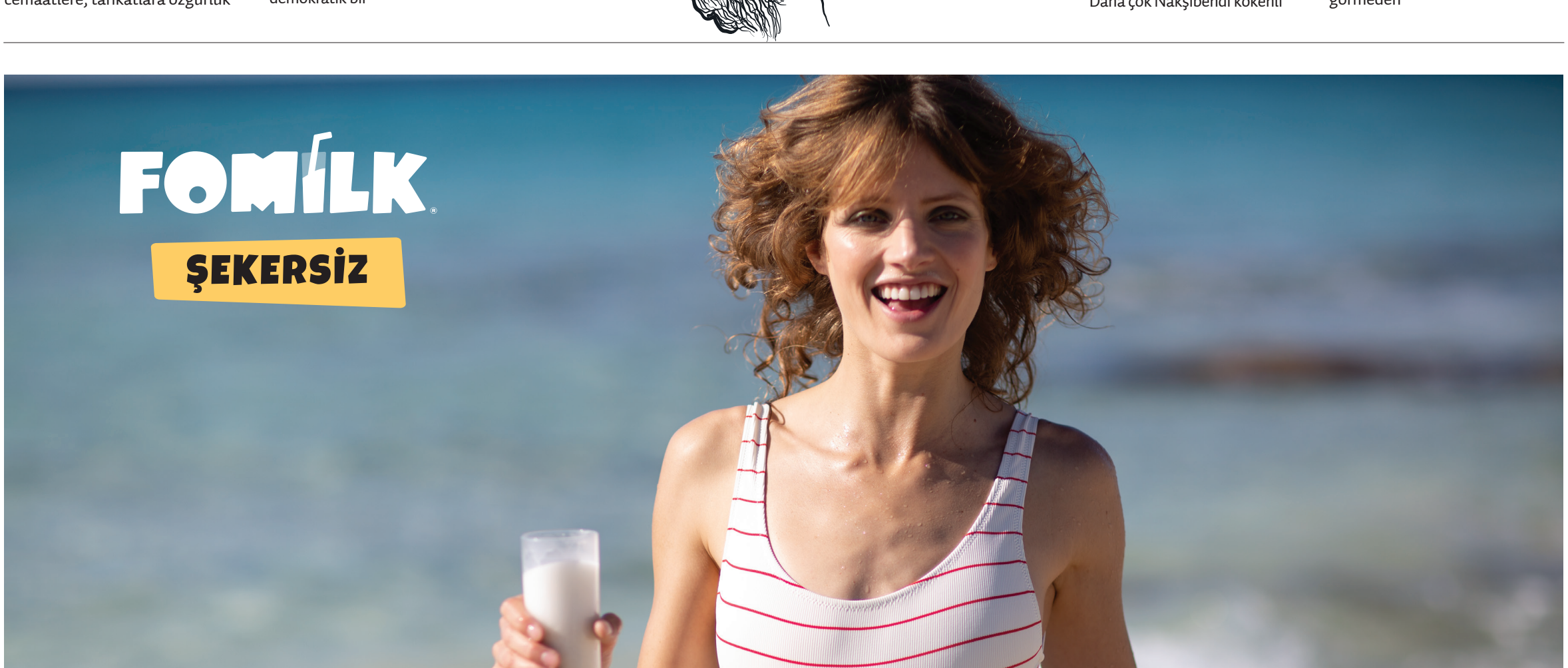
Sizin özgür iradesiyle davrandığını, oy kullandığını sanıp yurttaş olarak gördüğünüz milyonlarca insan bu örgütlü yapı içinde yer alıyor. Maddi manevi bir adanmışlıkla 'dava'ya hizmet ediyor.

Bu kesimi hepimizden iyi tanıyan Atatürk ve arkadaşlarının ne yapmak istediğini, modern yurttaş kavramıyla asla bağdaşmayacak olan bu karanlık yapıyı hangi sebeple çökertmeye çalıştıklarını bir kez daha düşünelim.

Yoksa daha çok Enes kaybederiz.

★★★

Ne yazık ki bu ülke bir genci daha intihara sürükledi / Aslında kendisinin intihar ettiğini görmeden

PROF. DR. DERYA UNUTMAZ, OMICRON'UN PANDEMİNİN SONUNU GETİRDİĞİ GÖRÜŞÜNDE

İki-üç haftaya zirveyi görürüz yaza biter

AYŞE ACAR
acarayse@yahoo.com

Omicron zaten aşılıları da hasta ediyor, üçüncü doza ne gerek var? Karantinanın yedinci günü pozitifsem dışarı çıkarak başkalarını riske atmıyor muyum? Ben çok ağır geçirdim, eşime çocuğuma nasıl geçmedi? Omicron pandemiyi bitirecek mi? Süper bağışıklık diye bir şey var mı? Testlerin sonu mu geliyor? Hepimiz Covid-19 olacak mıyız? Aşılar üzerine mitler ve gerçekler... Omicron oyununun kurallarını baştan yazarken, kafalardaki sorular da hızla değişti.

Bu hafta New York'tayız. Konuğumuz sosyal medya takipçilerinin yakından tanıdığı, 130'dan fazla bilimsel yayında makalesi yer alan, New York Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Mikrobiyoloji, Tıp ve Patoloji Profesörü olarak çalıştıktan sonra 2015'ten beri Connecticut'daki Jackson Genomik Tıp Laboratuvarı'nda araştırmalarına devam eden ve Connecticut Üniversitesi'nde hocalık yapan Prof. Dr. Derya Unutmaz. Unutmaz ile günümüzün Covid'i Omicron'u masaya yatırdık.

Aynı evde biri Covid'i çok ağır geçirirken, diğeri nasıl kapmıyor?

Genetik bileşenlerin rolü olmakla birlikte bağışıklıkla alakalı bir durum. Çevresel faktörler, bugüne kadar karşılaştığımız virüsler, bakteriler, yediğimiz içtiğimiz derken hepimizin bağışıklığı farklı, yani içimizde virüslerle savaşan ordunun askerleri sayıca az ya da çok, güçlü ya da zayıf. Virüs vücuda girmeye çalışırken aşılılarda antikorlar -akıllı füze diyorum ben- bir savaş veriyor. Kiminde virüs içeri giremiyor ve hiç üreme gerçekleştiremiyor. Kiminde antikorlara rağmen giriyor ancak virüsün yayılmasını önleyen defans mekanizmasıyla karşılaşıyor. Bu nedenle çok ağır hasta olunmuyor. Hastalığın sebebi, bağışıklığın virüse karşı verdiği savaş aslında. Aşısızların bu akıllı füzeleri yok. Aşısız olup da bağışıklık sistemi sayesinde Covid'i hafif atlatabilen insanlar da var, ölen de... Bu risk.

"Omicron'u aşılılar da oluyor. Üçüncü dozu niye oluyoruz?" diyenlere cevabınız?

Aşılar virüsün ilk haline karşı yüzde 90-95 koruyordu. Delta'da çok az bir virüsün içinize girmesi hasta etmeye yeterli oluyordu, bu nedenle üçüncü dozlar gerekti. Omicron'da ise durum çok farklı noktaya geldi. Çok fazla mutasyonla virüs hem akıllı füzelerden kaçabiliyor, hem de hücrelerin içine çok rahat girebiliyor. Çift doz aşının koruma etkisi yüzde 90'lardan yüzde 20'lere düşmüş durumda. Bu yüzden hatırlatma dozu olan üçüncü doz şart. Üçüncü dozda sadece vücudunuzdaki antikorların yani akıllı füzelerin sayısını artırmıyorsunuz, kalitesini de artırıyorsunuz. Hastalıktan korunma oranı yüzde 70'e kadar çıkıyor. Ama yine de yüzde 30'luk bir kısım hastalanabiliyor. Bu yüzde 30'un yüzde 98'i üçüncü doz sayesinde hastalığı hafif geçiriyor. Uzun Covid dediğimiz kalıcı hastalık yaşanmıyor. Özellikle bağışıklığı iyi eğitilemeyen 60 yaş üstü kısım için üçüncü doz çok önemli ve acil. Çocukların da aşılanması çok önemli. Kısaca Omicron'dan kaçış yok. Aşısızların hastanelik olma ve hayatını kaybetme riski devam ediyor.

> **Covid-19 grip gibi endemi hale gelecek. Hem daha önceki enfeksiyonlardan, hem de aşılardan bağışıklık kalkanı oluştu**

> **Testleri yaşlı nüfusa bırakmak lazım. Artık şu noktada saymanın anlamı yok. Zaten test de yetişmiyor, birçok ülkede kıtlık başladı**

Covid geçirenlere kaç aşı öneriliyor?

Covid geçirip üstüne aşı olanlara iki doz yeterli. İki doz aşısını olup Covid olanların bağışıklık sistemleri virüsü artık gayet iyi tanıyor. Tekrar enfekte olsalar bile artık çok çok hafif geçireceklerdir. Başka aşıya gerek yok.

Omicron olan aşılılar "Süper immünite" kazandı. Bir daha Covid olmayacaklar deniyor.

Süper immünite terimine çok takılmamak lazım ama genel olarak katılıyorum. Omicron'la enfekte olanlar Omicron'a karşı da koruma geliştirdiler, bağışıklıklarının hafızası çok gelişti ve çok daha uzun süreli hale geldi. Bir daha hiç olunmaz demek iddialı. Bundan da kaçan varyant çıkabilir ama çok hafif geçer bundan sonra.

Omicron'a karşı aşı niye geliştirilmedi sizce?

Gerek görülmedi. En az iki üç aya ihtiyaç var böyle bir aşı için ama zaten o zamana kadar ya üç dozunuz sayesinde olmayacaksınız ya da olup hafif atlatacaksınız.

Omicron pandeminin sonunu getiriyor görüşüne katılıyor musunuz?

Katılıyorum. Şimdiden görüyoruz ki dünyada günlük vaka sayıları rekor seviyeye (3 milyon) ulaştığı halde hastanelik olma ve ölüm oranları aynı hızda artmıyor. Gerçek vaka sayıları belki 5-10 milyonu buldu. Artık hem sayılamıyor, hem de çoğu insan farkında olmadan geçiriyor. Ama ölüm oranları pandeminin ilk günleriyle kıyaslandığında üçte bir düzeyde. Covid soğuk algınlığı, grip gibi endemi hale gelecek. Hem daha önceki Covid enfeksiyonlarından, hem de aşılardan dolayı büyük bir bağışıklık kalkanı oluştu ve Omicron'la da bu sürü bağışıklığı her geçen gün artıyor. Birkaç ay içinde belki de dünya nüfusunun yarısı enfekte olmuş olacak. Ve artık virüs enfekte edecek kişi bulamayacak.

Ne zaman biter?

Önümüzdeki iki üç hafta içinde tüm dünyada vaka sayılarında büyük bir pik yaşanmasını ve sonra yavaş yavaş azalarak en geç 2022 yazına kadar pandeminin bitmesini bekliyorum.

Vakalar artık sayılamıyor. Test politikası bitecek mi?

Bitecek. Testleri yaşlı nüfusa bırakmak lazım. Zaten test yetişmiyor. Dünyanın birçok yerinde test kıtlığı başladı. Hızlı testler yanlış sonuç verebiliyor. Artık şu noktada saymanın anlamı yok.

Aşılıysanız ve 5'inci gün negatifseniz veya 7'inci gün pozitifseniz halka karışabiliyorsunuz. Riskli değil mi?

Dışarıda öyle bir Omicron yoğunluğu ve aşıyla kazanılmış bağışıklık var ki, 5'inci gün negatif veya 7'nci gün pozitif olan kişinin bu virüsü ortama bulaştırması çok çok düşük bir ihtimal. Sokağa maskeyle çıkarak etraflarını korumaları yeterli. Kendilerini hasta hissediyorlarsa izolasyona devam etmeliler. Bu nedenle doğru bir karar.

Pozitif insanlarla aynı evde olan negatif insanlar da artık karantinaya girmiyor.

Aynı şekilde. Negatif insanı boş yere karantinaya sokmanın lüzumu yok. Semptom göstermeyen kişi pozitif olsa bile şu anki ortama hastalık veremez. Bunlar değil dışarıda olmanın kendisi risk şu anda.

Mayo Klinik aşı olmayı kabul etmeyen 700 çalışanını işten çıkarmış. "Bireysel özgürlük" diyenlere cevabınız.

"Bireysel özgürlük" diyenlere "Kurumların da istediğiyle çalışıp çalışmama özgürlüğü var" diyorum. Son iki yıldır bir dünya savaşı veriyoruz. Bir iş yerine kafanıza göre silah getiremezsiniz, ofiste sigara içemezsiniz. Aşılanmamak kişinin kendi kararı gibi gözükse de, enfekte olanların başkalarının hayatını riske attığı bir durum. Kabul etmeyen işini bırakabilir.

Sizi aşı karşıtlarıyla mücadele etmek de yordu değil mi?

Sanıldığı kadar çok değiller, yüzde 1'lik bir grup. Ben aşı olmak istemeyeni ikna etmeye çalışmam. Fakat bu yüzde 1'lik grubun birer militan gibi, hayatlarıyla oynadıkları kararsız bir kesim var ki, onları doğru bilgilendirmek ve bu militanların yaydığı hiçbir bilimsel dayanağı olmayan bilgi kirliliğinden korumak görevimiz.

Duyduğunuz en acayip mitler?

Aşı oldu, bir hafta sonra kalp krizi geçirip öldü. Aşı kısırlık yapıyor. Yok hamilelikte bebeğe zarar veriyor. Aşının sonuçlarını yıllar yıllar sonra göreceksiniz. Daha neler neler... Bunlara inanan kaç kişinin hayatıyla oynadılar belli değil. İçtiğiniz tek bir sigaranın bile yıllar sonra etkisi çıkabilir ama aşının böyle bir çalışma mekanizması yok. Aşı bağışıklık sisteminizi eğitmek için vücuda verilen bir komut. Tüm dünyada 10 milyar doz aşılanmış insan var, sadece mRNA aşıları 1 milyarı geçti. Aşı sonrası semptomlar ile ilgili veriler şeffaf. Dünya tarihinde hiçbir aşı veya ilaçta böyle veri olmadı. Bakın bakalım, bir kişi kalp krizi geçirmiş mi? Bugüne kadar mRNA aşılarında bir tek 25 yaş altı erkeklerde kalp iltihabı oldu. 50 bin kişide 1. Kimse bundan ölmedi, tedavi edildi. Diğer taraftan Covid olsanız kalp iltihabı olma ihtimaliniz daha çok. Aşı karşıtları bir alternatif sunmuyor.

Alternatif sunan da "zerdeçal için" filan diyor, hatta ticari amaçla satıyor. Yeni bir araştırmaya göre, eğer aşı olmasaydı bugün Amerika'da 1.2 milyon insan daha ölmüş olacaktı. Omicron'la bu rakam daha da artacaktı. Aşılar sayesinde rahatlıkla dünyada 5-10 milyon insanın hayatının kurtulduğunu söyleyebiliriz. Ortada bir savaş var. Birlik olabilseydik inanın belki de Omicron bile ortaya çıkmadan pandemi bitmiş olacaktı.

Turkovac ile ilgili görüşünüz?

Veri olmadığı için bir görüşüm henüz yok. Umarım başarılı olur. •

Sütle ilgili bildiğiniz her şeyi unutun

Dr. Mark Hyman: Merhaba. MasterClass dizimizde bu hafta süt ve süt ürünleri hakkında merak edilenleri konuşacağız. Hoş geldin Dhru.

Dhru Purohit: Merhaba. Süt ürünlerinin çoğundan sakınmamız gerektiğini söylüyorsun, bunun sebebi ne?

Dr. Mark Hyman: Bunun sebebi endüstriyel mandıracılık. Endüstriyel çiftliklerde yetiştirilen ineklerin verdiği ürünler hem insan hem hayvan sağlığına zararlı; çevre ve iklim açısından ise korkunç etkileri var.

Dhru Purohit: Endüstriyel mandıracılık nedir? Neden bu kadar zararlı?

Dr. Mark Hyman: İnsanlık modern tarım ortaya çıkana kadar süt içmedi. Sütten kesildikten sonra süt tüketmeye devam eden tek tür biziz. Üstelik bugünkü süt ürünleri 500, hatta 100 yıl öncekilerden bile çok farklı. Geçmişin doğal ineklerinin sütünde bugünkü gibi enflamatuvar AQ kazein yoktu. Hayvanlara antibiyotik verilmiyor, ezilmiş hayvan parçaları, mısır gibi şeylerle beslenmiyorlardı. Bugün doğal beslenmiyorlar ve verilen antibiyotiklerin hepsi süte de yansıyor.

Ayrıca süt üretimini artırmak için büyüme hormonuna benzer büyüme faktörleri veriliyor. Bunların insanlarda kullanımı yasaklandı, çünkü rahim ağzı kanseri ve fetal anomalilere yol açıyor, ama ineklere hala veriliyor. Tüm bu hormonlar enflamatuvar kazein ortaya çıkarıyor. Yani süt ürünleri eskisi gibi değil.

Harvard'dan iki ünlü profesörün yayınladığı "Süt ve Sağlık" adlı yeni bir bilimsel makale, sütle ilgili birçok efsanenin yalan olduğunu gösteriyor. Sütün kemikleri güçlendireceği, vücutta harika işler yapacağı yönündeki reklamlar propagandadan ibaret. Hiçbirinin kanıtı yok. Aslında süt ve süt ürünleri kilo vermek ve kemikler için iyi değil. Kansere yol açabilir. Alerjiye, otoimmün hastalıklara yol açabilir. Süt ürünleri tüketmenin yarattığı sonuçlarla yüzleşmemiz gerekiyor. Tüketilecek olsa bile, diyetimizin ana parçalarından olmamalı.

Süt ürünleri doğanın mükemmel gıdaları değil. Söylendiği gibi ortopedik kırıkları önlemiyor. Prostat kanseri ve rahim kanseri riskini artırabiliyorlar. Genellikle sindirimi kötü etkiliyor çünkü içinde laktoz var ve dünyanın dörtte üçe yakını laktoza duyarlı. Öte yandan doymuş yağ ve süt ile kalp hastalıkları arasında bir bağıntı bulunmuyor. Tereyağının diyabete yol açtığı yönünde bir bulgu yok. Kalp hastalığı üzerinde de etkisi yok. Esas olan hangi süt ürününü hangi kaynaktan aldığımız.

Bugüne kadarki bilgilerimizin aksine, doymuş yağ olumlu etki yapabilir. Bir diğer konu da şu anda homojenize pastörize süt ürünleri tüketiyor olmamız. Pastörize ürünler enfeksiyon ve çiğ sütten gelebilecek korkunç riskleri azalttığı için iyi; ama gıdanın kalitesini de değiştiriyor. Mesela kolesterol üzerindeki etkisi bakımından çiğ süt ile homojenize süt içmek arasında büyük fark var. Homojenize süt lipitler için çok kötü, ama homojenize olmayan süt iyi geliyor.

Dhru Purohit: Fonksiyonel tıp doktorlarının büyük bölümü neden sütü hemen diyetten çıkarmayı öneriyor? Genellikle ilk iki sırada glüten ve süt ürünleri yer alıyor. Sebebi ne?

Dr. Mark Hyman: Süt ürünlerinin egzama, alerji, astım, huzursuz bağırsak ve sinüs enfeksiyonuna, adet sorunlarına ve hormon düzensizliğine yol açabildiğini biliyoruz. Sütte 60'tan fazla farklı hormon var. Gıda hassasiyeti ve alerjisi olanlara iyi gelmiyor. Süt ürünlerini diyetten çıkarınca insanların sağlığı değişebiliyor. Bahsettiğim sorunların hepsi ortadan kalkabiliyor. Glütenden sonraki en yaygın gıda hassasiyeti bu.

Dhru Purohit: Süt ürünleri hassasiyeti konusunda farklı özellikler gösteren belli etnik gruplar veya genetik özellikler var mı?

Dr. Mark Hyman: Aslında stres, yaşam tarzı, sızdıran bağırsak gibi hep bahsettiğimiz etkenler de var. Ama yine de dünya nüfusunun yüzde 75'inde laktoz intoleransı mevcut. İskandinavlar dışındaki herkesin risk altında olduğu söylenebilir.

Dhru Purohit: Sen süt ürünleri tüketiyor musun? Nasıl bir yöntem izliyorsun?

Dr. Mark Hyman: Endüstriyel süt ürünleri tüketince korkunç sindirim sorunları, burun akıntısı ve kabarcıklar oluyor. Birçok kez denedim ve hep aynıydı. Ama bütün süt ürünleri böyle yapmıyor. Koyun ve keçi ürünlerinin en azından büyük bölümü bende sorun çıkarmıyor. Bu yüzden koyun ve keçi peynirini tercih ediyorum. Ama herkes kendine göre farklı bir ürün bulabilir.

Mesela kısa süre önce Sardinya'ya gittim. Sardinya bir Mavi Bölge, yani insan ömrünün en uzun olduğu yerlerden biri. Bol peynir yiyorlar. Koyun ve keçi yetiştirirken farklı yöntemleri var; yabanda otlayan hayvanlar her tür çalı, yabani ot tüketiyor. Yılın farklı zamanlarında farklı bitkilerle besleniyor ve sonra doğru dönemde sağılıp sütlerinden peynir yapılıyor. Ama yılda bir ton bile süt vermiyor. Küçük miktarda olağanüstü kaliteli peynir üretiyorlar; koyun ve keçiler otla beslendiği için özel fitokimyasalların ve fitobesinlerin hepsi sütlerinde bulunuyor. Yani sadece "ne yiyorsan osun" değil, "yediğin şey ne yiyorsa osun" da demek lazım. Sardinya'da tükettiğim süt ürünleri bana hiç rahatsızlık vermedi; her zamanki yan etkileri yaşamadım. Çünkü içlerinde antibiyotik ve hormon yok; yararlı A2 türü kazein var.

Dhru Purohit: Peki endüstriyel süt ürünlerinden sakınmak gerekiyorsa, sütten aldığımız D vitamini ve kalsiyumu nasıl alacağız?

Dr. Mark Hyman: Öncelikle, sütte doğal D vitamini yok. Kemik hastalıklarını önlemesi için süte sonradan katkı olarak ekleniyor ve halk sağlığı için faydalı olsa da D vitaminini asıl alacağınız yer bu olmamalı. Kalsiyumun ise yüksek miktarda tüketilmesi iyi bir şey değil. Kalsiyum bir nevi geçici çözümdür ve enflamasyon olduğunda arterlerde kireçlenme yapıp zarar verebilir. Kemik erimesi, hikayenin tamamını değil, sadece bir bölümünü oluşturuyor. Kemik kaybını etkileyen kahve, şeker, alkol, kola, gazoz, stres gibi birçok faktör var. Bunlarla ilgili gerekeni yaparsanız çok fazla kalsiyuma ihtiyacınız kalmaz.

Kemik erimesi ve kırıklar için önleyici etkisi olan madde D vitamini. Üstelik yeni bir çalışmaya göre, D vitamini seviyeniz desilitre başına 15 nanogramdan fazlaysa, Covid'den ölme ihtimaliniz sıfır. Bunu yapabilen başka bir ilaç, tedavi veya yöntem yok. Bu yüzden D vitamini çok önemli.

Dhru Purohit: Peki kalsiyum ve D vitamini başka nasıl alınabilir?

Dr. Mark Hyman: Çiya tohumu, susam tohumu gibi bitki kökenli kalsiyumlar alınabilir. Tahin, yani susam yağı, muhtemelen en iyi kalsiyum kaynaklarından biri. Roka, sardalye ve somon gibi balık konserveleri benzer fayda sağlayabilir. D vitamini içinse güneşi bol bir yerde duruyorsanız ve sabah 10 ile öğle 2 arasında güneşe çıkarsanız ekstra takviyeye ihtiyacınız olmaz. Ama birçoğumuz için bu mümkün değil. Bu nedenle yüzde 80 ila 90'ımız D vitamini takviyesine ihtiyaç duyuyor. Takviye ürünler kullanılabilir.

Dhru Purohit: Çiğ süt ve çiğ süt ürünlerini tüketmekten çekiniyoruz. Kaygılanmakta haklı mıyız?

Dr. Mark Hyman: Yine hayvanların nasıl beslendiğine, nasıl bakıldığına, ne kadar temiz olduklarına bağlı. Ama brucella, kampilobakter gibi hastalık riskleri taşıyor. Sütün içinde insanları ciddi şekilde hasta edebilecek bakteri ve mikroplar var. Bu yüzden dikkatli olmak lazım. Süt üretim sisteminin temizliği çok mühim; dışkının süt ile temas etmemesi, hayvanların tüberküloz gibi hastalıklarla enfekte olmaması, çalışanlardan çapraz bulaşmanın önlenmesi, kısacası gıda güvenliği ve hijyen konusunda bütün tedbirlerin alınması gerekiyor.

Dhru Purohit: Süt ürünlerini diyetinden çıkarıp sağlığına kavuşturduğun hastalar oldu mu?

Dr. Mark Hyman: Acil servis doktoruyken iki-üç yaşında, kulaklarında sürekli enfeksiyon olan bir ufaklık gelmişti. Annesi emzirmeyi bırakıp süte geçtiklerinden beri bu sorunu yaşadıklarını anlattı. Böyle problemi olan çocukların süt ürünü tüketmesini bıraktırırsanız, sinüs enfeksiyonu, kulak enfeksiyonu ve tıkanıklıktan kurtulmak mümkün. Elbette her zaman tek sebep değil ama işe yaradığı oluyor.

Dhru Purohit: Süt ürünlerinin tüketimiyle ilgili en büyük sorunlardan biri, insanlar doğrudan bir bardak süt içmediği için genellikle şekerli tahıllarla birlikte tüketilmesi. Bundan başka dondurmanın içinde veya kahveye koyduğumuz zaman süt tüketiyoruz. Şeker ve süt ürünleri kombinasyonundan bahseder misin?

Dr. Mark Hyman: Aknenin büyük bir sorun olduğunu sen de biliyorsun, hatta süt ürünlerini keserek kurtulmuştun. Şeker de bir diğer akne nedeni. Yani ikisinin birlikteliği mikrobiyomunuz için oldukça kötü. Enflamasyona, akneye, disbiyoza yol açabiliyor.

Sütün doğadan gelen mükemmel gıda olduğu, spor için müthiş fayda sağladığı, kilo vermenize yardım ettiği, kemiklerinize iyi geldiği, çocuklarınızın büyümesi için önemli olduğu gibi görüşler maalesef saçmalıktan ibaret. Benim boyum 1.85 ve çocukken sütten nefret ederdim, hiç içmedim.

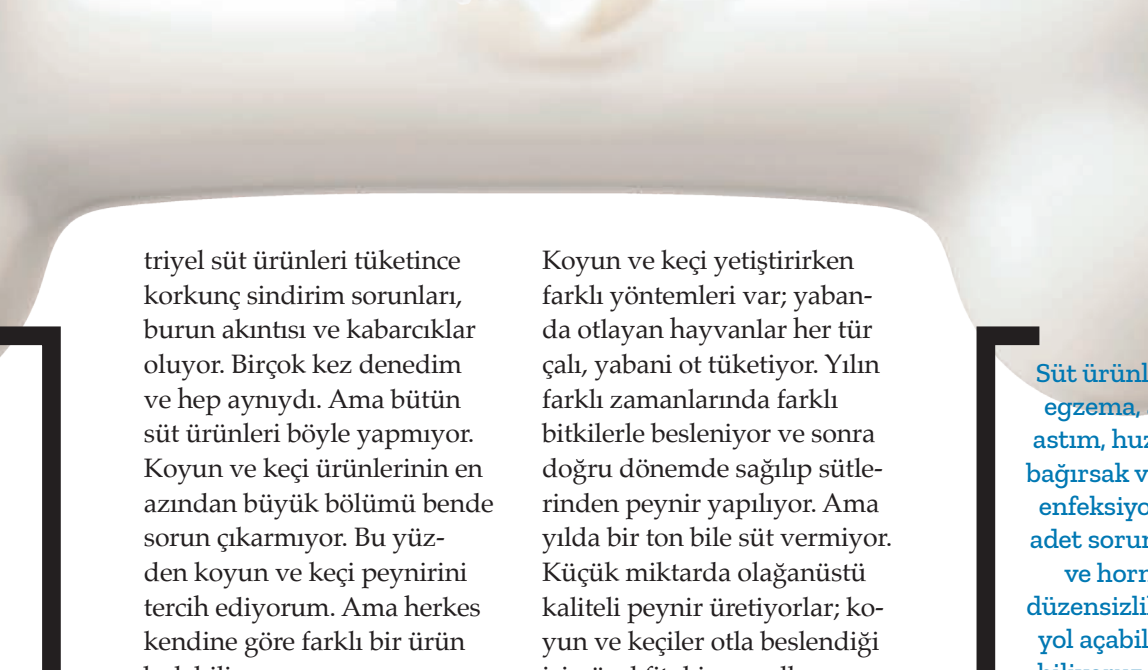
Dhru Purohit: Günümüzde süt ürünleri hakkında çok

> Sütün doğadan gelen mükemmel bir gıda olduğu, kilo verdirdiği, spor için müthiş fayda sağladığı, kemiklerinizi güçlendirdiği, çocuklarınızın büyümesi için önemli olduğu gibi görüşler maalesef saçmalıktan ibaret. Hiçbir kanıtı yok

> Süt ürünlerinin egzema, alerji, astım, huzursuz bağırsak ve sinüs enfeksiyonuna, adet sorunlarına ve hormon düzensizliklerine yol açabildiğini biliyoruz. Sütte 60'tan fazla hormon var. Gıda hassasiyeti olanlara da iyi gelmiyor

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Farmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcastleri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DHRU PUROHIT

Girişimci ve sağlık yatırımcısı olan Purohit, dünyanın en popüler 50 sağlık podcasti arasında yer alan Dhru Purohit Podcast'in sunucusu. Programlarında genellikle beyin ve vücudun nasıl işlediğine odaklanıyor ve tıp dünyasının en önde gelen zihinlerini ağırlıyor.

daha eğitimliyiz ve satışları giderek azalıyor. Öte yandan süt ürünü alternatiflerinin de dikkat edilmesi gereken tarafları var. Hangi seçenekler tercih edilmeli? Nelere dikkat edilmeli?

Dr. Mark Hyman: Mesela badem sütünde sorun var, çünkü badem çok fazla su istiyor, yani toprağı eski haline getirecek şekilde yetişmiyor. Üstelik alternatif sütlerde genellikle şeker ve kerojen gibi koyulaştırıcı ilaveler kullanılıyor ve bunlar çok zararlı. Sızdıran bağırsağa ve iltihap sorunlarına yol açabiliyor. Kendinizi süt içmek zorundaymış gibi hissetmenize gerek yok. Süt ürünlerini bırakınca yerine illa bir şey koymak zorunda değilsiniz. Soya sütü veya badem sütüyle ikame etmek şart değil. Aynı içeriğe sahip gıda verin yeter. Japonya'daki, dünyanın birçok yerindeki çocuklar süt içmiyor.

Tüketileceği zaman da insanları koyun ve keçi sütüne, bunlardan yapılan yoğurt ve peynirlere yönlendiriyorum, çünkü diğerleri kadar enflamatuvar değiller. Süt konusunda üç önemli konu var. Birincisi laktoz, yani süt şekeri. İkincisi, kazein ve kazeinin türü. Üçüncüsü ise sütün içindeki hormonlar. Yani hayvan hangi şartlarda yetiştirildi? Hamileyken sağım yapıldı mı? Ekstra büyüme hormonu verildi mi? Sütte 60 farklı hormon olabiliyor ve bunlar kansere, metabolizmada bir sürü aksaklığa yol açabilir. Dolayısıyla içeceğimiz sütte laktoz, A1 kazein ve hormon etkisi minimum düzeyde olmalı.

İnek sütü buzağılar için mükemmel gıda olabilir ama insanlar için öyle değil. Biyolojik olarak süte gereksinimimiz yok. Sıfır. Üstelik yarar getirmemesi bir yana, potansiyel riskler de taşıyor. Az önce saydıklarımın yanı sıra, mesela tip 1 diyabetle ilişkili olduğu düşünülüyor.

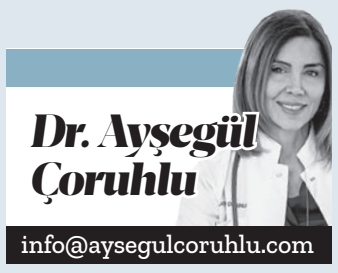
> İnek sütü sadece buzağılar içindir, insanlar için değil. Ancak mutlaka süt ürünleri tüketmek istiyorsanız, koyun ve keçi sütü ile bunlardan yapılan yoğurt ve peynirleri tercih edin. Çünkü inek sütü kadar enflamatuvar değiller

Araştırmalara bakarken, bazı araştırmaların gıda sektöründeki şirketler tarafından finanse edildiğini de görmek gerekiyor. Bağımsız bilimsel araştırmalar ile bu tür şirket destekli araştırmaların sonuçları aynı olmayabiliyor. Herkes kendi alanındaki ürünü zararsız gösteren araştırmalar yaptırabiliyor. Bu konuda uyanık olmak gerek. Endüstriyel süt ürünleri A1 tipi kazeinle, hormonla ve antibiyotiklerle dolu.

Çayırda otlayan koyun ve keçilerden elde edilmiş ürünler ise tercih edilebilir. Çünkü bu hayvanlar yabani bitkileri yiyerek besleniyor. Böyle olduktan sonra diyetimizde temel bir yere de koyabiliriz. Mesela kışın birçok sebzeyi bulmak mümkün olmuyor ve fitokimyasalları almak için bunların yerine peynir yenebilir. Yani faydasız değil. Sardinyalılar böyle bir yöntemi benimsiyor ve sağlıklı yaşıyorlar.

Dhru Purohit: Üstelik bağırsak bakterileri de muhtemelen çok daha düzenli. Çünkü bu insanlar dışarıya çıkıyor, çiftçilik yapıyor, tepelerde yürüyorlar; çok daha hareketliler. Aslında neticede yine senin söylediğine geliyoruz. Kendi sağlığımızın patronu olmalıyız; kendi sağlığımız hakkında bilgi almalı, gereken unsurları çağırıp zararlıları kovmalı, doğru doktorları seçmeli, bizi destekleyecek doğru kişileri bulmalıyız. Biz kendimize dikkat etmezsek kimse bize dikkat etmez.

Dr. Mark Hyman: Kesinlikle. Teşekkürler Dhru. •

Dr. Ayşegül Çoruhlu
info@aysegulcoruhlu.com

Bağışıklık hafızası nedir, nasıl oluşur?

Bu yazının amacı zararlı bir virüs ya da bakteriye karşı nasıl 'bağışıklık' kazandığımız ve bu bağışıklık bilgisini nasıl immün hafızamızda tuttuğumuzu anlamak

Bağışıklık dediğimizde daima vücudumuzu bir şeyden 'korumayı' anlarız. Bir şeye karşı bağışıklığımızın olup olmadığını, o şeye karşı kanda antikorlarımızı ölçerek anlarız. Antikorlar, bizim için zararlı olabilen bir patojene karşı hazır asker mantığıyla bizi koruyan immun sistem savunmasıdır. Antikorlar bağışıklığın hafızasıdır. Ancak vücutta sadece antikorlar üzerinden değil başka mekanizmalarla da bağışıklık kazanılabilir.

Her türlü bağışıklığı hafızalama işi lenfositlerle yapılır. Lenfositler iki gruptur; T ve B lenfositleri. Klasik bağışıklığı anlatan antikorlar B lenfositleriyle oluşturulurken bir de T lenfositleri üzerinden oluşturduğumuz bağışıklığımız var. Bu yazıda T ve B lenfositlerinin nasıl bağışıklık hafızalama yaptığını öğreniyoruz.

Hafızalama işindeki en kritik nokta, düşmanı tam olarak tanıyabilmek yeteneğinde yatar. O virüs hangi virüs, o bakteri hangi bakteri immun sistemin bundan çok iyi haberdar olması lazım. Ayrıntılı kimliğini tam öğrenemediği düşmanlara karşı hafızalama yapamaz. Hafızaya alma işi lenfositlerin işidir dedik. Ancak lenfositler hafızalarına o düşmanı almadan önce, o düşmanın kim olduğunu onlara gösterecek yardımcılara ihtiyaç duyarlar. Lenfositlere biri gelip de 'bak bu şu virüs veya şu bakteri' demezse onlar bu düşmanla savaşamazlar. Düşmanlara karşı bir savunma taktiği oluşturamazlar. Ama bir kere düşmanı doğru tanırlarsa artık neredeyse hayat boyu o düşman için hafızalarında bir savaş taktiğini hazır bulundururlar.

Peki düşman tanıtım işini kim yapıyor? Bunu düşmanı vücuda girdiği sınırlarda bekleyen, düşmanı neredeyse ilk göğüsleyen immun sistem hücreleri yapar. Bunlar iki tip hücredir. Birinin adı makrofaj, diğerinin adı dendritik hücredir. Bu ikisinin işi, vücudun sınırlarında beklerken içeri giren düşmanı yakalamak, onu hem öldürmek hem de düşmanın kimliğinin bir kopyasını çıkarmaktır. Bir virüsün veya bakterinin kimliği nedir derseniz, biz o kimliğe antijen deriz. Antijen zararlı bir patojenin tam olarak onu tanımlayan parçasının adıdır. Covid'teki spike proteini gibi. Düşman kimliği anlamına gelen antijenler, makrofajlar ve dendritik hücrelerce, ilerde hafızalama yapacak lenfositlere tanıtılır. O yüzden bu ikisine antijen sunan hücre denir. Vücudun kapılarından giren (kapılar; ağız, burun, akciğer, bağırsak mukozası, göz, deri vs. olarak sayılabilir) patojenleri yakalayıp, kimlik fotokopilerini lenfositlere sundukları için onlara bu ad verilir. Böylece bağışıklık hafızalama işinin en önemli kısmı halledilmiş olur, artık lenfositlerin düşmanın kim olduğundan haberleri vardır. Şimdi bu düşmana özel bir savunma hazırlayıp sonra bunu bağışıklık hafızasına dosyalayabilirler. Böylece aynı düşman tekrar tekrar gelse de artık hazır bir savunma taktiği oluşturulmuş olur.

Lenfositlerin her iki grubu da bağışıklık hafızası yapabilir. Biz klasik olarak antikorlar ile yapılmış hafızayı kanda ölçerek bağışıklık var mı yok mu diye kontrol ederiz. Bu klasik hafızalamada immunglobulinler denen B lenfositleri devrededir. Bağışıklık hafızası ölçmek dediğimizde de İmmunglobulin G isimli antikorlara bakarız. Mesela anti-Sars-cov2 IgG demek, Covid'teki bağışıklık antikorlarımızın düzeyini ölçen test demektir.

Şimdi biraz antikor tam olarak ne demektir, onu öğrenelim

Antikor, bir patojene ait kimliği gösteren kısım olan antijen yapısına tam olarak lego gibi uyan yapı demektir. Tıpkı prensin elinde ayakkabıyla prensesi araması gibi, antikor sadece o patojene uyar. Ona özeldir. Bağışıklık antikorlarımız bir kez oluştuktan sonra, o patojen içeri girerse, hafızadaki antikorlar hemen ona yapışırlar. Kelepçe gibi onu etkisizleştirirler. Böylece o virüs veya bakteri vücuda tutunamaz. Tutunma yerleri antikorla bağlanmıştır. Eğer vücuda o patojenden girmiyorsa bu kelepçeleme olmaz, antikorlar giderek kanda azalırlar. Çünkü patojen yoksa savaşa da gerek yoktur. Fakat bu antikor bilgisi daima immun hafızada bir dosyaya yazılı bekler. Bazen hayat boyu tekrar o patojen vücuda girmez ama yine de immun hafızada bu bilgi tutulur.

Doğduğumuz günden beri bu şekilde çok sayıda antikor bilgisini immun hafızada tutarız. Hastalığı geçirince veya aşılama ile bu sağlanır. Antikor yapmaktaki amaç gürültüsüz şekilde gelen düşmanı etkisizleştirmektir. B lenfositler bu işi gayet güzel yapar. Ancak B lenfositler dışında başka bir immun hafızalama dayanağımız daha vardır; T lenfosit hafızası.

T lenfositler de düşmanı kafalarına kazıyıp her geldiğinde onla savaşabilirler. Fakat T lenfosit hafızası rutin olarak kanda ölçtüğümüz bir şey değildir. Covid'te de T lenfosit hafızasının olması hastalığı atlatmak bakımından bizim için olumlu bir durum gibi gözüküyor. Ancak T lenfositlerin hafızasındaki bilgiyle düşmana açtığı savaş, B lenfositlerin antikorlarla düşman kelepçelemesinden biraz daha gürültülü bir savaştır. Ve bazı kronik hastalıklarda da T lenfosit hafızasının olumsuz etkisini görüyoruz.

Bunları biraz açalım:

T lenfositler, B lenfositlere göre çok savaşçı bir gruptur. B lenfositler gürültüsüz savaş sonuçlandırmak ister. Amacı düşmanı etkisizleştirmektir. Ancak T lenfositler düşmanı etkisizleştirmek için B lenfositler gibi antikor kelepçesi takmaz, düşmanı direk öldürürler. T lenfositlerin farklı alt grupları var. Biz burada hafızalama yapan T lenfositler olan 'Öldürücü T lenfositler'inden bahsedeceğiz. Sitotoksik T lenfositleri de denir. Bazen de CD8 diye gösterilir. Burada bilinmesi gereken, bu öldürücü T lenfositlerinin adlarındaki sıfatı fazlasıyla hakeden savaşçı bir grup olduklarını hatırlamaktır. Öldürücü T'ler hakkında daha ürkütücü bilgi ise, bunların direk düşmanı öldürmedikleri, bizim hücrelerimize saldırdıklarıdır. Neden hücrelerimize yani bize saldırılar, çünkü herhangi bir hücremizin içine virüs veya başka bir patojen girmişse, orada çoğalmasın diye, bizim hücremizle beraber düşmanı öldürürler. Bizim hücremiz bir virüs deposu olmuşsa depoyu toptan yok ederler. Virüsten kurtuluruz ama hücremizden de oluruz. Evet öldürücü T lensofitlerinin çalışma şekli budur. Genel olarak yeni bir düşmandan haber aldıklarında bu öldürme işine girişirler. Ama düşman yeni değilse, sürekli karşılaştıkları bir düşmansa, veya onunla uzun süredir savaşıyorlarsa, Öldürücü T lenfositlerinin bir kısmı Hafıza T hücrelerine döner. Yani artık öldürücü T lenfositleri de Hafıza T hücresi olmuş, kendisine haber verilmese de düşmanı görünce tanır hale gelmiştir. Bu durum bizim savunmamız bakımından gerekli ve önemlidir. Hatırlanması gereken, hafızalarına düşman yerleştiren T lenfositlerin, o düşman gelince yine öldürücü modelde saldırıya geçecekleridir. Yani içinde virüs olan bizim hücrelerimizi öldürecekleridir. Kaybettiğimiz hücremiz miktarınca, o bölgemizde hasar yaşama ihtimalimiz oluşacaktır. Bu akciğer olabilir, bağırsak olabilir. Mesela, akciğerimizin mukozasında, cildimizde, bağırsak mukozamızda bu şekilde Hafıza T lenfosit olmuş öldürücü T lenfositleri bolca vardır. Bunların hafızalarına aldıkları her ne ise onunla her karşılaşmada savaş başlatacaklarıdır. Bazı cilt hastalıklarında, çoğu inflamatuar bağırsak hastalığında, bu şekilde orada yerleşik bekleyen hafıza T lenfositleri başımıza iş açabilir. Mesele glütene karşı hafıza oluşturmuş T lenfositleri, biz glutenli gıda yedikçe, öldürücü T şeklinde bağırsak mukozasında hasara sebep olabilir.

Bağırsaklarımızda immun sistemin büyük çoğunluğu bulunduğuna göre, bu yazının içeriğini Covid için yazılmış gibi anlamamanız, aklınıza bağırsak sağlığı ve immun sistem bağlantısını getirmeniz gerek. Çünkü yiyecekleri de birer yabancı olarak algılarsak, bağırsakta yukarıda bahsedilen tüm immun savaş ve sonunda da hafızalama işi oluyor. Biliyoruz ki yiyecekler de düşman olarak algılanabilir. O halde virüslerden korunmak için T ve B lenfosit bağışıklık hafızalama işi bizim için iyiyken, konu yiyecekler olunca immun hafızalama işi kötü sonuçlar verir.

Sağlıksız diye bildiğimiz tüm gıdalar yendikçe, içeride tüm bu immun hafızalama olacaktır. Amaç immun sistemin bizi koruma çabasıdır. Ancak bu durum immun sistem üzerinde gereksiz yüktür. Biz ne kadar temiz ve doğal yersek, T ve B lenfositlerimiz sadece gereken zararlı virüs ve bakterilere karşı immun hafıza işleriyle meşgul olacaktır.

Bağışıklık hafızası konusu geçtiğinde bizim aklımıza gelecek soru şudur: 'Ben bağışıklığımı dürtecek, ona sanki zararlı bir antijenmiş gibi görünecek hangi sağlıksız şeyleri yiyorum?'

Şunu unutmayacağız; antijen yoksa savaş yoktur. Antijen immun sistemin tepesini arttıran düşmanıdır. Sağlıksız yiyecekler o veya bu şekilde antijen gibi algılanabilir. Bizim tüm beslenme ile bağışıklığı koruma çabamız, bağışıklığa fazladan iş çıkarmamak olmalıdır. •

2022 Omicron'la *nasıl geçecek?*

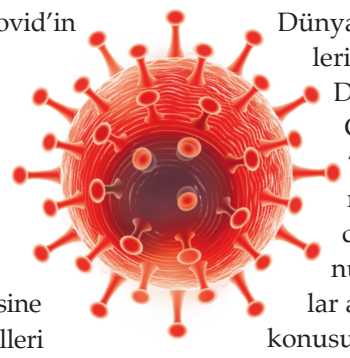
Saygın bilim dergisi New Scientist üçüncü yılına girdiğimiz Covid-19'un geleceğini ve salgın sonrası hayatımızı kapak konusu yaptı. Dergiye göre 2022, salgının pandemiden 'endemiye' dönmeye başlayacağı yıl olacak. Ancak bunun bazı şartları var...

Bir ay hayatımızı nasıl değiştiriverdi... Tam aşılamalar arttı, hayat yavaş yavaş normale dönüyor derken Omicron hayatımıza girdi ve her şeyi bir ayda alt üst ediverdi. Aslında şaşırtıcı değildi. Böyle bir varyantın ortaya çıkabileceğini Dünya Sağlık Örgütü çok öncelerden öngörmüştü. Bu son da olmayacak... Dünya genelinde vaka sayıları yüksek olduğu sürece virüs insanların bedeninde değişime uğramaya devam edecek ve yeni varyantlarla tanışacağız. Evet Omicron belki Delta'ya göre yüzde 50 daha az öldürücü ama ondan sonraki varyantın farklı olmayacağının garantisi yok. Yani 2022 yılı da insanlık için iniş ve çıkışlarla geçecek gibi görünüyor. Ama bu kez daha hazırlıklıyız. Hem onaylanmış 23 Covid aşımız var, hem de Covid tedavisi için onaylanmış ilaçların sayısı giderek artıyor. Yine de bu önlemleri bir kenara koyup "virüsle yaşamaya alışmaya başlamalıyız" diye sık sık duyduğumuz önermenin doğru olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü insanların davranışları halen salgının sürecini hayati bir şekilde etkiliyor.

Bu yıl neler olacak?

Sonda söyleyeceğimizi baştan söyleyelim pandeminin 2022'de 'tamamen' bitmesi çok mümkün görünmüyor. Ancak bu yılın hayatımızda olumlu değişiklikleri beraberinde getireceği kesin. Aşılarla korunan daha yüksek nüfus, tedavide etkili ilaçlar ve ölümlerin düşüşü gibi... Yine de maske, sosyal mesafe 2022'de de salgını kontrol altında tutmak ve yeni varyantların ortaya çıkmasını engellemek için hayati önemde olmaya devam edecek. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre "Virüsle yaşamaya alışmak" doğru strateji değil. Çünkü halen virüsün yayılmasını engellemek için yapılabilecek çok şey var. Hiçbir ölüm oranı kabul edilebilir olmamalı. İşte bu nedenle 2022 bir dönüm noktası olacak. Bu yıl Covid'in pandemiden çıkıp, düşük bağışıklığı olan gruplar arasında yayılmanın sürdüğü 'endemi' seviyesine dönme sinyalleri verdiği yıl olabilir. Bunun için en çok üzerinde durulması gereken sorun ise aşı eşitsizliği.

2024'te salgın zirvesi

Dünya genelinde şimdiye dek 8 milyar dozun üzerinde aşı uygulandı. Ama gelişmekte olan düşük gelirli ülkelerin vatandaşlarının sadece yüzde 8.1'i en az bir doz aşılanabildi. Eğer bu 8 milyar doz aşı dünya geneline eşit paylaştırılmış olsaydı şimdi belki de salgın çoktan bitmiş olabilirdi. Bu nedenle 2024 yılında bir sonraki pandemiyle nasıl mücadele edileceğine ilişkin kuralların belirlenmesi için Dünya Sağlık Örgütü üyeleri bir araya gelecek. DSÖ Genel Sekreteri Ghebreyesus'a göre "Nasıl ülkeler tütün mamulleri ve iklim değişikliği gibi konularda ortak adımlar atabiliyorsa salgın konusu da sadece dostane anlaşmalara bırakılamayacak kadar kritik." •

Bu Covid'le son savaş martta normalleşiriz

ABD'de Massachusetts General Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları Direktörü Prof. Edward Ryan, Omicron varyantının hayatımıza girişiyle birlikte salgınla mücadelenin nasıl seyredeceğine ilişkin öngörülerini yaptığı kapalı bir sunumla anlattı. Bu sunuma katılan bir dinleyici aldığı notları WhatsApp üzerinden paylaşınca Prof. Ryan'ın öngörüleri adeta çığ gibi yayıldı ve çalıştığı hastane bir açıklama yapmak zorunda kaldı. İşte o notlar:

Çevremizdeki tüm pozitifler Omicron. Delta tamamen yok oldu.

Vaka sayılarındaki artış 10-21 Ocak arasında pik yapacak, ondan sonra 2-4 haftalık bir hızlı düşüş göreceğiz.

Yüzde 20-50 arası bir pozitif oranıyla karşı karşıya kalacağız.

Şubat 'temizlik' ayı olacak, Mart'ta normal hayatımıza dönmeye başlayacağız.

Omicron burnumuzda ve üst solunum yolumuzda yaşıyor o nedenle çok bulaşıcı. Ancak akciğerlere diğer varyantlar gibi tutunamıyor.

Hastanelere başvuranlarda artış önemsenmemeli. Çoğunluğu test yaptırmaya gelenler, kırık kemikler, ameliyat için gelenler vs.

Omicron için özel bir aşıya ihtiyacımız olmayacak, hepimize bulaşacak ve bu şekilde bağışıklık kazanacağız. Zaten özel aşıyı yetiştirmelerine imkan yok.

Covid soğuk algınlığı ve üst solunum yolları hastalıklarına sebep olan diğer 4 koronavirüsün arasına katılacak. Çoğunlukla bağışıklığı olmayan çocukları etkileyen bir hastalık olacak.

Enfeksiyon kapanların yüzde 40'ı semptom göstermeyecek.

Hızlı testler belirti gösterenlerde yüzde 50-80, göstermeyenlerde yüzde 30-60 doğru sonuç veriyor.

Filyasyon artık anlamsız çünkü hepimiz bu virüsü kapacağız ve o kadar hızlı yayılıyor ki herkesi takip etmek mümkün değil.

Covid'le son savaşımızdayız ve normal hayatımıza geri dönebileceğiz ama toplum buna henüz hazır değil.

Eğer bağışıklık sisteminiz zayıf, 85 yaş üstü değilseniz evden çalışmanın ya da keşiş gibi yaşamanın bir anlamı yok. Ancak yine de önümüzdeki 6 hafta kalabalıklar uzak durmak gerekli.

İlkbahar ve yaz çok güzel olacak...

Massachusetts General Hospital, "Prof. Ryan'ın bir konuşmasını dinleyen bir kişinin aldığı kişisel notların ortalıkta dolaştığının farkındayız. Bu notlar bazı detay ve nüansları içermiyor. Örneğin aşıların ağır hastalığı ve ölümleri önlediği, ölüm riski taşıyan kişilerin yaşı ne olursa olsun önlem almaya devam etmesi gerektiği gibi neler bu notlarda yer almıyor" açıklaması yaptı...

Edward Ryan

En yüksek Omicron riski alışverişte

Avrupa'da Omicron etkisini en yüksek hisseden İngiltere'de virüsün bulaşıcılığı konusunda çok ilginç bir araştırma yayınlandı. Alışveriş, virüs kapmak için en tehlikeli aktivite çıktı. Alıverişe gidenlerin riski 2.2 kat daha yüksek.

HANGİ AKTİVİTELER RİSKİ NE KADAR YÜKSELTİYOR?

Alışveriş	2.18 kat
Otobüse binmek	1.31 kat
Restoran ya da cafe	1.29 kat
Haftada birden çok toplu taşıma kullanmak	1.28 kat
Spor salonuna gitmek	1.27 kat
İşe gitmek	1.2 kat
Taksi kullanmak	1.19 kat
Metroya binmek	1.18 kat
Berber/ kuaföre gitmek	1.18 kat

Belirti yoksa bile pozitifseniz spor yapmayın

Burnunuz akıyor, test yaptırdınız ve pozitif çıktınız. Yine de iyi hissediyorsunuz ve evde bütün gün Netflix izlemek yerine egzersiz rutinlerinizi aksatmamak istiyorsunuz. Wall Street Journal'a konuşan tıp uzmanlarına göre bu hiç iyi bir fikir değil. Semptom gösterenler 10, göstermeyenler 7 gün spora ara vererek dinlenmeli. Mayo Clinic'e göre göğüs ağrısı hissetmediğiniz sürece koşmak yerine yürümek, ev işleri yapmak serbest. Sonrasında da eski egzersiz rutinine kademeli dönüş yapılmalı. Bunun nedeni Covid şikayetleri arasında dinlenir pozisyondayken nabzın yüksek olması, yorgunluk ve öksürüğün yer alması. Egzersizin bu sorunlar devam ederken yapılması riskli görülüyor.

Tünelin ucundaki ışık

Dr. Özlem Cankurtaran
cankurtaranozlem@gmail.com

Omicron bir felaket haberi mi yoksa tünelin ucundaki ışık mı? Dünya bunu tartışırken bazı bilim insanlarından çok önemli ve iyimser açıklamalar duyduk. Genel olarak yeni bilgileri sizler için derledim.

- Erken kanıtlar, birçok hastada Omicron'un çoğunlukla üst solunum yolunu (burun, ağız, boğaz) etkileyen daha hafif semptomlarla geçirildiğini gösteriyor. Bu, genellikle akciğerleri işgal eden virüsün daha önceki türlerine göre neden daha az bireysel hastaneye yatış veya ciddi hastalık riski oluşturduğunu açıklıyor.
- Üst solunum yolları semptomlarının yanı sıra kuru öksürük ve bel ağrısı da sık görülüyor.
- Hastalığın kuluçka süresi, yani enfeksiyonun alımından semptomların ortaya çıkışına kadar geçen süre, diğer varyantlara göre çok kısa.
- Covid 19 enfeksiyonun başından beri gördüğümüz tat ve koku kaybı, Omicron'da çok daha nadir.
- Bununla birlikte virüsün hızla yayılmasının sebebi, hiç semptom göstermeden hastalanan kişilerin toplum içindeki varlığı.
- Tam doz aşılarını yaptırmış kişilerin, güçlendirici dozlarını da olması hastalığa karşı büyük koruma sağlıyor.
- Aşılanan kişiler enfeksiyonu geçirse bile çok hafif, grip benzeri belirtilerle atlatıyorlar.
- Ameliyat ya da Covid testi için hastaneye gelişlerde çok dikkatli olunmalı.
- Covid 19'un soğuk algınlığına, üst solunum yolu enfeksiyonlarına, RSV'ye neden olan diğer 4 koronavirüse katılacağı ve bağışıklığı olmayan insanları etkileyeceği öngörülüyor.
- Omicron'un Ocak ayı sonuna doğru pik yapması, Şubat ayında azalmaya başlaması bekleniyor.
- Temas takibi çok anlamlı değil, çünkü hepimiz bir şekilde virüsü alacağız.
- Covid ile son savaştayız ve artık normal yaşama dönmeye de hazırlanmalıyız ama önlemlerimizi almaya bir süre daha devam edeceğiz.
- Aşılarınız tam ve bağışıklığı baskılanmış değilseniz evde kalmanıza gerek yok fakat önümüzdeki iki hafta boyunca kalabalıklardan uzak durmalısınız.
- En sevdiğim haberse ilkbahar/yaz aylarının güzel geçeceği.

Yine de hala en büyük silahımızın aşı olduğunu hatırlatmakta fayda görüyorum. Çünkü aşılı olanlar yakalandığında çok hafif geçen bu hastalık aşısız kişilerde ciddi ve hatta yoğun bakım takibi gerektirir vaziyette seyredebiliyor. Bazı hastalarımızın 'ama ben aşı oldum' demelerinin altında tek doz aşı yatıyor ve bu hiç yeterli değil. Son 1 yıl içinde 3 hatta 5 doz aşı yaptıranlar var ve bu bazılarımıza hiç mantıklı gelmiyor fakat şu anda savaş koşullarındayız, hayatımızı korumak için elimizde ne varsa onu kullanacağız.

Aşıyla ilgili iki büyük tereddüt var toplumun kafasında. Birincisi kısırlık yapar mı, ikincisi hamilelikte problem yaşar mıyım? Her ikisiyle ilgili bilgi vermek istiyorum.

Covid 19 aşısı ve doğurganlık ile ilgili bilmeniz gerekenler:

- Şu anda hamile kalmaya çalışan veya gelecekte hamile kalabilecek kişilere ve eşlerine Covid 19 aşısı önerilmektedir.
- Covid 19 aşıları da dahil olmak üzere herhangi bir aşının kadınlarda ya da erkeklerde doğurganlık sorunlarına neden olduğuna dair bir kanıt yoktur.
- Aşınızın ilk dozunu yaptırdıktan sonra hamile kalırsanız, aşınızın diğer dozlarını da mutlaka tamamlamalısınız. Ne yazık ki aşılanmama ya da eksik aşı nedeniyle kaybettiğimiz anne ve bebekler var.
- Bilim insanları, ergenler de dahil olmak üzere aşının doğurganlık kaybı yapmadığını önemle vurgulamaktadır.
- Erkekler açısından da durum aynıdır. Araştırmacılar aşılanma öncesi ve sonrası sperm hareketi ve miktarı gibi parametrelere baktılar. Aralarında hiçbir fark olmadığını rapor ettiler.
- Aşı sonrası ateşi olan hamileler mutlaka ateş düşürücü almalıdır. Çünkü ateş sağlıklı insanda dahi gebeliği etkileyebilir.

Covid aşısı ve gebelik ile ilgili bilmeniz gerekenler:

- Çok yeni bir çalışmaya göre, hamileyken Covid aşısı yaptıran kadınların bebeklerini erken doğurma ya da normalden küçük bebekler doğurma riski, aşılanmayan gebelere göre fazla değil.
- Bu çalışma 15 Aralık 2020 ve 22 Temmuz 2021 arasında, bir ya da daha fazla doz Covid aşısı olan 46 bin civarı tekil gebeliği inceledi.
- Aşısız, Covid geçiren hamilelerde erken doğum ve gebelik kaybı riski çok daha fazla.
- Aşılama, annenin bebeğine antikor geçirerek bebeğin korunmasını sağlıyor.
- Covid 19 aşıları canlı aşı olmadığında hamileleri ve bebeklerini enfekte etme ihtimali yoktur.
- Yine de endişeleriniz varsa enfeksiyon hastalıkları uzmanınız ve kadın ve doğum hastalıkları uzmanınızla mutlaka konuşmalısınız.

Elbette aşıların da Covid 19'un da uzun vade etkileri hakkında bilinmezliklerimiz var. Fakat şundan emin olun ki her yeni bilgi büyük bir şeffaflıkla paylaşılıyor. Gün geçtikçe daha çok şey öğreneceğiz. Lütfen internetteki bilgi kirliliğine itibar etmeyin. Doğru kaynaklardan her türlü bilgiye ulaşmaya çalışın ve güvendiğiniz doktorlarınızla temasta kalın. •

SONRAKİ SALGINA HAZIRLIK

2.5 milyar dolarlık antiviral girişimi

Scientific American, Covid sonrası çıkabilecek salgınlar için yapılan hazırlıkları inceledi. Yeni nesil aşılar ve antiviraller için çalışmalar şimdiden başladı...

ABD Başkanı Joe Biden, geçtiğimiz yılın Eylül ayında bir sonraki pandemi için alınacak tedbirleri içeren 65.3 milyar dolarlık 10 yıl sürecek yatırım paketini açıklamıştı. İlk hedef bundan sonra ortaya çıkabilecek yeni bir virüsle mücadele için 100 günde güvenli bir aşı geliştirilmesi olarak açıklandı. Bunu gerçekleştirmek için 26 virüs familyasından insanları etkileyebilecek potansiyel yeni patojenin önceden tespiti hedeflendi. Aslında mRNA aşılarının bu kadar hızlı geliştirilebilmesi daha önce ortaya çıkan Ebola ve Zika salgınlarının ardından bu tür salgınların engellenmesi için çalışan ilaç firmalarına sağlanan destek sayesinde mümkün oldu. Yani pandemiye hazırlık düşüncesi yeni değil. Virüsün hücreye bağlanmasını sağlayan "spike" proteinin aşılar tarafından hedef alınması dahi SARS ve MERS koronavirüs salgınlarından sonra yaklaşık 10 yıl boyunca yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkarılan bir bilgi. Yani eski salgınlar bize hayati öneme sahip bilgiler öğretti. Peki bir sonraki salgın için Covid'in bize öğrettikleri bir sonraki salgın için ne tür hazırlıklar yapılmasını gerektiriyor?

Pfizer'in ilacı İtalya'da

Pfizer'in yeni Covid ilacı Molnupiravir Lagevrio adıyla İtalya'nın Bari kentinde kullanılmaya başlandı. Riskli hastalarda hastaneye yatış ve ölüm riskini azaltan ilaç için Avrupa İlaç Ajansı ruhsat başvurusunu değerlendirmeye aldığını duyurdu...

GETTYIMAGES

25 virüs ailesi 100 hedef

Bir hastalık için aşı geliştirilmesi koronavirüs salgınından önce 10 yıllık bir süreçti. Ancak çok kısa bir sürede geliştirilen mRNA aşılarının ne kadar başarılı olduğunu bu salgında öğrendik. Şimdi bu aşıları geliştiren Uğur Şahin ve Özlem Türeci gibi isimler bu aşılarla kazandıkları tecrübeler sayesinde bir sonraki virüs için çok daha etkin, çok daha uzun süreli koruma sağlayan aşılar üzerinde çalışmaya başladı bile. Örneğin tek dozda 6 farklı virüse karşı koruma sağlayacak bir aşı için Moderna testlerini yürütüyor. Bu yıl hem grip hem Covid'e karşı koruma sağlayacak ikili mRNA aşısı uygulanmaya başlayacak.

Covid tedavisinde denenen ilaçların hiçbirinin başarılı olamaması antiviral tartışmasını bir kez daha gündeme getirdi. Bu amaçla Ağustos 2021'de "Ahead 100" adlı fikirle insanları hasta eden 25 familyaya ait virüsleri 100 farklı hedeften vurarak etkisiz hale getirecek antivirallerin keşfi için bir konsorsiyum oluşturuldu. Küresel Pandemi Önleme ve Biosavunma Merkezi adı verilen 2.5 milyar dolarlık bu girişim kamu kurumlarını, ilaç firmalarını, laboratuvarları ve akademisyenleri bir araya getirdi. •

Covid'le ilgili neleri hâlâ bilmiyoruz

Virüsün kaynağı: Çin'deki hayvan pazarından çıkmış olabileceğine dair şüphelere rağmen bu kesin olarak ispatlanamadı. Laboratuvardan sızıntı iddiası da tüm araştırmalara rağmen belirsiz.

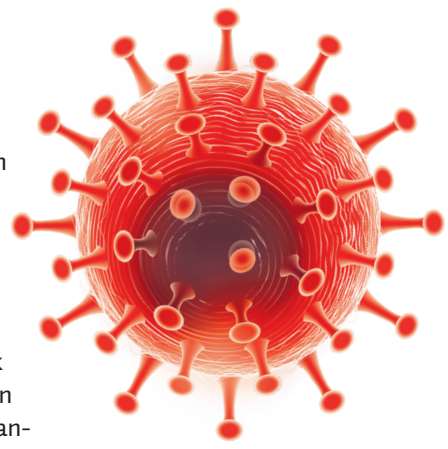
Bulaşma: Ne büyüklükte bir virüs yükünün insandan insana hastalığın bulaşmasına sebep olduğunu bilmiyoruz. Bunu tespit için kontrollü deneyler halen sürüyor.

Antikor seviyesi: Aşı olduktan sonra ölçülen antikor seviyelerinin ne anlama geldiğini bilmiyoruz. Aşılarla sağlanan antikorun hangi seviyede virüsü elimine edebildiği, antikorun hangi seviyeye düştüğü zaman hatırlatma dozlarıyla yeniden takviye edilmesi gerektiği net değil. Bu konuda Aralık 2021'den bu yana süren araştırmanın sonuçlarının önümüzdeki günlerde açıklanması bekleniyor.

Varyantlar: Omicron 52 farklı mutasyonla bilim dünyasını bile şaşırtan bir varyant oldu. Ondan sonra gelecek olan yeni virüsün neye benzeyebileceği konusunda hiçbir fikrimiz yok.

Yeni varyantlara takımyıldız isimleri verilecek

Şimdiye dek çıkan bütün varyantlara Yunan alfabesinden isimler verildi. Ama harfler bitmek üzere. Dünya Sağlık Örgütü'nden Maria Van Kerkhove'a göre "yeni varyantlar için adı çok duyulmamış takımyıldızların isimlerinin kullanılması" planlanıyor.

1.3 milyon kişilik 'Uzun Covid' araştırması

İngiltere'de koronavirüse yakalanan 1.3 milyon kişinin 4 haftadan daha uzun süren 'uzun covid' belirtileri gösterdiği belirlendi. Bunların yüzde 51'i halsizlik, yüzde 37'si koku almada kayıp, yüzde 36'sı nefes darlığı, yüzde 28'i ise konsantrasyon güçlüğü şikayetlerini hastalığı atlatmış olmalarına rağmen yaşamaya devam ediyor.

%89

ABD'de yapılan araştırmaya göre 65 yaş üzerinde hatırlatma dozları hastaneye yatış riskini 9 hafta süreyle yüzde 94, 10'uncu haftada ise yüzde 89 oranında azaltıyor.

KOÇTAŞ GENEL MÜDÜRÜ DEVRİM KILIÇOĞLU:

En çok el aleti alıyoruz ama ustayı eve istiyoruz

Dev mağazalardan orta büyüklükteki mağazalara ve mahalle mağazalarına geçen, ‘Ustabilir’le 35 bin ustayla çalışan Koçtaş, dijitalleşmeyle müşterilerinin işlerini kolaylaştırıyor

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Pandemi sürecini yenilenerek ve büyüyerek geçiren Koçtaş, ev geliştirme perakendeciliğinde Türkiye lideri. 2020 yılında şirketin başına geçen Devrim Kılıçoğlu, yabancı rakipleri geride bırakan ve binlerce ustayı Koçtaş’la buluşturan yeni modellerini anlattı.

Koçtaş 25 yılı geride bıraktı. Aslında hikayeyi okuyunca çok daha öncesine gidiyor, Vehbi Koç’un Ankara’da ilk iş hayatına adım attığı günlere uzanıyoruz. Koçtaş’ın hikayesini sizden de dinleyebilir miyiz?

Merhum Vehbi Bey’in vizyonuyla başladı bu yolculuk. 1955 yılında Koçtaş dünyasına aslında adım atılmış. O dönemde toptan satışlara hatta perakendeciliğe başlanmış. Daha sonra Feneryolu’nda, Galata’da mağaza açılmış. Koçtaş özelinde ise 1996 yılında İzmir Bornova mağazası açıldı. Bu aşamada merhum Mustafa Bey’in yapı sektöründe yurt dışındaki tecrübeleri, gördükleri ve vizyoner bakış açısı devreye giriyor.

Aslında baktığımızda o tarihlere kadar da Türkiye’de yerli bir yapı marketin olmaması da geç atılmış bir adım değil mi?

Doğru. Zaten bu eksikliği, ihtiyacı da Mustafa Koç holdingin başındaki kişi olarak görüp bir yatırım yapılmasını öngörmüş. 1996’dan 2000’e kadar 4-5 mağazaya ulaşılmış. Daha sonra Mustafa Bey bunu yurt dışından bir know-how’la bir araya getirmiş. Ki bence Topluluğun en güzel yaptığı şey joint venture ilişkisi kurmaktır. Koç Topluluğu çok güçlü olduğu yanlarla birlikte yine yatırım yapacağı alanda en güçlü marka kimse onu ülkeye getirir. Ford Otosan da, Türk Traktör de, Fiat da çok başarılı uygulamalar. Dolayısıyla bu ortak yönetim ilişkisi Koç Topluluğu’nun çok büyük bir gücü. King Fisher bu alanda Avrupa’daki en büyüklerden biri. İrlanda, Fransa, İngiltere, Polonya gibi değişik ülkelerde büyük mağazaları var ve sadece bu alanda faaliyet gösteriyor. 2000 yılında Mustafa Bey King Fisher ile ortaklığı kuruyor. Ardından bir hızlanma başlıyor.

Çok rakip de geldi. Bazıları başarılı olmadı, Türkiye’den çıktı. Koçtaş bu rekabette hangi avantajlara sahipti?

Perakende, işletme sermayesi yönetimi anlamında çok dikkat edilmesi gereken bir sektör. Yoksa Avrupa’nın King Fisher’dan önceki birinci devi, Leroy Merlin de Türkiye’ye geldi ve gitti, Praktiker de. Bu global şirketler ülkemizde başarısız olacak demek değil.

Koçtaş’ta yerli yabancı ürün oranı nedir? Bu dengeyi özellikle de bu dönemde nasıl kuruyorsunuz?

Koçtaş olarak sadece mağazalarımızda 25 bin farklı ürünümüz var. Biz ithalatı hem kurlardaki değişimler hem de yerli tedarikçilerimizi geliştirme anlamında yüzde 20’lerden yüzde 12-13 seviyelerine indirdik. Ana yaklaşımımız şu; bir, ülke olarak dövize ihtiyacımız var. İkincisi, eğer ki ham madde anlamında bir sıkıntı yoksa ve ülkemizde yapılabilir bir ürünse yerli tedarikçimizi geliştiriyoruz. Diyoruz ki, “bakın biz bu ürünü yurt dışından alıyoruz. Siz bunu burada yapabilir misiniz?” Yatırım yapmaya teşvik ediyoruz. Ve bir nevi Koçtaş olarak güvence veriyoruz; “Biz sizden alacağız ve satacağız”

Ne zaman başladınız bu çalışmalara?

2015’ten sonra kurlardaki hareketlenmeyle başlamıştık. İthalattan yerliye dönüşümü yönetmeye başladık.

Neleri gördünüz bu çalışmalarda? Neleri değiştirdiniz?

Kuruluş aşamasında ortağımızın da etkisiyle, 10 bin metrekarelik çok büyük mağazalarımız vardı. Yurt dışında çok daha büyük mağazalar var ama ülkemizde büyük mağaza formatının metrekaresi ne olmalı araştırmalarını yapmaya başladık. Bir yerden sonra bu ekonomik modelin bizim büyümemizi fonlamadığını gördük. Kartal, Yenibosna, Balçova gibi büyük mağazalarımızı tutup, özellikle AVM içinde mağazalarımızın metrekarelerini 10 binlerden 5 bin metrekarelere çevirdik. Pandemi öncesinde gezmeyi seven müşterilerimiz olmakla birlikte, bazı müşterilerimiz ihtiyaçlarını bir an önce karşılamak ve en iyi uzmanlığı almak istiyordu.

> ‘Yanı Başında’ programıyla Türkiye’nin dört bir yanındaki ihtiyaç sahibi okulların yenilenmesi için boya ve boyacı malzemeleri desteği sağlıyoruz. Program kapsamında 25 okulun tamamı yenilendi. Sırada 30 okul var

Pandemiyi nasıl geçirdiniz?

İlk dönemde çok hızlı bir şekilde karar alarak mağazalarımızı kapattık. Koçtaş yönetimi olarak kapalı kaldığımız dönemi çok iyi geçirdik. Yönetim ekibimiz hala ofise dönmedi, uzaktan çalışıyor. Genel Müdürlük ve Ar-Ge merkezimize geri dönüş yapmadık. Pandemide “ne satarsak satalım” yaklaşımından öte bunu en iyi şekilde ve minimum müşteri şikâyetiyle yönetmemiz lazım dedik. Kargo ve lojistik şirketlerinin hızlı bir şekilde dönüşümünü bekledik. Nisan ayında mağazalarımızı “Sıfır Tolerans” ile açtık. Koçtaş’ı pandemi sonrasında kursaydık, nasıl kurardık diyerek çalışmaya başladık. Adına da Koçtaş 2.0 dedik. Sizin de bahsettiğiniz gibi pandemi sonrası değişen ihtiyaçlara karşı Koçtaş’ın güçlü yanlarını muhafaza edip, müşteri, tedarikçi, ekosistemdeki değişimlere nasıl adapte olabiliriz dedik.

19 yıllık Ford Otosan deneyiminden sonra Koçtaş’a geçti

Devrim Kılıçoğlu hukukçu bir baba ve ev hanımı annenin 4 çocuğundan biri. Bir ablası doktor, bir ablası makine mühendisi, abisi ise inşaat mühendisi oldu. Kendisi ise işletme mühendisi. Kadıköy Anadolu Lisesi’nden dereceyle mezun olan Devrim Kılıçoğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Mühendisliği’ni bitirdi. İTÜ’de MBA, ardından Koç Üniversitesi’nde Executive MBA, daha sonra da Harvard’ta bir programa katıldı. Üniversitede okurken özel ders veren Kılıçoğlu, iş hayatına Koç Holding’te MT olarak başladı. 1996’da, eski adı Otosan olan Ford Otosan’da işe girdi. Ford Otosan’da 19 yıl boyunca üretim haricinde strateji planlama, iş geliştirme gibi hemen hemen her bölümde çalıştı. 2 yıl da Ford İngiltere’de çalışan Kılıçoğlu, 2020’de Koçtaş Genel Müdürü oldu.

Evlere kapanılan dönemde ev ihtiyaçları arttı. En çok ne satıldı. Şu da var eve kimseyi sokmak istemediğimiz dönemde her işi kendimiz yapmaya başladık. Örneğin matkap satışları arttı mı?

Arttı. En çok el aletleri kategorisinde artış oldu. Özellikle aşıdan önce eve boya, tesisat, montaj, nakliye konusunda biraz çekinceler vardı. Biz orada yine avantajlıydık. Türkiye’deki müşteriler daha çok “Do It For Me” yani benim için yap anlayışında. Çünkü Türkiye’de ustalar çok kıymetli. Biz de usta segmentimize çok önem veriyoruz.

Ustabilir fark yarattı

Bir uygulama yapmışsınız bunun için. Nedir bu uygulama?

Ustalara vermiş olduğumuz eğitimlerle birlikte bir de aplikasyon geliştirdik, Ustabilir hem app hem de web’de. Müşterilerin bu sektörde en büyük sıkıntısı iyi, güvenilir bir usta bulmak. Uygulamada reytinglerle birlikte hangi kategoride usta arıyorsanız, teklif alıyorsunuz ve teklif veriyorsunuz, tamamen dijital. Ustalar hakkında yapılan yorumları görebiliyorsunuz.

Kaç usta var sizle böyle çalışan?

35 binden fazla usta, 170 bin de müşterimiz var. Hemen hemen bulunduğumuz bütün illerde açtık bu sistemi, 40 ilde varız. İyi olan usta kazansın istiyoruz. 25. yıl kitabımızda da bahsediliyor, yabancı bir genel müdürümüzün asistanı diyor ki, “evimi boyayacağım, boyacı gelecek”. Boyacı niye gelecek diye şaşırıyor yabancı genel müdür. Çünkü ona göre evini sen boyarsın, bahçeni sen yaparsın. Oralarda boyacı istemek külfetli bir şey. Dolayısıyla biz Ustabilir’i başlattık.

Ciro şampiyonu mağazanız hangisi?

Kartal, Yenibosna, Ankara’da Ankamall AVM, İzmir’de Balçova. Cevahir AVM pandemiden biraz olumsuz etkilendi ama yine de ilk 5’tedir.

Küçük yapı marketleriniz, Fix’lerin sayısı ne oldu? Fix’ler nasıl büyüyecek?

İstanbul ve büyükşehirlerde mağazalara ulaşım kolay değil. Koçtaş Fix ilk başlarda uzun yıllar 10-15 mağazayla devam etti. Bu bir nevi pazar araştırmalarına, müşteri beklentilerine pilotlamaydı. Bu model üzerinde yıllarca çalıştık. Dediğim gibi araştırmalar, nerede ne iyi gidiyor? Bu datayı toplayıp ileri veri analitiğini de kullanarak yeni Fix modelimizi oluşturduk. 5.500 SKU (stok kodlu) olmalı, içinde mutlaka kiosk olmalı. Kiosk dediğimiz mağazaya gelenlerin internetten sipariş verebilme özelliği. Mağazalar 350 metrekare olduğu için her şeyi bulundaramıyorsunuz. Kioskta Koçtaş’ın bütün ürünleri var. Hatta Koçtaş’ta stokta olmayan direkt sevkiyatla çalıştığımız firmaların da ürünlerini kioskta buluyor müşteri. 100 bine yakın ürünü o ekrandan görebiliyor.

Sizin rakibiniz artık e-ticaret siteleri mi?

Bana göre Koçtaş’ın rekabetteki en büyük avantajı çoklu kanalı çok iyi yönetmesi. Mahallede varız, AVM’de varız. Fix’lerle her ürünümüzü müşteriye kolayca gösteriyoruz. Mobil uygulamalarda varız. Ustalarımızla her evdeyiz.

Tekno market olma planı var mı?

Şu aşamada öyle bir planımız yok. Uzmanlığımız değil.

ÇALIŞAN SAYISI

2.998
KOÇTAŞ ÇALIŞANI

695
taşeron firma çalışanları

TOPLAM
3693

35
Çalışanların yaş ortalaması

43
İLDE
187 Koçtaş Fix, 41 büyük formatlı olmak üzere

TOPLAM
228
mağazası var

Enflasyon baskısını nasıl yaşıyorsunuz? Nasıl yönetiyorsunuz?

Bizim satın alma gücümüz ve tedarikçilerle olan ilişkimiz, bahsettiğimiz elektronik ürünler gibi ithale de bağlı olmadığı için kurlardaki değişimlerle etiketlerimizi değiştirmedik. O fiyattan ürün almadığımız sürece ürün fiyatını değiştirmiyoruz. Bu bizim çalışma prensibimiz, kurallar ve kanunlarla da belli. Bu dönemde fırsatçılık yapmayıp, müşterisinin ve çalışanının yanında duran uzun vadede ayakta kalacak. Koçtaş da bunu yapıyor. Fiyat eşiğimizi her zaman şu şekilde yaparız; ham maddede artış olsa bile 1 ay bekleriz. Tedarikçimiz bize ham madde fiyat değişimi olduğunu iletir. Biz en az 1 ay ham madde emtia fiyatlarının dengelenmesini bekleriz. Çünkü emtia fiyatları da artık çok hızlı hareket ediyor. Ama dengelenmeye ihtiyaç var. Müşteriyi ve çalışanı bu anlamda panik etmemek lazım. Büyük şirketseniz, tabii ki belli dönemlerde marjınız azalacak. Rekabet anlamında da Koçtaş artık pazarda önemli bir marka. Uzak ara lideriz. E-ticarette herkes her şeyi satıyor. Biz pazarı tarif ederken online diye tarif ediyoruz. Bizden aldığı ürünü satan müşteriler de var bu arada.

Kendi markanızla da ürünleriniz olmuştu. Bu devam edecek mi?

Koçtaş markalı ürünlerimizin stratejisine başladık Çamaşır suyundan tutun da askılığa kadar ürün yapıyoruz. Müşteriler tarafından da çok talep görüyor. Ürün ve fiyat kalitesi de çok dengeli.

Hedef 4.5 milyar lira

2019 Cironuz 1.7 milyar lira, aslında Türkiye için düşük ama gidecek çok yolu var diye düşündüm. Bu konuda ne dersiniz?

Doğru. 2020 yılına göre 2021 yılında yüzde 50 büyüdük. İyi bir büyüme. Ürün, fiyat, büyüme, Fix’lerin katkısı, yeni açtığımız illerdeki mağazaların katkısı oldu. 2022 yılı için hedefimiz 4.5 milyar lira.

Kıyı şeridinde atak yaptınız. Bu devam edecek mi?

Koçtaş 2020 yılından itibaren çok iddialı büyüme hedefleri koydu. King Fisher ile ortaklık oranı 50/50. Hatta Fix modelimizi know-how olarak yabancı ortağımıza anlatıyoruz. Londra’da bunun denemeleri başladı. Tatil yerlerinde de mağaza açmaya devam edeceğiz. •

Hedef 37 ilde 138 mağaza

Yeni büyük mağazalarınız nerede?

Manisa’da yeni büyük mağaza açtık. 2022 yılında da Çanakkale, Gaziantep ve Antakya’da 3 adet büyük format mağaza açılış planımız var. Koçtaş Fix mağazalarımızı ise tüm bölgelerimizden 37 ilimizde açmayı planlıyoruz. Aralarında Aydın, Nevşehir, Balıkesir, Artvin, Adana, Diyarbakır, Malatya, Konya, Ordu, Edirne, Tokat’ın olduğu illerimizde 135 mağaza açmayı hedefliyoruz. 2022 yılında büyük mağazalarımızla birlikte toplamda 138 mağaza açacağız.

Kurda sakinlik fırtına öncesi sessizlik mi?

Haluk Bürümcekçi

Kurlarda Aralık ayında gözlenen aşırı volatilite (dalgalanma) sonrası son bir haftadır dolar kurunun 14 seviyesinin hemen altında dar bir bant içinde seyrettiği gözleniyor. Böyle olunca henüz fiyatlama dengelemelerinin oturmadığı ortamda bu şaşırtıcı sakinlik dikkat çekiyor. Dengelerin oturmamasından kastım ise büyük bir enflasyon belirsizliği altında (yıllık TÜFE yüzde 50, yüzde 60 ya da daha da yüksek bir seviyeye mi çıkacak) fonlama faizinin ve belirgin yükselişine rağmen piyasa faizlerinin halen bu seviyelerin çok uzağında olması, şu an oluşabilecek bir dengenin sağlıklı nitelendirilmesinin mümkün olmadığını düşündürüyor. Kısacası doğru faiz oluşmadan doğru bir şekilde hiçbir denge oluşamaz diye söylenebilir.

Hemen belirtelim kurlarda bu sakinliğin 20-23 Aralık döneminde olduğu gibi bir kamu müdahalesi ile olduğunu düşünmüyorum, daha çok belirsizlikler nedeniyle yeni pozisyon almadan önce bir bekleme dönemine geçilmesinden kaynaklandığını zannediyorum.

İlgi yeterli değil

Yakın vadede kurların seyri açısından en kritik değişkenin kur korumalı TL mevduat enstrümanına gösterilecek ilgi olacağını da düşünmekteyim. Bunun ise iki boyutu var. İlki döviz hesaplarından TL'ye geçiş görülüp görülmeyeceği. İkincisi ise TL hesaplardan döviz hesaplara geçişi azaltacak şekilde TL'den korumalı TL'ye ne boyutta bir geçiş olacağı.

Gelen haberler ilk boyuta fazla bir ilgi olmadığı yönünde. Güven ortamının ciddi sarsıldığı bir dönemde ters dolarizasyon beklenmesinin gerçekçi olmadığını yansıtıyor aslında. Nitekim bireylerin ilgisizliği nedeniyle bu kapsama şirketlerin de alındığı hafta içinde açıklanmış durumda. Yurt içi yerleşik tüzel kişiler 31 Aralık 2021 tarihinde mevcut olan dolar, euro ve sterlin cinsinden döviz ve altın hesaplarını TL'ye çevirerek TCMB'nin getirdiği bu imkandan yararlanabilecek.

Mevduat ve katılım bankalarında yurt içi yerleşik tüzel kişiler için açılacak TL vadeli mevduat ve katılma hesabı 6 ay veya 1 yıl vadeli olacak. Ayrıca, şirketlere vergi teşviki de sağlanıyor. Kur değerlemesi sonucu hesaplanan kur farkı kazançları kurumlar vergisinden istisna edilecek, vade sonunda elde edilen faiz ve kar payları da kurumlar vergisinden istisna olacak.

BDDK verilerine göre yılın son haftasında, tüzel kişilerin 89.1 milyar dolarlık YP mevduatı bulunurken, bunun 46.8 milyar dolarlık kısmı vadeli hesaplarda tutuluyor. Vadenin minimum 6 ay olması, şirketlerin dış ticaret ve dış borç ödemeleri için YP mevduat tuttukları ve bilanço dengeleri ile kur riskinin yönetimi dikkate alındığında, vergi teşvikine rağmen bu yeni imkana ilginin fazla olmayacağını düşünüyoruz.

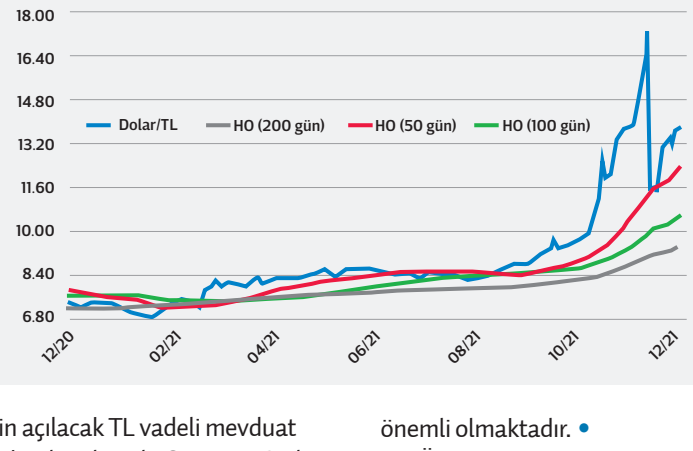
TL hesaplardan korumalı TL'ye geçişler konusunda ise belli düzeyde bir ilgi gözleniyor. Bu konuda son resmi açıklama bu yeni mevduat türüne kayışın yaklaşık 107.6 milyar TL düzeyinde olduğunu, yani gerçek kişilerin toplam TL mevduatının yaklaşık yüzde 10'una yaklaştığını yansıtıyor. Bu ise döviz piyasasına gelebilecek yaklaşık 8 milyar dolarlık talebin engellendiği anlamına geliyor. Ancak önümüzdeki aylarda enflasyon hızla artarken, politika faizi artmaz ve buna bağlı olarak kur korumalı TL mevduat faizi yukarı yönde değişmez ise, ilk dönemde görülen ilginin giderek azalacağı söylenebilir.

Dolar kurunun seyrinde teknik analizin ima ettiği seviyelerin de önemli olacağını düşünüyorum. En basit analiz olan bir göstergenin "hareketli ortalama değerleri" bu tür sıçramalar sonrası gözlenebilecek geri çekilmelerin ulaşabileceği minimum değerler hakkında fikir vermektedir. Yukarı yönde görülebilecek maksimum seviyeler için ise bahsettiğim hareketli ortalamalardan ne boyutta sapıldığı önemli olmaktadır. •

Örneğin Aralık ayında görülen 18 seviyesi bu ortalamalardan yaklaşık 5 standart sapmaya işaret ederek dalgalı kur tarihindeki kur şokları içinde 2018 ile birlikte en şiddetli olan değere işaret etmektedir. Şu anda ise 2.2 standart sapma seviyesine gerilemiş olduğumuzdan, en uç duruma yani 5 standart sapmaya ulaşmak ancak dolar kurunun 19-20 aralığına çıkması ile söz konusu olmaktadır.

Kurlarda geri çekilme durumunda ise, 50 günlük hareketli ortalama değer olan 12.60 seviyesi ilk önemli destek olarak görünmektedir. Aşağı yönlü hareketin güçlenmesi durumunda 10.70 seviyesi zorlanabilirken, bu dalgada görülebilecek taban değer 9.60 (4 Kasım 2021'de bulunduğumuz seviye) civarından geçmektedir. Bu seviyeler kur grafiğinden de görülebilmekte. •

Hareketli ortalamalara göre dolar/TL grafiği

Sermayeyi kime yükledik?

Son kur şokunun bireyler, şirketler, Hazine gibi kesimlere etkisini önceki yazılarımızda ele almıştım. Bu şokun bankaların sermayeleri üzerinde de belirgin etkisi oluyor. Bu yansımanın nasıl oluştuğunu TCMB'nin "Kur gelişmeleri ve sermaye yeterlilik oranı" başlıklı notundan yararlanarak aşağıda özetledim:

Bankalar diğer şirketler gibi iki farklı yolla fonlama sağlıyor: borçlanma ve özkaynak. Özkaynaklar bankaların 'öz' kaynağı olduğundan belirli bir vadeye sahip değil ve geri ödeme yükümlülüğü doğurmuyor. Ayrıca özkaynak bankaların zarar ettiği dönemlerde bir tampon görevi görüyor. Özkaynakların fonlamada risksiz bir yapıya sahip olmasından dolayı düzenleyici otoriteler, bankalara toplam fonlamanın asgari bir kısmını özkaynak ile yapma zorunluluğu getiriyor. Literatüre "Basel Asgari Sermaye Yeterliliği" olarak giren oran yasal özkaynağın risk ağırlıklı varlıklara oranlanması yoluyla hesaplanıyor:

Sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yasal özkaynak ve risk ağırlıklı aktif değişimlerinden etkileniyor. Yasal özkaynaklar sermaye girişi ve kârlılıktan gelen olumlu katkı ile artıyor. Sermaye benzeri borç gibi borçlanma araçlarının neredeyse tamamının döviz cinsinden olması ve yasal özkaynak içinde yer almasından dolayı kur artışları yasal özkaynağı sınırlı da olsa artırıyor. Risk ağırlıklı aktifler ise ortalama risk ağırlıklarındaki artışlar ve toplam aktif büyümesindeki artıştan kaynaklı olarak yükseliyor. Kurun artış gösterdiği dönemlerde sektörün toplam aktif büyüklüğünün TL karşılığı da arttığından bankaların risk ağırlıklı varlıkları artış gösteriyor. Toplamda, kurun arttığı dönemlerde risk ağırlıklı varlıklardaki artış yasal özkaynaklardaki artışın çok üzerinde kalıyor. Bu durumun oluşmasında risk ağırlıklı varlıklar içindeki YP varlık payının, yasal özkaynaklar içindeki YP varlıklardan fazla olması etkili oluyor.

Dolayısıyla TL'nin değer kaybettiği dönemlerde SYR aşağı yönlü hareket ediyor. Doğrusal bir hesaplama ile kurdaki yüzde 10'luk bir değer kaybının, SYR'yi kısa vadede yaklaşık 45 baz puan aşağı çektiği biliniyor.

Eylül'den beri gözlenen kur atağında değer kaybının yüzde 60'ı aştığı dikkate alındığında SYR etkisinin 3 puan gibi belirgin bir seviyeye çıkacağı görülüyordu. Uluslararası düzenlemelerde SYR için alt sınır yüzde 8 olarak belirlenirken, BDDK Türkiye'deki bankalara yüzde 12 alt limit uyguluyor. Kasım verilerine göre, sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 18 seviyesindeyken, bu oran kamu mevduat bankalarında yüzde 15, yabancı ve yerli özel mevduat bankalarında yüzde 19 seviyesindeydi.

Bu gelişmenin SYR'lere yansımasını sınırlamak amacıyla BDDK devreye girerek kredi riskine esas tutar hesaplamasında, hesaplama tarihinden önceki son 252 iş gününe ait TCMB döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılabilmesine yönelik uygulamanın bu kez, 1 Ocak 2022'den itibaren yapılan hesaplamada 31 Aralık 2021 itibarıyla gerçekleşen son 252 iş gününe ait TCMB döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalamasının kullanılması suretiyle devam ettirileceğini, yani eski kurların kullanılacağını açıklamıştı.

New York Times, spor sitesi Athletic'i satın aldı

THE NEW YORK TIMES

The New York Times Company, 1.2 milyon abonesi bulunan spor portalı The Athletic'i 550 milyon dolar nakit bedelle satın aldığını açıkladı. Bu anlaşma, abone sayısı 8 milyonu aşan The New York Times'ı 2025 yılı hedefi olan 10 milyon aboneye hızla yaklaştıracak.

The New York Times CEO'su Meredith Kopek Lavien, The Athletic'i "The New York Times için harika bir tamamlayıcı" olarak niteledi. "Artık 10 milyondan daha fazla abone sayısı için anlamlı bir şekilde daha büyük bir hedefin peşindeyiz. The Athletic'in potansiyel abone pazarımızı genişletmemizi sağlayacağına inanıyoruz" diyen Levien, bilgi verdiği analistlere "Her iki yayının aboneleri arasında mütevazı denebilecek bir sayıda örtüşme olduğunu" söyledi.

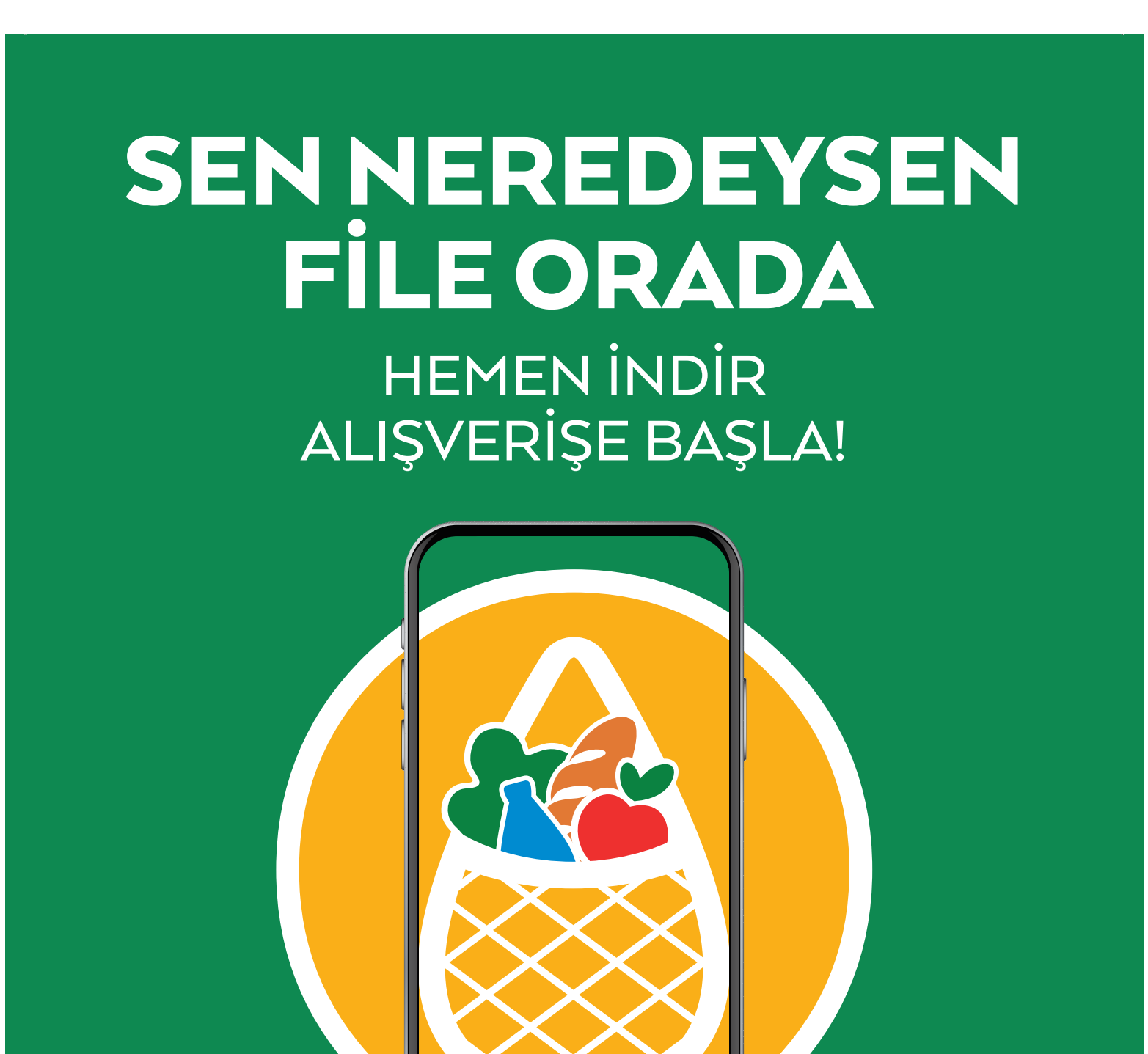
Şirketten yapılan açıklamada, The Athletic'in The New York Times'ın Haber Merkezi ve Spor Servisi'nden bağımsız şekilde faaliyet göstereceği belirtildi. The Athletic'in yöneticiliğini The New York Times'ın Game ve Cooking uygulamalarının yanı sıra ürün tavsiye sitesi Wirecutter'ın da yöneticisi olan David Perpich yapacak. The Athletic kurucularından Alex Mather görevine başkan yardımcısı ve genel müdür olarak devam edecek, Adam Hansmann ise COO görevini üstlenecek.

The Athletic Kuzey Amerika ve Avrupa'nın önde gelen kulüplerinden haberlerin yanı sıra, dergi uzunluğunda makaleler ve podcast'ler de sunuyor.

Haber merkezinde 400 gazeteci olan The Athletic, medya devi Disney'in sahibi olduğu ESPN'den sonra en büyük spor gazetecisi kadrosuna sahip.

Times CEO'su Levien, işlem sonrası yaptığı açıklamada The Athletic'in geçen yıl 65 milyon dolar ciro elde ettiğini, aynı dönemdeki operasyonel zararının ise 55 milyon doları bulduğunu söyledi. Önümüzdeki dönemde abone sayısı ve ilan gelirini artırması beklenen yayının, buna rağmen üç yıl daha operasyonel zarar etmesi bekleniyor.

© The New York Times Co.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

'Bir Steve Jobs değil' dediler ama her gün 700 milyon dolar getirdi

Steve Jobs'un halefi Tim Cook'un ne denli başarılı olduğunu rakamlar gösteriyor: Göreve geldiğinden bu yana Apple'ın piyasa değeri her gün 700 milyon dolardan fazla arttı. Jobs'un en ateşli hayranları bile Cook'un şirkete katkılarını yeni anladıklarını kabul ediyor

PATRICK MCGEE

Oracle CEO'su Larry Ellison, Steve Jobs'un ölümünden iki yıl sonra Apple'ın Tim Cook yönetiminde bocalamasının kaçınılmaz olduğunu iddia etmişti. Ellison'a göre 1985'te Jobs şirketten gönderildikten sonra yaşananlara bakmak bile bunu görmek için yeterliydi.

Bu kadar yanlış çıkan bir tahmin nadiren görülür. Jobs'un halefi Tim Cook'un ne denli başarılı olduğunu rakamlar söylüyor, hatta bağırıyor: 2011'in Ağustos ayında Cook göreve geldiğinden bu yana Apple'ın piyasa değeri günde 700 milyon dolardan fazla arttı ve küçük bir düşüş öncesinde geçen hafta 3 trilyon dolara ulaştı.

After Steve kitabında Apple'ın son 10 yılını anlatan Tripp Mickle da "Cook başa geçtiğinde Wall Street, iPhone'unu seven müşteriler ile teknoloji dünyasındaki arkadaş ve meslektaşlarım da dahil herkes olacakları merakla bekliyordu" diyordu.

Apple'ın piyasa değerindeki olağanüstü yükseliş, Jobs'un başlattığı muazzam akıllı telefon çağının meyvesi. Ama Jobs'un en ateşli hayranları bile Cook'un tedarik zinciri uzmanlığından diplomatik maharete uzanan katkılarını ya küçük gördüklerini ya da yanlış anladıklarını kabullenmek zorunda kaldı.

1997-2011 yılları arasında Jobs döndükten sonra Apple'ın kurduğu egemenlik, şirket için yeni paradigmayı belirledi: Apple tek bir ürünüyle herhangi bir sektörü altüst edebilecek, ezber bozan bir yenilikçiydi. iMac, iPod, iPhone ve iPad'in lansmanları filmleri aratmayacak hikayelere dönüştü. Ancak çoğu hisse primlerinden olmak üzere yılda neredeyse 100 milyon dolar kazanan Cook bu modele uymuyor. Onun becerileri popüler kültürün kavramayı bile başaramadığı alanları kapsıyor.

Diplomatik akıl

Silikon Vadisi'ndeki Constellation Research şirketinin başkanı Ray Wang, "Steve vizyoner bir öncüydü, Tim ise verimlilik uzmanı ve operasyon üstadı" diyerek ekliyor: "Bir şirkette ikisine de ihtiyaç vardır."

Cook'un destekçileri onun şirketin tabiatını temelden değiştirdiğinde ısrarcı. Apple'ın yıllık gelirleri onun görev süresi boyunca yükselmeye devam etti. İşi devraldığında 108 milyar dolar olan gelirler 2021 yılında 365 milyar dolara çıktı. Net kâr da 3.7 kat büyüyerek 26 milyar dolardan 95 milyar dolara yükseldi.

Daha da önemlisi, Cook'un Apple ekosistemine ait her kuruşu kullanan bir servis canavarı kurmuş olmasıydı. App Store ücretlerinden elde edilen mükerrer gelirleri istikrarlı hale getirdi; dijital medya için para ödeyen müşterilerin sayısını 800 milyona yakın seviyeye çıkardı. Neticede Apple'ın iPhone'a bağımlılığı büyük ölçüde azaldı ve şirketin hisse değeri fırladı.

Biyografi yazarı Kahney'e göre Tim Cook gösterişsiz tarzı ve sahneyi diğer yöneticilere bırakma huyu sebebiyle yeterince takdir görmüyor çünkü bundan Jobs gibi zevk almıyor

Cook'un ilk on yılında iki büyük yeni ürün piyasaya çıktı: AirPods ve Apple Watch, sırasıyla yüzde 25 ve 31'lik pazar paylarıyla büyük başarı sağladı. Servis departmanı geçen yıl yüzde 70 kâr marjıyla yaklaşık 70 milyar dolar gelir sağladı. Bu rakam Mac, iPad veya diğer giyilebilir teknoloji ürünlerinin neredeyse iki katıydı.

Riskten kurtardı

Ray Wang "Hiçbir yerde böyle bir ekosistem yok. Böyle bir tedarik zinciri de yok. Big Tech'e yapılan çeşitli saldırıları en iyi savuşturan Apple oldu" diyor. Columbia Üniversitesi işletme profesörü Dan Wang da Cook'un en büyük başarılarından birinin Apple operasyonlarını istikrarlı hale getirmek olduğunu düşünüyor. Wang'a göre Jobs ürünlere odaklandığı için gelirler kaçınılmaz olarak değişkendi ve daha ziyade bir moda firmasını andırıyordu: "Gelecek yıl müşterilerin neyi beğeneceğini öngörebilirseniz parsayı toplayabilirsiniz. Ama yanılırsanız bedelini ödersiniz. Cook'un başarısı Apple'ı her seferinde yeni bir flaş ürün bulma mecburiyetinden çıkarmak" diyor.

Cook becerikli bir diplomat olduğunu da gösterdi. Müşteri mahremiyetine verdiği önem sayesinde Apple teknoloji şirketlerine yönelik tepkilerin yaygınlaştığı bir ortamda Brüksel'in öfkesinden kaçınabildi. Çin'de bir yandan teknoloji alanındaki tüm rakiplerinden çok daha kârlı, 68 milyar dolarlık bir işletme kurarken, diğer yandan imalat alanını muazzam ölçüde genişleten anlaşmalar imzaladı. Washington'da Trump'ın narsisizmine hoş görünerek Apple ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinden sıyrılmanın yolunu buldu.

The Code kitabının yazarı teknoloji tarihçisi Margaret O'Mara, "Büyük Güneyli Cook sürekli Trump'ı arıyordu. Ona çok iyi davranıyordu" diye anlatıyor. "Önce Trump'ın gümrük vergileri sonra Covid konusunda, küresel ticaretin engin sularında seyrederken büyük beceri sergiledi… Jobs hayatta ve şirketin CEO'su olsaydı, işin bu tarafı o kadar iyi gitmeyebilirdi."

En büyük parayı kulaklığa harcadı

Bazı uzmanlara göre Cook bazı yapmadıklarıyla da takdiri hak ediyor. Google ve Facebook gibi şirketler, Harvard'dan profesör Shoshana Zuboff'un "gözetim kapitalizmi" adını verdiği yaklaşımı benimseyerek kullanıcı verilerini paraya dönüştürürken, Apple o yola girmekten kaçındı.

Ayrıca gereksiz yere para saçmadı. Cook dönemindeki en büyük alım olan kulaklık markası ve yayın platformu Beats'e 3 milyar dolar ödendi; şirket bu rakamı üç günlük geliriyle karşılayabiliyor.

Başarısız ürünler de oldu. HomePod hoparlör sistemi hüsranla sonuçlandı. Maps'in lansmanı fiyaskoya dönüştü. Sürücüsüz otomobil üretme girişimi duraklamış görünüyor. Yine de büyük hataların sayısı oldukça az.

Constellation şirketinden Wang, Cook'un en büyük başarılarından biri olarak Apple'ın hangi alanda rekabet edip hangisinden uzak durması gerektiği konusundaki sezgilerine işaret ediyor.

"Tim'in işi her gün 'neyi yapmayacağız?' diye sormak. Ne yapacağız diye sormuyor. Bir sürü seçenek var. Demek istediğim şu, Apple yarın İrlanda'yı satın alabilir. Cook devlet adamlarına yakışır düzeyde bir olgunluk ve idarecilik sergiledi."

10 bin dolar yatıran 200 bin dolar aldı

Wall Street'in Cook'u sevmesinin iki nedeni var. Birincisi, geri alımlar. Geride bıraktığımız on yıllık dönemde Apple'ın hisse sayısı yüzde 37 azaldı; bölünmüş hisselerin sayısı 26 milyarken bugün 16 milyar civarında. Neticede hisse başı kazanç 5.6 kat arttı. Bu yüzden son 10 yılda Apple'ın piyasa değeri dokuz katına çıkarken, hisse fiyatı aynı dönemde 14 kat artmış oldu.

İkincisi, Apple 17 yıllık aranın sonrasında 2012'de yeniden kâr payı ödemeye başladı. Dolayısıyla toplam getiri bakımından Cook dönemi hisse-darları on yıl boyunca senede yüzde 33 kazandı. Cook'un CEO'luğa getirildiği gün 10 bin dolar yatırım yapan biri, kâr paylarını hisse senetlerine dönüştürmüşse, parasını 200 bin doların üzerine çıkardı.

Peki Apple'ın piyasa değeri tamamen veya büyük ölçüde Cook sayesinde mi böyle yükseldi? Burası tartışmalı bir konu.

Son on yılda para politikalarının gevşek olması, mobile dönük büyük değişim ve bulut bilişimin ortaya çıkması, teknoloji şirketlerine müthiş avantaj sağladı. Apple'ın piyasa değerinin 2.7 trilyon dolar arttığı dönemde diğer şirketler de ilerleme kaydetti. Microsoft 2.1 trilyon dolar, Alphabet 1.6 trilyon dolar, Amazon ise 1.5 trilyon dolar değer artırdı.

Açıklanması en zor kısım ise pandemi sırasındaki ani yükselişti. Evden çalışma trendinin en çok fayda sağladığı şirketlerden olan Apple'ın hisse değeri, 2020 yılının Ocak ayında Wuhan'ın kapanmaya gitmesinden bu yana iki katını geçti. Bu da değer yaratımının gerçekten de Batılı hükümetlerin benimsediği agresif teşvik politikalarının sonucu olup olmadığına dair tartışmaları beraberinde getirdi.

Dartmouth College strateji profesörü Ron Adner'a göre Cook ortakların Apple'ın başarısını paylaşmasına izin verecek platformları geliştirmekte Jobs kadar yetenekli olsa, Apple daha da iyi iş çıkarabilirdi.

"Jobs yönetiminde Apple iPod'dan iPhone'a geçiş konusunda ustaydı" diyor. "Çünkü iPhone'u bu kadar özel kılan, farklılaşmış bir telefon olması değil – Samsung ve HTC tarafından hemen kopyalanmıştı – Apple'ın telekomünikasyon şirketleriyle yaptığı anlaşmalardı. Ayrıca, App Store aracılığıyla geliştiricilere dayattıkları şartlarla fark yaratıyordu."

Adner'e göre Cook yönetimdeki Apple lider konumunu korumaya aşırı odaklandı.

'Büyülü anı bekliyor'

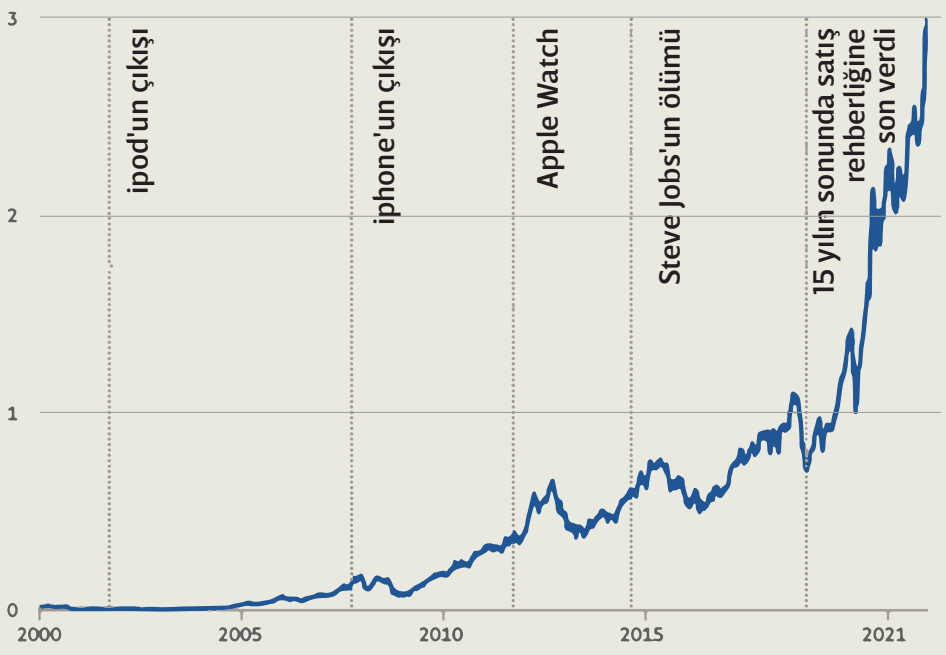
Apple'ın rekor kıymet takdirine karşın, Jobs'un yenilikçiliği kültürel kavrayışımız üzerinde öyle bir ağırlığa sahip ki Cook'un silinmez bir iz bırakabilmek için – Tesla'ya rakip, eşsiz bir artırılmış gerçeklik gözlüğü gibi – gerçekten büyük çaplı bir planı uygulamaya koyması gerektiği yönündeki hissiyat sürüyor.

Danışmanlık firması Bain'de Amerikan perakende uygulamaları sorumlusu olan Aaron Cheris, "Yeni bir ürün kategorisine girene veya insanlara 'Aman Tanrım, kimsenin bunu yapabileceğini düşünmemiştim' dedirtecek bir şey yapana kadar hep bir şeyler kanıtlamak zorunda olacak" diyor. "Büyülü bir ana ihtiyacı var."

Cook'un biyografisini kaleme alan Leander Kahney, onun bıraktığı mirasın şimdiden tartışmaya kapalı olduğunu söylüyor. Kahney'e göre AirPods ve Apple Watch ikonik ürünler oldu; ayrıca giyilebilir ürünlerin yıllardır iPod'un en yüksek satış rakamlarını geride bıraktığını hatırlatıyor. Ama Kahney, gösterişsiz tarzı ve sahneyi diğer yöneticilere bırakma huyu sebebiyle Cook'un yeterince takdir görmediğini söylüyor: "Takdir görmüyor çünkü bundan Jobs gibi zevk almıyor." ●

Apple 3 trilyon dolara nasıl ulaştı?

Piyasa değeri (trilyon dolar)

Steve Jobs ve Tim Cook Apple'a farklı yönleriyle damga vurdu.

Tim Cook

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

Lira düşünce Türkiye 'cazip geldi'

Financial Times, liranın değer kayıplarının ardından Abu Dabi'de yükselen Türkiye'ye yatırım yapma iştahını mercek altına aldı. 10 milyar dolarlık yatırım taahhüdünde bulunan Emirlik'in yatırım kurumu ADQ, Türkiye Varlık Fonu ile görüşme halinde

ANDREW ENGLAND
SIMEON KERR

Abu Dabi veliaht prensi ve BAE'nin fiili lideri Şeyh el-Nahyan (solda), 2021 kasım ayında Ankara'yı ziyaret ederek yatırım taahhütlerinde bulundu.

Türk lirasının serbest düşüşe geçtiği ve krizin derinleşeceğine dair emarelerin arttığı bir ortamda, Abu Dabi Emirliği 'nin devlet yatırım kurumu ADQ çok az sayıda yabancı yatırımcının istekli göründüğü bir şey yaparak Türkiye'deki yerel işletmelere milyarlarca dolar sağlama sözü verdi.

Fon ülkedeki ekonomik kargaşaya rağmen finans kuruluşlarından lojistik ve gıdaya kadar her alanda yatırım kovalıyor. ADQ CEO'su Muhammed Hasan el-Süveydi Financial Times'a yaptığı açıklamada liranın zayıflamasının yeni fırsatlar getirebileceğini, "uzun vadeli bakışa" sahip olanlar için "harika bir satın alma zamanı" olduğunu söyledi.

Süveydi ayrıca kurumunun "bazı fırsatlar konusunda Türkiye Varlık Fonu (TVF) ile görüşme halinde" olduğunu ekledi. İçlerinde TVF portföyünde yer alan şirketler de var.

Süveydi "Bizi de içine dahil edebilecekleri veya alıp geliştirebileceğimiz bazı sorunlu varlıkları var; birlikte birkaç seçeneğe göz atıyoruz" diye konuştu.

ADQ'nun 10 milyar dolarlık taahhüdü, 2018 yılında kuruluşundan bu yana Abu Dabi'nin en aktif stratejik yatırımcılarından biri haline gelen fonun hızlı yükselişinin kanıtı.

Bu taahhüt kasım ayında Abu Dabi veliaht prensi ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin fiili lideri Şeyh Muhammed bin Zayid El-Nahyan'ın Türkiye'ye yaptığı nadir ziyaretlerden birinde gerçekleşti. Petrol zengini BAE on yıllık iddialı dış politikasından ayrılıp emirlik yetkililerinin tabiriyle ekonomik diplomasiye yöneliyor. Yatırım hamlesi, BAE ile Türkiye arasındaki sorunlu ilişkilerin tamirine yönelik girişimlerden.

Türkiye ise liradaki büyük düşüşle – Türk Lirası geçen yıl yüzde 45 civarı değer kaybetti – ve artan enflasyonla uğraşıyor. Ülkedeki krizden Recep Tayyip Erdoğan'ın ortodoks olmayan para politikası, özellikle de yüksek enflasyona karşın faiz oranlarını düşürmekteki ısrarı sorumlu görülüyor.

Süveydi, Türkiye'nin her şeye rağmen cazip bir yatırım imkanı sunduğu görüşünde.

"Türkiye'nin sevdiğim yanı konumu itibariyle bir gönderinin 12 saatte Almanya'ya ulaşıyor olması. Üstelik 84 milyon nüfusları var" diyor. "Sanayi için büyük bir dinamo; harika lojistik yetenekleri var, biz de lojistikle özellikle ilgileniyoruz; ayrıca büyük gıda işletmeleri var ve bunlar da kesinlikle ilgimizi çekiyor."

Kurumun Türk finansal hizmetler sektörüyle de "çok ilgilendiğini" ekliyor.

Getir ve Trendyol'a yatırım yaptılar

ADQ geçen yıl Türk online gıda perakende şirketi Getir'e ve ülkenin en büyük e-ticaret firması Trendyol'a yatırım yapmıştı.

Şeyh Muhammed'in ziyareti sırasında devlet bankaları, madencilik, ulaşım ve enerji şirketleri de dahil olmak üzere 28 şirkette hissesi bulunan Türk Varlık Fonu ile ADQ arasında mutabakat belgesi imzalandı.

Abu Dabili kurumun CEO'su Süveydi "Bazı fırsatlar konusunda Türkiye Varlık Fonu ile görüşme halindeyiz" diyor. İçlerinde TVF portföyünde yer alan şirketler de var

ADQ kuruluşundan bu yana geçen üç yıl boyunca bir nevi alışveriş çılgınlığı içinde. Fransız Louis Dreyfus Grubu'nun yüzde 45 hissesinin yanı sıra İsviçreli ilaç grubu Acino'yu ve hem yerel hem bölgesel işletmeleri satın alan fon, bir yandan da girişim fonları kuruyor. Hatta bunlardan biri İsrail kökenli, laboratuvarda geliştirilmiş et işletmesine yatırım yaptı.

'Aceleleri var'

Global SWF adlı veri izleme platformu fonun son iki yılda yaklaşık 16 milyar dolar yatırım yaptığını tahmin ediyor. Körfez'in önde gelen bankacılarından biri "Çok aktifler; anlaşma sayısına bakınca muhtemelen en aktif onlar. Aceleleri var" diye konuştu.

ADQ, Abu Dabi devlet teşebbüslerinin holding şirketi olarak açıldı. Teşebbüsleri arasında kamu hizmetleri, ulusal havacılık şirketi Etihad, limanlar ve nükleer şirketi de yer alıyor. Şimdilerde kuruma ait varlıkların 110 ila 120 milyar dolar değerinde olduğu düşünülüyor. Kurumun başkanı ise Şeyh Muhammed'in kardeşi ve BAE Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Şeyh Tahnun bin Zayid el-Nahyan. .

Süveydi'ye göre fon dört sektöre öncelik veriyor: Sağlık hizmetleri ve yaşam bilimleri; gıda ve tarım; lojistik; kamu hizmetleri. Bu profil Abu Dabi'nin ulusal stratejik çıkarlarına da uyuyor. Emirlik teknoloji ve yaşam bilimleri gibi alanlardaki sektörleri geliştirmeyi ve ithalata bağlı çöl ülkesinde gıda güvencesini sağlamlaştırmayı amaçlıyor.

Süveydi'ye göre ADQ'nun diğer Abu Dabi fonlarından, özellikle de 230 milyar dolar değerindeki yatırım kurumu Mubadala'dan en büyük farkı, öncelikle Orta Doğu, Avrupa ve Afrika'ya yoğunlaşması.

"Kendi pazar liderlerimizi yaratmaya çalıştığımız için her zaman beş saatlik uçuş mesafesinde olmamız gerektiğine inanıyorum… Bu piyasalar bize daha yakın" diyor ve ekliyor: "Kendi atık yönetim şirketinizi ABD'ye taşıyıp orada yükselmeye uğraşmaktansa bu bölgede gelişime odaklanmak çok daha verimli."

ADQ CEO'su Muhammed Hasan el-Süveydi.

Körfez kökenli bankacı ise farklı fonların yetkilerinin birbirine karışması ve aralarında "itiş kakış" çıkması riskine işaret ediyor. Abu Dabi 2016 yılında MDB Malezya yolsuzluk skandalına karışmasının ardından çok sayıda kurumunu konsolide etme çabası dahilinde International Petroleum Investment Company'yi Mubadala bünyesine katmıştı. ●

Yatırımın geleceğiyle tanışın

AOY
Ak Portföy
Alternatif Enerji
Yabancı Hisse Senedi Fonu

AFS
Ak Portföy
Sağlık Sektörü
Yabancı Hisse Senedi Fonu

AFT
Ak Portföy
Yeni Teknolojiler
Yabancı Hisse Senedi Fonu

ICZ
Ak Portföy
BİST Teknoloji Şirketleri
Hisse Senedi Fonu

ZFB
Ak Portföy
Fintek ve Blokzinciri
Teknolojileri Değişken Fonu

DTZ
Ak Portföy
Dönüştürücü Teknolojiler
Değişken Fonu

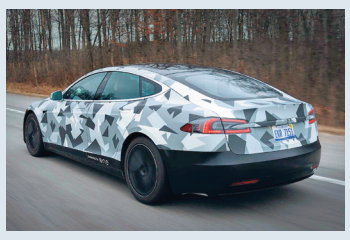
Yatırımın geleceği, geleceğin yatırımı Ak Portföy'de!

akportfoy.com.tr

AKPortföy

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan içerik, yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuzla risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Yatırım yapmadan önce ilgili fon izahnamesinin incelenmesi gereklidir.

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

Menzili 1.210 km'ye çıkarttı

Elektrikli araçlara ilginin artmasında birçok farklı faktör etkili olurken, menzil ve şarj süresi tüketicilerin en fazla dikkat ettiği konuların başında geliyor. Günümüzde elektrikli araçlar, daha yüksek menzil elde ediyor ve daha hızlı şarj edilebiliyor. Son olarak start-up şirketi Our Next Energy (ONE), geliştirdiği yeni teknoloji ile 1.210 km'lik menzile ulaştı. Rekor deneme Tesla Model S üzerinde, ortalama 90 km/s hız ile gerçekleştirildi. ONE, batarya paketinin üretimine 2023'te başlayacak. Lucid Air, 837 km ile menzilde zirvede yer alıyor.

Bukalemun gibi renk değiştiriyor

BMW, Tüketici Elektroniği Fuarı-CES'te tek düğmeyle değişebilen renk teknolojisini tanıttı. iX Flow'un dış yüzeyi bir insanın saç telinin kalınlığına eş değer çapta milyonlarca mikrokapsül ile kaplanmış. Renk değiştirme sıvı içinde asılı duran beyaz ve siyah pigment parçacıkları içeren mikrokapsüllere elektrik yükü uygulanarak yaratılıyor.

Zenginlerin intikam alışverişi

Rolls-Royce, pandemi ve çip sorunlarına rağmen 2021'de 117 yıllık tarihinin en yüksek satışlarına ulaştı. Markanın satışları yüzde 49 artışla 5 bin 586 adet olarak gerçekleşti. Rolls-Royce, Çin, ABD ve Asya-Pasifik bölgelerinde satış rekoru kırdı. Yeni Ghost ve Cullinan en çok satan modelleri olurken, Phantom da yoğun ilgi gördü. Şirket, 2022'nin üçüncü çeyreğine kadar tüm Phantom siparişlerinin dolduğunu açıkladı.

Chrysler % 100 elektrikli oluyor

Yüzde 100 elektrikliye dönüşen markalar furyasına Chrysler de eklendi. ABD'li marka Stellantis çatısı altında elektrifikasyonu hızlandırdı. Tüketici Elektroniği Fuarı-CES'te elektrikli SUV konsepti Airflow'u tanıtan Chrysler, 2028'de tamamen elektrikli marka olacağını açıkladı. Marka ilk elektrikli modelini 2025'te üretecek. Markanın yeni vizyonunu ortaya koyan Airflow konsepti, 560-645 km aralığında menzil sunuyor.

Vergi reformu yapılsın satışlar 1.5 milyon olur

Renault MAİS Genel Müdürü Berk Çağdaş, otomobil vergilerinin dünya standartlarına uygun hale getirilmesi ve ekonomik istikrar ile pazarın büyük ivme kazanacağını belirterek, "1.5 milyon adetlik satış çok rahat yakalanır" diyor

AUTO AJANS
Mete Tansu
metetansu@gazeteoksijen.com

Otomobilde Çarşamba gece yarısı yapılan ÖTV'de matrah düzenlemesi sektörü ve tüketicileri sevindirdi. ÖTV limitleri artırılırken, dilimlere iki yeni barem eklendi. Karara göre, 1600 silindir hacmine kadar yüzde 45 ÖTV dilimindeki matrah limiti 92 bin liradan 120 bine çıkarıldı. Yüzde 50'lik ÖTV limitinde yer alan otoların yeni matrah limiti 120 bin-150 bin arasına yükseltildi. Araçların matrahlarına göre yeni vergi dilimleri de oluşturuldu. Buna göre, matrahı 150 bin-175 bin arası araçların yüzde 60, matrahı 175 bin-200 bin arası araçların yüzde 70, matrahı 200 bini aşan araçların ÖTV'si yüzde 80 oldu. Matrah artışıyla birlikte ÖTV oranı düşen otomobillerin fiyatları gerileyecek. Böylece hem tüketiciler otomobile daha kolay ulaşacak hem de pazar canlanacak. Renault MAİS Genel Müdürü Berk Çağdaş, en potansiyelli sektörün otomotiv olduğunu belirterek, "Pazar, ekonomik istikrar ve siyasi öngörülebilirlikle 1 milyon olur, vergi politikalarında radikal değişiklik çok rahatlıkla 1.5 milyona götürür" diyor. Berk Çağdaş ile otomotivdeki son gelişmeleri ve Renault Grubu'nun hedeflerini konuştuk…

Otomotiv pazarını hangi faktörler şekillendirecek?

Tedariğin istikrarlı hale gelmesi, çip krizi, hammadde unsurlarının yeterli ölçüde bulunur olması, fiyatlar, bunlara ulaşımda sıkıntı olmazsa üretim artacaktır. Piyasanın geçen yılın sonundaki gibi çok dalgalı olmasını beklemiyorum. Türkiye, 2023'te seçime gidecek. Her şey normal gider ve seçim zamanında olursa ciddi bir istikrarın piyasaya gelmesi beklenir. Faizlerde düşüş trendi, kurlarda stabilite… Otomotiv, inşaat ve beyaz eşya gibi diğer tüketim alanlarına yönelik ÖTV-KDV gibi teşviklerin verilmesi, kampanyaların banka kredileriyle desteklenmesi gibi benim ciddi bir beklentim var. Bütün bunlar pozitif yansıyacaktır piyasaya.

Yatırım aracı oldu

Talep neden bu kadar arttı?

Çok uzun zamandır otomobil ve konut yatırım unsunu olmaktan çıkmıştı. 2005'ten 2016-2017'e kadar böyle geçirdik. Ancak 2013'ten itibaren denge biraz bozuldu. TL'de volatilite arttı, faizlerde istikrar bozuldu. Bir de pandemide fabrikaların kapanması, üzerine bir çip krizinin çıkması üretimin yapılamaması arz eksikliği yarattı. Salgında bireysel mobilite ihtiyacı artınca, toplu ulaşımdan uzak durup kendi araçlarına sahip olmak isteyince yüksek talep karşımıza çıktı. Talebin yüzde 70-80'i B ve C segmenti. Doyurulmayı bekleyen bir talep var.

Sizi en çok ne zorluyor?

Bizi en fazla zorlayan kur salınımları. Planlanabilir, öngörülebilir bir gelecek gerekiyor otomotiv sektörü için. Kur ve faiz dengesi çok önemli. Bunlarda istikrar yaşandığı noktada Türkiye'de talep 1 milyon olur çok rahatlıkla. Hele hele vergide yapılacak iyileştirmede, dünya standartlarına uygun hale getirilmesiyle otomatikman talebe yansır. İkinci el piyasasında da düzenlemelere ihtiyaç var kesinlikle. Fiyatlar, vergi unsur olmaksızın hakkaniyetsiz seviyelere çıkıyor. Müsilaj var fiyatlarda… Bunlarla ilgili düzenlemeler olursa, en potansiyelli sektör otomotiv. Pazar, ekonomik istikrar ve siyasi öngörülebilirlikle 1 milyon olur, vergi politikalarında radikal değişiklik çok rahatlıkla 1.5 milyona götürür. O kadar iddialı konuşuyorum bu noktada.

Pazar hareketlenir

2022 yılı nasıl görünüyor? Özellikle akaryakıt fiyatlarından sonra trafik bile rahatladı…

Türkiye'de talebin kaynağı, altyapısı olduktan sonra vergi zammı, akaryakıt zammı olsun, onu yap bunu yap, 1 ay duraksar ondan sonra alışma periyodu ile yeniden ivme kazanır. Şu anda kurda istikrarsızlık, bunun enerji fiyatlarına yansıması, talebin önünde bir miktar duraksama faktörü gibi gözükse de ihtiyaç çok büyük olduğu için tüketici 1 ay, bilemedin 2 ay bekler. Özellikle yaza gireceğiz. Sezon açısından en yüksek talep Mart-Temmuz ile Eylül-Aralık döneminde oluyor. Dolayısıyla asgari 750 bin adetler seviyesinde bir satış bekliyorum. 2021 ile hemen hemen aynı gibi…

2022 model araçlara ne kadar zam gelir?

Maliyet artışları kesinlikle yansıtılacaktır. Kurda çok önemli bir salınım olmuyor ama sektör bazında 2022 modeller en az yüzde 5-10 zamlı olacaktır. Bizim planımızda ise kısa dönemde fiyat artışı yok. Kurlardaki gevşeme sonrası fiyatlarımızı yüzde 20 indirdik, görevimizi yaptığımızı düşünüyorum. •

Renault MAİS Genel Müdürü Berk Çağdaş, son dönemde artan Covid-19 vakaları nedeniyle uzaktan çalışmaya geçtiklerini söyledi.

Elektriklide her yıl % 50 büyürüz

Renault Grubu'nun bu yıl elektriklide yeni model atağı olacak. Türkiye'de elektrikli potansiyelini nasıl görüyorsunuz?

2021'de Renault Zoe en çok satan elektrikli oldu. Şu an elektriklilerin pazar payı yüzde 0.5 düzeyinde ama önümüzdeki 2-3 yıl içinde payı yüzde 3-4'e gelecek. Renault Megane E-TEC Electric'i son çeyrekte satışa sunmayı planlıyoruz, Dacia tarafında herkesin ulaşabileceği Spring ile ilgili çalışıyoruz. Motor seçeneklerini çeşitlendirmek istiyoruz. Arzu ettiğimiz ürünleri alabilirsek, elektriklide her yıl yüzde 50 büyüyeceğimizi düşünüyorum.

Uykusuz geçirdiğim geceler oluyor

Hem Türkiye hem otomotiv sektörü dinamik. Bu kadar dalgalanma ve sürprizlerle nasıl başa çıkıyorsunuz?

Önceliklerinizi değiştirmeniz, daha esnek ve toleranslı olmanız lazım. Ama uykusuz geçirdiğim gece çok oluyor. Çünkü bir şeye karar veriyorsunuz, altına imza atıyorsunuz. Bu kolay değil. İşte X adet aracın ithaline karar verdiğim gün, Merkez Bankası'nın euro kuru 19 liraydı, o akşam 13'e düştü. Bunun bende bir yönetici olarak yaptığı tahribat çok yüksek. Ama sebep ben değilim. Benim müşteriye aracımı teslim etmem lazım. Yatakta en fazla rahat uyumamı sağlayan unsurlardan bir tanesi CFO kökenli olmam. Mali işleri iyi bilirim, ticari değişimlerde bilançoda neler yapılması gerektiğini arkadaşlarıma aktarabiliyorum.

Renault, yeni Kangoo ile hafif ticaride atak yapacak.

Hedefimiz toplam satışlarda liderlik

Bu yıl 23'üncü şampiyonluk gelir mi?

Esas hedefim 2018'deki gibi binek ve ticaride toplamda lider olmak. Ticaride ciddi bir atak yapacağız. Express'i şekillendireceğiz, yeni Trafic ikinci çeyrekte geliyor. Yeni fiyat çalışması istedik Fransa'dan Trafic'le ilgili olarak. Avrupa'da Kangoo olarak satılan Express'in 7 koltuklu ve otomatik versiyonu, bize binek olarak gelebiliyor. Onu Multix şeklinde ayarlamaya çalışıyoruz, büyük yol aldık. Yakında sürpriz yapacağız.

% 13.45

Renault, 2021'de binek otomobil pazarında 75 bin 561 adet satış ve yüzde 13.45 pazar payı elde etti. 22'nci kez liderliğe ulaştı.

Nefesini iyi ayarlayan maratonu kazanıyor

2021'in son viražında yaptığınız atakla binek otomobil satışlarında 22'nci kez liderliğe ulaştınız? Hiç 'Liderlik gidiyor mu' diye düşündünüz mü?

Maç 90 dakika demiştim. Birtakım görüşmelerimiz vardı. Üç aşağı beş yukarı ne kadar araç alacağımızı biliyorduk. Bu esasında uzun bir maraton. Nefesini en iyi kontrol eden maratonu kazanıyor. Biz de öyle yaptık. Yıl sonunda diğer rakiplerin satış istatistiklerini de iyi takip ettiğimizden kimin ne kadar yapabileceğini tahmin ettik. Aralık'ta gerek Fransa gerek Bursa fabrikamızdan ciddi destek aldık. O dönemde Avrupa'da pazarlar da daralıyordu, araçları bize yönlendirdiler. Biraz taktik savaşıydı.

Renault-Dacia olarak 116 bin 416 araç sattınız, tedarik sorunu olmasaydı ne olurdu?

Çip krizi ve fabrika kapanışları olmasaydı Renault-Dacia olarak 180-200 bin araç satardık. O kadar yüksek bir talep vardı. Talebin çoğu sönümlendi ve ikinci el piyasasına gitti. Uzun zamandır bu kadar altyapısı güçlü talep yoktu.

UMUT VEREN İŞLER
ELİF ERGU

imece
KURUCU ORTAKLAR : ATÖLYE S360 ZORLU

Umut Veren İşler köşesi daha iyi bir gelecek için çalışan imece'nin katkısı ile hazırlanmaktadır.

imece, değişim yaratan insanların ve kurumların toplumsal, ekolojik ve kültürel meselelere çözüm üretmek üzere buluştuğu ve birlikte çalıştığı bir sosyal inovasyon platformudur.

Kadın üreticilerle, kadın kooperatifleriyle çalışıyorlar

Yoksulluğu önlemek için kadın üreticileri ve kadın kooperatiflerini destekleyen KEDV, Kasımpaşa'da da İleri Dönüşüm Parkı açıyor

UNDP'nin Türkiye'de gerçekleştirdiği araştırmaya göre pandemi sürecinde kadınların yaklaşık yüzde 50'si işten çıkarılarak veya ücretsiz izne çıkarılarak iş kaybına uğradı. Bu oran erkekler için yüzde 42. BM raporlarına göre de Covid-19 salgını kadınlar için yoksulluk oranının önemli ölçüde arttığını, hali hazırda yoksulluk içinde yaşayan kadın ile erkek arasındaki uçurumun daha da genişlediğini ortaya koyuyor. Derin Yoksulluk Ağı'nın araştırmaları da, İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü'nün hazırladığı Covid-19 Salgınının Kadınların Çalışma ve Hane Yaşamı Üzerine Etkileri başlıklı raporu da pandeminin yeni yoksul kesimler yarattığını gösteriyor.

Türkiye'de 36 yıldır, yani 1986'dan bu yana yoksul kadınlara ulaşan, onlarla iş ve ürün geliştiren Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın 2021 yılı sonunda gerçekleştirdiği çalışmalara baktım.

Kalbe işleyen kadınlar

Şengül Akçar'ın öncülüğünde yıllardır sayısız proje gerçekleştiren, iş birliği yaptıkları kurumlarla kadınların hayatını değiştiren KEDV, kadın kooperatifçiliğini destekliyor, kadınların nitelikli ve satılabilir ürün üretimini sağlıyor, mikro kredi imkanlarını kadınlara ulaştırıyor.

KEDV aynı zamanda pandemi döneminde "Dirençli Mahalle" programını da başlattı. Covid-19 salgınıyla hepimizin deneyimlediği gibi, kriz durumlarına karşı hazırlıklı olmak; kendimizi, ailemizi ve mahallemizi bu krizlere karşı dirençli hale getirmek çok önemli. KEDV, kadınların liderliğinde "Dirençli Mahalle" programıyla Gaziantep ve İstanbul'da çalışmalar yapıyor. Ekim ayında gerçekleştirilen atölye çalışmalarıyla, Gaziantep'in genelinde ve İstanbul Nurtepe'de yerel ve mülteci 81 Mahalle Lideri kadınla eğitimler yapıldı. KEDV'in bu programı Japonya hükümeti tarafından finanse edilen UN Women ortaklığında gerçekleştirilen kadın liderliği projesi kapsamında ilerliyor.

KEDV'in projelerinden biri de Danimarkalı tasarımcı Ellen Simonia tarafından tasarlanan 15 parçalık koleksiyon. Bu koleksiyon Nahıl'ın desteğiyle dört kadın kooperatifi tarafından üretiliyor. Ürünler hem Nahıl'da ve nahil.com.tr'da hem de Trendyol'da satılıyor. Bugüne kadar Nahıldükkan'dan haberiniz olmadıysa bakın. Tamamen kadın üreticilerin emekleri ve yaratıcılıklarıyla hazırlanan ürünleri alarak kadınlara destek olabilirsiniz.

KEDV'in gıda ve tarım alanında faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinin temiz, güvenli ve çevre dostu gıda üretimi yapabilmeleri için eğitim, danışmanlık, pazarlama ve satış desteğinden 60 kadın kooperatifindeki 471 kadın da yararlandı. Nahıl'ın gıda ağındaki kooperatif sayısı da iki katına çıktı.

KEDV İstanbul, Kasımpaşa Kaptanpaşa Mahallesi'nde bir İleri Dönüşüm Parkı açacak yakın zamanda. Eski ve kullanılmayan eşyaların veya atık kabul edilen ürünlerin kadınların eliyle yeniden hayat bulacağı ve satışa sunulacağı bir merkez hayata geçecek.

Kadınların ekonomiye katılımları desteklenirken, kent halkı arasında çevre kirliliği ve israfa karşı farkındalık yaratılacak ve dayanışma güçlendirilecek. Ayrıca bu merkezde kültür sanat etkinlikleri de düzenlenecek.

Üreten kadınları KEDV'e yönlendirebilir, KEDV'in yaptığı çalışmalara destek olarak geçim sıkıntısı çeken kadınlara destek olabilirsiniz. •

Boji'nin yeni evi

İstanbul'un en meşhur köpeği Boji. Sosyal medyada en çok paylaşılan yol arkadaşı olmuştu. Boji'ye takılan mikroçiple bir günde 29 durak gezdiği ve en az 30 km yol aldığı tespit edilmişti. Vapurda Boji, tramvayda Boji, otobüste Boji derken, "İstanbul trafiğinde Boji olmak kolay değil" diye düşünürken, Boji'ye kumpas da kuruldu. İnanılır gibi değildi ama bu da oldu. Bir yolcu tramvaya kaka bıraktı, bunu Boji'nin yaptığı iddia edildi. İBB güvenlik kameralarına yansıyan görüntüleri paylaşınca gerçek ortaya çıktı. Buji iftiraya uğramıştı.

Bu olaydan sonra birçok kişinin Boji'ye talip olduğu yazılıp çizildi. Sosyal medyadan Boji'nin isteyenleri sıraya girdi. Doğrusu bir hayvansever olarak ben de "keşke hızla birileri sahiplense" diye düşünmüştüm. İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu Boji'yi Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Koç'un sahiplendiğini açıkladı. Boji'nin ona zarar vermek isteyen insanlardan uzak, korunaklı, dilediği gibi koşturacağı bir yuvasının olacağını sosyal medyada paylaştı.

Bir hayvanı sahiplenmek, ona yeni bir hayat vermektir. Ben bir hayvansever olarak mutlu oldum. "Birçok kişi istedi neden Ömer Koç'un oldu" sorusu yerine, keşke sokaklardaki tüm Boji'leri sahiplenmek için de sıraya girilse diyeceğim. Boji'nin sahiplenilmesi, yeni bir evinin olması bana umut verdi.

Öğrenciler için kodlama eğitimi platformu kurdu

Koray Uzel bilgisayar öğretmeni. Daha doğrusu bilgisayar öğretmeniydi. Öğrencileriyle bilgisayar eğitimi, kodlama çalışırken aklına gelen bir fikirle öğretmenlikten girişimciliğe adım attı.

Kodris'i kurdu. Kodris 7-16 yaş arasındaki çocuklara kodlamayı öğretmek amacıyla oluşturulmuş online eğitim platformu. Girişim, algoritmik ve bilişsel düşünme becerileri aracılığıyla blok tabanlı kodlama için gelişmiş bilgisayar becerileri sunuyor. Bunu, oyun temelli bir platformda çocuklara, gençlere algoritmalar üreterek ve öğreterek yapıyor. Platformda öğretmenlerin, müfredatı ve öğrencilerinin gelişimini görebilecekleri bir panel de var. Koray Uzel Kodris'i 2017'de kurdu. Pandemi dönemine kadar farklı adımlar atıldı, Kodris'in yaygınlığı arttı.

Kodris bugün 1.500'den fazla kurum, 2.000'den fazla öğretmen ve 400 binden fazla öğrenci tarafından kullanılıyor. Koray Uzel, Kodris'in erişilebilir maliyetle ve oyunlaştırma yöntemiyle kodlamaya erken yaşta ilgi duyan çocukların sayısını artırmayı hedeflediğini, ilkokuldan liseye tüm yaşlardan çocuklar için uygun bir müfredatla 21. yüzyıl becerilerine bir temel oluşturmayı amaçladığını söylüyor.

Koray Uzel

Kırsal alanda da kullanılıyor

Yıllarca özel okullarda öğretmenlik yapan Koray Uzel, bu platformla eğitimde fırsat eşitliğini sağlamayı da amaçladı. Kodris, kırsal alanlar dahil birçok bölgede kaliteli kodlama eğitimi imkanı sunan online bir platform. Girişim ayrıca kodlama eğitiminin Türkiye'nin farklı bölgelerine ulaşmasını sağlamakla kalmayıp, kız çocukları ve kadınlar için de erişilebilir olmasına önem veriyor.

Kadın yazılımcılar

Kodris'in kurucusu Koray Üzel, Türkiye'de uyguladıkları modeli yurt dışına da açmayı planlıyor. Kullanıcıların kodlama eğitimindeki ilerlemelerini belgelendirebilecekleri bir sertifika programı sunmayı da hedefliyor. Sadece eğitimde kalmayıp, kadın yazılım geliştiriciler için şirket içinde daha fazla iş fırsatı yaratmak ve eğitim fırsatlarını toplumsal eğitim eşitliğini destekleyecek biçimde Türkiye'nin kırsal bölgelerine yaymak da Kodris'in hedefleri arasında yer alıyor.

Ellerim böyle boş, boş mu kalacaktı?

Üç büyükler 46 yıl aradan sonra ilk kez aynı dönemde teknik direktör değiştirdi. Kulüp başkanları tersini söylese de kamuoyu, üç kulübün ligi başladığı teknik direktörlerle tamamlayamayacağının farkındaydı

Türkiye'de futbol farklıdır. Büyük kulüplerimiz, tuzu kuru beylerin eğlencesi için kurulmuştur. Futbolumuzda da devletteki gibi başkanlık sistemi vardır. Çevresini saranların tek görevi ise şakşak yapmaktır

MEHMET Y. YILMAZ

Fenerbahçe geçtiğimiz pazartesi gecesi Adana Demirspor'a yenilmeseydi en büyük taraftar gruplarından birinin Norveç'te yaşadığını asla öğrenemeyecektik.

Bu mevsimde buzlar altında olan bu muhteşem güzellikteki İskandinav ülkesi, Türkiye ve Almanya'dan sonra Fenerbahçelilerin çoğunlukta olduğu üçüncü ülke.

Bunu uydurmadım, Fenerbahçe Başkanı Ali Koç söyledi.

"alikocbirakgit" diye bir başlık etiketi varmış, ben bilmiyordum.

Türkçe'den taviz vermemek için "başlık etiketi" diye yazdım ama çoğumuz bunu "hashtag" olarak biliyor, söylemiş olayım.

Başkan bunların hepsini inceletiyormuş.

Müthiş bir şey, diye düşündüm bu açıklamayı okurken, demek ki Fenerbahçe'de bir "istihbarata karşı koyma şubesi" var ki siz "kontrespiyonaj" da diyebilirsiniz!

Başkan Koç'un açıkladığına göre bu "başlık etiketini" kullananların yüzde 49.7'si Norveç'ten "boot hesap" çıkmış, iyi mi?

Bir de bizim kulüpten söz ederken Fenerbahçe Cumhuriyeti diyenlere kızıyorlar.

Gördüğünüz gibi bir devletin olmazsa olmazı sayılması lazım gelen dış düşmanları bile var ve bunlar sinsi planlar peşindeler. İnanmayan Recep Tayyip Erdoğan'a sorabilir.

İstanbul'un üç kardeşi birbirini izler

Adana Demirspor, Fenerbahçe'yi rahat bir oyunla yenince uğursuz bir kehanet bir kez daha doğrulanmış oldu:

İstanbul'un üç kardeşinden biri haftaya kötü başlarsa, diğerleri de onu takip eder.

Cumartesi günü Galatasaray yenildi, Fenerbahçeliler ve Beşiktaşlılar mutluydu.

Pazar günü Beşiktaş berabere kaldı, Fenerbahçeliler ve Galatasaraylılar mutlu oldu.

Pazartesi Fenerbahçe yenildi, Galatasaraylılar ve Beşiktaşlılar sevindi.

Gördüğünüz gibi bu üç kulüp el birliği içinde İstanbul'un geçtiğimiz hafta sonunu musmutlu geçirmesini sağladılar.

Ancak bunun için kimse onlara teşekkür etmiyor!

Ve geçtiğimiz hafta bu üç kardeş, birlikte bir istatistiği daha tarihe gömdüler.

Fenerbahçe, Beşiktaş ve Galatasaray'ın üçünün birlikte sezon bitmeden teknik direktör değiştirmeleri en son 46 yıl önce yaşanmıştı.

O sezon Trabzonspor şampiyon olmuştu.

Tarihin tekerrür etmesi için artık sadece haftaların geçmesini ve rakipsiz Trabzonspor'un şampiyon olmasını beklememiz yeterli olacak.

Aslına bakarsanız perşembenin gelişi, çarşambadan belliydi.

Her ne kadar kulüp başkanları tersini söyleseler de futbol kamuoyu, bu üç kulübün, başladığı teknik direktörlerle ligi tamamlayamayacağının farkındaydı.

Fenerbahçe'nin "yarım kalmış bir hesabı kapatsın" ümidiyle ikinci kez getirdiği ancak arkasında ikinci bir yarım kalmış hesap bırakmak zorunda kalan Perreira'nın sözleşmesi feshedildi.

Perreria Portekiz üçüncü liginde başladığı teknik direktörlük kariyerinde Porto (Portekiz), Al Ahli (Suudi Araistan), Olympiakos (Yunanistan) ve Shanghai SIPG ile şampiyonluklar yaşadı.

Porto'da meşhur teknik direktör Villas Boas'ın yardımcısıyken şans yüzüne gülmüş ve Boas'ın Chelsea'ye transferinin ardından teknik direktörlüğe getirilmişti.

O günden bugüne kadar da "başarısız" sayılacağı iki kulüp çalıştırdı. Sezonun ikinci yarısında görev yaptığı 1860 Münih ve iki kez de Fenerbahçe'de "hikayesi yarım kaldı".

Perreria'nın, Yunanistan'da iki kupayı birden kazandığı sezon Türkiye'ye, Fenerbahçe'ye transfer olduğunu duyduğumda çok şaşırmıştım.

Villas Boas'ın yardımcılığından sonra Porto ve Olympiacos şampiyonlukları olan kariyeri yüksek bir hoca!

Bugün herhangi bir Türk futbol kulübünün asla başaramayacağı türden bir transferdi bu.

Aziz Yıldırım'ın iyi bir iş yaptığını düşünüyordum.

Hasta Olympiakos taraftarı arkadaşım Leroslu ünlü lokantacı Takis ise çok mutluydu. "O adam kafadan kontak" demişti, sağ elini kafasına doğru yaklaştırıp sağa sola çevirerek.

Perreria'nın "hafiften esintili" olduğunu gösteren bir örnek daha var.

Porto'nun başında, 2012-13 sezonunda ligde ikinci sıradayken Portekiz Ligi'nin "kirli bir organizasyon olduğunu" söylemişti.

Bir hafta sonra fikri değişti. Benfica'yı evinde yenip şampiyonluğu garantileyince Portekiz ligi için şunu söyleyecekti: "Yüksek derecede yarışmacı ve prestijli bir lig."

Fenerbahçe'deki ilk yılında kadroda kelimenin tam anlamıyla "yıldız futbolcular" vardı.

Nani, Meireles, Van Persie, Bruno Alves, Kjaer gibi yabancı yıldızların yanında, bir önceki sezonun Türk yıldızları Ozan Tufan, Şener Özbayraklı, Volkan Şen, Fernandao gibi isimlerle sezona iddialı bir giriş yapılmıştı.

Ve Perreria bu kadronun egosunu yönetmeyi başaramadı.

Aslında film baştan koptu

"Yarım kalan hikayeyi bitirmek için" ikinci gelişi de farklı olmadı.

Geniş kadroyu yönetemedi, geldiğinde transfer büyük ölçüde tamamlanmıştı ama onun istediği Rossi, Meyer gibi oyuncular da kadroya katılmıştı.

Ancak daha lig sürerken, takım Avrupa Ligi'nde oynarken ilk yenilgide "bu kadronun Avrupa Şampiyonu olacağını mı zannediyorsunuz" demesi, filmin sonunun işaretlerini vermişti.

Bilinen kural: Oyuncularıyla iddialaşan teknik direktör, sezonu kolayca tamamlayamıyor.

Perreria'nın, Fenerbahçe'ye ilk gelişinden önceki sezon, Fenerbahçe tarihinin "şampiyonluklar sezonu" idi.

Kulüp takım sporlarında 20'nin üzerinde kupa kazanmıştı, bireysel sporlarda da ezeli rakiplerinin hayal edemeyeceği bir başarıya ulaşmıştı.

Ancak Fenerbahçe'de başarının herkes için geçerli bir tek ölçüsü var: Futbol ligi şampiyonluğu!

O sezon Fenerbahçe, İsmail Kartal yönetiminde Galatasaray'ın arkasından üç puan farkla ikinci olunca, yeni teknik direktör arayışları Perreria ile sonuçlanmıştı.

Kaderin Fenerbahçelilere bir oyunu mu desem bilmiyorum ama Perreia, Ali Koç tarafından başarısız olduğu için gönderilince yerine gelen yine İsmail Kartal oldu.

Nietzche rahmet istedi, hayat sonsuz bir döngüden ibaretmiş gerçekten de.

İsmail Kartal, Fenerbahçe'nin eski bir oyuncusu. Taraftarın her zaman sevdiği bir isimdi, hala da bu durum değişmiş değil.

Fenerbahçe'de Aykut Kocaman ve Ersun Yanal'ın yardımcılıklarını yaptığı sezonlarda şampiyonluklar da yaşadı.

Kariyerinde Sivasspor'u Süper Lig'e çıkarması ve Fenerbahçe ile aldığı Süper Kupa var.

Fenerbahçe'den ayrıldıktan sonra gittiği Anadolu kulüplerinde büyük bir başarı gösterdiğini söylemek mümkün değil.

Unutmayalım ki teknik direktörün kalitesini ortaya çıkaran unsurlardan biri de yönettiği futbolcu topluluğunun çapı.

Kartal elinde iyi kadrolar varken iyi işler yapabildi, yetersiz kadroları geliştirmeyi başaramadı.

Fenerbahçe'deki önümüzdeki yarım sezonda elindeki kadro iyi mi, kötü mü, karar vermek nereden baktığınıza bağlı.

Fenerbahçe yönetimi, modern futbolun gerektirdiği bir kadroyu kurmayı başaramadı.

Bazı bölgelerde aşırı sayıda oyuncu varken, bazı mevkilerde "idare eden" oyuncular var.

İsmail Kartal'ın yöneticiliğinin çapını aslına bakarsanız şimdi göreceğiz.

Teknik direktörün ayrılmasından sonra takımı yöneten bir oyuncu grubu olduğu sır değil.

Burada da öne Mesut Özil çıkıyor.

Şu andaki form durumuyla 90 dakikayı bitirebilecek güçte de değil.

Takımın Perreria tarafından küstürülenleri ve bu nedenle bir önceki sezonun gerisinde performans gösteren oyuncular var; Pelkas gibi.

Perreria'nın öne çıkardığı ama sonra tamamen unuttuğu genç oyuncular sıra bekliyor.

Kartal bütün bunlardan bir takım çıkaracak.

Fenerbahçe hala hedefleri olan bir takım.

Kupa'da yoluna devam ediyor, demek ki Türkiye Kupası'nı almak bir başarı ölçütü.

Üstelik bu kupayı almak, Fenerbahçe'yi Avrupa Ligi'ne götürecek, Konferans Ligi'ne değil. Bu da önemli.

İkinci olarak Şampiyonlar Ligi ön elemesi oynama olasılığı, Fenerbahçe ve Galatasaray'ın mart ayından itibaren Avrupa'da göstereceği performansa bağlı ve küçümsenecek bir derece değil.

Bu sezon Konferans Ligi'nde iki-üç tur atlamak, ülke puanını artırarak ligi ikinci bitirdiği takdirde Şampiyonlar Ligi ön elemesi oynama fırsatı vermesi bakımından da önemli.

Kısacası hedefler duruyor ancak Fenerbahçe yönetiminin bu hedeflerin farkında olduğunu gösteren bir işaret yok.

Bu hedeflerin farkında olsalardı, Perreria'nın gönderilmesinden sonra adı en çok ortada olan İsmail Kartal için bu kadar beklemezlerdi.

Kartal, bu hedeflerden bir ya da ikisine ulaşabilirse, yönetimin bu sezonunu kurtarmış olur.

Şurası bir gerçek ki artık büyük hedefleri olan büyük bir hocayı Türkiye'ye getirmek kolay değil.

Bütçeler sınırlı, yönetimlerin vizyonu Türkiye'de kupa almaktan ibaret.

Onun için Löw'ü gelmeye ikna etmek, Ali Koç için büyük bir başarı olur.

Ancak Löw'ün de kendi kariyerini emekliliği gelmiş yabancı oyunculara bağlayacağını düşünmek saflık olur.

Buna uygun bir transfer bütçesi sağlanabilecek mi?

Bugünkü şartlarla zor görünüyor, Ali Koç 'un şapkadan tavşan çıkarması lazım.

Löw nasıl gelmiş, neden gitmişti?

Aziz Yıldırım, başkan seçildiğinde hedefi bir gün Fenerbahçe'nin Avrupa Şampiyonu olarak Atatürk Havaalanı'na inmesiydi.

"Bir gün herkes Fenerbahçeli olacak" sloganı da bu vizyonun sonucuydu.

Bu hedef için göze kestirilen hocalardan ilki Carlo Ancelotti idi.

Bugün Avrupa'nın en kariyerli teknik direktörlerinden biri olan Ancelotti İstanbul'a getirilmiş, ikna da edilmişti.

Ancak eşi İstanbul'a gelmek istemeyince bu proje yatmış Aziz Yıldırım yeni bir hoca aramaya başlamıştı.

Löw henüz Almanya'da da tanınan bir isim değildi ancak Aziz Yıldırım onun oyunculara yaklaşımından, mesafeli ciddiyetinden ve fikirlerinden etkilenmişti.

İlk sezonu ikinci bitirdiğinde Yıldırım ile bir sonraki sezonu konuşurken "İlk yılımda ikinci olmak başarı değil mi?" demesi, biletinin kesilmesine yol açmıştı.

Aziz Yıldırım için ikincilik, başarı değil mağlubiyet sayılmalıydı ve kaderin cilvesi, şampiyonluktan daha çok ikincilik gördü.

O kadar sabrı olsa...

Perşembenin gelişinin çarşambadan belli olacağını ilk söyleyen atamız bir kez daha haklı çıktı.

Sergen Yalçın'ın büyük bir başarıyla geçen ilk sezonunun ardından ikinci sezonu tamamlayamaması tam da buna uyuyor.

Sergen Yalçın çok özel bir futbolcuydu.

Türkiye'de futbolcuların kişisel gelişimleri "saldım çayıra Mevlam kayıra" yöntemiyle yürütülüyor olmasaydı, bugün büyük bir dünya yıldızı olabilecek çapta bir oyuncu!

Böyle bir oyuncu bulmuşsun, yanına psikolojisini, kültürel gelişimini, hayatla ilişkisini düzenleyebilecek uzmanlar görevlendir.

Hayır bu bizim futbol alemimize uymaz, deyim yerindeyse genci bozar!

Nitekim Beşiktaş onu buldu, yetiştirdi ve sonra çayıra saldı!

Ben kendinden duymadım ama "o kadar koşsam Real Madrid'de oynarım" dediğini bir yerlerde duymuşluğum var.

Sorun da zaten "o kadar koşması gerektiğini" gencecik bir yeteneğe anlatabilmekti.

Yalçın futbolculuğunun ilk yıllarından itibaren eğlenceli ve müdanasız bir karakterdi.

Kendi merakları vardı, istediği kadar antrenman yapardı, canı isterse oynardı.

Oynadığı zaman da tutabilene aşk olsun.

Bu yüzden Türkiye'nin bütün büyük kulüplerini gezdi.

Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray, Trabzonspor formalarını giydi. Onun gibi bir de Burak Yılmaz var. Onun da futbolcu olarak değeri, aynı Türk futbol alışkanlıkları nedeniyle bırakma yaşına yaklaşırken ortaya çıktı.

Teknik direktörlüğü de aynen böyle devam etti.

Anadolu kulüplerinde başarılıydı, zora gelince bıraktı. "O kadar sabırlı olsam Real Madrid'de teknik direktör olurum" diye mi düşündü diye hep merak ederim.

Beşiktaş'taki ilk sezonunda şansı, Şenol Güneş'in bıraktığı hazır bir kadroyu ele almasıydı.

Doğru takviyelerle ve

Ghezzal ile Abubakar'ın da olağanüstü performanslarıyla şampiyon olduğunda, şansının ve Fenerbahçe'nin son maçta Sivasspor'u kendi sahasında yenememiş olmasının rolünü küçümsemiş olmalı.

Nitekim o yaz Beşiktaş yönetiminin anasından emdiği sütü burnundan getirdi.

Düşünün ki Beşiktaş gibi bir kulübün başkanı, teknik direktörünü kalmaya ikna etmek için ayağına kadar gitmekte sakınca görmedi.

Bu açıdan Başkan'ı kutlamak gerek, Beşiktaş'ı kendi egosunun önüne koyabilmeyi başardığı için.

Sergen Yalçın'ın ikinci sezonu, gereksiz şişmiş bir egonun saplantılarıyla başladı ve kendisi açısından da öyle bitti.

Abubakar'ın yerinin doldurulamamasını küçümsedi.

Teixeira, Pjaniç ve Batshuayi gibi isimlerin takıma uyum sağlayamaması ve önemli oyuncuların birbiri ardına sakatlanmaları, Yalçın açısından antrenmanlar konusunda da bir diğer kötü puandı.

Oynattığı oyuncuları, basın toplantısında ulu orta eleştirmesi, yetersizliklerini vurgulaması, buna rağmen Beşiktaş'ın çok güçlü altyapısından gelen oyuncuları görmezden gelmeye devam etmesi ayrılığa giden yollara döşenen taşlar gibi görülmeli.

Nitekim Yalçın'ın bir maçın son üç dakikasında bile fırsat vermediği Emirhan İlkhan'ı nasıl olup da görmediği gerçek bir sır.

Acaba "yeni bir Sergen" fikri mi onu huzursuz etti diye düşünmek de mümkün.

Resultante importante!

Fatih Terim'i Galatasaray'ın Süleyman Demirel'ine benzetenler var. Gidip gidip geri geldiği için.

Dördüncü kez geldi ve gitti ama beşinci kez gelebilecek mi?

Şimdi soru bu, kendi yanıtımı da yazının sonunda vereceğim.

Fatih Terim'i tanıdığımda hala oyuncuydu.

Hıncal "ağabey" Uluç, Florya'daki antrenmanları izlemeye giderken bazen ben de kendisine "eşlik ederdim".

Yani antrenmanı izledikten sonra Beyti'ye gitmek için!

Sonra inanılmaz bir gelişme gösterdi, Türkiye'de kolayca kırılamayacak rekorların sahibi oldu, kariyerinde bir de UEFA Kupası var.

Acele bir karar ile İtalya'ya gitmemiş olsaydı, bu kupaya bir de Süper Kupa ekleyecekti, buna hiç kuşkum yok.

Fatih Terim'in Galatasaray'dan ayrılmasıyla sonuçlanan süreç kendisine özgü bir deyimle açıklanabilir: Resultante importante! Sonuç önemlidir.

Bu son sezon, hiçbir şey istediği gibi gitmedi.

Oysa sonsuz bir kredisi vardı. Kulübün yeni seçilen başkanı, deyim yerindeyse anahtarları ona teslim etmişti.

3 yıllık bir yapılanmadan söz ediliyordu.

Genç oyuncular bulunacak, eskilerle kaynaştırılacak ve Galatasaray üst üste şampiyon olduğu o yıllara dönecekti.

Gerçekçi bir plan gibi görünüyordu.

Futbolu yalamış yutmuş bir teknik direktör, genç oyuncuları geliştirecek ve geleceğin Galatasaray'ını kuracak!

Evdeki hesap çarşıya uymadı.

Şahsi kanaatim şu ki yanında bu büyük projeyi yürütecek yeterlilikte yardımcıları yoktu.

Kuşkusuz ki yardımcıları iyi futbolcuydu ancak böyle büyük bir projeyi yürütecek yeterlilikte olduklarını söylemem zor, bana alınmasınlar.

Ve daha ligin yarısı oynanmışken Galatasaray, Türkiye'deki hedeflerinin hepsinden uzaklaştı.

Böyle durumlarda teknik direktörün gitmesi kaçınılmazdır.

24 futbolcuya birden güle güle diyemezsiniz. Başkan deseniz, zaten adı üzerinde başkan, o kalır. En kolay feda edilecek olan teknik direktördür, o gider, taraftarın gazı birkaç maçlığına alınmış olur.

Avrupa Ligi'ni oynamak, orada tur geçmek ve belki de final oynamak tam Fatih Terim'e göre bir işti ancak bu kez de Başkan'ın, başkanlık yapacağı tuttu!

Sorun bir yüksek ego ile başkanlık yapmaya karar veren iki cambazın aynı ipte oynayamayacak olmalarından kaynaklandı.

Şimdi baştaki sorunun yanıtını vereyim:

Evet, Fatih Terim bir kez daha geri döner.

Ancak bu kez teknik direktör olarak değil, başkan olarak döner, ben söylemiş olayım.

Kim, kim için ne demişti?

Ali Koç, Perreria için:

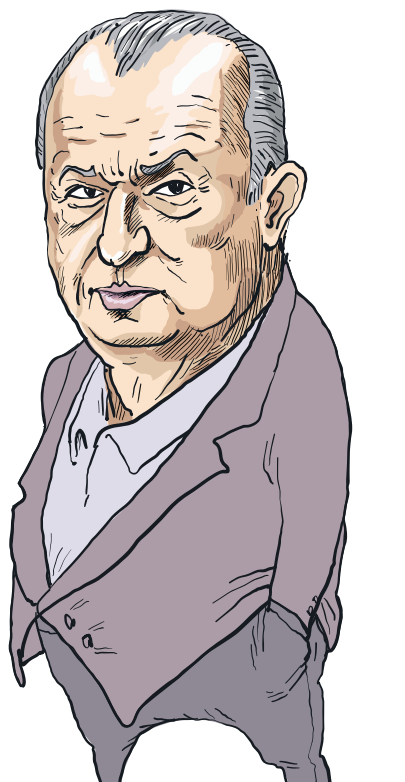
"Adam buraya bir hikayeyi bitirmeye geldi. Fenerbahçe'de yarım kalan hikayesini bitirmeye geldi."

Burak Elmas, Fatih Terim için:

"Bizim düşüncemiz burada çok net. Zaten uzun vadeli bir plan yaptık hocamızla beraber. Galatasaray'ın geleceğine etki edecek bir takım kuruyoruz."

Ahmet Nur Çebi, Sergen Yalçın için:

"Bir ömrünü istiyorsa burada geçirsin yani. Başarılı olacak, inanıyorum ona ben."

Biz bize benzeriz

Milli sporumuzun güreş olduğunu söyleyenlere inanmayın, bizlerin milli sporu futboldur.

Türkiye'de futbol, dünyadakinden farklı oynanır.

Evet, kurallar kitabına filan uyulur elbette; tıpkı NATO'ya ve CENTO'ya bağlı olduğumuz gibi FIFA ve UEFA'ya bağlıyızdır, hepsi o kadar.

İngilizler de İngiliz gibi oynarlar mesela.

Trenleri istasyona nasıl zamanında varıyorsa, attıkları uzun toplar da hedefini öyle bulur.

Gazeteler bir Alman takımından bahsederken "panzerler" yakıştırmasını kullanmayı sever.

Çünkü öyle oynarlar.

Fransızlar "horoz", Ruslar "ayı"dır.

Futbol dünyası klişelerle konuşmayı sever.

Türkiye'de oynanan futbol da Türklere özgüdür.

"Ezeli rekabetimiz" bile kendine özgüdür, aynı evin üç ferdi, üç ayrı takımı tutuyor olabilir çünkü.

Mesela, Celtic ile Glasgow Rangers arasındaki "mezhep savaşı" bizde yoktur.

Amedspor ve oyuncularının başlarına gelenleri karıştırmayayım şimdi.

Bask milliyetçiliğinin kalesi Bilbao'nun takımında Bask kökenli olmayan hiçbir futbolcunun topa vurmadığını biliyor muydunuz?

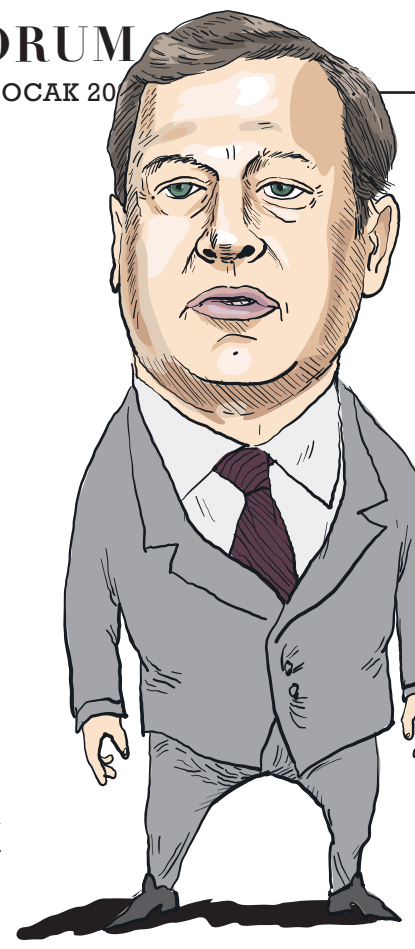
Falanjistlerin takımı Real Madrid'e karşı, cumhuriyetçilerin takımı Atletico Madrid'i tutarım.

Barcelona, Katalan milli takımı sayılır.

Bizim üç büyükler, aslında üç kardeştirler, aralarındaki rekabet gazete satmak için zorla rahmetli Ali Naci Karacan tarafından yaratılmıştır.

Düşünün o yıllarda herkes aynı tribünde yan yana oturup "ya ya ya – şa şa şa – FB / GS / BJK çok yaşa" diye tezahürat yapıyordu. Böyle bir ortamda futbolun gazete tirajlarına ne faydası olabilirdi?

"Futbolun kitleleri uyutucu" etkisinden de çok söz edilir ancak unutmayalım ki bugün hala ayakta olan asırlık futbol kulüplerini işçi sınıfı kurdu!

İşte tam da burada Türkiye'nin ayrıştığını görüyoruz.

Bizim en büyük kulüplerimiz, tuzu kuru beylerin eğlencesi için kuruldu.

Ve o günden bugüne de değişen bir şey yok.

Benim çocukluğum "şerefli yenilgilerle" geçti. Uluslararası kupalarda hangi kurayı çekersek çekelim gazeteler "ateşe düştük" diye yazardı.

Sonra Türkiye geliştikçe, zenginlik arttıkça futbolumuz da gelişti, değişti.

Yanlış anlaşılmasın, yine kendimiz gibi oynamaya devam ettik.

Yenilginin suçunu kendimiz dışında herkeste aramak bize özgü bir durumdur ve bu "I. Dünya Savaşı'ndan sonra müttefiklerimiz yenildiği için Osmanlı İmparatorluğu da mağlup sayıldı" tezinin bir devamıdır.

Dikkat ettiyseniz uluslararası arenada başarılarımız, Türkiye'nin demokratikleştiği, milli gelirin elle tutulur derecede arttığı dönemlere denk geliyor.

Nedeni çok açık: Ekonomi iyiyken, paramız değerliyken iyi transferler yapabiliyoruz, iyi teknik direktörler bulabiliyoruz.

Fakirleştikçe de tersi oluyor.

Son dört-beş yıldır düzenli olarak gelirimiz azalırken, futbolumuzun da o düzene uymasına şaşırmayalım.

Çünkü futbolu bugün yöneten "tuzu kuru beyler", ekonominin genel gidişatından etkilenirler.

Cepte para varsa, teknik direktörün de futbolcunun da iyisi gelir. Artık öyle bir para yok, futbol da bu kadar.

Biz, futbolu kendimiz gibi oynarız.

Hakemler her zaman karşı tarafı tutar; onun için her kararlarına itiraz etmek gerekir.

Kararlara itiraz etmezseniz, olur da yenilirseniz suçu atacak kimseniz olmaz.

Önemli olan "gemisini yürüten kaptan" olmaktır.

Bacağınız kırılmış gibi bağırmalı, burnunuz kırılmış gibi yerde üç takla atmalısınız ki rakip eksilsin.

"Fair play" bizim futbol esnafının defterinde yazmaz.

"Yenilsen de yensen de" diye marş söyler, takım yenilince de "En büyük taraftar, futbolcular sahtekâr" diye bağırırız.

Kulüp yöneticileri, alacağını isteyen teknik direktörü ya de futbolcuyu dövmek ister. Sanki kendileri küçücük bir alacaklarından vazgeçiyorlarmış gibi.

Taraftar da böyle futbolcuyu sevmez, "feda" ister, ama kendisi 100 liralık bilet 120 liraya çıkınca isyan eder.

Ve en nihayetinde siyasi partileri de futbol takımlarımızla karıştırırız.

Parti taraftarlığımız ideolojiyle, siyasi görüşle filan değil, "aşkla" olur.

Bugün yayınlanan seçim anketlerine bakıp şaşırmayın, sebebi takım tutar gibi parti tutmamızdır.

Ve nihayet futbolumuzda da başkanlık sistemi vardır; tıpkı devlet yönetimimizdeki gibi.

Başkan her şeyi bilir, görür, duyar. Görmüyorsa, görmek istemediğindendir. Yapmıyorsa, yapılmaması gerektiğindendir.

Çevresini saranların ise tek görevi vardır: "Bravo Başkan, süpersin" diye şakşak yapmak! •

TAMEK®

Tamek'se Koy Sepete!

67 yıllık köklü geçmişi ile Türkiye'de pek çok ilke imza atan Tamek, arkasında OYAK'ın gücü, yenilenen yüzü ve ürünleriyle yurdun dört bir yanında raflardaki yerini yeniden alıyor.

"Tamek'se Koy Sepete" diyerek çıktığı yolculukta, sizleri doğal ve kaliteli lezzetlerle buluşturan Tamek, mevsiminde özenle toplanan meyve ve sebzeleri ilk günkü heyecanla sofralarınıza taşıyor.

7'den 70'e herkesin çok sevdiği ve güvendiği marka Tamek; meyve suyu, salça, reçel, konserve, turşu, hazır yemek, ketçap, mayonez ve sos kategorilerinde sizlere en lezzetli ürünleri sunmaya, sofralara mutluluk katmaya devam ediyor.

Lezzet, doğallık, paylaşmak deyince Tamek…

Tamek'se Koy Sepete!

Sonu şantiyeye varan yol kamusal alan olsa da şirket "özel mülk" demekte bir sakınca görmüyor.

Değeri 8 milyar liraya ulaşacak

Kızılbük GYO'nun KAP'a bildirdiği rapora göre çalışmaların devam ettiği projede her etabın inşaatı yaklaşık 3 yıl sürecek. Otel 2023 yılında faaliyete geçecek ve proje 2027'de tamamlanmış olacak. Yine raporda yer alan ifadeye göre arsanın değeri Mayıs 2021 itibarıyla 4 milyar 150 milyon lira, inşaatı süren projenin şu anki değeri ise 5 milyar 530 milyon lira. Proje tamamlandığında bu değer 7.9 milyar liraya yükselecek. Raporun hazırlandığı tarih olan 27 Mayıs 2021'de doların değeri 8.4 lira alınarak projenin dolar değeri ise toplam 936 milyon 796 bin dolar olarak hesaplanmış.

Kızılbük'ü görebilmek bile artık imkansız

Marmaris Kızılbük'teki şantiye alanını çevre aktivistleriyle birlikte görmek istiyoruz, yol kamuya ait olmasına rağmen Sinpaş çalışanları geçişimize izin vermiyor. Polisten, jandarmadan yardım ummak da çözüm değil, çünkü kamuya ait bu alan tamamen özel şirketlerin insafına terk edilmiş

NİMET KIRAÇ
nimet@gazeteoksijen.com

Emekli biyolog Halime Şaman, altı yıldır ailesiyle yaşadığı Marmaris'te tartışmalı bir isim haline gelmiş. "Sinpaş adlı şirketin inşasına başladığı otel maalesef usulsüz bir proje. Buna karşı mücadele verdiğim için bazı yerel haber sayfaları beni hedef gösteriyor" diyen Şaman, merkezi İstanbul'da olan gayrimenkul yatırım şirketinin kendisine açtığı 300 bin liralık haksız rekabet davasının sürdüğünü, ancak bunun kendisi için son gündem maddesi olduğunu anlatıyor. Marmaris Kent Konseyi Çevreden Sorumlu Yürütme Kurulu Üyesi Şaman "Bakın, ÇED gerekli değildir kararı 13 Ağustos'ta orman yangınlarının hemen ardından verildi. Marmaris Belediyesi daha karar çıkmadan bu yapılaşmaya 56 adet ruhsat vermişti bile" diyor.

Mesele, İçmeler Mahallesi Kızılkum mevkiinde toplam 310 dönümlük alandaki inşaatın 33 yıl önce, o zamanlar Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in danışmanlığını yapan ve Demirel'in emekli olmasından sonra iflas eden iş insanı Emin Hattat'a arazi tahsisi yapılmasıyla başlamış olsa da, bugün Sinpaş GYO ile gündemde. Sinpaş, 150 dönümü ormandan tahsisli bu araziyi 2009'da satın aldıktan sonra 1400 lüks konut yapmak istemiş, ancak dönemin belediye başkanı ile takışmış ve nihayetinde bugünün tartışmalı konusu olan beton yapı, yıllarca Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi (UMKE) ve Afet ve Acil Durum (AFAD) tarafından tatbikatlarda kullanılmıştı.

"Sinpaş'ın proje tanıtım dosyasına baktığınızda, yalnızca 2518 no'lu parselin olduğunu görüyoruz. Aslında inşaatta bir parsel daha var. Yani koyu ve kıyı şeridini halkın özgür kullanımına komple kapatacaklar ve bunu usulsüz şekilde yapıyorlar" diyen Şaman, 8 katlı bina yapımının yüksek riskli deprem bölgesinde sürdürülmesinden endişe duyduğunu ifade ediyor.

Marmaris Kent Konseyi Çevreden Sorumlu Yürütme Kurulu üyesi dört kadınla buluşup konuyu kendilerinden dinlerken, Marmaris Belediyesi, telefonuma görüş bildirmeyeceği mesajını yolluyor. Dört kadın, birkaç gün önce şantiyeye girdiklerini, yine girme şansımızın olduğunu aktarıyor. Bunun üzerine kendilerine "altın kızlar" diye takılan çevreci ekip ile bir arabaya doluşup projeyi yerinde görmek için yola çıkıyoruz.

Avukat Arzu Alper

Ağustosta yangına kurban giden ormanlık alanların telef olmuş hallerinin yanından geçerken, solumuzda Akdeniz ve Ege Denizi'nin kesiştiği sakin bir kıyı şeridini izliyor, bir yandan önümüzde giden hafriyat kamyonlarını saymaya başlıyoruz. "Belediyeye altı iş kamyonu çalıştıracaklarını ibraz eden proje dosyasına bakın, bir de kendi gözlerinizle kamyon sayısına bakın" diyen Avukat Arzu Alper, ahı gitmiş vahı kalmış asfalt yollara dikkatimi çekmek istiyor.

Şirketin internet sitesinde yer alan çizimlere göre proje tamamlandığında böyle olacak.

600 metre öteden kapalı

Birkaç gün önceki dolu fırtınası sebebiyle yollar çamur içinde kalmış, sağdaki ormanlardan zaten eser yok, şantiyeye yürüyerek ilerliyoruz. Arzu Alper karşımıza çıkan zincirlenmiş toprak yolun Milli Parklar'a ait olduğunu, şantiyeye henüz 600 metre olmasına rağmen Sinpaş'ın kamusal alanı gasp ettiğini aktarıyor. Gasp edilen yolun girişinde Sinpaş tabelası, ardında özel güvenlik görevlileri için konulduğu anlaşılan konteyner; biraz ilerisinde zincirle bağlı sakin bir kurt köpeği, yanında da "özel mülk" yazan bir tabela var. "Tapulu araziler 600 metre sonra başlıyor ama özel mülk ilan etmişler. Bunu neye, kime güvenerek yapmışlar, bilmiyoruz" diyor Alper.

Güvenlik görevlileri bu noktadan sonra geçişe izin vermiyor.

Kapıdaki özel güvenlik görevlisine selam verip basın kartımı gösterdikten sonra zincirden öteye gitmeye yeltenince, güvenlik görevlisi birilerine haber verme gereği duyuyor. Alana intikal eden ve şantiye şefi olduğunu aktaran bir erkek, zincirden ötesine ilerleyemeyeceğimizi söylüyor. 10 Ocak Çalışan Gazeteciler Günü'nde gerçekleşen bu etkileşim, anbean gerginleşiyor.

Avukat Alper şantiye şefine ısrarla bu yolun Milli Parklar'a ait kamusal alan olduğunu söylese de, yetkili "Burası Sinpaş'ın" diyor. Yetkili kişiden özel mülk olduğuna dair belge göstermesini rica ettiğimde, elinde bir belge olmadığını ancak bizi geçirmeyeceğini ifade ediyor. "Gazeteci olabilirsiniz. Randevu alın gelin, yardımcı olalım" dediğinde, kamusal alana neden ve nereden randevu alarak gelmem gerektiği sorusunu kendisine yöneltiyorum. Her seferinde cevap "Sinpaş" oluyor. Zinciri geçip ilerlemek istediğimde, bir yandan sürekli telefonda birileriyle konuştuğunu gördüğümüz şantiye şefi, yanında çalışan güvenlik görevlilerine "geçirmeyin" talimatı veriyor.

Sağa gidiyorum görevliler önüme geçiyor, sola yöneliyorum yine geçişi kapatıyorlar. Bu absürt dans dakikalarca sürüyor ve sonunda çevreci ekip emniyeti aramaya karar veriyor.

Fırtına daha da şiddetlenirken denizin de iyice yükseldiğini görüyoruz. Üzerimizdeki montlar ve kıyafetler birkaç kilo ağırlaşmış olsa da, emniyetten gelecek cevabı beklemeye karar veriyoruz. Bu süreçte alana çevreci kimliğiyle tanınan yüksek fizik mühendisi Necmi Buğdaycı geliyor. Kendisi daha önce kıyıdan denize girmek için geldiğinden hakkında adli süreç başlatıldığını söylüyor ve ekliyor: "Ne hakla bu araziye gelip çökmüşler, anlaşılır gibi değil." Arzu Alper ise bu 600 metrelik yolun tapusunun önceden Hattat'a ait olduğunu, sonra kamuya geçirildiğini, Hattat'ın da buna itiraz ederek dava açtığını, bu davanın hala sürdüğünü anlatıyor.

Emniyetten ses yok

Emniyetten beklenen cevap gelmiyor, bunun üzerine karakolda suç duyurusunda bulunma kararı alınıyor ve otomobile tekrar doluşuluyor.

Şantiyeyi görememiş olsam da, olayın özünü görmüş, kamusal alanın özel şirketlerin insafına hukuksuzca bırakılmış olduğunu anlayarak olay yerinden ayrılıyorum. Kent Konseyi üyeleri ertesi gün Muğla'ya Karacasöğüt liman projesiyle ilgili bir davanın duruşmasına gidiyorlar. Kendileriyle vedalaşırken "Arkası gelmez dertlerimin, bıktık illallah bizim konseyimizin şarkısı oldu" diyerek gülüyorlar. •

173 bin metrekare araziye, 277 bin metrekare inşaat

Kızılbük'teki 173 bin metrekarelik arazide yapılan 277 bin metrekarelik inşaata çevrecilerden büyük tepki var. İnşaatta izinlere aykırı bir durum yok, yoğunluğu yaratan ise verilen 1.30'luk emsal. Bodrum'da benzer yerlerde 0.30'luk emsal uygulanıyor.

Kızılbük GYO A.Ş. 30 Mart 2021 tarihinde 240 milyon lira sermaye ile kuruldu, hakim ortağı Sinpaş GYO. Şirketin yönetim kurulu başkanı aynı zamanda Sinpaş'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yürüten Avni Çelik. Kızılbük GYO halka açık bir şirket ve 12 Ocak 2022 tarihi itibarıyla piyasa değeri yaklaşık 8 milyar lira.

Şirket halka açık olduğu için tüm bilgilere ulaşmak mümkün. Şirketin sahip olduğu arazi ile ilgili olarak 27 Mayıs 2021 tarihinde Lotus Gayrimenkul Değerlendirme ve Danışmanlık A.Ş. tarafından bir değerlendirme raporu hazırlandı ve bu rapor KAP'a bildirildi. Şimdi raporda yer alan bilgilere bakalım...

İnşaat ruhsatı 3 defa yenilendi

Şirketin sahibi olduğu denize sıfır arazi Marmaris'e kuş uçusu 8 kilometre, İçmeler'e ise 1.4 kilometre uzaklıkta. İki parselden oluşan arazinin toplam alanı 173 bin 477 metrekare. Marmaris Belediyesi ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından belirtilen imar durumuna göre her iki parsel için inşaat emsali 1.30. Fonksiyon olarak bir parsel 'turistik tesis' alanı diğer parsel 'turistik tesis artı konut' alanı olarak belirlenmiş durumda. Söz konusu alan için ilk inşaat ruhsatı 27 Temmuz 2000 tarihinde alınmış ve daha sonra 2012 ve 2018 tarihlerinde yenilenmiş. Son ruhsat yenileme işlemi ise 16 Nisan 2021'de yapılmış.

1407 devremülk 260 villa olacak

Proje 4 etaptan oluşuyor. Bu etaplarda 1+0'dan başlayıp 4+1'e kadar varan 1407 adet devremülk, 205 odalı otel ve AVM, 260 adet devremülk villa, su parkı, macera parkı, 4 adet plaj bölgesi, sosyal tesis, termal, wellness park ile açık ve kapalı havuzlar bulunuyor. Toplam inşaat alanı ise 277 bin 069 metrekare. Bunun 230 bin 711 metrekaresi satışa ya da kiralamaya uygun alan. Binaların yükseklikleri ise etaplara göre 2 ile 10 kat arasında değişiyor. Otel zemin artı 7 kat olmak üzere 8 katlı olarak inşa ediliyor.

Zürafa Sokak'tan daha büyük yıkıntılarımız var

İstanbul'un genelevlerinin bulunduğu bölge, 'dönüşüm' için tamamen kapatılacak. Şebnem İşigüzel, Zürafa Sokak'ın güncel fotoğraflarına baktı ve yazdı: Buradaki kirli yataklar, şiir defterleri, yırtık donlar, platformlu terlikler, marka kutuları, tarifeleriyle, "demek burasıymış" dediğiniz yer, işte burası. Kadınları bu yataklara iten kölelik düzenini yıkmak en zoru...

ŞEBNEM İŞİGÜZEL

© BARIŞ ACARLI

Geçmiş gün, Almanya'daki okuma turnemin Frankfurt ayağında nerede kaldığım sorulmuştu. "Edebiyat evinin arka sokağında" cevabım üzerine "İyi ama orası kerhaneler sokağıdır" denilmişti. Salon rahat, ben rahattım, verdiğim cevaba karşılıklı gülüşmüştük.

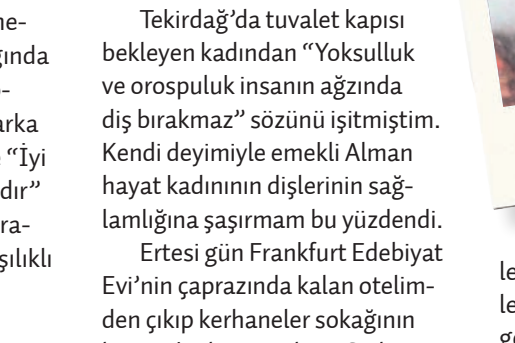
Peki okuma turnemin bir önceki durağı neresiydi, nerede kalmıştım ? "Edebiyat evinde" cevabıma moderatör "Orası da eskiden kerhaneydi" diye karşılık verince "Siz bana ne demek istiyorsunuz" demiştim, elbette gülerek. Çünkü medeni insanlar şakadan anlar.

Söz madem kerhanelerden açılmıştı; kısaca, seks işçiliğinin güvenli ortamlarda, yasal güvencelerle, tercih edilerek yapıldığında bunun işçilikten farksız olduğunu ve feminizmin seks işçiliği yapan kadınlarla dayanışma içinde olması gerektiğini konuştuk. Davetliler arasından bir kadın "Bayan doğru söylüyor, onu bizim sokakta hiç görmedim" dedi. "Biraz önce sözünü ettiğiniz sokakta çalıştım." İşte bu! Bu cesur itirafı yapan hanımefendi bütün dikkatleri üzerinde toplamıştı: "Bu arada feministler bizimle konuşmaya gelmişti. Özür dilerim sohbeti bölmek istemiyorum ama seks işçiliğinden emekli oldum. Anılarımı yazmak istiyorum. Bu yüzden şehirdeki bütün kitap etkinliklerini takip ediyorum. Buraya bu nedenle geldim, danke. Ha bu arada seks işçiliğinden emekli oldum demek yerine emekli hayat kadınıyım diyorum." Kadın böyle söyleyince salon harbiden kopmuştu.

Dişleri dökülmemiş (neden böyle söylediğimi anlayacaksınız) bu emekli seks işçisi anılarını yazdı mı bilmiyorum ama çıkışta yanıma gelip çok daha ilginç bir şey söyleyecekti: "İstanbul'daki kerhaneler sokağını gördünüz mü?" Burnuma pudra ve tarçınlı parfüm kokusu geldi ki bu ona renkli giyimi gibi yakışmıştı: "Ben de görmedim. Ama duydum. Felaketmiş. Felaket." Bunu söylerken nedensizce dişlerinin sağlam kalmasına şaştığım ağzını kapadı, yürüdü gitti. Nasıl vedalaşacağını bilmiyor olmalıydı ama sıkıntı yoktu.

Tekirdağ'da tuvalet kapısı bekleyen kadından "Yoksulluk ve orospuluk insanın ağzında diş bırakmaz" sözünü işitmiştim. Kendi deyimiyle emekli Alman hayat kadınının dişlerinin sağlamlığına şaşırmam bu yüzdendi.

Ertesi gün Frankfurt Edebiyat Evi'nin çaprazında kalan otelimden çıkıp kerhaneler sokağının başına kadar yürüdüm. Sadece başımı uzatıp bakacaktım ama sokak yürüyüp geçecek kadar güvenli görünüyordu. Ben de sokak boyunca yürüdüm. Sokak güvenli olmasa merdivenlerini Emily Dickinson'ın dizelerini süsleyen Frankfurt Edebiyat Evi'nin arkasında ne işi olurdu?

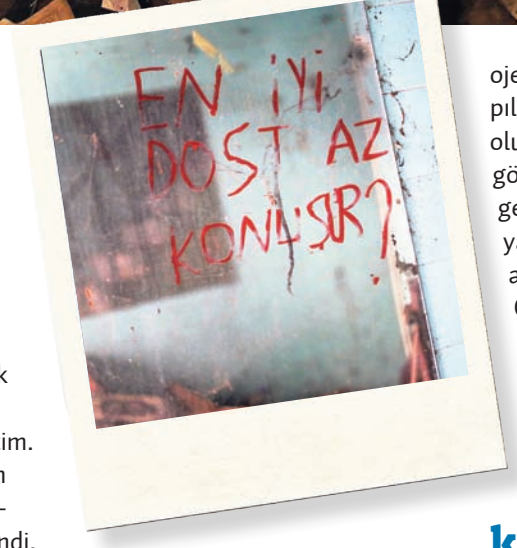

Ojelerle yazılan isimler

Peki İstanbul'daki korkunç kerhaneler sokağı neredeydi? Yıllarca yokuşundan Karaköy Meydanı'na dökülen erkekleri gördüm. İnenleriyle çıkanlarıyla bile ürkütücüydü. İstanbul kerhanelerini erkek arkadaşlarımızdan dinledik. Aklı başında olanlar için muhtemelen sünnet travmasından sonra yaşadıkları en büyük travmaydı.

İstanbul yüzyıllar boyunca fuhuşun ana vatanı, kerhanelerin başkentiydi. Dünyanın diğer yakasını tutan Buenos Aires'le yarışırdı. Ne yapalım, coğrafya kaderdi: "Bir liman kenti olan İstanbul, Güney Rusya, Romanya veya Bulgaristan'dan gelen veya bu ülkelere giden gemiler yüzünden oldukça yoğun bir gemi trafiğine sahipti. Yılda yaklaşık 15.000 buharlı ve 10.000 ticari geminin İstanbul'dan geçiş yaptığı tahmin ediliyordu. Avrupa ile Yakın Doğu arasında bir ticari köprü vazifesi gören İstanbul aynı zamanda çok sayıda yabancının ziyaret ettiği kozmopolit bir şehirdi. Bu ziyaretçiler arasında Türkçe bilen çok az olduğu için çok sayıda rehber, tercüman, hamal ziyaretçilerin ilk ayak bastıkları limanı âdeta kuşatma altında tutuyordu. Aynı sahnelere Haydarpaşa Garı'nda da rastlanıyordu. Gerek Galata Limanı'nda ve gerekse Haydarpaşa'da İstanbul'a ilk kez gelen yabancılarla temasta bulunan ve rehberlik hizmetlerini teklif eden yerel girişimci ve esnafın bir kısmı para için her şeyi yapmaya hazır kişilerdi. Bunların birçoğu da genelevlerle ticari ilişkiler içindeydi. Bu nedenle İstanbul'da fuhuşun yaygınlaşmasında İstanbul'u ziyaret eden yabancılara rehberlik ve tercümanlık hizmetleri sunanların kayda değer katkısı vardı. İstanbul'daki genelevlerin Galata'da yoğunlaşmalarının nedeni de aşikârdı: Galata limana yakındı." Rıfat N. Bali'den aktardığım bu satırlara, 1920 yılı İstanbul'unun Dersaadet Polis Mektebi Müdürü Mustafa Galip Bey'in resmi kayıtlardan verdiği bilgileri eklemek isterim: "Vesikalıların arasında beklenilenin aksine Müslüman kadınlar başta geliyordu."

Kerhaneleri yerle bir etmezden evvel İstanbul'un fuhuş tarihini kabullenmek gerekiyor. Kazımak yerine iyileştirmeyi bilemediğimizden kökten kesip atıyoruz, yıkıp yenisini yapıyoruz. Böylece ojelerle isimlerin yazıldığı kapılar sıradan evlerin içine açılır oluyor. Devletin asla görmediği, göremeyeceği deliklere giriyor genelevler. Böyle olunca bu yasa dışı dünyanın içinde ne ararsanız var oluyor tabii: Çocuk, şiddet, insanlık dışı çalışma şartları, hak mağduriyetleri.

Hemingway bile aklını kaybetmişti

Yıkıntısını gördüğünüz genelevlerde bile o kadarı olmaz denilen şeyler, usulca şehrin intim köşelerine gizleniyor. Burada yıkıntısını gördüğünüz şeyin tozu toprağı, memleketin, yurtların, evlerin, mülteci toplanma merkezlerinin içine süpürülüyor.

Burada gördükleriniz; kirli yataklar, şiir defterleri, yırtık donlar, platformlu terlikler, marka kutuları, tarifeleriyle, demek burasıymış dediğiniz yer, işte burası. Sorun da burada: Bu yıkıntının daha büyüğü ve dönüştürülmesi mümkün olmayanı var ortada. Oysa fuhuş yapma suçu kadınlar aleyhine hep yeniden düzenlense bile Osmanlı'dan kalma mevzuatlarla, seks işçilerinin ağzında diş bırakmayan kölelik düzeniyle sürdürülen bir düzen söz konusu.

Geçmişte Kahire'ye gidecek gemilere girip güzel kızları kandıran altın köstekli pezevenkler varmış. Sonradan gazoza atılan ilaca dönüşen hikaye hiç değişmemiş. Aile içinde, yakın çevrede öyle ya da böyle mağdur olan kadının sığınabileceği bir yer olmayınca, tercih etmese bile mecbur kalanların düştüğü yer. Oysa seks işçisi bir kadın yıllar önce dünya metropollerinden birisindeki feminist forumda "Benim bir maden işçisinden ne farkım var?" diye haykırıyordu. "Bedenimi değil, zamanımı ve iş gücümü satıyorum." Maden işçilerini yerin dibine, kadınları bu kirli yataklara çeken kölelik düzenini yıkmak en zoru. Medenisi insani şartlarda yaptırıyor bu işleri.

Görünürdekini yıkmak en kolayı. Peki bunun altında yatan, kazı kazı bitmez fuhuş tarihini ne yapacağız? Müzesi olsa da koysak.

İstanbul'un şanlı kerhaneleri gazeteci olarak burada bulunan Ernest Hemingway'in aklını başından almış söz gelimi. Bu köklü genelev kültürü, hayat kadınlarının dişlerini dökmeyecek biçimde ehlileşmeyi ve medenileşmeyi becerememiş. Kabul, yanlış hayat doğru yaşanmaz ama yasaların düzenlediği biçimiyle birileri buralarda çalışıp sonrasında anılarını yazmayı hayal edecek emekliler olarak güvence altında hayatlarını sürdürebiliyorlar. Demek yanlış hayat çeşitli insani düzenlemelerle doğru yaşatılabiliyor.

Doğrusu yanlışı bir kenara, İstanbul'daki fuhuş hayatı her devir sınıflara ayrılmış. Tarihçi Zafer Toprak'tan aktaracağım şu bilgilere göre, birinci sınıf Beyoğlu Bayram Sokağı'ndaydı. İkinci sınıf yine Beyoğlu'nda Feridiye ve Abanoz sokaklarında, üçüncü sınıf Galata'da. Bunların dışında bir de "mekansızlar" diye tabir edilenler var ki onlar erkeğin belirlediği yere gidenler. En nihayetinde "sürtük" adı verilenler harabelerde, şehrin tekinsiz köşelerinde ve yangın yerlerinde çalışıyorlar. Mezarlıklar da bu mekanlar arasında. Hatırlayın, Eyüp Mezarlığı'nda, Üzeyir Garih cinayetini işleyen izinli er, o gün oraya bir seks işçisiyle birlikte olmak için gittiğini söylemişti.

İstanbul'un iliğine kemiğine işlemiş bir şeyden söz ediyoruz. Şimdi yıkıntılarını seyrettiğiniz Zürafa Sokak 300 yıl önce dahi kadınların kafesler içinde sokağı seyredip müşteri bekledikleri bir yerdi. O tuvalet bekçisi kadın bu sokaktan çıkmaydı. Onu sadece bu tespitiyle değil, lastiğimiz onarılırken sidik kokusundan zor durulan bir tuvaletin önünde, zürafanın bir hayvan olduğunu ve neye benzediğini benden öğrenmesiyle de hatırlıyorum. Kızım bebekti. Neye benzediğini çizivermiştim kadına. Zürafayı bilmiyordu ama flamingoyu biliyordu. Flamingo bir kuştu. Tek ayak üstünde diğer ayağını dizden kırıp duvara yaslayarak müşteri bekleme biçimlerine aralarında "flamingo duruşu" diyorlardı. Okuma yazması yoktu ama rakamları okuyabiliyordu. Bu sayede aracımızın plakasından İstanbullu olduğumuzu anlamıştı. Frankfurt'taki kadın gibi direkt konuya girmişti: "Ben İstanbul'da orospuluk yaptım." Okuma yazması yok dediysek adını yazmayı öğretmişlerdi. O da öğrenmişti. Önündeki bozuk para kutucuğunun üzerine ojeyle yazmıştı. Ojem var mıydı? Sigaram? Çakmağım? Aynam? Tarağım? Ona verebilecek neyim vardı? Ona bunca zaman en gereksiz şeyler verilmişti. Ojeyle yazılan isimler onlara ait olsun ya da olmasın, aidiyet hissi veren tek güvenceydi. Gelenler içinse, arzu yolunda yollarını kaybetmesin salaklar diye diyeceğim ama çoğunun onlar gibi okuması yokmuş.

'Flamingo duruşu'

Askere gidiş olduğunda Zürafa Sokak dolar taşarmış. Kadın "Sırtını döşekten kaldıramazdın" demişti. "Arada bir yüznumaraya gidip hortumu içine sokup yıkayabilirsen ne alâ. Fosforlu Mualla." Sonra böyle dediğini hatırlıyorum. En çok da dişsiz ağzını. Paslı çiviler gibi bir-iki dişi kalmıştı ve kucağımdaki bebek kızımı görmezden gelerek konuşmuştu. Nedenini yine kendisi itiraf etmişti: "Sevdirmez" diye düşünmüş. O kadar kirli ve yanlış görüyordu kendisini. Oysa kimdi yanlış olan? Kimdi temiz kalan? Ona işine yarar bir şeyler verince "Sen iyi kızsın ha" demiş, sevinmiş, kim bilir belki bunun sevinciyle kızımı "Maşallah" diye ama yine uzaktan sevmişti. Artık oturmanın keyfine varıyordu ama "Bazen bakıyom, flamingo duruşunda durmuşum etrafı seyrediyom" deyip gülmüştü. Yazılacak anısı yoktu. Anlatılacak hikayesi, belki. O da kendisine oje verebilecek, gözüne kestirdiği kadınlara. Zürafanın upuzun boynu oluşuna şaşmıştı. Nasıl taşıyordu kafasını? En güzel hatırası, dostu bildiği adamın onu lunaparka götürmesiydi. Eğlence sonrası bırakıldığı Zürafa Sokak'ın başından çalıştığı eve yürürken, bu sokağın sonunu hiç bilmediğini ve sokağın da hayat gibi uzun olduğunu düşünmüş. Zürafanın ne olduğunu bilse, sokağın da onun boynu gibi upuzun olduğunu düşünürmüş. "Düşünsem orada işim neydi?" dediğini unutmuyorum.

Keşke biz sizi düşünseydik. Yıkmadan, saklamadan, yerle bir etmeden, geride bıraktıklarınızla size acımadan, keşke önce biz sizi düşünseydik. •

Cem Say
twitter: @say_cem

Matematik bilmenin önemi

Ülkemizdeki aşı karşıtlığının bayraktarlarından biri, insanları bilimsel çözümler yerine kendi sattığı "ot"ları kullanmaya yönlendiren bir "doktor". Bu kişiye inananların bazıları hâlâ hayatta, kitaplarının yayıncısı ise (ne yazık ki ailesiyle beraber) birkaç ay önce doğanın acımasız gerçeğiyle karşılaşanlara katıldı. Etkin bir aşının bedava olarak halka sunulmasının üzerinden aylar geçti ama ölümler bitmiyor. Covid-19 bir yönüyle bir zihin hastalığı; yalanı gerçekten ayıracak eleştirel düşünce becerilerini edinmemiş olanlarımızı kırıp geçiriyor.

Bu "doktor", birkaç hafta önce "grafik okuma" becerisini konuşturdu. Güncel veri sitesi Worldometer'dan aldığı grafikleri eklediği şu tweet'leri yazdı:

"Aşılama faaliyetlerinin global pandemi üzerindeki etkilerini anlamak için, aşağıdaki grafikleri okumak önemlidir. Aşılama başladığı günden bu yana, gerek vaka sayılarını, gerekse ölümleri gösteren lineer grafiklerin çizgisel eğiminde hiçbir değişiklik olmamış. Etki nerede?

Grafikleri okuyamayanlar için önemli bilgi: Eğer iddia edilen koruma veya ölüm sayılarında düşüş olsaydı, bu çizgiler bir noktada plato yapıp parabol şeklinde aşağıya doğru eğim göstermeliydi."

"Doktor"un paylaştığı iki grafikten biri 2020 başından bugüne "Toplam Vaka Sayısı"nın, diğeri de aynı süre boyuncaki "Toplam Ölüm Sayısı"nın değişimini gösteriyordu. İki grafikteki eğriler de zaman geçtikçe, vaka sayıları da ölüm sayıları da arttığı için soldan sağa gittikçe yükseldikçe yükseliyordu.

"Doktor", grafik okuyamayan kitlesine şöyle diyordu: "Aşılar işe yarasaydı toplam ölüm eğrisinin yükselmeyi bırakıp aşağı inmeye başlaması gerekirdi. Oysa bakın, yükselmeye devam ediyor. Demek ki aşı olmak boşuna!"

Peki gerçek ne? Yukarıda belirttiğim (ve üzerlerinde açıkça yazdığı) gibi bu grafikler TOPLAM vaka ve ölüm sayılarını gösteriyor. Covid-19'dan ölenlerin toplam sayısı salgından önce, mesela 2018 yılında tabii ki sıfırdı, çünkü henüz hiç kimse bu hastalıktan ölmemişti. Sonra salgın ve ölümler başladı, ölenlerin TOPLAM sayısı da elbette ki arttıkça arttı. Grafiğe bakılırsa bu sayı mesela 1 Nisan 2020'de 49 bin 868'miş, "doktor" beyin tweet'lediği 27 Aralık 2021'de de 5 milyon 426 bin 87 olmuş. O zamandan beri maalesef (çoğu aşısız olan) başka insanlar da ölüler arasına katıldığı için şimdi bu toplam daha da büyük.

Ölenler dirilirse, dediği olur tabii ki!

Beyefendinin "aşılar işe yarasaydı şöyle olurdu" dediği şey (toplam ölü sayısının azalıp eğrinin aşağı inmeye başlaması) ancak ölenler dirilirse olabilir yani!

Halkımızın önemli bir kısmının matematikle başı hoş değil. Bu, gerçeğin çarpıtılması için sayıların kullanıldığı çağımızda önemli bir "güvenlik açığı" oluşturuyor. Çoğu kişi içinde istatistik veya sayısal veri geçen bir iddia duyduğunda "nasılsa uğraşsam da anlayamam" diye düşünerek cümlenin o kısmını es geçiyor, bu da insanları kandırmak veya yönlendirmek isteyenlere kolay bir yöntem sunuyor.

Milli Eğitim Bakanı 6 Ocak'ta "En büyük avantajımız, öğretmenlerimizin aşılanma oranlarının çok yüksek olması" diye övünerek "en az 2 doz aşı olmuş öğretmen oranımız"ın yüzde 89 olduğunu söyledi. Bu cümleden tek bir çıkarma işlemiyle varacağımız sonuç şu: Türkiye'de çocuklarımızı bilimin ışığıyla buluşturmalarını beklediğimiz öğretmenlerimizin yüzde 11'i henüz iki doz bile aşı yaptırmamış. Öğretmenler aşı hakkını geçen yazdan önce kazandığına göre ilk iki dozu en geç yazın, Omikron varyantına karşı istenen üçüncü dozu da geçtiğimiz haftalarda yaptırmış olmaları gerekirken durum bu. Siz olsanız ülkenizdeki her 10 öğretmenden birinin (ki aslında daha fazla) bilimle arasının bu kadar açık olmasıyla övünür müsünüz?

Sayılarla söylenen yalanlar bir yazıya sığmaz. Yüzde hesabına ilişkin sık görülen iki hatayla bitireyim.

Bilim karşıtlarının çiğnemekten bıkmadığı bir sakız, Covid-19'un ölüm oranına ilişkin (nereden çıkardıkları belli olmayan, sadece çarpıcı derecede küçük olduğunu düşündükleri) bir sayı verip mesela "Ölüm oranı sadece yüzde 1 olan bir hastalığa karşı hayatın olağan akışını aksatmaya değer mi?" diye sızlanmak. Bilmedikleri şu: Türkiye nüfusunu (80 milyon diyelim) o oranla çarpınca "varsın 800 bin kişi hiç yoktan ölsün, bunun için işleri aksatmaya değer mi?" demiş oluyorlar.

Fakat küçümseyici oranlar uydururken aşırıya kaçmak da riskli: Geçenlerde bir siyasetçi kendisine tepki içeren 1400'e yakın mesajı görünce "Twitter azgınlarını sakın milletimizin çoğunluğu sanmayın. %0,00001 bu zıpzıplar!" diye tweet'ledi. Gelin görün ki Türkiye nüfusunun %0,00001'i sadece 8 kişi ediyor. Yalanı bile ayarında söyleyebilmek için matematik bilmek şart. •

Mars'taki *karbon temelli bileşikler* bize ne anlatıyor?

Mars'tan gelen meteoritteki moleküllerin canlı kaynaklı olmaması ilk etapta üzücü görünebilir. Ancak bu moleküllerin üretiminin milyarlarca yıl önceye dayanması, yaşamın bir noktada kimyasal yollarla evrimleşmiş olma ihtimalini artırıyor. Üstelik sadece Mars'ta da değil!

Çağrı Mert Bakırcı
cmb@evrimagaci.org

27 Aralık 1984 günü, Antarktika'nın Allan Hills bölgesinde sıra dışı bir meteorit bulundu: Mars'tan gelen bir göktaşı! ALH84001 adı verilen bu meteoritin sıra dışılığı, sadece Mars'tan gelmesinden kaynaklanmıyordu; aynı zamanda bu 1.93 kilogramlık kaya parçası, o güne kadar Mars'tan geldiği bilinen göktaşlarının hepsinden farklı özelliklere sahipti: Örneğin meteoritin içinde mikroorganizmalar keşfedilmişti!

1996 yılında göktaşı içinde bazı bakterilerin bulunması, bu organizmaların Mars'tan geldiği fikrine yol açtı ve Dünya'nın dört bir yanındaki gazetelerin manşetlerinde kendine yer buldu; hatta dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, konu hakkında bir açıklama bile yaptı. Sorun, dönemin bilim insanlarının büyük bir kısmının bulunan organizmaların Mars'tan geldiği fikrini destekleyen kanıt olmadığını düşünmesiydi. Gerçekten de yapılan incelemeler sonucunda, göktaşı Mars'tan geliyor olsa da bünyesindeki mikroorganizmaların Dünya-kaynaklı olduğu gösterildi. Bu şaibeli doğasına rağmen bu göktaşı, günümüzün en önemli bilim sahalarından biri olan astrobiyolojinin, yani uzayda yaşam arayışını biyolojik ve kimyasal temellere dayandıran bilim sahasının doğumuna hız kattı.

Fakat göktaşıyla ilgili gizem perdesi sadece mikroorganizmalarla ilgili değildi. Aynı zamanda meteoritte, yaşamla sıkı sıkıya ilişkili ve bol miktarda karbon temelli bileşik bulunmuştu; hem de göktaşının mikroorganizmalarla kontamine olmamış kısımlarında da! Bu durum, belki başta söz ettiğim mikroorganizmaların değil ama bu karbon-temelli bileşiklerin Mars'taki yaşamın bir izi olabileceği fikrini doğurdu. Bu hipotezi yanlışlamak, mikroorganizmaların Dünya-kaynaklı olduğunu ispatlamak kadar kolay değildi ve o gün bugündür devam eden, aktif sayılabilecek bir araştırma sahasının ilgi odağındaydı. Bu sahada yapılan çalışmalar, sadece astrobiyoloji sahasını değil, jeokimya sahasını da, yani Dünya'daki (ve diğer gezegenlerdeki) jeolojik süreçlerden kaynaklı kimyasal örüntüleri tespit etme alanını geliştirmemizi sağladı.

> **Mars'ta bu tepkimelerin yaşanabiliyor ve organik malzeme üretebiliyor olması, benzer süreçlerin başka yerlerde de olma ihtimalini gösteriyor**

Science dergisinde 13 Ocak 2022'de yayınlanan yeni bir makale, bu karbon-temelli bileşiklerin kökenlerine ışık tutuyor: Bulgulara göre ALH84001 meteoriti içerisindeki karbon-temelli bileşikler, (ne yazık ki) biyolojik süreçler dolayısıyla değil, kızıl gezegenin 4 milyar yıl kadar önce geçirdiği jeokimyasal süreçlerin bir sonucu olarak, abiyotik (cansız) kaynaklar dolayısıyla oluştu.

Bilim insanları, olağanüstü bir iddiada bulunmadan önce ("Mars'ta yaşam var!" gibi), olağanüstü kanıtlar tespit etmek gerektiğini düşünürler. Marcello Truzzi tarafından geliştirilen bu fikri bilimsel arenada popüler-

leştiren Carl Sagan anısına, bu fikre "Sagan Prensibi" denir. Dolayısıyla organik bulguların canlı yaşama işaret ettiğini ispatlamanın ilk adımı, bunu doğrudan ispat etmenin zorluğundan ötürü, canlı-olmayan süreçlerin bu organik bileşikleri oluşturamayacağı veya o bileşiklerin kaynağında bu molekülleri abiyotik süreçlerle oluşturabilecek şartların var olmadığı gibi olasılıkları ispatlamaktır. Bu çabaya bilimde "boş hipotezi çürütme" deriz. Yani "Mars'ta yaşam vardır!" iddiasını ileri sürmek istiyorsak "Mars'ta yaşam yoktur!" iddiasını doğru varsayar ve onu çürütmeye çalışırız. Çürütebilirsek ne âlâ; zaten baştan beri ispatlamaya çalıştığımız şeyi göstermiş oluruz. Ancak çürütemezsek, kendi inanç ve arzularımıza yenik düşmemiş oluruz; kendimizi kandırmamış oluruz.

4 milyar yıllık etkileşim

İşte Carnegie Bilim Enstitüsü'nden araştırmacılar, meteoritten elde edilen molekülleri eşyerleştirilmiş nanoboyutlu görüntüleme, izotopik analiz ve spektroskopi gibi modern yöntemlerle inceleyerek, Mars'ta 4 milyar yıl kadar önce devam eden ve Dünya'dakine benzer olan su-kaya etkileşimlerinin bu molekülleri oluşturabileceğini gösterdiler. Bu süreçlerden biri, serpentizasyon (veya "serpantinleşme") denen ve demir veya magnezyumca zengin magmatik kayaçların devinim halindeki suyla etkileşmesi sonucu mineralojik özelliklerinin değişmesine ve hidrojen üretmelerine sebep olan bir süreçtir. Karbonizasyon denen diğer bir süreç ise kayalarla, içinde çözünmüş karbondioksit nedeniyle hafifçe asidik olan suyun etkileşmesi sonucu karbonat molekülleri oluşturan bir süreçtir.

ALH84001'deki minareller aslında Mars'ta nadir görülüyor.

Bu süreçlerin Mars'taki su içeren koşullar tarafından aynı anda mı yoksa sırayla mı başlatıldığı henüz net değil; ancak kanıtlar, su ve kayalar arasındaki etkileşimlerin pek de uzun bir süre boyunca meydana gelmediğini gösteriyor.

Ama konumuzla ilgili olarak açık olan şey, bu reaksiyonların, karbondioksitin indirgenmesi sayesinde organik malzeme üretebildiği gerçeği. Bu durum, ALH84001 meteoritindeki organik malzeme bolluğunu izah edebilir.

Aslında bu mineralojik özellikler, Mars meteoritlerinde oldukça nadir görülüyor. Mars'ın yörüngesine gönderilen araçların yaptıkları gözlemlerde, karbonizasyon ve serpantinleşme bulgularına rastlanmıştı ama o araçların gözlediği katmanlar daha yüzeydeki, daha yakın tarihli jeolojik katmanlardı. Bu araştırmanın önemiyse, ALH84001 gibi eski bir Mars kayacında da bu süreçlerin gösterilmesi. Görünen o ki Mars'ta organik moleküllerin abiyotik (cansız) sentezi, çok uzun bir süredir devam ediyor.

Sonuçlar gizemi çözebilir

ALH84001'deki organik moleküllerin de canlı-kaynaklı olmaması ilk etapta üzücü gelebilir. Ancak Mars'ta bu organik moleküllerin abiyotik olarak üretiminin bu kadar eski bir tarihe sahip olması, Mars'ta bir noktada yaşamın kimyasal yollarla evrimleşmiş olma ihtimalini dikkate değer miktarda artırıyor. Sadece Mars'ta da değil! Mars'ta bu tepkimelerin yaşanabiliyor ve organik malzeme üretebiliyor olması, Güneş Sistemi'ndeki başka yerlerde (mesela Satürn'ün uydusu Enceladus'ta) benzer süreçlerin yaşanabileceği ihtimalini gösteriyor -ve oralarda bulunan organik malzemelerin kökenlerini açıklayabilir. Bu çalışmalardan elde edilecek sonuçlar, Dünya'da yaşamın tam olarak nasıl başladığını aydınlatmamızı da sağlayabilir. •

Hayvanlar da 'babam sağ olsun' der

Hayvanlar arasındaki servet aktarımını inceleyen bilim insanları şu sorulara yanıt arıyor: Ebeveynleriyle yaşayan kertenkeleler daha uzun hayatta kalır mı? Babasından kalan taşlarla fındık kıran maymunlar avantaj sağlar mı?

Elizabeth Preston
THE NEW YORK TIMES

Bazı Kuzey Amerika kızıl sincapları ağızlarında gümüş kaşıkla doğuyor. Yetişkinlerin yiyecek depolarını koruduğu çam ormanlarında yaşıyorlar. Birçok yavru sincap kendine ait bir stoğu olmadan kışı geçiremez. Ancak her yıl bazı anne sincaplar bölgelerini terk ederek tüm yiyeceklerini geride kalan bir veya birkaç bebeğe miras bırakıyor. Bu da genç sincapların ilkbahara kadar hayatta kalma olasılıklarını yükseltiyor.

Hayvanlar aleminde nesiller arasında toprak, araç ve barınak gibi kaynakları paylaşan başka türler de var. Geçtiğimiz ay Behavioral Ecology'de bir makale yayınlayan üç araştırmacı bu fenomeni insanlarla aynı şekilde adlandırmamız gerektiğini söylüyor: Nesiller arası zenginlik.

Bilim insanlarına göre "çam kozalağı zengini" bu sincaplar "ayrıcalıklı çocuklar". George Orwell "Hayvan Çiftliği"nde bazı hayvanların "diğerlerinden daha eşit" olduğunu yazarken, dönemin ideolojik çelişkilerine ışık tutmaya çalışıyordu. Araştırmacılar analojiyi ters yönde kullanmanın hayvanlardaki eşitsizliğin köklerini anlamamıza yardımcı olabileceğini söylüyor.

California, Oakland'daki Mills College'dan davranışsal ekolojist Jennifer Smith, makale fikrinin pandeminin başlarında, kendisi ve California Üniversitesi'ndeki (UCLA) meslektaşlarının Zoom üzerinde yaptıkları konuşmalarda ortaya çıktığını anlatıyor. COVID-19'un dünya üzerinde sağlıkta ve diğer alanlarda yaşanan eşitsizlikleri nasıl öne çıkardığını görmüşler. Bilim insanları, hayvanlar üzerinde çalışarak eşitsizlik hakkında daha fazla şey öğrenip öğrenemeyeceklerini merak etmeye başlamışlar.

Smith "Çok sayıda örnek bulduk" diyor. Mesela genç kızıl orman tavuğu, babaları ve diğer akrabaları yakınlardayken kendi bölgelerini kurmada daha başarılı oluyor. Sürü içi hiyerarşide yüksek konumda olan annelerden doğan dişi sırtlanlar annelerinin statülerini devralarak etten daha fazla pay alıyor. Bazı şempanzeler ve kapuçin maymunları, ebeveynlerinin kendilerinden önce kullandıkları taş aletleri kullanarak fındık kırıyor.

Örnekler çok fazla

Hayvanların "serveti" akraba olmayanlara da geçebiliyor. Örneğin, ortak yuvaları devralan kağıt yaban arısı (paper wasp) veya daha iyi konut arayan hermit yengeçlerinde.

Hayvanlar arasındaki servet transferlerini inceleyen bilim insanlarının somut sorular sorması gerekiyor: Ebeveynleriyle birlikte yaşayan kertenkeleler daha uzun süre hayatta kalır mı? Fındık kırmakta kullandığı taşlar daha büyük olan maymunlar daha fazla çocuk ve torun sahibi olmaya devam ediyor mu?

Sosyal faktörlerin primatlarda sağlığı nasıl etkilediğine odaklanan Duke Üniversitesi'nden evrimsel antropolog ve genetikçi Jenny Tung "Ayrıcalık ve 'ayrıcalık döngüsünü sürdürmek' gibi terimlerin hayvan araştırmalarında kullanılması biraz alışılmadık" diyor. Yine de hayvanlara böyle bir insan perspektifinden bakmanın yararlı olacağından umutlu.

New Mexico Üniversitesi'nde insan toplumlarında eşitsizlik üzerine çalışmalar yapan evrimci bir antropolog olan Siobhán Mattison da ayrıcalığın antropolojisi ile hayvan biyolojisini birleştirmenin bilimsel açıdan potansiyeli olduğunu düşünüyor. "İnsanlar da hayvandır. Kuşkusuz, diğer hayvanlarda eşitsizliği tetikleyen bazı şeylerden biz de etkileniyoruz" diyor: "Bu, hayvanların insanlarda eşitsizliğin nasıl ortaya çıktığına dair her soruyu cevaplayabileceği anlamına gelmiyor. İnsanlar diğer türlerin çoğundan çok daha fazla işbirlikçidir. Kültürel kurumlarımız eşitsizliği güçlendirebilir, ancak buna karşı savaşabilirler de." •

© 2022 The New York Times Company

BEKİR AĞIRDIR
bagirdir@gmail.com

Çılgın bir proje lazım

Muhalefet ittifak konusundaki kararlılığını gösterdi. Ama bu bir başarı değil, zorunluluk. Esas olan toplumun beklentilerine cevap verecek siyaseti oluşturmak

Meselelerin geldiği noktada küçük adımlar anlamını kaybetti. Muhalefet seçimi kazansa da gerçek bir çılgın projeye ihtiyaç duyuluyor. Yoksa kazanırken kaybetmek de var

Kazakistan'da gaz fiyatları gerekçesiyle kimsenin beklemediği bir anda insanlar sokaklara döküldü. Birkaç gün içinde Rus askerlerinin müdahalesi, binden fazla sivilin ölümünün ardından olaylar bastırıldı. 5 Ocak ayaklanmasını "Amerikalılar mı İngilizler mi örgütledi" yoksa "yoksulluğa, otoriterliğe daha fazla tahammül edemeyen Kazakistan toplumunun içgüdüsel tepkisi miydi" tartışmaları sürecek elbette.

Ama bence çıkarılacak en önemli ders toplumsal muhalefet örgütlü değilse, toplumun umuduna ve desteğine yaslanan bir muhalefet hareketi, siyasi önderlik yoksa kurulu düzene karşı kendiliğinden ya da manipülasyonlarla oluşan her kalkışma toplumları daha da geriye götürüyor. Olanları ve olacak olanları o toplumun dertleri, umutları, ihtiyaçları, talepleri değil küresel siyasi ve ekonomik yeni bölüşüm kavgasının aktörleri, güçleri belirliyor.

Arap Baharı sürecinden çıkarılacak en önemli derslerden birisi de buydu. Eğer toplumun desteğini kazanmış bir muhalefet yoksa toplumların gerçek dertleri, değişim talepleri değişimi üretmeye yetmiyor. Yalnızca var olan iktidar mekanizmalarına, otoriterliğe, keyfiliğe, yoksulluğa örgütsüz itiraz bireysel ve yaygın şiddeti üretiyor, manipüle edilebilir hale dönüşüyor ve karmaşaya, kaosa giriliyor. Örgütsüz, öfkeli tepkiler can yakıcı biçimde bastırılırken ya devletsizleşme süreci başlıyor ya da daha sert bir otoriterleşmeyle sonuçlanıyor.

Küresel şartlar etkili

Muhtemelen bir hafta sonra gündemimizde Kazakistan kalmayacak, tıpkı Ukrayna gibi. Son yıllarda yeniden şekillenen ve hızlanan küresel siyasi ve ekonomik egemenlik bölüşüm kavgası her gün başka bir ülkede insanların ihtiyaç ve taleplerinden bağımsız olarak genişlemeye devam ediyor.

Derdim dış politika yazmak değil. Ama küresel ölçekte yaşanan her şey doğrudan Türkiye'yi de ilgilendiriyor, dersler içeriyor olduğunun da altını çizmek.

Dünyada bunlar olurken Türkiye'de toplum ekonomik buhranın şiddetindeki hızlanma nedeniyle artık bireysel geçimleri üzerindeki kontrolünü bile kaybetmenin getirdiği panikle afallamış durumda.

Son iki yıldır süren ve son bir aydır başka bir hıza ve yoğunluğa ulaşan pandemi ve ekonomik buhran toplumda yalnızca çaresizliği değil müthiş bir hayal ve gönül kırıklığını da besliyor. Herkes kendi yaşadığı alan ve sorunlar üzerinde de hanesinin geçimi konusunda da maharetini kaybederken asıl kurulu düzene, devlete, yönetime, siyasete karşı bir gönül kırıklığı içinde.

Kimse çözümü göremiyor

Bu gönül kırıklığı ağırlıklı olarak ümitsizlik içeriyor. Kimse sorununun nasıl çözüleceğini göremiyor. İnsanlar giderek yalnızca ülke için değil kendi gelecekleri için de hayallerini, ütopyalarını yitiriyor.

Toplum adeta nefesini içine çekiyor, havayı ciğerlerinde biriktiriyor. Bugünün ruh halinin içindeki toplum ile bir yıl önceki, beş yıl önceki ve hatta üç ay önceki toplumun aynı olduğunu sanmak doğru değil. Toplum da canlı bir organizma olarak her gün yaşadıklarıyla beraber değişiyor.

Tam da bu nedenle siyasete ihtiyaç var. Gidişata itirazı olan muhalefetin siyaset tarzını da stratejilerini de değişen bu ruh haline göre yeniden düşünmesine ve örgütlemesine ihtiyaç var.

Bir yıl önceki siyaset tarzı ile devam etmek mümkün değil artık.

Muhalefetteki aktörlerin şimdilik başarabildikleri CHP, İYİ Parti ve Saadet Partisi ittifakının sürdürülmesi yönündeki kararlılıkları. İktidarın açık veya örtük hamlelerine karşın Millet İttifakı'nın süreceği konusunda kararlılık olduğu anlaşılıyor. Hatta DEVA ve Gelecek Partilerinin seçimde bu ittifaka dahil olmaya itirazlarının olmadığı da görülüyor.

Yine muhalefetteki partilerin cumhurbaşkanı adayı konusunda Kemal Kılıçdaroğlu'nun kararına itiraz etmeyecekleri, bu konuda Kılıçdaroğlu'nun ve CHP'nin öncülüğünü kabullendikleri de görülüyor. Aday meselesinde artık yetki de sorumluluk da Kılıçdaroğlu'nda.

Bir yandan da anayasa konusunda bir ortak çalışma grubu kurulmasının yanı sıra her partinin ayrı ayrı ekonomik programlar, vaatler üzerinde çalıştıkları da kamuoyunda biliniyor.

Son bir yılda başarılabilen bu. Mesele de burada başlıyor zaten. Bunlar yeter mi?

Bana kalırsa hayır. İttifakı oluşturmak ve sürdürmek meselesi bir bakıma zorunluluktu zaten. Bu yönetim ve seçim sistemiyle "yüzde 50+1'e ulaşmak için ittifaklar dışında seçenek yok. Bugün birçok yeni parti hayatımıza girmiş olsa da bu sistem sürerse, partiler arası birleşme çabaları önümüzdeki dönemin siyasi gündemlerinden birisi olacak.

O nedenle ittifakı sürdürüyor olmak o kadar da başarı değil, zorunluluk. Esas olan en çok harfin bir araya geldiği ittifakı oluşturmak değil toplumun beklentilerine cevap üretecek siyaseti oluşturmak.

Her türlü muhalif hareketi 15 Temmuz alçaklığı parantezine alacağını ilan eden iktidara "zaten biz sokağa çıkmayacağız" demek, muhafazakarları kızdırmayacağını sanarak çaresizlikle intihar eden tıp öğrencisi Enes Kara için açık tavır alıp denetimsiz cemaat yurt ve faaliyetlerini tartışmaktan kaçınmak, bürokratik mekanların zincirli kapıları önünde fotoğraf vermek değil toplumun beklediği muhalefet.

Umut inşa edilmeli

Muhalefet toplumun çaresizliğinin, afallamışlığının, umutsuzluğunun önüne, kasırganın gözünden bir çıkış ışığı, umudu inşa etmek zorunda. Böyle bir umudu inşa etmeden, bu umudun gerçekleşebileceğine, gerçekleştirebilecek liderin, kadroların, vizyonun ve yol haritasının kendilerinde olduğuna dair güveni inşa etmeden başarı şansı yok.

Elbette başarıdan ne anlaşıldığı kritik soru. Eğer başarı yalnızca yüzde 50+1 oy alarak cumhurbaşkanlığını kazanmak ise başka, düzeni, yönetim sistemini değiştirecek siyasal güce ulaşmak ise başka durum ve gereklilikler konuşuyoruz. Siyasal gücü yetersiz bir cumhurbaşkanlığı kazanılması "kazanırken kaybetmek" anlamına da gelebilir. Yargıyı, eğitimi, toplumsal barışı yeniden yapılandırmayı hedeflemeyen, bunu sağlayacak siyasal gücü de olmayan yeni cumhurbaşkanı ile başka sorunlar yaşanacağını tahmin etmek için kâhin olmaya gerek yok. Hem reel hayatın basıncı hem tüm mahareti çözülmüş bürokrasi hem küresel bölüşüm kavgaları ve Türkiye'nin dış politika çıkmazlarının üreteceği sorunlar hem de seçimi kazandığını sanan blokun kendi iç siyasi çekişmeleri çok daha başka ve büyük sorunları karşımıza çıkarabilir.

> **Tartışmaları meseleler değil aktörler üzerinden yürütmenin risklerini, bunun Erdoğan'a açtığı fırsat alanını muhalefet aktörlerinin görmüyor olması anlaşılabilir değil**

Muhalefet önce siyaset tarzını değiştirmek zorunda. Yalnızca "Erdoğan gidecek" söylemi yetmez, yetmiyor da. Üstelik tüm bir seçim sürecini bu mantığa kilitlemek, Erdoğan'ın siyasi maharetini küçümsemek, iktidarın beceriksizliklerini ve polisin, mahkemelerin, maliyenin denetim gücüne dayalı siyasi alanı daraltma politikalarının üreteceği itirazı kazanmaya yeterli görmek yanıltıcı olur.

Doğru veya yanlış diye etiketlenebilse de AK Parti'nin dayandığı, beslendiği bir sosyolojik küme var ve o kümenin duyguları, korkuları, umutları var. Ya o kümeyi suçlayarak ya da hayali bazı sosyolojik kümeler icat edip yine o tahayyüle dayalı söylemlerle onları değişime razı ettiğini sanmak da doğru değil.

Tartışmaları meseleler üzerinden değil aktörler üzerinden yürütmenin risklerini, Erdoğan karşısında Ahmet, Mehmet seçimine dayalı bir sürecin Erdoğan'a açtığı fırsat alanını muhalefet aktörlerinin görmüyor olması anlaşılabilir değil.

Muhalefetin iki katmanlı yeni bir stratejiye ihtiyacı var. Birinci katman seçim sürecine, kampanyaya, iletişime dair strateji. İkinci katman da seçimden sonra ne yapacaklarına dair olan strateji.

Sandık konulacak ama...

Böyle bir iktidarın yönettiği seçim sürecinde herkesin eşit ve adil biçimde propaganda yapamayacağı açık. İktidar seçimden kaçmayacak, tüm zihni ve siyasal meşruiyetini oy sandıklarından aldığını biliyor, gücünü de dünyaya o sandıkların sonuçlarından anlatıyor. Hep seçim güvenliği konuşuluyor. Ya da sandık konulacak mı konulmayacak mı konuşuluyor. Ben sandık konulacak diyorum ama önemli olan, sandığa gelecek oyun, seçmenlerin zihnindeki karar verme sürecinin nasıl yaşanacağıdır.

Muhalefetin seçime kadar geçecek süredeki ortak stratejisine, seçim gününe, sandıklara sahip çıkmaya dair politika ve örgütlenmeleri şimdiden düşünmeye, seçimden sonraki sürece dair de yeni iddiayı ortaklaştırmaya gerek var. Yani muhalefet bütüncül düşünmek zorunda. Büyük meselenin tüm alt parçalarına aynı anda çözüm tasarlamak gerek.

Çünkü yalnızca bir boyutu, hele günün meselesini bir ucundan tutan işler hiçbir şeyi çözemiyor, sonuca ulaşmıyor, küçük doğru adımlar bile büyük bataklığın içinde anlamsız hale geliyor. Her biri marka haline gelmiş sorunları öyle pragmatik yaklaşımlarla çözebilmek artık mümkün değil.

O nedenle yoksullukla mücadele, sosyal devleti yeniden tanımlamak, yargıyı yeniden yapılandırmak, güçler ayrılığını sağlamak, denge denetleme mekanizmalarını kurmak, Kürt meselesi gibi temel meseleleri ancak tüm aktörlerin bir araya gelebildiği, tüm boyutları, unsurları dikkate alınan bütüncül yaklaşımlarla çözebiliriz. Artık ülkenin, toplumun ve meselelerin geldiği noktada küçük adımlar anlamını kaybetti.

Seçimi kazandıktan sonrası için de siyaset esnafının çok sevdiği kavramla söylersek gerçek bir çılgın projeye ihtiyaç var. Esas çılgın proje, yeni iddia, demokrasi olabilir ancak.Demokrasi yalnızca bir siyasi tartışma konu başlığı ya da proje değil bir düşünme ve yaşam biçimi. Muhalefet kendinin de böyle düşündüğünü, farklı sosyolojik kümeleri ve kimlikleri temsil ediyor olsalar da bir arada onurlu yaşamı inşa etmek için bir araya geldiklerini, hedef durumun demokrasi olduğunu anlatmak zorunda.

Bizim siyasetçilere, okumuş yazmışlara bunları söyleyince hemen toplumun demokrasi talebinin olup olmadığı soruluyor. Böylesi soruların tek bir cevabı yok. Çünkü ne toplum ne de hayat bir kelimeye sığdırılabilecek kadar sadelik ve basitlikte. Aksine bugünün hayatı ve toplum çok daha karmaşık, çok boyutlu, çok eksenli, çok aktörlü, çok kimlikli. Bu denli farklı dinamiğin bir arada var olabilmesinin ve hayat bulabilmesinin tek yolu demokrasi. Bu nedenle demokrasi artık bugün siyasi mesele değil, var olma meselesidir.

Önce demokrasi talebi

İşte tam bu nedenle demokrasi bir siyasi hareketin, partinin, aktörün talebi olan, tek sahibi olduğu değil hepimizin sahip çıkması, talep etmesi gereken, ortak var oluşun kurallar ve koşullar bütünü. Dolayısıyla hangi siyasi taraftan bakarsak bakalım zamanın ruhunun gereği, önce demokrasi talebi.

Bunun da bir başlangıç noktası var. Bu ülkenin geleceğine inanmak, bu memleketin insanlarının kendilerine ve geleceğe dair kararları verebilecek olgunlukta olduklarına güvenmek. Bu kabulden yola çıkarak bir arada onurlu yaşamı nasıl hayata geçirebileceğimizi, hangi kadrolarla ve işte o noktadan sonra hangi cumhurbaşkanı adayı ile bunu başarabileceğini tasarlamak ve sonra da buna uygun iletişim, kampanya taktiklerini kurgulamak gerekiyor.

Muhalefet meseleyi buradan değil geleneksel itiş kakışa dayalı siyasetten anlıyor ve anlatıyor olursa, seçimi kaybedebilir de. Öte yandan büyük hata yapılmaz ise kazanmaya biraz daha yakın olduğu söylenebilir de. Ama kazanırken kaybetme riski olduğunu da akılda tutmak ve bu olasılığı yok edecek siyaseti kurgulayabilmek şartıyla. ●

Levent Erden

Neye yetişmeli?

Güncel ne kadar güncel? Güncel olmanın ve kalabilmenin süreleri ne? Gün yirmi dört saat ise o zaman dilimi içinde olan güncel, duyulan, öğrenilen, bilinen güncel sayılıyor. Üzerinden biraz geçtiğinde bu konulardaki değişime, gelişmelere erişildiğinde de 'güncelleme' yapılmış oluyor. Böylece ara kapanmış, boşluk doldurulmuş oluyor. Ama bugünün değişim hızı, bilgi ve enformasyon akışının akılalmaz debisi karşısında, güncelleme kavramının da güncellenmesi gerekiyor. Sosyal medyada iki haneli saat önce paylaşılmış bir konu artık güncel olarak kabul edilmiyor. Hatta kolayca eski bilgi olarak addediliyor. Mobil grupların birinde paylaşılan, diğerine beş altı saat sonra bulaşırsa naftalinli muamelesi görüyor. Aynı hafta içinde olmuşu konuşup paylaşanların etrafında örümcek ağları uçuşuyor. Hayatın hızı o kadar yükseldi ki, değişimin zaman aralığı "an" ile ifade edilmek durumunda kalıyor. "An itibarıyla" geçerlilik sürekli artan bir kavram. Heisenberg sadece elektronlar değil, hayatın tümü hakkında haklı çıkıyor. Aynı anda bir şeyin yerini biliyorsak, hızını; hızını biliyorsak yerini bilemez olma hali yani belirsizlik her gün ispatlanıyor. Onun için de güncelleme yerine sürekli "anındama" yapmak zorunda kalınıyor. An içine çok şey alan bir kapasiteye sahip olmak durumunda. İnsan an içinde yapabilecekleri konusunda kapasitesini sürekli geliştirmek zorunda. Çoklu yetenekle, çok amaçlı işleri gerçek zamanlı olarak o ana sıkıştırmak günün gereği. Ama yapılması, görülmesi, duyulması, haberdar olunması, bilinmesi, izlenmesi, deneyimlenmesi, gezilmesi, dinlenmesi, seyredilmesi, tadılması, gidilmesi, katılınması, okunması, hesaplanması, farkında olunması, öğrenilmesi... gerekenler petabaytlarca yer kaplayacak hale geldi. İçi ne kadar doldurulmaya çalışılırsa çalışılsın ana öncelikleri bile sığdırmak imkansız. Çok şey yapılsa da, yapılmak istenen, gereken, hedeflenen daima daha çok. "YIK" yani yakalayamayıp ıskalama korkusu yıkıcı. Zaten anı kapsamak, istenilene arzulanana erişmek yok. Yani tatmin yok. İnsanoğlu tatmini azamiye çıkarmak isterken, hiçe yaklaşıveriyor. Ne seçersen diğerleri eksik. Üstelik daha önce hiç görülmemiş, duyulmamış, yaşanmamış ortamda.

Her yerde belirsizlik

Neredeyse her yerde ve her konuda belirsizlik hakim. Pandemi ve zorunlu kaldığı yaşama biçimleri nereye doğru gider? İş, organizasyon, yapı ve işleyişleri neye evrilir? Yıllar boyu hedeflenenler, öğrenilenler, kazanılanlar değersizleşir mi? Siyasi ve ekonomik çalkantılar, bunlara bağlı görüş mesafesi cimriliği kalıcı hale gelir mi? Bu durumda bırakın ay sonunu, bu haftayı, bugünü hatta bu anı nasıl kurtarırım kaygısı tavan yapar.

Aslında umut olması gereken yarın daha da korkutucudur. Her konuya, bol bulunmuş yağ gibi bulanan sürdürülebilirlik, hiçbir şeyin sürdürülemez olacağı kâbusunu ince ince örer. Sular taşacak, hava çok ısınacak, portakal bahçeleri çöl, dağlar sahil... olacaktır. Tarım yapacak organik toprak zaten kalmamıştır. Okyanuslar bile çöp dolu, müsilaj yakın geleceğin tehlike sirenidir. Ne giyiyor, yiyor, yapıyorsak başımıza iş açacaktır. Hayatı kolaylaştıran pek çok şey fosil yakıt köklü olduğundan derhal terk edilmelidir. Ama yerine konacaklar ya pahalı ya zor bulunur, üretilir ya da yavandır. Yediklerimiz de öyle. Vücudun yönetimi bile değişmiş, bağırsak kral olmuştur. Ne yemeyeceğin kesindir ama ne yiyeceğin konusunda mutabakat yoktur. En iyisi yememek zaten. Stres yapmaya gerek yok. Zaten stres bütün kötülüklerin anasıdır. Stres yapmayan şey yok gibidir. Hiçbir şey yapmamak bile büyük stres kaynağıdır.

Her şey başa dert

Yaşadığımız, ürettiğimiz, uçtuğumuz kaçtığımız her şey başımızın derdi haline geliyor. İnanmıyorsanız ayak izinize bakın. Karbon olanına. Demir, çelik, çimentonun karbonuyla dünyayı şişko bir kurşun haline benzer hale gelmekte. Tren, gemi, vapur hepsi. Anadol ne mükemmelmiş de haberimiz yokmuş. Her şey kompozit malzemeye dönmek zorunda. İnekler bile. Kompozit inek yapılmazsa(!), gazları dünyayı tekrar gaz bulutuna geri gönderecek gibi.

Bir de dönüşüm var...

Üstelik dönüşüm de başladı. Bu da streste üssel büyüme yaratıyor. Bugüne kadar öğrendiğin, bildiğin, deneyimlediğin bundan sonrası için mikroskopla görülür ölçekte. Çoklu yetenek, sürekli öğrenme zorunlu. Her an herhangileşebilir, özelliksiz saçma bir yaratığa dönüşebilirsin.

Metavörs diye sanal ve gerçek arafında bir hayata geçebilmek dahi büyük çaba, özveri, öğrenme, kabullenme, uyum çabası gerektiriyor. Gidince ne olduğunu bilmeden. Oraları için kendini yetersiz ve yaşlı bulmak bir tarafa bilinmezliğin korkusu, mezarlıktan geçerkenki ıslıkla da pek savuşturulamıyor. Karşı çıkıp saçma bulmak da nafile.

Kaçmaya kalksan... Uzay da çöplük. Altmış yılın uydusu çöp olmuş dönüp duruyor, hem de katlanarak büyüyecek. Üstelik oralara gitmek için yenilenebilir enerji fantezileri kesmiyor. Ya fosil ya nükleer enerji lazım. Buradan kaçmak için bile kaçma sebebi olan şeye ihtiyaç var. Kader.

Gelecek ister uzak, ister yakın hatta çok yakın olsun bilinmez, öngörülemez ve korkutucu olunca ana sığınmak en kolayı. Kendini dönüştürmektense sürüye katılıp beklemek o sırada anı tümüyle doldurmak tek çıkış. Aslında güncelin, anın herkes için gönüllü bir hapishaneye hatta küçük bir hücreye dönüşmesi de geleceğin bilinmezliği ve korkusundan.

Gelecek karşısındaki bilinmezlik, bilgisizlik, öngörülme zorlukları ve merak güdüklük, konuları 'geanjşlere' havale ederek çözülemiyor. Günün ezici baskısı, anın içine daha fazla şey tıkarak kalkmıyor, nasıl olsa yapılabilenler yapılması gerekenlerin yanında minicik kalıyor.

Kozalardan çıkınca nasıl kelebek olunacağını, olunmak istediğini merak ve hayal edip ona göre de inşa etmek tek çare. Korkunun geleceğe faydası yok.

Siz güne, güncele, ana yetişebiliyor musunuz?

Nasıl bir kelebek olacaksınız? Düşündünüz mü? ●

Eşitsizliği gidermeyen teknoloji kime yarar?

Steve Lohr

THE NEW YORK TIMES

The New York Times'ın Pulitzer ödüllü teknoloji ve ekonomi yazarı Steve Lohr, insan-teknoloji ilişkisini MIT profesörü Daron Acemoğlu'nun görüşleri ışığında değerlendirdi: Teknolojiyi insanların aleyhine değil lehine çalışacak şekilde yeniden yönlendirmemiz şart

© CODY O'LOUGHLIN/THE NEW YORK TIMES

Acemoğlu'na göre son 40 yılda Amerika'daki çalışanların ücretlerindeki giderek artan eşitsizliğin en azından yarısı, geçmişte insanların üstlendiği işlerde otomasyona geçilmesine bağlanabilir.

Massachusetts Institute of Technology'den iktisat profesörü Daron Acemoğlu "aşırı otomasyon" adını verdiği olguya itirazını bir süredir dile getiriyor.

Makinelere ve yazılıma yapılan yatırımların ekonomi genelinde nasıl bir karşılık getirdiği belirsiz. Ünlü iktisatçıya göre bu yatırımların ve onları teşvik eden kamu politikalarının gayet net bir sonucu var: Eşitsizlik giderek artıyor.

Acemoğlu'nun yaptığı son araştırmalara göre son 40 yılda Amerika'daki çalışanların ücretlerindeki giderek artan eşitsizliğin en azından yarısı, geçmişte insanların, özellikle de üniversite mezunu olmayan çalışanların üstlendiği işlerde otomasyona geçilmesine bağlanabilir.

Küreselleşme ve sendikaların zayıflaması da etken. Acemoğlu "Ama en önemli faktör otomasyon" diyor. Otomasyonun körüklediği eşitsizliğin "kaçınılmaz bir sonuç olmadığını" da ekliyor. "Bu, teknolojinin nasıl kullanılacağı konusunda büyük şirketlerin ve toplum olarak bizim yaptığımız tercihlerin sonucu."

Çalışmalarıyla akademik dergilerde en çok alıntılanan iktisatçılardan biri olan Acemoğlu gibi, bilgisayarla işletilen makine ve yazılımların, karar alıcıların da yardımıyla, ABD'deki gelir uçurumunda ciddi pay sahibi olduğunu düşünen birçok önemli iktisatçı var. Bu isimlerin sesleri Silikon Vadisi devlerine ve teknolojinin kontrolsüz ilerlemesine yönelik eleştiriler korosuna katılıyor.

Teknolojik inovasyon ve büyüme alanındaki çalışmalarıyla Nobel Ekonomi Ödülü'ne layık görülen Paul Romer de büyük teknoloji şirketlerinin denetimsiz piyasa gücü ve nüfuzu konusunda uyarıyor.

Virginia Üniversitesi'nden iktisatçı Anton Korinek ile Columbia Üniversitesi'nden Nobel ödüllü iktisatçı Joseph Stiglitz de "emek yanlısı inovasyonlara" yönelmek adına girişimcilere verilecek teşviklerden vergi değişikliklerine kadar birtakım önerilerde bulunuyor. Dev teknoloji şirketlerinin halihazırda birçok cepheden saldırıya uğradığı bugünlerde, bu iktisatçıların dile getirdiği kaygılar Washington'da giderek daha fazla dikkat çekiyor. Yetkililer şirketleri kullanıcı mahremiyetini korumak için yeterince çabalamamakla eleştiriyor ve aynı şirketlerin dezenformasyon yaydığını söylüyor. Google ve Facebook'un antitröst, yani tekel karşıtı yasaları ihlal ettiği gerekçesiyle eyalet ve ülke çapında davalar açılıyor ve Demokratlar yeni yasalar aracılığıyla sektörün en büyük şirketlerinin piyasadaki gücünü dizginlemeye uğraşıyor.

Acemoğlu teknolojik inovasyon, otomasyon ve çalışmanın geleceğine dair görüşlerini kasım ayında Temsilciler Meclisi bünyesindeki Ekonomik Eşitsizlik ve Adil Büyüme Seçilmiş Komitesi oturumunda sundu. Haziranda kurulan komite yıl boyunca oturumlar düzenleyip bilgi topladıktan sonra bulgu ve önerilerini rapor edecek.

Kongre'deki partiler arasındaki kördüğüme karşın komite başkanı ve Connecticut bölge temsilcisi Cumhuriyetçi Jim Himes, etkinliği kanıtlanmış iş eğitimi programı gibi destekler aracılığıyla komitenin çalışanlara yardım etmek adına ortak paydada buluşacağından emin.

Siyasi görüşlerinden bağımsız olarak milyonlarca Amerikan ailenin zarar gördüğüne işaret eden Himes, "Eeşitsizlik partiler üstü bir konu" diyor.

Refah paylaşılmazsa...

İktisatçılar 1950-1980 arasındaki savaş sonrası yılları, hem teknolojinin ilerlediği hem de çalışanların artan ücretlerden fayda gördüğü bir altın çağ olarak yorumluyor. Ancak sonrasında birçok çalışan geride kalmaya başladı. Fabrikalarda robotlar ve bilgisayarlı makineler, ofislerde ise özel yazılımlar sürekli ilerleme kaydediyordu. Çalışanlar ayakta kalmak için yeni becerilere muhtaçtı.

Ancak teknolojik değişim sürerken lise sonrası eğitimdeki büyüme yavaşladı ve şirketler çalışanlarını yetiştirmek için daha az para harcamaya başladı. Harvard'dan çalışma ekonomisti Lawrence Katz, "Teknoloji, eğitim ve yetiştirme bir arada olursa refahı paylaşırsınız. Aksi halde böyle olmaz" diyor.

> "Eh işte teknolojiler" çalışanların yerini alıyor ama verim konusunda büyük kazanımlar getirmiyor. Acemoğlu örnek olarak kasiyersiz jet kasa uygulamalarını ve telefonlardaki otomatize müşteri hizmetlerini gösteriyor

Uluslararası ticaretteki artış da şirketleri otomasyon stratejileri benimseme konusunda yüreklendirdi. Örneğin, önce Japonya'nın ardından Çin'in düşük maliyet avantajıyla girecekleri rekabetin endişesine kapılan şirketler, çalışanların yerini alacak makinelere yatırım yaptı. Bugün yeni teknoloji dalgası yapay zekayı getiriyor. Acemoğlu ve diğer iktisatçılara göre yapay zekayı esasen çalışanlara yardım etmek ve onları daha verimli kılmak için kullanmak da mümkün, onları yerinden etmek için de.

Acemoğlu'nun görüşü neden değişti

Bazı meslektaşları gibi Acemoğlu'nun da teknoloji hakkındaki görüşü zaman içinde değişmiş. İktisat teorisinde, teknoloji hem milli gelir pastasını büyüten hem de ulusları zenginleştiren neredeyse sihirli bir değnek gibi görülüyor. Acemoğlu on yıl kadar süre önce standart teoriyi kapsayan bir ders kitabı üzerinde çalıştığını hatırlıyor. Konuyu daha fazla araştırdıkça, kısa süre içinde aklına başka fikirler gelmiş. "Çok kısıtlayıcı bir düşünce tarzıydı" diyor. "Daha açık görüşlü olmam gerekirdi."

Acemoğlu teknoloji düşmanı değil. İklim değişikliği gibi toplumun önündeki büyük zorlukları aşmak, ekonomik büyüme sağlamak ve yaşam standardını yükseltmek için teknolojik inovasyonlara ihtiyaç olduğunu söylüyor. Eşi Asuman Özdağlar, MIT elektrik mühendisliği ve bilgisayar bilimi bölümünün başkanı. Ancak Acemoğlu ekonomik ve demografik verilere yakından baktıkça teknolojinin insanları yerinden edici etkisi giderek daha görünür hale gelmiş. "Bu, geleceğe dair iyimserliğimi azalttı" diyor.

Acemoğlu'nun geçtiğimiz on yıllarda ücret uçurumlarındaki büyümenin en az yarısını teknolojiyle ilişkilendiren tahmini geçtiğimiz yıl yayınlandı. Bu çalışmayı Boston Üniversitesi'nden Pascual Restrepo ile birlikte kaleme almışlardı. Sonuç, ekonomik üretimden çalışanlara ücret olarak giden payın azaldığını ve gerek makinelere gerekse yazılımlara yapılan harcamaların arttığını ayrıntılarıyla gösteren demografik ve işletme verilerinin analizine dayanıyor.

Acemoğlu ile Restrepo robotların etkisi ve "eh işte teknolojilerin" benimsenmesi üzerine makalelerin yanı sıra, teknoloji ve eşitsizliğe dair yeni bir analiz yayınladı.

"Eh işte teknolojiler" çalışanların yerini alıyor ama verim konusunda büyük kazanımlar getirmiyor. Acemoğlu örnek olarak marketlerdeki kasiyersiz jet kasa uygulamalarını ve telefonlardaki otomatize müşteri hizmetlerini gösteriyor.

Günümüzde "eh işte teknolojilere" aşırı yatırım yapıldığını söyleyen Acemoğlu'na göre, ekonomideki verim artışının cansızlığı da bundan kaynaklanıyor. Halbuki başka yerlerde gerçekten kayda değer teknolojiler yeni işler yaratıyor ve hem istihdamı hem de ücretleri artırıyor. Mesela otomotiv endüstrisindeki yükseliş bayiliklerde, reklamcılık, muhasebe ve mali hizmetlerde yeni iş imkanları yarattı. Piyasa, insanların yerine geçmek yerine işlerini yapmasına yardım eden teknolojiler üretti. Bilişim alanında veri tabanları, elektronik tablolar, arama motorları ve dijital asistanlar gibi örnekler bulmak mümkün.

Çalışana yüzde 24, ekipmana sıfır vergi

Ama Acemoğlu müdahaleci olmayan serbest piyasa yaklaşımının eşitsizliği derinleştirmekteki rolünü vurgulamakta ısrarcı. Bu yaklaşımın birçok sosyal sorunu da beraberinde getirdiğini düşünüyor. Bu yüzden işgücü için adil vergi uygulanmasının önemli bir adım olacağını söylüyor. Bordro ve federal gelir vergisi de dahil olmak üzere çalışan vergisi oranı yüzde 25. Yapılan bir dizi vergi indiriminin ardından ekipman ve yazılım maliyetlerinden alınan vergi oranı ise sıfıra yaklaştı.

Acemoğlu gelecekteki işler için iyi tasarlanmış eğitim ve yetiştirme programlarını olmazsa olmaz görüyor. Ancak teknolojik gelişimin daha "insan dostu bir rotaya" çevrilmesi gerektiğine inanıyor. Son yirmi yılda yenilenebilir enerjideki gelişimin ilham verici olduğu görüşünde. Hükümet araştırmaları, üretim teşvikleri ve karbon emisyonlarının azaltılması için şirketler üzerinde kurulan toplumsal baskı, bu sürece katkıda bulunmuştu. Akademisyene göre "Teknolojiyi insanların aleyhine değil lehine çalışacak şekilde yeniden yönlendirmemiz gerekiyor." •

© 2022 The New York Times Company

Yeni üçleme: Tanrı, aile, bir de Bitcoin

Nobel ödüllü The New York Times yazarı, ABD'de Trump'çı muhafazakar-komplocu sağın röntgenini çekti

Paul Krugman

THE NEW YORK TIMES

Ohio'da Cumhuriyetçi Parti tarafından Senato'ya aday gösterilmeyi bekleyen Trump müridi Josh Mandel, geçtiğimiz günlerde siyasi davasını bir tweetle ilan etti: "Ohio Tanrı yanlısı, aile yanlısı, Bitcoin yanlısı bir eyalet olmalı." Bitcoin'e verilen destek ile aşırı sağ arasında süregelen güçlü bir bağlantı var. Bu ilişki muhafazakarlığın geleneksel altın takıntısını hatırlatıyor, ama ondan da kuvvetli.

Peki bu ne demek oluyor?

Günümüzde birçok Bitcoin fanatiğinin tuhaf şeyler söylüyor olması, kripto paraların illa kötü olduğu anlamına gelmiyor. İnsanlar yanlış gerekçelerle doğru şeyleri destekleyebilir. Mesela aşıların etkisi konusundaki bilimsel fikir birliğini birçok insan kabul ediyordur. Ama bunun sebebi hakemli araştırmalara değer vermeleri değil, laboratuvar önlüğü giymiş büyük sözler eden kişilerden etkilenmeleridir.

Yine de kripto para hareketinin neredeyse kutsallaştırılmasının sebeplerini anlamak önemli görünüyor. Ama önce biraz iktisat diyoruz!

Dijital para kullanmamız gerektiğini söyleyen insanlara rastladığım oluyor. İyi de zaten kullanıyoruz! Birçok kişi gibi ben de çoğu ödememi fareyle tıklayarak, hesap kartımı cihazdan geçirerek veya telefonumdaki bir tuşa basarak yapıyorum.

Ancak tüm bu ödemeler bir üçüncü şahsa duyulan güvene dayanıyor: İnsanlar hesap kartlarını, Apple Pay, Venmo ve benzerlerini kabul ediyor çünkü bunlar bir banka hesabına bağlı. 2008'deki ilk tanıtım belgesinde belirtildiği üzere, Bitcoin'in bütün amacı bu türden bir güven ihtiyacını ortadan kaldırmaktı: Kriptografi adı verilen kodlu iletişim yöntemlerini kullanarak ödemeleri onaylayacaktı. Amaç, mali kurumlardan bağımsız bir "denkler arası" ödeme sistemi oluşturmaktı.

İyi de neden? Bankalar güvenilir değil mi? Kriptoya şüpheyle yaklaşanların olabildiğince saygılı bir üslupla, kripto paraların diğer ödeme türlerine göre neyi daha iyi ve daha ucuza yaptığını sorguladığı birçok toplantıya katıldım. Şu ana kadar içlerinde yasa dışı faaliyet içermeyen net bir örneğe rastlamadım.

Üstelik ortada bir gerçek var: Bitcoin internet standartlarına göre uzun bir süredir – tam 13 yıldır! – piyasada olmasına rağmen ne o ne de diğer kripto paralar mal ve hizmet satın alımı konusunda mübadele aracı olmak bakımından paranın geleneksel rolü içinde kendine alan açamadı. Görünüşe bakılırsa kripto parayla yapılan işlemlerin büyük çoğunluğu, hayattaki olağan işlerden ziyade piyasa spekülasyonuyla ilgili.

Yine de Bitcoin ve rakipleri 1 trilyon doları aşan bir piyasa değerine sahip. Yatırımcılar ne aldıklarını düşünüyor?

Olası cevaplardan biri, hükümetlerin çok fazla para basarak tüm varlığımızı elimizden alacağı yönündeki süregelen endişeye karşı sağladığı koruma olabilir. Bloomberg'deki yeni bir makalenin ortaya koyduğu üzere, bazı milyarderler paranın "pul olması" ihtimaline karşı kripto satın alıyor. Aslında bugüne kadar dünyada toplam 57 hiperenflasyon vakası yaşandı. Ancak hepsi de siyasi ve toplumsal kaos ortamında gerçekleşti; böyle bir durumda internete bağlanıp Bitcoinlerinizi nakde çevirebileceğinize gerçekten inanıyor musunuz?

FOMO'yu fırsata çevirmek

FOMO, yani fırsatı kaçırma korkusu da var. Bitcoin pazarlamanın yumuşak karnını buldu: Hem siyasi paranoyanın üzerine oynuyor, hem de kulağa çok teknolojik ve geleceğe dönük bir şey gibi geliyor. Sonuçta elde edilen sermaye kazançları birçok apolitik yatırımcıda bu oyuna katılma gereksinimi yaratıyor. Üstelik New York'un yeni belediye başkanı Eric Adams gibi kamuya mal olmuş kişiler de Bitcoin lehine konuşmaya itildi çünkü muhtemelen bu sayede ilerici göründüklerine inanıyorlar.

Peki Bitcoin için ortaya atılan çapraşık gerekçeler, onun fiyaskoya dönüşeceği anlamına mı geliyor? Öyle olacak diye bir şey yok. Neticede, altın mübadele aracı olarak işlevini nesiller önce kaybetti ama değeri hala düşmedi. Ayrıca yasa dışı faaliyetin önemini de göz ardı etmemek gerek. Şu anda dolaşımda yaklaşık 1.6 trilyon dolar değerinde 100 dolarlık banknot var – bu, ABD'nin toplam parasının yüzde 80'i yapıyor – ama büyük banknotları harcamak sıradan tüketici için çok zor. Sizce insanlar o Benjamin Franklin resimli paralarla ne yapıyor?

> Bitcoin tam 13 yıldır piyasada olmasına rağmen ne o ne de diğer kripto paralar mal ve hizmet satın alımı konusunda mübadele aracı olmak bakımından paranın geleneksel rolü içinde kendine alan açamadı

Yangınları uzaydaki lazerler çıkardı!

Ama piyasa tahminlerini bir kenara bırakıp Bitcoin ile MAGA (Trump'ın sloganı "Make America Great Again - Amerikayı Yeniden Büyük Yap") arasındaki giderek derinleşen ittifakı araştıralım.

Bence bu ilişki, Bitcoin'in güven olmadan işleyen bir para sistemi oluşturacağı iddiası çünkü modern sağ tamamen güvensizliği beslemeye adanmış durumda. Covid bir uydurmadan ibaret, seçimler hileliydi, California'daki orman yangınlarının iklim değişikliyle alakası yok, yangınlar Rotschild kontrolündeki uzay lazerleriyle başladı.

Bu bağlamda değerlendirince MAGA söylemini benimseyen siyasetçilerin bankalara ve hükümetin görevlendirdiği yetkililer tarafından yönetilen para birimine dayalı bir para sistemini bitirmek istemeleri son derece doğal görünüyor. Paranın kötüye kullanımının yaygın olduğuna dair bir delil yok ama aşırı sağ için fark etmiyor.

İşin özü, Amerikan demokrasisinin eşiğine geldiği büyük siyasi çılgınlık kriptoların yükselişine dair çok şey anlatıyor. •

© 2022 The New York Times Company

Biden-Cheney 2024?

Üç Pulitzer ödüllü The New York Times yazarı, Trump ve Netanyahu'yu birbirlerine benzeterek, eski Amerikan başkanının geri gelmesini engellemek için radikal bir öneride bulunuyor: Tıpkı İsrail'de olduğu gibi muhalefet Trump'a karşı birleşebilir

Thomas L. Friedman
THE NEW YORK TIMES

© DOUG MILLS/THE NEW YORK TIMES

Biden 6 Ocak 2021'deki Kongre baskınının yıl dönümünde ülke tarihinin önde gelen figürlerinin yer aldığı Ulusal Heykel Salonu'nda konuşma yapıyor.

Daha önce belirttiğim gibi, İsrail-Filistin arenasıyla yakından ilgilenmemin bir sebebi de bölgede ortaya çıkan birçok trendin zaman içinde küresel bir niteliğe kavuşması. Uçak kaçırma, intihar saldırıları, duvar örmek ve çoğulculuğun önündeki güçlükler gibi birçok örnek sayılabilir. İsrail-Filistin bir bakıma Broadway'in dışındaki Broadway gibi. Peki şimdilerde bu sahnede oynanan oyunlardan hangisi ABD siyasetindeki yeni gelişmelerin habercisi olabilir?

Cevap: İsrail'de ülke tarihinin en fazla çeşitlilik içeren ulusal birlik hükümeti başa geçti. İçinde sağ görüşlü Yahudi yerleşimcilerden İsrailli Arapların İslamcı partisine, hatta sol süper-liberallere kadar herkes var. En önemlisi bu yapı bir arada duruyor, işleri hallediyor ve İsrail'i yönetilemez hale getirmiş aşırı kutuplaşmayı susturuyor.

Amerika'nın da 2024'te buna ihtiyacı olduğu söylenebilir mi? Joe Biden ve Liz Cheney'in beraber olduğu bir seçenek olası mı? Ya da Joe Biden ile Lisa Murkowski, Kamala Harris ile Mitt Romney, Stacey Abrams ile Liz Cheney, Amy Klobuchar ile Liz Cheney gibi kombinasyonlar mümkün olamaz mı? Hemen bağırmadan önce bir dinleyin isterim.

Haziran ayında, dört genel seçimin yapıldığı ve istikrarlı bir yönetici çoğunluğun sağlanamadığı iki fırtınalı yılın ardından İsrail'de koyunlar kurtlarla gezmeye başlamıştı.

İsrail'in etkili siyasetçileri gururunu bir kenara bırakarak keskin politik çizgilerini yumuşattı ve dört yıllık ulusal birlik hükümeti için bir araya geldi. Yeni yapının başında sağ görüşlü Başbakan Naftali Bennett ve merkez soldan Dönüşümlü Başbakan Yair Lapid bulunuyor; iki siyasetçi iki yıl sonra birbirleriyle yer değişecek. Üstelik ilk kez İsrailli Arapların partisi Raam koalisyonun kurulmasında hayati bir rol oynadı.

Herkesi bunu yapmaya mecbur bırakan neydi? Eski Başbakan Binyamin Netanyahu'nun İsrail siyasetini esir aldığına dair geniş bir mutabakat vardı. Netanyahu yönetmeyeceği bir hükümet kurmaya yanaşmıyordu, çünkü yöneten kendisi olmazsa, kendisini hapse götürebilecek çok sayıdaki yolsuzluk suçlamasının soruşturulmasına karşı dokunulmazlık şansını kaybedebilirdi.

Netanyahu Trump'ın zeki versiyonu

Size birini mi hatırlattı?

Netanyahu aslında Donald Trump'ın biraz daha zeki versiyonuydu. Ana akım medyanın ve İsrail adaletinin meşruiyetini sürekli bozarak, böl-yönet yaklaşımı uyarınca toplumsal, dini ve etnik fay hatlarını şevkle sömürüyordu. Sonunda sistemi öyle baskıladı ki eski müttefiklerinden bazıları ondan ayrılıp İsrail'in merkez, sol ve Arap partileriyle koalisyon kurmaya yöneldi.

Kudüs İbrani Üniversitesi'nden din felsefecisi Moshe Halbertal yaptığımız görüşmede şunları söyledi: "Burada olan şey, ülkede her yerde değilse bile hala yeterli miktarda vatandaşlık sorumluluğunun bulunması. Bu sorumluluk sayesinde siyasetçiler hukukun sürekli çiğnenmesinin ve daha fazla seçimin bizi hiçbir yere götürmediğini, İsrail gibi nüfusu büyük çeşitlilik arz eden ve tehlikeli bir bölgede bulunan bir ülkenin böyle bir şımarıklığı daha fazla kaldıramayacağını anladı."

Halbertal yeni İsrail hükümetinin ne Batı Şeria'yı topraklarına katacağını ne de Filistinlilerle nihai barış yapacağını söylüyor; ama bu hükümetin "Filistin Yönetimi'ni zayıflatmak yerine onunla ilişkilerini tazelemeye çalışacağını" belirtiyor. "Netanyahu ile ittifak yapan Arap karşıtı ırkçı bir partinin kabineye girmesini bu hükümet önledi." Netanyahu'nun Avrupa'daki demokratik olmayan ultra-milliyetçi devletleri, ABD'deki evanjelik Hıristiyanları ve Trumpçı Cumhuriyetçileri bağrına basan tavrına karşı, "Demokratlar, Amerikalı liberal Yahudiler ve Avrupa'daki liberal partilerle" yeniden bağ kurarak dengeyi sağlayan yine aynı yeni hükümet oldu. İsrailli liderler – hatta İsrailli ve Filistinli liderler – birbirlerine biraz daha saygılı ve daha az kibirli yaklaşarak, Facebook'tan çıkıp yüz yüze görüşmelere geri dönünce işler halloluyor. Birlik felce dönüşmedi. Kasım'da kurulan koalisyon 2018'den bu yana ilk kez İsrail'in milli bütçesini meclisten geçirdi! Şu ana kadar bu yapıyı yıkmak için yapılan tüm girişimler sonuçsuz kaldı.

ABD'de mümkün mü?

Peki bu oyun Broadway'e de gelir mi? Geçtiğimiz hafta meslektaşım David Leonhardt'a verdiği röportajda benzer görüşler sunan siyaset bilimci, Demokrasiler Nasıl Ölür? kitabının yazarı Steven Levitsky'ye sordum.

Levitsky bana Amerika'nın hayati bir dönemeçte olduğunu söyledi. Ona göre, Cumhuriyetçi Parti'nin oyunu demokratik kurallara göre oynamayı bırakması yüzünden ABD tüm Batı demokrasileri içinde en ciddi tehdit altında olanı.

Çılgın fikir

Levitsky bunun iki anlama geldiğini belirtiyor. Birincisi, Cumhuriyetçi Parti'nin Trump'ı ilahlaştıran yeni versiyonu asla Beyaz Saray'ı ele geçirememeli. Trump 2020 seçiminin hileli olduğunu iddia eden Büyük Yalan'ı partisine katılmanın ön şartı olarak benimsediği için, bütün kabinesi Biden'ın seçim zaferini inkar eden ya da en azından iptal ettirmeye çalışan insanlardan oluşacak. Bir dahaki sefere makamlarını yeni seçilene gereğince devredeceklerine inanmamız için ortada bir neden yok.

Levitsky şöyle devam etti: "Demokrasilerde partiler popülerliğini yitirir ve seçimi kaybeder. Bu normal bir şey. Ama hiçbir demokrasi bugünkü Cumhuriyetçi Parti'nin yeniden kazanmasını kaldıramaz, çünkü oyunun demokratik kurallarını bir kenara bıraktıklarını gösteren tonlarca delil var."

O halde Biden-Cheney birlikteliği çılgınca bir fikir mi?

Levitsky, "Hiç de değil" diyor. "Liz Cheney'den Demokratlarla yapılacak, İsrail'dekine benzer, heyecan verici bir koalisyonun parçası olarak bahsetmeye hazır olmalıyız. Oradaki koalisyon, 'Şu anda her şeyin üstünde tek bir amacımız var: Demokratik sistemimizi kurtarmak' diyor."

Bu da bizi ikinci konuya getiriyor. Levitsky'e göre demokratik sistemi kurtarmak için muazzam siyasi fedakarlık şart. "Bu, Alexandria Ocasio-Cortez'in Liz Cheney için kampanya yürütmesi anlamına geliyor"; hatta Liz Cheney'in hem şahsen hem de diğer Cumhuriyetçilerin el üstünde tuttuğu birçok siyasi hedefi "rafa kaldırması" manasına geliyor. "Ama bu olmadan olmuyor; yapmadığınız halde geçmişe bakarak Almanya, İspanya ve Şili gibi ülkelerde demokrasinin nasıl çöktüğünü görebilirsiniz. Demokratik güçlerin bunu yapması gerekiyordu, ama yapmadılar."

Başka bir deyişle, Cumhuriyetçi Parti'nin Trump'ı ilahlaştıran yeni versiyonu iktidara seçimle gelmek istiyor ama oyların yakın olduğu eyaletlerde sistemi aldatarak şansını artırmaya çalışıyor. Amerika'nın partili olan ve olmayan demokratları bu hamlelere karşı koyarak kazanma şansını artırmalı. Bunu yapmanın en iyi yolu, daha fazla Cumhuriyetçinin Trump kültünü terk etmesini sağlayacak kapsamlı bir ulusal birlik mekanizması kurmak. Bunun için illa Demokrat Partili olmak şart değil. Şimdi partiden bağımsız olarak hepimizin demokrat olması gerekiyor, aksi halde ortaya çıkacak sistemde ne Demokratlar ne de Cumhuriyetçiler kalacak.

Yurttaşlık sorumluluğuna sahip İsrailli elitlerin, ana görevi hükümetin temel işlevlerini yeniden işler hale getirmek ve demokrasinin bütünlüğünü korumak olan kapsamlı ulusal birlik koalisyonunu kurarken yaptıkları tam da buydu.

Küçük bir Cumhuriyetçi kopuş yeterli

Levitsky'ye göre Amerika'da böyle bir mekanizma "Trump'a giden Cumhuriyetçi oylardan küçük ama belirleyici bir bölümü koparabilir." Yakın giden bir yarışta, zaferi kesinleştirmek için Cumhuriyetçilerin sadece yüzde 5 ila 10'unun Trump'tan ayrılması yeterli olacaktır. Önemli olan da bu.

Demokrasiye yönelik tehdidi yenmenin demokratik yolu bu. Yapılmazsa demokrasiler ölüyor. Bunun son derece uzak bir ihtimal olduğunun elbette farkındayım; ne de olsa Amerika İsrail'deki gibi parlamenter, nispi temsile dayanan bir sistemin esnekliğinden yoksun ve modern dönemde böyle bir partiler arası geçişin örneği yok. Yine de gündeme getirmeye değer olduğunu düşünüyorum. Çünkü demokrasimizin çöküşüne bu kadar yaklaştığımız bir örnek de yok.

Levitsky'ye kulak verelim: "Buna normal bir seçim muamelesi yaparsak, demokrasimizin ayakta kalma olasılığı yere atılan madeni paranın dik gelme olasılığı kadar olur. Bu kadar küçük bir ihtimale tutunmak istemem. Halka ve yönetenlere bunun normal bir filler-eşekler seçimi olmadığını anlatmalıyız. Bu bir demokratlar-otoriterler yarışı."

Levitsky durumun uzun vadeli olmadığını da ekliyor: "Her siyasi konuda Liz Cheney'den farklı düşüneceğim ortama bir an önce dönmek isterim" – aslında en büyük kaygımız da bu olmalı – "ama önce demokrasimiz sağlama alınmalı." •

© 2022 The New York Times Company

Tarihi çarpıtmak ebedi düşmanlar yaratıyor

Resmi kahramanlık anlatıları kadar mağduriyet hikayeleri de tehlikeli. Tarihi propaganda aracı olarak kullanmanın sorunlu yanı, insanları iyi veya kötü hissettirmesi değil, ebedi düşmanlar, dolayısıyla da ebedi savaş riski yaratması

Ian Buruma
Sıfır Yılı (1945'in Tarihi) ve Dinin Demokrasiyle İmtihanı kitaplarının yazarı.

Geçtiğimiz ay Şanghay'da Song Gengyi adında bir gazetecilik öğretmeni işini yaptığı için kovuldu. Öğrencilerinden 1937 yılında Çin'in o dönemki başkentinde Japon İmparatorluk Ordusu tarafından gerçekleştirilen ve Nankin Katliamı olarak bilinen toplu kıyım ve tecavüze dair resmi belgeleri incelemelerini istemişti.

Gazetecilerin olguları inceleyip doğruluğunu soruşturması gerekir. Ancak Çin-Japon Savaşı sırasında Nankin'de yaşanan vahşet Çin milliyetçiliğinin ve dolayısıyla Çin Komünist Partisi propagandasının köşe taşlarından biri haline geldiği için gerçekte ne olduğuna dair herhangi bir eleştirel araştırma Çin hükümetini eleştirmekle bir tutuluyor.

Mao Zedong'un 1976'daki ölümüne kadar Çin resmi kayıtları Nankin Katliamı'nı pek anmıyordu. Mao döneminde ülke tarihi komünistlerin faşist ve burjuva zalimlere karşı zaferinin hikayesiydi. Çin-Japon Savaşı sırasında Nankin Çin milliyetçiliğinin kalesiydi. Dolayısıyla katliam kahramanlık öyküsü değil, milliyetçiliğin yenilgisiydi. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping gibi Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin de tarih anlatısını kontrol etmek istiyor. Dolayısıyla Stalinciliğin vahşeti örtbas edilip II. Dünya Savaşı'nda Rus halkının faşizme karşı kazandığı kahramanca zafer ön plana çıkarılıyor.

Tarih elbette her zaman siyasidir. Ama modern dönemde demokratik yollarla seçilen liderlerin saray tarihçileri yok. Yine de Batı demokrasilerinde tarih son derece siyasi olabiliyor.

İlginçtir, Şi'nin yönettiği Çin'deki resmi tarih, Batı'nın kolektif kimliği mağduriyet üzerinden tanımlama eğilimiyle paralellik gösteriyor. Şi döneminde tarih ülkenin 1949'daki komünist devrime kadar yabancı işgalcilerin elinde sürekli kötüye gidişinin hikayesi olarak anlatılıyor.

İsrail'in yeni anlatısı

Benzer bir şey İsrail'de de yaşandı. 1948'de Yahudi devletinin kuruluşundan sonra öne çıkarılan hikayede kahraman özgürlük savaşçılarını ve kibbutzlarda yaşayan yiğitleri anlatıyordu. 1960'larda, Nazilerin yaptığı soykırımın lojistik planlayıcısı Adolf Eichmann'ın Kudüs'teki yargılamasının ardından durum değişmeye başladı. Yeni anlatı, soykırım hatıralarının İsrail'i düşmanlarına, özellikle de Filistinlilere karşı daha güçlü kılacağı şeklindeydi.

Putin kahramanlık öykülerini seçti

Putin hala Rus tarihinin kahramanlık versiyonunu tercih ediyor.

Zaferci tarihin birçok tehlikesi var. Ulusal üstünlük hissi halkın kendi hatalarını görememesine ve başkalarına nasıl davrandığını unutmasına yol açıyor. Ayrıca doğal bir hak sahipliği duygusunu besleyebiliyor. Ancak resmi mağduriyet tarihleri de aynı ölçüde tehlikeli olabilir.

Muzaffer ruh hali küstahlığa yol açarken, küçük düşmenin yaraları kolektif öfkeyi besliyor. Bu yaraların sebepleri unutulacak kadar eskide kalmış olabiliyor; bu durumda mağduriyet mitik bir hal alıyor. Ama intikam duygularını kışkırtmak kolay. Örneğin 1990'larda Sırp milliyetçiliği 1389 yılına kadar giderek Sırp ordusunun Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaştığı Kosova Savaşı'nın acılarına parmak basmıştı. Bosna Savaşı sırasında Prijedor ve Srebrenitsa'ya saldıran Bosnalı Sırp birlikleri, karşılarındaki Müslüman kurbanları "Türkler" olarak adlandırıyordu.

Şanghay'daki Yuyuan Bahçesi. Yazar Buruma, "Bugün Çin ve Rusya'da – ve doğrusunu söylemek gerekirse İsrail'de – gördüğümüz, tarihi propagandaya dönüştürme eğiliminin amacı iktidardakileri meşrulaştırmak" diyor.

Resmi kahramanlık anlatıları ile mağduriyet hikayeleri arasındaki fark göründüğü kadar büyük olmayabilir. Bugün Çin ve Rusya'da – ve doğrusunu söylemek gerekirse İsrail'de – gördüğümüz, tarihi propagandaya dönüştürme eğiliminin amacı iktidardakileri meşrulaştırmak. Tarihi propaganda aracı olarak kullanmanın sorunlu yanı, insanları iyi veya kötü hissettirmesi değil ebedi düşmanlar, dolayısıyla da ebedi savaş riski yaratması. •

© Project Syndicate, 2022.

Putin'in yeni Rus İmparatorluğu'nun bedeli çok ağır

Şu anda Abhazya, Transdinyester, D. Karabağ, Kazakistan, Kırgızistan ve Belarus'ta Rus birlikleri var

Nina L. Khrushcheva

New School Uluslararası İlişkiler Profesörü ve son olarak (Jeffrey Tayler ile birlikte) In Putin's Footsteps: Searching for the Soul of an Empire Across Russia's Eleven Time Zones kitabının yazarı.

Rus hücum kıtalarından seçkin Spetsnaz tugayına mensup paraşütçüler Kazakistan'a gitti. Görevleri Kazakistan'daki Kremlin dostu rejime yönelik, tüm ülkeye yayılan şiddetli protestoları bastırmaktı. Öte yandan bazı Rus birlikleri Ukrayna sınırı yakınlarında konuşlanmış durumda. Ayrıca daha 15 ay önce, Rus tüfekli asker tugayı Dağlık Karabağ'da Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışmayı bitirmek için müdahalede bulunmuştu. Devlet Başkanı Vladimir Putin gerçekten de Rus İmparatorluğu'nu yeniden kurmaya mı çalışıyor?

Putin'in zihninden geçenleri bilmek imkansız. Ama niyeti ne olursa olsun, Kremlin'in sfenksi eylemleriyle 30 yıl önce Rusya Federasyonu'nun temelini oluşturan fikrin altını oyuyor.

Putin Rus İmparatorluğu'nu eski haliyle yeniden kurmayı amaçlamıyor olabilir ama eski Sovyet devletleri üzerinde hükümranlık kurmaya kararlı gibi. Bu çok maliyetli bir plan.

Sovyet GSYİH'inin tam olarak ne kadarının imparatorluğu ayakta tutmaya harcandığı belirsiz. Ama endüstriyel üretimin gerektirdikleri ve Sovyet askeri-endüstriyel kompleksi hükümet gelirlerinin yüzde 80'ini tüketiyordu; dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin kendisini oluşturan devletlerin uzak bölgelerindeki verimsiz fabrikalara sübvansiyon sağlama lüksü kalmadığı söylenebilir. Üstelik imparatorluğun kaç cana mal olduğundan bahsetmedik bile. Bu bedel 1979 yılında Afganistan'ın işgalinden sonra görüldü.

Sıradan Ruslar bu bedellere kayıtsız kalamıyordu çünkü istemeseler de bunu kendileri ödemek zorundaydı. Filistinli akademisyen Edward Said'in ifadesiyle "Her imparatorluk kendisine ve dünyaya diğer tüm imparatorluklardan farklı olduğunu, yağmacılığı ve kontrolü değil eğitmeyi ve özgürleştirmeyi amaç edindiğini söyler". Ruslar da özellikle Belarusları ve Ukrayna'daki "küçük kardeşlerini" tartışırken aşağı yukarı aynı şeyi söylemişti.

Rusya'nın liderleri medenileştirme misyonuna inanıyor olsa bile, imparatorluğun milli güvenliği sağlamlaştırdığına daha çok inanıyorlardı. Gelgelelim tarih öyle demiyor. Gerçekte, emperyal kontrol kısa sürede aşırı büyümeye yol açar, güçlü devletin güvenliğini azaltır ve imparatorluğun çöküşünü hızlandırır.

Askeri harcama tırmanışta

Putin'in emellerinin Rusya'ya maliyeti giderek artıyor. Örneğin askeri harcamalar 2013 yılında GSYİH'in yüzde 3.8'i kadardı. Ertesi yıl Rusya Ukrayna'yı işgal, Kırım'ı ilhak etti ve doğudaki Donetsk ve Luhanks bölgelerindeki ayrılıkçı kuvvetleri destekledi; sonuçta bu oran 2016 yılında yüzde 5.4'e çıktı. 2017 ve 2018'de GSYİH içindeki payı azalan askeri harcamalar yeniden tırmanışta. Bu gelişme sürpriz değil. Şu anda Gürcistan'ın işgal edilen Abhazya bölgesinde, Moldova'dan ayrılan Transdinyester'de, ayrıca Dağlık Karabağ, Kazakistan, Kırgızistan ve Belarus'ta Rus birlikleri var.

İmparatorluğun stratejik maliyetini rakamlara dökmek daha da zor. Putin bu bedeli kabullenmeye yanaşmıyor. Kremlin'in imparatorluk ajandası, özellikle de Kırım'ın ilhakı, Baltık Denizi'nden Bering Boğazı'na kadar bütün Avrasya'daki Soğuk Savaş sonrası düzeni sorgulanır hale getiriyor. Dünyanın diğer güçlü devletleri Putin'in bozmayı amaçladığı statükoyu koruma konusunda oldukça kararlı.

Oysa Soğuk Savaş sonrası uzlaşma hükümetlerin kaynaklarını askeri bütçelerden sosyal programlara yönlendirmesini sağlamıştı Barış payı 2008'deki mali krize kadar Batı'daki uzun süreli ekonomik patlamayı da desteklemişti.

© Project Syndicate, 2022

GETTY IMAGES

Kazakistan'da güvenlik kuvvetleri protestolara müdahale ediyor. Hükümete destek için ülkeye giren 2 bin 500 Rus askerinin ne zaman ve nasıl geri döneceği ise tartışma konusu.

Tokayev ne pahasına ve nasıl lider oldu?

Tokayev beş dil konuşan bir diplomasi ustası.

Financial Times'ın Moskova muhabiri, 164 kişinin öldüğü Kazakistan'daki 'darbe girişimini' Rusya'nın yardımıyla püskürten Cumhurbaşkanı Tokayev'in profilini çıkardı

NASTASSIA ASTRASHEUSKAYA

Kasım Cömert Tokayev 2019'dan beri Kazakistan'ın resmî cumhurbaşkanı olabilir ama iktidara fiilen ancak geçtiğimiz hafta gelebildi. Bu da ülkedeki milli güvenlik konseyinin başına geçmesiyle oldu. Yerini aldığı kişi siyasi bir dev: 81 yaşındaki Nursultan Nazarbayev, Tokayev'den önce Orta Asya'nın en büyük ekonomisini tam otuz yıl yönetti.

Aslında Nazarbayev 2019 yılında görevi bırakmıştı ama güvenlik konseyinin kontrolünü (ve Elbaşı, yani "ulusun babası" rolünü) hala elinde tutuyordu; ta ki bu hafta yakıt fiyatlarına yönelik gösteriler Sovyetler sonrası Kazakistan tarihinin en büyük protestosuna dönüşene kadar. Tokayev ise Rusya lideri Vladimir Putin'den yardım alıyor.

Sovyet diplomasi okulundan mezun

Nazarbayev'in kanatları altında yetişen Tokayev hep geçici bir figür olarak görülmüştü. Şimdi durum değişti. 19 milyon nüfuslu ülkeyi istikrara kavuşturmakla görevlendirilen cumhurbaşkanı, bu hafta diplomatik maskesini çıkararak askeri müttefiklerine ait birlikleri silah başına çağırdı ve devlet malına zarar veren ya da vatandaşlara şiddet gösteren herkesi "uyarmadan vurmalarını" emretti.

Tokayev hiçbir zaman basit bir adam olmadı. Ülkenin güneydoğusundaki önceki başkent Alma-Ata'da (şimdiki Almatı) dünyaya geldi ve entelektüel bir eğitimden geçti. Babası tanınmış bir polisiye yazarıydı, annesi ise Yabancı Diller Enstitüsü'nde çalışıyordu. Seçkin bir okula gitti ve gerek Sovyet gerekse Sovyet sonrası dönemin en çok diplomat yetiştiren kurumlarından olan Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nden mezun oldu.

Singapur ve Pekin'deki Sovyetler Birliği büyükelçiliklerinde hizmet verdi. 1989 yılında Tiananmen Meydanı protestoları ve katliamı sırasında Çin'deydi. Moskova'da dışişleri bakanlığında çalıştı. 1993'te Tokayev'i fark eden Nazarbayev onu Kazakistan'a geri çağırıp önce dışişleri bakanı yardımcısı sonra başbakan yaptı ve BM Genel Sekreteri yardımcılığına getirmek için lobi faaliyetleri yürüttü.

Geçmişte Tokayev ile birlikte çalışan ve başbakanlık için onunla rekabet eden eski Almatı belediye başkanı Victor Khrapunov'a göre, "Tokayev dışişleri bakanlığındayken doğal yaşam alanındaydı. Uluslararası işlerde yetkin biri olduğundan bakan olarak iyi bir tercihti. Ancak cumhurbaşkanlığı şöyle dursun, başbakan olmasını bile hiç beklemiyorduk."

Nazarbayev kariyerine maden işçisi olarak başlamıştı. Tokayev ise kibar ve gösterişli profiliyle halka çok da hitap etmiyordu. Prism danışmanlık firması yardımcı direktörü Ben Godwin "İyi eğitimli, kentli bir teknokrat olan Tokayev, selefi Nazarbayev'in sahip olduğu işçi kimliğine ve gayriresmî otoriteye sahip değil; bu nitelikler Nazarbayev'in epey lehine olmuştu" diyor.

Ancak Tokayev'in selefiyle farklı ama avantajlı olduğu bir alan daha var: Görünüşe göre, iş dünyasıyla pek bir ilgisi yok. Bu sayede halkın güvenini kazanabilir. Nazarbayev döneminde cumhurbaşkanının ailesi milyarder olmuş ama Kazakistan halkı kendi yaşam kaliteleri de nispeten arttığı için çok ses etmemişti. Gerginlik geçen hafta son haddine vardı; neticede Nazarbayev'in Almatı'daki konutu yakıldı ve memleketindeki heykeli yıkıldı.

Petrol sahası var

Tokayev'in iş dünyasıyla bilinen tek ilişkisi Gryadovoye adındaki küçük bir petrol sahası. İddiaya göre burası kendisine başbakanlığı sonrasında verilmiş, o da işletmeyi oğlu Timur ve yeğenine devretmişti. İkilinin Abi Petroleum adında bir şirketi var.

Londra merkezli GPW danışmanlık firmasında siyasi risk departmanı başkanı olan Livia Paggi, "Tokayev'in ilginç yanı ne ülke içinde ne de yurtdışında ticari çıkarı bulunmasıdır" diyor. "Diğer tüm büyük siyasetçilerin çok ciddi ticari çıkarları var; bir tek onun yok. Adı herhangi bir yolsuzluk skandalıyla da anılmıyor."

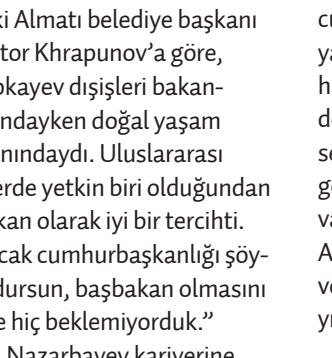
Ekonominin halen Nazarbayev destekçilerinin elinde bulunduğu düşünülürse, yeni cumhurbaşkanının bu özelliği kritik bir önem arz edebilir. Eski liderin damatları petrol ve gaz sektörlerinde etkin isimlerdi. Tokayev geçmişle bağlarını koparacaksa, önümüzdeki on yılı ya eski liderin sadık kitlesiyle mücadele ederek, onların yerine kendi destekçilerini koyarak, bu isimleri sürgüne göndererek geçirecek, ya da diplomatik becerilerini kullanıp onlarla anlaşmaya varacak.

Şu ana kadarki cumhurbaşkanlığı sürecinde büyük çaplı yapısal reformlar yapmak yerine rekabet yasası ve tarım sektöründeki tedarik zinciri sorunları gibi konulara eğildi. Tarımı, sokaktaki insanların şikayetlerinden biri olan enflasyona ve yüksek gıda fiyatlarına çözüm olarak görüyor. Godwin, "Şüpheciler başka bir şeye yetkisi olmadığı için teknokratik tedbirlere odaklandığını söyleyecektir. Ama halkın ekonomik koşullarını iyileştirebilirse yönetimini meşrulaştırabileceğini biliyor" diyor.

Tokayev bu haftaki göstericilerin birçok talebine karşılık verme niyetini gösterdi; hatta buna gaz fiyatlarının düşürülmesi ve hükümetin görevi bırakması da dahil. Ancak Godwin cumhurbaşkanının halktan bir isim gibi görülmesinin yanıltıcı olacağını belirtiyor: "Nazarbayev'den daha ilerici biri. Ekonomi başta olmak üzere, mevcut sistemde çözülmesi gereken sorunlar olduğunun farkında. Yine de önceliğinin Kazakistan'ı demokratik bir ulusa dönüştürmek olduğuna dair bir işaret görmüyorum." •

© 2022 The Financial Times Ltd.

KAZAKİSTAN

Başkent: Nur-Sultan
Nüfus: 19 milyon
GSYİH: 169.8 milyar dolar
Para birimi: Tenge (1 dolar=435 tenge)
Resmi diller: Rusça, Kazakça
Din: % 70 İslam, %23.1 Hıristiyan
Etnik gruplar: %68,5 Kazak, %18.9 Rus, %3.3 Özbek, %1.5 Uygur, %1,4 Ukraynalı, %1,1 Tatar, %1 Alman, %4.5 diğerleri

2 bin 500 Rus askeri çekilecek ama...

Kazakistan'da yakıt fiyatlarına karşı başlayan protestolar sona ermiş görünüyor. Çatışmalarda resmi rakamlara göre en az 164 kişi yaşamını yitirdi, binlerce kişi gözaltına alındı.

Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in bir "darbe girişiminin önlendiğini" açıklaması üzerine Rus birliklerinin Kazakistan'a varmalarından sadece birkaç gün sonra çekilmeye hazırlandığı söyleniyor.

Kalıcı değişim

Financial Times'ın konuyla ilgili başyazısında şu ifadelere yer verildi: "Rus ordusunun geri çekilmesi her zaman göründüğü gibi değildir; Ukrayna sınırında, Moskova askerleri geçen bahar üslerine geri dönme emri verilmesine rağmen çok sayıda teçhizatı yerinde bıraktı. Her iki durumda da, son günlerde en az 164 kişinin öldürüldüğü ve yaklaşık 8 bin kişinin tutuklandığı şiddetli huzursuzluk, Orta Asya cumhuriyetinde ve daha geniş eski Sovyet alanında kalıcı değişimlere işaret ediyor."

Putin Rusyasının diğer bölgesel müdahalelerine de yer verilen yazı, şöyle bitiyor:

"Putin, Rusya'nın anayasasını 2036'ya kadar cumhurbaşkanı olarak kalmasına izin verecek şekilde değiştirmeden önce Nazarbayev tarzı bir manevra yapmayı düşünüyor gibiydi. Ancak her koşulda bir gün bir çıkış yolu bulması gerekecek. Otoriter emsalleri kendi rejimlerini korumak için zaten tutuklamalara, yıldırma hamlelerine ve askeri yardıma güvenmek zorunda kalıyorlarsa, Kremlin, yaratıcısı her zamankinden daha fazla gergin göründüğü bir durumda Putin sisteminin huzur içinde devam etmesini umuyor." •

Ali Yaycıoğlu

Eşitsizlik, gençlik ve CHP'ye bir çağrı

Türkiye'de gençliğin hayatı, borçlanmanın verdiği geçici sefa ile hayatlarını sürdüren orta ve ileri yaşlı insanlar tarafından ipotek altına alındı. Türkiye adeta kendi geleceğini yiyen bir canavara dönüşmüş durumda

CHP'nin gençlerle açık bir senet imzalaması gerektiğini düşünüyorum. Her genç insana, hayata başlarken, mesela 25 yaşında, bir hayata başlama paketi sözü verin. Bu belli bir nakit ödeme ve bazı haklardan müteşekkil olsun

Türkiye dünyanın en yüksek gelir eşitsizliğinin yaşandığı ülkelerden biri. Türkiye'nin sicilini diğer ülkeler ile karşılaştırmalı olarak incelemek isteyenler World Inequality Database'e (Dünya Eşitsizlik Veritabanı - https://wid.world/) göz atabilir.

Türkiye halkının nispeten üst gelir seviyesindeki yüzde 10'u toplam millî gelirinin yüzde 55'ine sahip. Toplumun alt seviyesindeki büyük yüzde 50'lik kitle ise millî gelirin sadece yüzde 13'ünü elinde tutuyor. Daha dramatik olan en zengin yüzde 1'lik grup... Türkiye'nin en zengin yüzde 1'i toplam millî gelirin yüzde 40'ına hükmediyor. Türkiye dünya ülkeleri arasında en yüksek gelir eşitsizliği olan Suudi Arabistan, Hindistan, İran, Brezilya, Meksika ve Güney Afrika ile aynı ligde gözüküyor.

Evet, durum feci! İşin kötüsü gelir eşitsizliği son 40 yılda artarak devam etmiş. En kötü dönem 2000 yılı. Bu dönemde en zengin yüzde 1'lik kitle millî gelirin yüzde 47'sine ve en fakir yüzde 50'lik kitle ise yüzde 10'una sahip. 2005 ve 2007 arasında en fakir yüzde 50'lik kesimin durumunda çok az bir iyileşme gözüküyor. Bu yıllarda bu geniş fakir kesimin millî gelirden aldığı oran yüzde 15'e çıkmış. Ama Cumhurbaşkanlığı sistemi ile hızlıca bu kesimin aldığı pay yüzde 13'e gerilemiş. En zengin grubun payı ise Cumhurbaşkanlığı sistemi ile yüzde 34'ten yüzde 37'ye çıkmış. Genel itibarı ile gelir eşitsizliği açısından AKP döneminin 1990'lardan görece daha iyi olduğunu görüyoruz. Ama Cumhurbaşkanlığı sistemi ile yeniden 1990'ların oranlarına erişilecek gibi duruyor. Yoğun borçlanmayı düşündüğümüzde, aslında 2020'li yıllar 1990'lı yıllardan çok daha kötü.

Bu arada bu verilere bakarken basit bazı hususları göz önünde tutmamız gerekiyor. Birincisi gelir eşitsizliğini üreten nedenlerin 1990'lardan 2000'li yıllara geldiğimizde değişmiş olduğunu diğer çalışmalardan biliyoruz. Özellikle 2013'ten sonra kamu gelirlerinin Cumhurbaşkanı'nın yakın çevresinde teşekkül etmiş şirketlerden aşağıya doğru oluşan ağlara doğru aktarıldığını, oldukça karmaşık bir yarı formel, yarı enformel gelir aktarımını gözlemliyoruz. Bu mekanizmaların incelenmesi 2018'den sonraki en zengin yüzde 1'lik kesimin millî gelirden payının kısa süre içinde yüzde 34'ten yüzde 37'ye çıkışı hakkında ipuçları verecektir. Diğer yandan özellikle Türkiye'deki gelir eşitsizliği verilerinin ülke içindeki bölgesel, mikro düzeydeki yerel dağılımına baktığınızda çok ilginç sonuçlar çıkacaktır. Doğu bölgelerinin millî hasıladan aldığı payın Batı illerine göre çok düşük olduğunu biliyoruz. Ama görece fakirlik verilerine (zenginler ve fakirler arasındaki uçurum) baktığımızda İstanbul ve Trakya başta, Batı illerinin oldukça önde olduğunu görüyoruz.

Hayatın yan yolları bizi kendimize kazandırır, şehrimizi ise bize.

Aralık 2021 vakası

Tabii bu veriler gelir eşitsizliği ve yoksulluğun son 6 aydaki fırtınada ne hale geldiğini göstermiyor. Eylül'den beri Türkiye'deki gelir dengeleri iyice bozulmuş durumda. Özellikle kur krizi ve hükümetin açıkça yurttaşları manipüle ettiği Aralık vakasının uzun erimli sonuçları olacaktır. Bu dönemle ilgili sağlıklı verilere ancak bir-iki sene sonra ulaşabiliriz. Bir de gelir eşitsizliği konusunda alarm veren bu veriler yetmiyormuş gibi, kura endeksli ve Hazine garantili mevduat sistemi ile yukarıda bahsi geçen yüzde 1'lik kitlenin kurla ilgili kayıplarının toplum tarafından karşılanması öngörülüyor. Bu akla ziyan ve aslında Anayasa'ya aykırı düzenlemenin bize gösterdiği, Türkiye'de gelir eşitsizliğinin 1980'lerin sonlarından beri şekillenen ülkenin büyüme, birikim ve paylaşma modelinin kurgusundan öte, Cumhurbaşkanlığı sisteminin açık bir ideolojik tercihi olduğudur.

(Son yıllarda Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerine önemli çalışmalar yürütülüyor. Sevgili hocamız Sencer Ayata'nın derlediği ve 2020'de yayınlanmış Türkiye'de Yoksullar ve Eşitsizlik Nedenleri, Süreçler ve Çözümler kitabını öneririm. Aynı şekilde DİSK'e bağlı Genel-İş Sendikası'nın "Gelir Eşitsizliği" raporları oldukça ayrıntılı (ve iç karartıcı) veriler sunuyor. Diğer yandan izleyebildiğim kadarı ile İyi Parti'nin Aralık ayında yoksulluk üzerine düzenlediği çalıştayda da güncel veriler ve bazı konvansiyonel çözüm önerileri tartışıldı.)

> **Dünyayı sarmalayan ekonomik model yeni nesillerin gelirlerini azaltıyor. Hem özel hem kamu borçlanması gelecek nesillerin sırtına büyük bir yük bindiriyor. Ve Türkiye çocuklarını hiçbir açıdan iyi eğitemiyor**

1980-2020: Dünyada neoliberal dönem

Geçen ayki bir yazımda 1980'lerden sonra dünyaya hâkim olan neoliberal model üzerine bazı tarihsel bilgiler paylaşmıştım. Son yıllarda neoliberal ekonomik modelin yoğunlaşmış bir şekilde eleştirisinin yapıldığına tanık olmaktayız. Özellikle 2008 dünya krizinden sonra Joseph Stiglitz, Dani Rodrik ve Thomas Piketty başta olmak üzere, farklı okullardan (post-Keynesçilik, kurumsal iktisat, yeni kalkınmacılık, neo-Marxizm, çevreci iktisat...) birçok iktisatçı ve siyasal iktisatçı neoliberalizm eleştirilerine hız vermiş durumda. Bu eleştirilerin önemli bir bölümü son 40 yılda önemli bir şekilde artan gelir eşitsizliğine vurgu yapıyor. Bu çerçevede sınıflar ve bölgeler arası gelir eşitsizliği tek mesele değil. Bir başka konu nesiller arası gelir eşitsizliği. Bu daha karmaşık bir konu çünkü bu meselenin bir yönü borçlanma, dolayısıyla gelecek ile ilgili. Basitçe ifade edersek, yoğun borçlanmış bir toplumda, bu borçlar gelecek kuşaklara aktarılacağı için, borçlanarak bundan faydalananlar ile borcu ileride ödeyenler arasında bir eşitsizlik meydana geliyor. Türkiye tam da böyle bir durumda.

Neoliberal dönemin, her ülkede ama tabii özellikle ekonomileri gelişmekte olan ülkelerde aslında yoğun borçlanmanın yaşandığı bir dönem olduğunu düşünürsek, nesiller arası eşitsizliğe ciddi ciddi kafa yormalıyız. Aslında neoliberal dönem genel itibarı ile gelişmekte olan ekonomilerin borca dayalı (millî varlıkların özelleştirilmesini de ekleyelim) bir şekilde büyümelerine neden oldu. İnsan kaynaklarını ve üretim modelini de geliştirerek belli bir sıçramayı gerçekleştiren ülkeler bu dönemi iyi değerlendirmiş sayılabilirler. Bazı ülkeler ise neoliberal dönemi gelecek kuşaklara çok büyük bir borç yükü bırakarak tamamlamış gözüküyorlar. Türkiye 2000-2020 arasını -borca dayalı büyük altyapı yatırımları yapsa da- hem çok verimsiz geçirmiş hem de insan kaynaklarını ve kurumsal yapısını yerle yeksan ederek tamamlamış gözüküyor. Şimdi gelinen noktada bu yıkıcı büyümenin maliyetini ödeme zamanı.

Borçlu gençlik

Son yıllarda gençlik üzerine tartışmalar yaygınlaştı. 2000'li yılların Y kuşağı, arkasından Z kuşağı üzerine yoğunlaşan tartışmaların bir kısmı özellikle bu kuşakların Erdoğan rejimine olan tepkisi ile ilgili. Başka bir tartışma ise Z kuşağının muhafazakâr ve dinî değerler ile arasındaki gerilim üzerine yoğunlaştı. Tabii beyin göçü, işsizlik ya da yurt sorunu yeterince olmasa da tartışılmaya devam ediyor. Geçen hafta tanık olduğumuz parlak bir tıp öğrencisi olan Enes Kara'nın tarikat evlerinde yaşadığı psikolojik baskı sonucu hayatına son vermesi meseleyi tarikatların kurdukları öğrenci yurtları ve evleri ile gençler üzerinde oluşturdukları tahakküm meselesine odaklandırdı.

Bu tartışmalar şüphesiz önemlidir ama ben gençlik meselesini farklı bir şekilde de görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yaşadığımız 30 yıllık dönem içinde, Türkiye, gençlerinin geleceğini ipoteklemiş durumda. Bu meseleye üç şekilde bakalım. Birincisi son 30 yılda gençler iş hayatlarına başladıktan sonra anne ve babalarının gelirlerinden daha düşük bir alım gücü elde ettiler. Aslında bu bütün dünyada bu şekilde oldu. Bu tezi ABD'den bir veri ile destekleyeyim: 1950'li yıllarda çocukların yüzde 79'u, 1960'ta yüzde 62'si, 1970'te yüzde 61'i, 1980'de yüzde 50'si anne ve babalarından daha yüksek bir alım gücüne sahip oldular. 1980'den sonra bu oran hızla azaldı ve yüzde 40'lara düştü. Diğer bir deyişle, evet, ekonomiler büyüyor ama yeni nesillerin alım gücü azalıyor (çünkü eşitsizlik artıyor). Türkiye'deki verilerin bununla paralel seyrettiğini düşünüyorum. O zaman ilk önce şunu tespit edelim: Dünyayı sarmalayan ekonomik model yeni nesillerin gelirlerini azaltıyor.

İkinci olarak, yukarıda bahsettiğim gibi yoğun borçlanma (hem özel hem kamu) gelecek nesillerin sırtına büyük bir yük bindiriyor. Üçüncüsü, Türkiye çocuklarını iyi eğitemiyor. Hiçbir açıdan iyi eğitemiyor. Eleştirel ve analitik düşünceye karşı devlet adeta savaş açmış durumda. Teknik eğitim ise son derece yetersiz ve donanımsız. Elimizdeki az sayıdaki iyi yüksek eğitim kurumu siyasal iktidarın ideolojik taarruzu sonucu niteliksizleştiriliyor.

Diğer bir deyişle, Türkiye'de genç kuşaklara karşı adeta bir kutsal ittifak kurulmuş durumda. Türkiye'deki en büyük çelişki sınıfsal, bölgesel, kültürel hatta cinsiyetle ilgili olmayabilir. Belki de ülkemizdeki en büyük çelişki nesilsel. Türkiye gençliğinin hayatı, borçlanmanın verdiği geçici sefa ile hayatlarını sürdüren orta ve ileri yaşlı insanlar tarafından ipoteklenmiş. Bu ipotek karşılığında onlara ne iyi bir eğitim ne de refah sözü veriliyor.

Türkiye adeta kendi geleceğini yiyen bir canavara dönüşmüş şekilde tarih sahnesinde arz-ı endam ediyor.

CHP'ye bir öneri

Ben başta bir bilim insanıyım, bir tarihçiyim. Her ne kadar, Türkiye'nin içinden geçtiği bu karanlık dönemin bir an önce normal süreçler içinde sonlanmasını yürekten istiyorsam da muhalefet bloğunun ne yapması gerektiği konusunda siyasal öneriler verme gibi bir konumda olamam, bunu doğru da bulmam. Ama izin verirseniz, yukarıdaki konuyla ilgili bir istisnayı kendime tanımak istiyorum ve özellikle CHP yönetimine seslenmek istiyorum.

Z kuşağının en fazla CHP'ye yakın görünmesi üzerinden, onlara seslenmeyi ve genel bazı vaatlerle onlardan oy istemeyi bırakmanız, onun yerine gençlerle açık bir senet imzalamanız gerektiğini düşünüyorum. Oturun, kapsamlı kurultaylar ile onların isteklerini bir senet haline getirin ve bu senedi imzalayın. Bu senette açık ve net ibarelerle, gençlere geleceklerini tekrar nasıl vereceksiniz, bu bilgileri sıralayın.

İkinci önerim, biraz da Piketty'den esinlenerek, daha da somut. Belki bu öneriyi konvansiyonel iktisatçılar ciddiye almayacaklar ama biz önerimizi yapalım. Her genç insana, hayata başlarken, mesela 25 yaşında, bir hayata başlama paketi sağlama sözü verin. Bu eğitim reformu ve iş imkânlarının ötesinde, belli bir nakit ödeme ve bazı haklardan (Parasız ulaşım, internet, bazı vergi indirimleri, konut sorunu hakkında kolaylıklar...) müteşekkil olsun. Bu gelir nasıl hesaplanır, bu konu oldukça karmaşık. Ama bu paket en azından her genç insanın belli bir özgüven içinde hayata başlayabilmesi, iş piyasasında sömürülmemesi, hatta ailesine (ya da tarikatlara ve diğer benzeri yapılara) karşı ezilmemesine yetecek bir değerde olmalı. Bu hayata başlama paketi için gerekli meblağın bir kısmı, yeni düzenlenecek bir servet vergisinden, bir kısmı veraset vergisinin artırılmasından, bir kısmı bu amaçla açılacak ve insanların katkı yapacakları yeni bir fonla elde edilebilir.

Türkiye geleceklerini ipotek altına aldığı gençlerine, hayata başlarken onların belli bir özgüven ve umutla hayata bakması için böyle bir düzenleme yapmayı borçludur. Ülkemizi yeniden kuracaksak, ilk önce genç insanlarla samimi, dolaysız ve onların geleceklerini ipotek altına almadan, bir anlaşma ve onların rızaları ile kurabiliriz.

Bu hafta burada bitirelim. İyi ve umutlarınızı çoğaltan bir hafta sonu diliyorum. •

YOLDA

Bahar Akıncı

@baharakinci

Sanal dünyada gerçek tatil

Roma'daki Kolezyum'u gerçekçi bir biçimde görmek ve kentin sokaklarında dolaşmak için için İtalya'ya gitmeniz gerekmiyor.

Metaverse seyahati de yeniden şekillendiriyor. Üç boyutlu ve etkileşimli deneyimler sayesinde gideceğiniz destinasyonu önceden deneyimlemek mümkün. Seyahat acenteleri de bu geleceğe yatırım yapmaya başladı

İlk kez VR (sanal gerçeklik) gözlüğünü taktığımda, pandeminin başları ve en hararetli günleriydi. Üç arkadaş bir araya geldiğimiz bahçede, gözlüğü bana hazırlayan ev sahibinden şöyle bir soru geldi: "Nereye gitmek istersin?" Hiç düşünmeden cevap verdim. "New York!"

Saniyeler içinde Madison Avenue'da yol alan bir açık hava otobüsünün üst katındaydım. Her şey o kadar gerçekti ki… Dev gökdelenler, ışıklı tabelalar, yanımdan geçen limuzin, Broadway gösterilerinin afişleri. Heyecanla bağırmaya başladım. Birkaç dakika sonra bu heyecan yerini hayal kırıklığına bırakmaya başladı. 27 yaşımın en güzel günlerini geçirdiğim bu koca şehir, gerçek olmayan bir simülasyonun içinden bana el sallıyor ve belki de bir daha New York'a hiç gidemeyeceğim gerçeğini yüzüme çarpıyordu. Gözlüğü ağlamaklı bir ifadeyle çıkarıp geri uzattım. Ben bu oyunda olmak istemiyordum.

Aradan neredeyse iki koca yıl geçti. Sosyal medya devi Facebook'un CEO'su Mark Zuckerberg, şirketin ismini değiştirerek "Meta" yaptıklarını, internetin geleceğinin de Metaverse olduğunu ilan etti.

Böylelikle sanal dünya üzerinden arsa alım satımı, markaların bu sanal evren üzerinde mağaza açma dönemi, artırılmış gerçeklikle ürün deneyimi, NTF ile dijital sanat broker'lığı ve artırılmış sanal gerçeklikle seyahat dönemi resmen başlamış oldu. Son 18 ayın gösterdiği gibi, seyahatin de pazarlamanı da dünyanın da geleceği artık eskisi gibi değil.

Metaverse seyahat deneyimi nedir?

• Metaverse teknolojisi, fiziksel olarak orada bulunmak zorunda kalmadan seyahat deneyimi yaşamamızın mümkün olacağını söylüyor.

• Video içeriklerinden farklı olarak metaverse seyahat ile gideceğimiz yeri birinci elden görebileceğiz. Konakladığımız otelde yattığımız yatağı deneyimleyebileceğiz ve hatta bir lokantada satın alacağımız menü dakikalar içinde kapımıza gelecek.

• Başka formalarda seyahat deneyimleri yaşayabileceğiz. Örneğin Amazonlar'da bir çita olarak ormanı keşfetmek için artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal gerçeklik (VR) devreye giriyor.

• VR turizmi, henüz ana akım olarak benimsenmemiş, yeni bir sınır. Youtube ve diğer büyük teknoloji şirketleri, 360 derece video içeriği depolarını günden güne büyütüyor. Bununla birlikte, geleneksel seyahatin aksine metaverse ile seyahatin geleceği ciddi anlamda değişebilir.

• Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik yıllardır piyasada ve kesinlikle metaverse bu deneyimleri yeni bir düzeye taşıyarak, kullanıcılara gerçekten Arnavut kaldırımlı bir Avrupa caddesindeki bir kafede oturuyormuş gibi hissettirebilir. Ancak son iki yılda çok özlediğimiz koku, tat ve gerçek insan etkileşimlerinin "gerçek deneyimi" ile rekabet edebilir mi?

• Henüz bu duyguyu tatmin edemese de metaverse, sürdürülebilir turizm arayanlar için özellikle tarihi yerleri veya aşırı turizmin yüküyle karşı karşıya kalan ve korumaya ihtiyaç duyan destinasyonları ziyaret etmenin kapılarını açacak.

• Şirketlerin ve çalışanlarının sanal ortamda toplantı, etkinlik, showroom ve eğitimler düzenlemesine olanak tanıyan seyahatlerin, metaverse teknolojisi ile beraber; uçuş yakalama, jet lag ve ofis harcamalarının dert edilmediği 3D iş seyahatlerine dönüşmesi mümkün görünüyor.

• İşte bu noktada turizm dünyasının geleneksel oyun kurucuları artırılmış sanal seyahatin rolünün sadece, seyahat deneyimimizi geliştirmek ve yolculuklara daha iyi hazırlanma fırsatı sunmak olduğu görüşünü savunuyor. Ancak göz kırpma hızında ilerleyen teknoloji ve yapay zeka özellikle Z kuşağına, daha önce ulaşılmaz olarak kabul edilen bir şeyi deneyimleme konusunda kapıları sonuna dek açacak görünüyor. İnsanların gerçek dünyada seyahat etmeyi bırakabileceklerine dair varoluşsal riski bir kenara bırakırsak, en bariz soru bu sanal deneyimlerden herhangi birinin gerçek dünyada seyahat etme ihtiyacının veya arzusunun yerini alıp almayacağı.

Sanal gerçeklik acenteleri açılıyor

İngiltere, Amerika ve Avrupa'nın pek çok ülkesinde artırılmış sanal gerçeklik acenteleri kurulmaya başlandı bile. Hatta İstanbul Kağıthane'de bir seyahat acentesi bu alanla ilgili çalışmalara başlayacağını duyurdu. Şimdilik metaverse turizmi şu iki alanda gelişiyor:

1 Özel bir etkinlik, düğün, deneyim turu veya şirket toplantı etkinlikleri planlamak isteyen markalar ya da kişiler için tanıtım turları (fam trip)

2 Belirli bir sergiye özel erişime sahip sanal müze turları. •

Airbnb CEO'su Brian Chesky:

"VR seyahatte bir devrim"

Airbnb'nin kurucu ortağı ve CEO'su Brian Chesky, geçtiğimiz ay The New York Times ile gerçekleştirdiği podcast yayınında şu sözlere yer verdi: "Mark Zuckerberg metaverse'ü duyururken internetin iki boyutlu değil üç boyutlu olacağını söylediğinde büyük bir heyecan duydum. İnsanlar uçağa binmek zorunda kalmadan bir ev sahibi ile bağlantı kurabilir ve başka bir ülkede birinin evinde kalabilirler. Başarılı olan tüm şirketler, fiziksel dünyayı dijitalleştiren şirketlerdir. Ancak tüm bu gelişmeler önemli bir riski de beraberinde getiriyor. Fiziksel toplulukları alıp atomize ettiğinizde, her zaman fiziksel dünya kadar besleyici olamayacakları gerçeğini unutmadan ve bireyselleşmeye yardımlaşma ve sosyalleşme ile cevap vererek ilerlememiz gerekiyor."

Seyahat acenteleri ne yapacak?

360 derece tur videoları: Acentelerin destinasyonları, otelleri ve restoranları tanıtan 360 derece videolar hazırlamaları gerekiyor.

360 derece VR uçak videoları: Uçak yolcuları da binecekleri uçağın AR videolarını görmek isteyecek.

Destinasyon tanıtımı: Yerel yönetimlerin şehirlerini tanıtacakları 360 derece sistemleri oluşturması gerekiyor.

Süper geliştirilmiş rehber: Müze ve ören yerleri argümanlarını, ses ve görüntülü dijital rehberler aracılığı ile anlatacakları dönem geliyor.

Unuttuğunuz şemsiye çanta sergiye dönüştü

Sadece kot pantolon da değil; şemsiye parçaları, fermuarlar, çantalar, plastik poşetler, pet şişeler, teneke kutular, kapaklar, kopmuş düğmeler, kağıtlar, formlar daha neler neler!

Sanatçı Deniz Sağdıç'ın atık malzemelerle ürettiği portreler İstanbul Havalimanı Dış Hatlar Gidiş alanında hayran kaldığım bir sergiye dönüşmüş.

İGART sanat projeleri kapsamında gerçekleşen Deniz Sağdıç'ın "0" Sıfır Noktası sergisinde yer alan eserler; farklı milletlerin özelliklerini taşıyan göz alıcı portrelerden meydana geliyor.

Sağdıç, 20 eserin yer aldığı sergiyle ilgili olarak "Burada gördüğünüz bütün eserler her bir yolcunun bıraktığı küçük parçacıklardan oluşuyor. Gördüğünüz her bir nesne aslında bizim bütünlüğümüzle ilgili bir hikaye. İnsanların hayatına temas edebileceğimiz sıfır noktasından tekrar yeni bir bakışla insanlara dokunabileceğimiz bu alanda hep birlikte projeyi ortaya koymak inanılmaz keyifliydi. Bunun da herkes tarafından algılanıyor olması, sanatın anlamının tekrar gündelik nesnelerle, eşyalarla aslında o kadar da kopuk bir şey olmadığını, hepimizin bu sanatın içinde nasıl var olduğumuzu hatırlatacak" diyor.

Altı aylık yoğun bir çalışma sonucu ortaya çıkan portreler; orta meydanda mart ayına kadar ziyaret edilebilecek. •

Dijital yarış çağında bulmaca ile rekabet

Sıradan bir kelime oyunu olan Wordle, şu sıralar sosyal medya paylaşımları ile bir salgına dönüştü. Sorulan kelimeyi ne kadar az harf kullanarak bulursanız o kadar başarılısınız. Sonucu Twitter'dan paylaşarak takipçileriniz ve hedef kitlenize nispet yapabilirsiniz

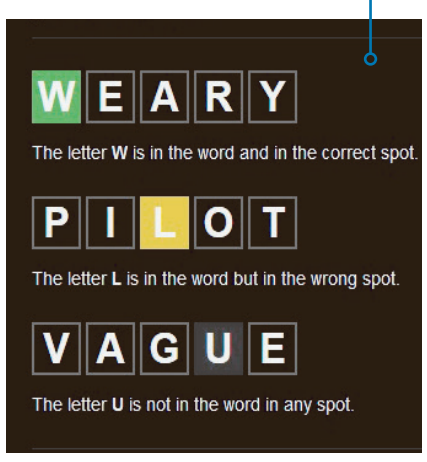
Levent Ertem
leventmetre@gmail.com

Sosyal medyada son dönemde karşınıza yeşil ya da sarı kutucuklardan oluşan **Wordle** adlı oyuna ait paylaşımlar düşmeye başladı mı? Henüz bu oyun ile tanışmadıysanız yakında **'timeline'**ınıza düşmeye başlar. Yılbaşı arifesi çıkan bu yeni oyun kısa sürede bir kar topu gibi büyümeye başladı. Basit bir kelime oyunu olan **Wordle**, yazılım mühendisi **Josh Wardle** tarafından geliştirildi. **Wardle**, yakın arkadaş çevresiyle başlattığı oyunu **'paylaş'** butonu ile sosyal medyaya verince, oyun **20 Aralık** günü bir anda 90 kişiye ulaşmış. Ardından bir hafta içinde on binler, yüz binler derken, oyun **The New York Times** ve **CNN**'e de haber olunca şimdilerde günlük 1 milyon kişiye ulaşmış durumda. Dünya çapında bu kadar hızlı şekilde 1 milyon kişinin ilgisini çeken bir **'dijital şey'**in sonrasında nasıl bir başarı öyküsü yazacağını tahmin eder gibiyim. Oyun aslında İngilizce basit bir kelime oyunu. Her oyuncuya günlük 5 harfli bir kelime soruluyor ve bunu bilmek için 6 harflik tahmin hakkı veriliyor. 6 hakta kelimeyi doğru bilirseniz ertesi gün sorulacak soruyu yanıtlama şansı kazanıyorsunuz. Yani bu yönüyle ileride her gün milyonlarca insanın yarışacağı bir fenomen olma yolunda. Günde bir kez oynama hakkınız olduğu için de saatlerce vakti olanların avantaj sağladığı bir oyun değil.

NASIL OYNANIYOR?

- Kelimedeki yeşil renkle gösterilen harf doğru bildiğiniz harfi gösteriyor. Yeşil renkli harflerin yeri de doğru demektir.
- Sarı renk ise o harfin kelimede yer aldığını ama yerinin doğru olmadığını gösteriyor.
- Gri renk ise o harfin kelimede yer almadığı anlamına geliyor.

https://www.powerlanguage.co.uk/wordle
(Bu örnekte doğru cevap: WORLD)

Arkadaşlar arası bir zeka testi gibi

Wordle'ın dünya çapında ilgi görmesinin ana nedeni ise **'paylaşım'** özelliği. **Twitter** ya da **Facebook**'ta her gün kimin kaç denemede sonuca ulaştığını görmek bir mini zeka testi halini almış durumda. Oyunun kurucusu **Josh Wardle** da insanların günde en fazla 2-3 dakikasını ayırarak ufak bir egzersiz yapmasını istediğini söylüyor. **Wardle**, oyunu satmak ya da bir medya devi ile ortaklık yapmak gibi niyetinin olmadığını da ekliyor. Günde bir kez oynanması da sevdiğiniz dizinin yeni bölümünü beklemek gibi. Oyunun yaratıcısı **Wardle**, keyifli bir şeyin bedava olabileceğini göstermek için bu oyunu **'ücretli'** yapmayı da düşünmediğini açıkladı. Oyunun şimdilik bir **Türkçe** versiyonu yok. Yerli yazılımcıların ivedilikle **Türkçe**'sini çıkarmasını bekliyoruz.

Paris Hilton'un Metaverse partisi

Dijitalleşen dünyada, sosyal medyadan nispet yapmanın zirve yaptığı bir çağdayız. Geçen hafta **Paris Hilton**'un **Metaverse**'de evsahipliği yaptığı parti bu nedenle bir milat sayılabilir. **Paris Hilton**'un LA'deki malikanesinin **Metaverse**'deki replikasında gerçekleşen partiye katılım teoride ücretsizdi. Fakat **Paris**, birkaç saat süren bu sanal partiden hiç reklam yapmadan 700 bin dolar kazandı. Katılımcılar **Roblox** uygulamasını indirip avatarlarını hazırlamak ve 3 dolardan başlayan fiyatlarla **Gucci** tişörtler almak için yarıştı. Sanal **Bentley**'e binmek ve **VIP** bölümlere girip ünlülere merhaba demek de sadece 30 dolardı. **Z Kuşağı**, gerçek dünyada yaşayamadığı hatta pek hayal bile edemediği hayatları **Metavarse** aleminde yaşamaya sıcak bakıyor. Bu nedenle öte-dünyanın önü çok açık.

Oksijen
Yıl: 1 Sayı: 53
İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu
Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devecioğlu
İsmail Yuvacan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar
Tasarım: Cüneyt Çomoğlu
Haber Araştırma: Öge Demirkan
Dijital Platformlar: Elçin Yahşi
Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar
Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu
Reklam Koordinatörü: Ceyda Sezer
Reklam Rezervasyon: Şule Tutsak *stutsak@gazeteoksijen.com*

Yönetim Yeri:
Haftalık Yayıncılık AŞ
Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21
Beşiktaş 34330 İstanbul
Telefon: 0212 290 60 00
E-posta: reklam@gazeteoksijen.com
Baskı: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık AŞ
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060
Eyüpsultan/İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama AŞ
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060
Eyüpsultan/İstanbul

Haftalık Oksijen yerel süreli yayındır.

Dijital mirastan beslenen girişimler

Elektronik ayak izlerimiz yaşarken ayrı dert, öldükten sonra ayrı. Bir kısmını öngörerek yönetmek mümkün, bir kısmı içinse profesyonel desteğe muhtacız

M. Serdar Kuzuloğlu
serdar@kuzuloglu.com

2-8 Temmuz 2021 tarihli yazımda "Ölüm Allah'ın emri; şifreler olmasaydı" başlıklı haberde kullanıcı adı ve şifrelerimizin ardındaki dijital hesaplarımızın neredeyse hiç düşünmediğimiz bir kısmına bakmıştık: Bizimle birlikte yaşayan her dijital varlığımız aynı şekilde bizimle birlikte yok olabilir. Dolayısıyla bazı konularda önceden hazırlıklı olmakta fayda var.

O haberde 9 başlığa böldüğümüz bu dijital sorumluluk listesine kısaca tekrar değinelim:

1 **Güvenilir kişi:** Google ve birçok sosyal ağın ayarlar bölümünden belirleyeceğiniz; size bir şey olduğunda temasa geçilecek ya da sizin adınıza işlem yapabilecek kişi.

2 **Cep telefonu:** Yüzünüz ya da parmak izinizle açılamayacak hale geldiğinde cihazlarınızı açacak şifrelerin paylaşılması.

3 **Belgeler ve varlıklar:** Kripto para cüzdanınızdan, banka hesaplarınıza haberdar olunması gereken her ne varsa paylaşımı.

4 **Donanım bilgileri:** Evdeki modem ya da yönlendiricinin şifresini sizden başka bilen var mı? Şifresini sadece sizin bildiğiniz kaç cihaza sahipsiniz?

5 **Abonelikler:** Şahsi kredi kartınıza bağlı olduğu için *sizden sonra* ayrı bir sorunun konusu olacaktır ancak yine de ailece kullandığınız Netflix ve türevi hesapların erişim bilgileri önemli.

6 **Sosyal medya:** Başta Facebook olmak üzere birçok sosyal ağda hesabınızı bir *taziye defterine* dönüştürmek mümkün. Yapmanız gereken, bunu yapacak kişiyi tanımlamak.

7 **E-posta:** Dijital hayatınızın arşivini bir başkasıyla paylaşma hissi kulağa pek hoş gelmeyebilir ancak birçok işlem için en gerekli anahtar olduğu da kesin.

8 **Alan adları:** Kendinize, ailenize ya da girişiminize ait bir alan adı varsa, tescil süresini uzatmak için gereken aidatları birinin takip etmesi gerekecek.

9 **Dijital vasiyet:** Belki de yukarıdaki her şeyi içerecek bir "son belge" işleri epey kolaylaştırabilir. Bizzat bunun için kurulmuş onlarca site var.

Bu tip bir ön hazırlık bazılarına gereksiz, abartılı; hatta *uğursuz* gelebilir. Ancak basit bir simülasyon ile dahi hepsinin ne kadar önemli olduğunu anlamak mümkün. Sosyal medya hesaplarımız, mesajlaşma uygulamalarımız, fotoğraf ve video arşivimiz gibi uzayıp giden bir listede, hepimizin her geçen gün biraz daha kabaran bir *dijital sicili* var. İnternetin ticari anlamda doksanlı yıllarda popülerleşmeye başladığını hatırlarsak, özellikle öncü kuşağın *bunları düşünecek kadar* yaşlandığını söyleyebiliriz.

İşte bu durum, "dijital defin hizmetleri" diye özetleyebileceğimiz yeni bir sektör doğurdu. Fiziki hayat ve sonrası adına binlerce yıllık tecrübemiz var. Bu birikimin dijital muadillerini sunmayı hedefleyen girişimler kimi zaman hukuk kimi zaman siber-güvenlik açısından tartışılsa da dünyanın her bölgesinde hızla büyümeye devam ediyor.

Fiziki varlıklara alışkın insan zihninin dijital varlıkların kendine has doğasına yönelik acemiliği en önemli faktörlerden biri. Örneğin bugünün küresel internet hizmetlerinin kullanıcılarından saklamayı başardığı en büyük sır "*sahiplik*" kavramı üzerinde. Dijital platformlarınızda izlediğiniz filmler, sitelerden satın aldığınız e-kitaplar ya da oya gibi işleyerek oluşturduğunuz şarkı listeleri; *gerçekte* hiçbiri size ait değil. Sözleşmeleri gereği onların sadece *kullanım haklarına* sahipsiniz. O da siteye üyelik ücretini ödediğiniz sürece. Ve hiçbir durumda, hiçbiri başkasına (varislerinize dahi) devredilemiyor. Dolayısıyla ailenizin bütün üyeleri tarafından kullanılan ortak hesapları bu mantıkla gözden geçirmekte fayda var.

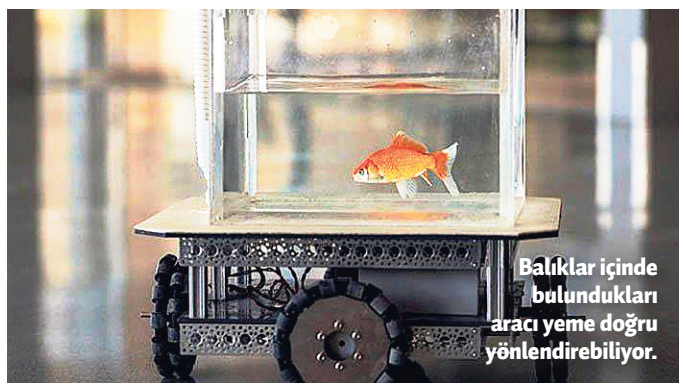
Dijital varlıklar ilginç girişimlere de ilham kaynağı oluyor. Makine öğrenimi tekniğiyle yetenekleri her an biraz daha artan yapay zeka algoritmalarını temel alan bazı çözümler geride bıraktığınız *tortuya* bakarak aile ve arkadaş bağlarınızı, ilişki düzeylerinizi; hatta hatıralarınızı sindirerek *dijital ikizinizi* yaratabiliyor. Tahmin edileceği gibi elde ne kadar çok veri olursa, sonuç da o kadar *tutarlı* oluyor. Böylece "artık yaşamayan biriyle" istediğiniz her an yazılı ya da görüntülü sohbet edebilir hale geliyorsunuz. Hatta dilerseniz "yaşamaya" sosyal medyada paylaşımlar yapan bir bot olarak da devam edebilirsiniz.

Daha ilginci, bunu tecrübe etmek için birisinin ölmesi şart değil. Bunlar, *yaşayanlar* için de pekala uygulanabilir teknikler. Tam da bu sebeple, hem siber güvenlik hem de dijital etik adına yeni bir tartışma yeşeriyor: Sosyal medya sayesinde milyarlarca kullanıcının yaşamı neredeyse herkesin erişimine açık şekilde yaşanıyor. Birileri bu kırıntıları açık kaynaklardan toplayıp *sizin rızanız dışında* böyle bir çabaya girişirse ne olacak? •

Mesaj uygulamaları kripto para işine girdi

- Sony, geliştirmeye devam ettiği PS VR2 kodlu yeni nesil sanal gerçeklik gözlüğü için ilginç bir patent başvurusu yaptı. Yeni seride gerçek dünyada baktığınız herhangi bir cismi 3 boyutlu olarak tarayıp dijital ortamın içine aynen ekleyebileceksiniz.
- İsrail / Ben Gurion Üniversitesi'nde yürütülen deneyde bir Japon balığı "araç kullanmayı öğrendi". 35 x 35 x 28 cm boyutlarında ve balığın hareketlerine göre ilerleyen tekerlekli bir akvaryuma yerleştirilen balık birkaç gün içinde mekanizmayı çözdü ve yem olan doğrultuya doğru akvaryumu sürmeye başladı.
- ABD'deki aşırı sağcı "Boogaloo" hareketinin sempatizanları tarafından gerçekleştirilen planlı silahlı saldırıda hayatını kaybeden federal emniyet memurunun kızkardeşi Angela Underwood Jacobs, Facebook'u (Meta) mahkemeye verdi. Jacobs, şirketin şiddet ve nefret odaklı aşırı uçtaki kişi ve grupların paylaşımlarını bilerek engellemediğini; dolayısıyla yardım ve yataklık yaptığını iddia ediyor.
- Eski Amerikan başkanı Donald Trump öncülüğünde geliştirilen Truth Social adlı sosyal ağın 21 Şubat'ta hizmete gireceği açıklandı. Etkin bir sosyal medya kullanıcısı olan Trump'ın geleneksel ağlardaki resmi hesapları yaklaşık 13 aydır askıda tutuluyor.
- İş odaklı sosyal ağ LinkedIn, Clubhouse benzeri bir sesli yayın hizmeti sunmaya hazırlanıyor.

Balıklar içinde bulundukları aracı yeme doğru yönlendirebiliyor.

Haftanın TORTUSU

- Çin devletinin resmi kripto para birimi, ülkenin 1 milyardan fazla kullanıcıya sahip mesajlaşma uygulaması WeChat üzerinden kullanıma sunuldu. Çin Merkez Bankası'nın 2014 yılından bu yana üstünde çalıştığı dijital yuanın en geniş kullanımı bu yıl ülkede gerçekleştirilecek Kış Olimpiyatları ile olacak.
- Bir diğer iletişim uygulaması Signal da kripto para transferini desteklemeye başladı. Kullanıcılar sohbet arayüzünden birbirine MobileCoin yollayabiliyor.
- Kosova'da hükümet elektrik altyapısı üstündeki yükü ve oluşturduğu maliyet sebebiyle ülke çapında kripto para madenciliğini yasakladı.
- Bir grup hacker, Ross + Kramer Gallery adlı NFT galerisinin sahibi Todd Kramer'ı dolandırarak 2.2 milyon dolarlık dijital eser çaldı. Hemen satışa çıkaran eserlerin *bir kısmı*, işlemin gerçekleştiği Opensea platformu yetkililerinin yardımıyla geri alındı.
- Hollanda merkezli Ocean Grazer adlı girişim, yenilenebilir enerji çözümlerinin en büyük darboğazlarından "enerji depolama" konusuna getirdiği ilginç çözümle CES 2022'de kendi kulvarındaki "En İyi İnovasyon" ödülünü aldı. Deniz üstü rüzgar türbinlerinin altında konumlanan alçak ve yüksek basınçlı iki tatlı su tankını temel alan sistem fazla enerjiyi tanklar arasında su transferi yaparak depoluyor. Enerjiye ihtiyaç duyulduğunda basınç etkisiyle su diğer tanka dolarken aradaki hidroelektrik türbini bu akıntıyı yeniden enerjiye çeviriyor.

Sayfada yer alan haberlerin ayrıntıları için kare kodu okutabilirsiniz.

Metaverse'in karanlık yüzü: Taciz

Metaverse'te oyun oynayanların tanıklıkları "geleceğin interneti" diye adlandıran platformda tacizin ne denli kolay ve gerçek hayata yakın olduğunu gösteriyor. Sadece sanal gerçeklik oyunu VRChat'te her yedi dakikada bir ihlal meydana geliyor

Sheera Frenkel
Kellen Browning
THE NEW YORK TIMES

Chanelle Siggens kısa süre önce en sevdiği nişancı oyunu Population One'ı oynamak için bir Oculus Quest sanal gerçeklik gözlüğünü taktı. Oyunu açtıktan sonra avatarını dijital dünyadaki sanal bir lobiye çevirdi ve aksiyonun başlamasını bekledi. Ama o beklerken başka bir oyuncunun avatarı onunkine yaklaştı. Siggens bu yabancının avatarına elle taciz uyguladığını ve "onun üzerine boşalmayı" simüleettiğini söylüyor.

Şok olan oyuncu erkek gibi görünen avatarın sahibi oyuncudan durmasını istedi. 29 yaşındaki Torontolu Siggens "Omzunu silkip 'Sana ne desem ki. Burası Metaverse, istediğimi yaparım' deyip gitti" diye aktarıyor.

Microsoft, Google ve Apple gibi dünyanın en büyük teknoloji şirketlerinin büyük yatırım yaptıkları Metaverse'in güvenliği ile ilgili sorular su yüzüne çıkıyor. Araştırmacılar, Metaverse'in bir parçası olan sanal gerçeklik oyunlarında taciz, saldırı, zorbalık ve nefret söyleminin halihazırda yaygın olduğunu ve yanlış davranışların kolayca bildirilebileceği mekanizmaların az olduğunu söylüyor. Kar amacı gütmeyen Dijital Nefretle Mücadele Merkezi'ne göre, popüler sanal gerçeklik oyunu VRChat'ta her yedi dakikada bir ihlal olayı meydana geliyor.

"Denetlemek imkansız"

Meta veri tabanındaki kötü davranış, günümüzün çevrim içi taciz ve zorbalıklarından daha şiddetli olabilir. Çünkü sanal gerçeklik, insanları dijital dünyadaki istenmeyen dokunuşların gerçek gibi hissettirilebildiği ve duyusal deneyimin arttığı her şeyi kapsayan bir dijital ortama çekiyor.

Siggens "Kötü bir şey olduğunda, biri gelip sizi elediğinde, zihniniz sizi bunun gerçek dünyada olduğunu düşünmenize yol açıyor" diyor. "Tam Metaverse'e geçildiğinde bu çok daha yoğun olacak."

İLÜSTRASYON: HANNAH LOCK/THE NEW YORK TIMES

Oyunlarda ve sanal gerçeklikte toksik davranış yeni değil. Ancak Facebook şirketinin yeni adı olan Meta ve diğer büyük şirketler Metaverse'i kendi platformları haline getirdikçe, şirketlerin milyarlarca insana ulaşmasıyla sorunların daha da büyümesi muhtemel.

Metaverse'in zararlarıyla ilgili soruların farkında görünen Zuckerberg, platformu gizlilik ve güvenlik göz önünde bulundurarak inşa edeceğine söz verdi. Yine de kendi ekibi dahi oradaki toksik davranışları gerçekten önleyip önleyemeyeceklerini merak ettiler.

Mart ayında bu yıl Meta'nın baş teknoloji sorumlusu olacak olan Andrew Bosworth, bir şirket içi notunda insanların Metaverse'de söylediklerini ve nasıl davrandıklarını "anlamlı bir ölçekte denetlemenin pratik olarak imkansız olduğunu" yazdı. Söz konusu not, The Financial Times'da yayınlandı.

Meta sözcüsü Kristina Milian, politika yapıcılar, uzmanlar ve endüstri ortaklarıyla Metaverse üzerinde çalıştıklarını söyledi. Meta ayrıca kasım ayındaki bir blog ürünlerini sorumluluk sahibi bir biçimde geliştirmek için küresel araştırmalara 50 milyon dolar yatırım yaptığını açıkladı.

The New York Times tarafından görüntülenen bir şirket içi nota göre Meta, çalışanlarından Metaverse'i test etmek için gönüllü olmalarını istedi. Bir şirket sözcüsü, yakın zamanda Meta'daki sanal gerçeklik oyunu Horizon Worlds'de bir avatarın sistemi test eden bir çalışanın avatarını "elle taciz ettiğini" söyledi. Bu olay da The Verge adlı internet sitesinde yer aldı.

Önlemler araştırılıyor

Güvenlik nedenleriyle çocukların cihazlarını izlemek için yapay zeka kullanan Bark adlı şirketin yöneticilerinden Titania Jordan, özellikle çocukların Metaverse'de karşılaşabilecekleri konusunda endişeli olduğunu söylüyor. İstismarcıların, bir oyundaki sohbet mesajları veya kulaklık aracılığıyla onlarla konuşarak belgelenmesi zor tacizlerde bulunabileceği görüşünde.

Jordan, "VR, bambaşka bir karmaşıklık dünyasıdır" diyor. "Kötü niyetli birini tespit etme ve süresiz olarak engelleme ve bu tür kişilerin geri gelmesini engelleme yeteneği üzerine hala çalışılıyor."

Çocuklar korunmalı

Dijital Nefretle Mücadele Merkezi'nin araştırma başkanı Callum Hood kısa süre önce birkaç hafta süreyle VRChat adlı bir geliştirici tarafından yapılan ve büyük ölçüde Oculus Quest gözlükleriyle oynanan VRChat oyunundaki etkileşimleri kaydetti. Hood 11 saatlik bir süre içinde oyunda 100'den fazla sorunlu olay kaydettiğini ve bunların bazılarının 13 yaşın altındaki kullanıcıları ilgilendirdiğini söyledi. Bazı durumlarda, kullanıcıların çocukların avatarlarına cinsellik ve şiddet içeren tehditlerde bulunduğunu aktardı.

Siggens'e dönecek olursak, yaşadığı olayı şikayet etti. Daha sonra kendisine önlem alındığına dair bir mesaj geldi. Ancak bir saat sonra avatarı tekrar tacize uğradı. ●

© 2022 The New York Times Company

SPACE
·LUXURY REAL ESTATE·
Boğaziçi'nin İncileri
SATILIK
ANADOLU HİSARI'NDA
YENİLENMİŞ AHŞAP YALI
BİLGİ İÇİN: 0532 593 66 76
spaceistanbul.com • Referans No: 274436
spaceistanbul • 0212 263 63 63
BEYKOZ'DA
MODERN DEKORASYONLU YALI
BİLGİ İÇİN: 0530 850 19 30
spaceistanbul.com • Referans No: 274447
spaceistanbul • 0212 263 63 63
SATILIK
bebek göktürk kandilli nişantaşı zekeriyaköy
@SPACEISTANBUL • SPACEISTANBUL.COM • 0212 263 63 63

Sahibine özel silahlar yolda

Yalnızca sahibi tarafından ateşlenebilen kişiselleştirilmiş akıllı silahlar yakında ABD'li tüketicilerin kullanımına sunulacak.

Bu tür silahların satışı uzun süredir tartışma konusuydu.

Dört yıl önce kurulan LodeStar Works adlı şirket geçtiğimiz hafta Idaho eyaletinin Boise kentinde hissedar ve yatırımcılarına 9 milimetrelik akıllı tabancasını tanıttı. Kansas merkezli SmartGunz adlı şirket de kolluk kuvvetlerinin benzer ancak daha basit bir modelin beta testlerini yaptığını açıkladı.

Her iki şirket de bu yıl içinde ürünlerini ticari olarak satışa sunmayı umuyor.

LodeStar'ın kurucu ortağı Gareth Glaser, başıboş silahlarla oynarken vurulan çocuklar hakkında sıklıkla rastlanan haberlerden ilham aldığını söylüyor. Şirkete göre kullanıcı kimliğini doğrulayan akıllı silahlar başka birinin ateş etmeye çalışması durumunda devre dışı kalarak bu tür trajedileri durdurabilir.

Şirketlere göre bu teknoloji silahla intiharları azaltabilir, kayıp veya çalınan silahları işe yaramaz hale getirebilir ve silahlarının kapılmasından çekinen polis memurları ve gardiyanlar için güvenlik sağlayabilir.

Daha önceki ticari akıllı silah girişimleri farklı nedenlerle durdurulmuştu: Smith & Wesson'u bir boykot engellemişti, bir Alman şirketinin ürünü hacklendi ve New Jersey'de akıllı silahları teşvik etmeyi amaçlayan bir yasa anayasaya takıldı.

İlk kez silah alacak kullanıcıları hedefleyen LodeStar'ın silahı 895 dolara satılacak.

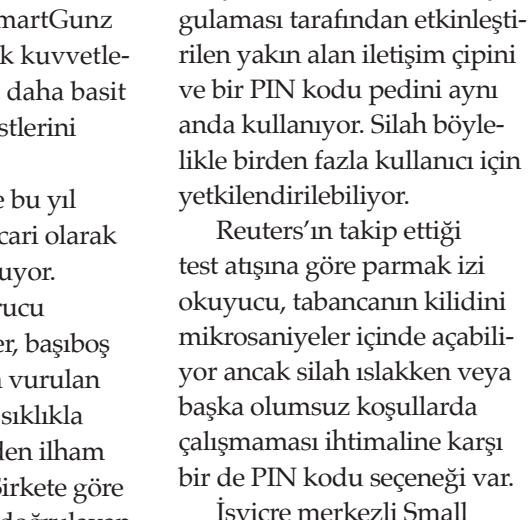
Akıllı silahların prototiplerinin çoğu, silahın yalnızca tabancadaki bir çip ile kullanıcı tarafından kullanılan bir yüzük veya bilezikteki bir çip ile iletişim kurmasına dayalı radyo frekans sistemiyle ya da parmak iziyle çalışıyordu.

Telefonla açılıyor

LodeStar, bir parmak izi okuyucusunu, bir telefon uygulaması tarafından etkinleştirilen yakın alan iletişim çipini ve bir PIN kodu pedini aynı anda kullanıyor. Silah böylelikle birden fazla kullanıcı için yetkilendirilebiliyor.

Reuters'ın takip ettiği test atışına göre parmak izi okuyucu, tabancanın kilidini mikrosaniyeler içinde açabiliyor ancak silah ıslakken veya başka olumsuz koşullarda çalışmaması ihtimaline karşı bir de PIN kodu seçeneği var.

İsviçre merkezli Small Arms Survey'ye göre ABD'de her 100 kişi başına 120 silah var. Yani 320 milyon kadarlık nüfusta 390 milyon silah bulunuyor ki bu da dünya ortalamasının çok üzerinde. Ülkede 2019 yılında 14.400 ateşli silahla cinayet işlendi. ●

ABD, bireysel silah rekortmeni

Bahşiş kredi kartıyla ödensin

Yeme içme sektörü "bahşiş"i kayıt altına almak istiyor. TURYİD'in yeni yönetiminin gündeminde bahşişle hem devletin hem de çalışanların gelirini artırmak var

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Türkiye'de yeme içme sektöründe 100 binden fazla işletme var, sektör 2 milyondan fazla kişiyi istihdam ediyor. Her işletmede ortalama 20 kişi çalışıyor. Pandemi döneminde görüştüğümüz Turizm Restoran Yatırımcıları ve Gastronomi İşletmecileri Derneği (TURYİD) Başkanı Kaya Demirer, uzun süre kapalı kalan çok sayıda işletmenin açılamayacağını söylemişti. Sektör 2020 yılını da 60 milyar lira gelir kaybıyla kapattı. TURYİD, birçok ülkede olduğu gibi restoranlardaki bahşişin kredi kartıyla ödenmesi gerektiğini savunuyor. Dünyadaki tüm örnekler kredi kartı ile yapılan bahşiş ödemelerinin yüzde 10-15 civarında olduğunu gösteriyor. Türkiye'de ise bu oran yüzde 6-12 arasında. Kaya Demirer, "Bahşiş kredi kartıyla ödenirse devletin geliri 1 milyar lira artabilir. Bu kayıt dışını da önler. Burada vergi olarak yüzde 5 stopaj olabilir. Gelir İdaresi Başkanlığı ve Maliye Bakanlığı ile konuşuyoruz. Tabii maaşı biz ödüyoruz ama bahşiş bizden değil. O yüzden 10 lira maaş veriyorsam 10 liranın kıdem ve ihbar tazminatını ödemeliyim. Bahşiş kalemine karışmamalıyım. Çalışma Bakanlığı'na bu yaklaşımımızı aktaracağız" dedi.

Peki Ankara, hükümet bu konuya sıcak bakar mı?

Kaya Demirer, "Gelir İdaresi Başkanı Bekir Bayraktar da konuyu biliyor. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Ersoy'un da konuya sıcak bakacağını düşünüyoruz" ifadesini kullandı. TURYİD birçok ülkede olduğu gibi kredi kartıyla hesap ödenirken bahşişin ayrı kalem olarak gösterilip verilmesini, tahsil edilen bahşiş üzerinden de yüzde 5 stopaj kesilmesini, bu toplanan bahşişlerle de doğacak kıdem ve ihbar hak edişleri kapsamında yüzde 10 oranında tutarın da işçi adına kamu bankasına güvence bedeli olarak bloke edilmesini öneriyor. Bu uygulamayla hem devletin hem de işçinin gelirinin artması bekleniyor. •

Geçen hafta TURYİD'in yeni yönetimi belirlendi. Kaya Demirer

Dilara Koçak ve AB Büyükelçisi Nikolaus Meyer-Landrut, Sürdürülebilir Yaşam Günlüğü tanıtımına lastik ve inşaat baretiyle geldi.

Oto lastiği kadar plastik yutuyoruz

ZEYNEP ATMACA
zeynepa@gazeteoksijen.com

İnsan ömrü boyunca bir otomobil lastiği kadar mikroplastik yutuyor, yani yaklaşık 20 kilogram kadar. Daha kısa bir vadeden söz etmek gerekirse, bir yılda bir inşaat bareti, beş haftada plastik bir elbise askısı, üç haftada bir plastik tarak, bir haftada ise kredi kartı kadar mikroplastiği farkında olmadan afiyetle tüketiyoruz.

Tüm bu bilgileri bizimle paylaşan beslenme uzmanı Dilara Koçak ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Nikolaus Meyer-Landrut.

Dilara Koçak ve Nikolaus Meyer-Landrut'u bir araya getiren ise ünlü beslenme uzmanının bu yıl Sürdürülebilir Yaşam Günlüğü adlı altında yayınladığı ajandası. Dilara Koçak, 2005'ten bu yana farklı içeriklerle İyi Yaşam Günlüğü adı altında bir ajanda yayınlıyor. Son iki yıl, ajandasına 'çevreye daha saygılı yaşamı' da ekledi. Büyükelçi, ajandanın varlığından haberdar olunca bu yıl Türkçe ve İngilizce olarak basılmasını teklif etmiş.

Yemediklerimiz de önemli

Dilara Koçak, içinde sürdürülebilir yaşamla ilgili ipuçları ve tavsiyelerin bulunduğu günlük ajanda formatındaki kitabını şöyle anlatıyor: "Son yıllarda iyi yaşam ve beslenmeyi sadece bireylerin değil, gezegenin sağlığı olarak ele alıyorum. Toprak, hava, su hastayken bizlerin iyi beslenmesi mümkün değil. Biz beslenme ve sağlık uzmanları şimdiye kadar her zaman 'Ne yerseniz osunuz, yediklerinizden sorumlusunuz' dedik. Bu aslında biraz da bencil bir söylem. Çünkü masaya koyduklarımızın üçte biri çöpe gidiyor ve bu sera gazı salınımının yüzde 8'ini oluşturuyor. Bu yüzden artık yediklerimiz kadar yemediklerimizden de sorumluyuz... Dünyada her altı saniyede bir futbol sahası kadar orman yok oluyor. Ormanlar yok oldukça biyoçeşitlilik azalıyor, açlık artıyor..."

AB Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Nikolaus Meyer-Landrut ise "Bu ajandanın hem Türkçe hem İngilizce yayınlanarak, bu bilgi birikiminin daha geniş bir kitleyle paylaşılmasını istedim" diyor ve ekliyor: "Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı imzalaması sadece bir başlangıç... İklim değişikliğiyle mücadele için hükümetlerin hedefler belirlemesi, özel sektörün yatırımlar yapması ve tüm vatandaşların farkındalığı gerekiyor... Bu ajandada bahsedilen o küçük adımları gerçekleştirerek büyük bir mücadeleye katkı sağlamamız önemli..." •

1970 'ten bugüne EĞİTİME ADANMIŞ 51 YIL

OKUL TANITIM GÜNÜ
DÜZEY BELİRLEME SINAVI
19 ŞUBAT 2022
CUMARTESİ 10.00
Okul tanıtımı yüz yüze ve online yapılacaktır.
Çamlıca Kampüsü • Kemerburgaz Kampüsü • Burçak Eyüboğlu Batı Ataşehir Kampüsü

ÖN KAYITLARIMIZ BAŞLADI

İl dışı veya yurt dışından başvuran aday öğrenciler Düzey Belirleme Sınavı'na online olarak katılabilirler.
26-27 Şubat 2022 Cumartesi-Pazar Saat: 10.00 | 05-06 Mart 2022 Cumartesi-Pazar Saat: 10.00

Eğitim: Eyüboğlu
CIS WE ARE AN ACCREDITED SCHOOL
IB CONTINUUM
CONTINUUM DE L'IB
CONTINUO DEL IB

Tarımda iklim ve maliyet riski 2022'ye de taşındı

İklimsel riskler 2021 yılında olduğu gibi 2022'ye de damgasını vuracak gibi gözüküyor. Artan maliyetler, ekilişleri ve girdi kullanımını da sınırlayınca gıda arz güvenliği ve enflasyon üzerinde baskı artıyor

İrfan Donat
irfandonat@gmail.com

Tarım için klişe bir tanım vardır: Üstü açık fabrika...

E fabrikanın üstü açık olunca üretim de her geçen yıl daha riskli ve kırılgan bir hâl alıyor.

Bunun temel sebeplerinden biri de küresel iklim değişikliği...

O yüzden son dönemlerde "tarım", "çiftçi" ve "kumar" kelimeleri daha sık bir arada kullanılır oldu. Zira kırsaldaki üretim açısından sadece bilgi, emek ve sermaye değil, artık şans da önemli bir faktör.

Tohum toprakla buluşmadan önce başlayan serüven, ürünün hasadı yaklaştıkça deyim yerindeyse kumara dönüyor. Şansınız yaver giderse olumsuz iklim şartlarından etkilenmeden hasadı tamamlıyorsunuz, aksi takdirde tüm emekler heba olabiliyor.

Bunun da maliyeti sadece çiftçiye değil günün sonunda son tüketiciye kadar her kesime sirayet ediyor.

Kuraklık riski sürüyor

İklim değişikliğinin Türkiye'deki en büyük yansımasını geçen yıl kuraklık ile yaşadık.

Özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere Türkiye'nin 52 ilinde yaşanan şiddetli kuraklık, ürün rekoltelerinde ciddi kayıplar yaratınca tarımda arz-fiyat dengesi altüst oldu.

Bugünlerde yağmur ya da kar yağışı haberleri sizleri yanıltmasın. Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, kasım ayı yağışları önceki yılın aynı döneminden yüksek olsa da mevsim ortalamalarının hâlâ altında seyrediyor. 2021-2022 sezonu itibarıyla Türkiye'nin aldığı yağışlar yeterli değil ve bazı barajlarda doluluk oranları hala kritik seviyelerde. Her geçen yıl daha da çekilen yeraltı sularının seviyesi de kırmızı alarm veriyor.

Kamuoyu, genelde kuraklığın daha çok 'meteorolojik' boyutuna odaklanıyor. Hâlbuki kuraklığın 'hidrolojik' ve 'tarımsal' olmak üzere iki farklı evresi daha var.

O yüzden, tarımsal kuraklık açısından yağışların türü, miktarı ve zamanlaması baz alındığından Nisan-Mayıs dönemine kadar olan süreç kırsaldaki üretim açısından hala riskleri içinde barındırıyor.

Tabii iklimsel tehditler sadece kuraklıkla sınırlı değil, don, dolu, sel dahil diğer afet riskleri kenarda duruyor.

Girdi fiyatları arttı, kullanımı azaldı

Küresel iklim değişikliği pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de tarımsal üretim desenini zorunlu olarak değiştiriyor.

Bitkisel üretimde daha az su isteyen, kuraklığa dayanıklı ürün çeşitleri tercih ediliyor. Sertifikalı tohum tarafında ise kuraklık ve soğuğa toleranslı çeşitlere ilgi artıyor. Ama gelin görün ki artan maliyetler ve azalan gelirler çiftçinin 2021-2022 sezonunda sertifikalı tohum kullanımını yaklaşık yüzde 20-30 oranında düşürmüş gözüküyor. Üreticilerin bir kısmı gübre ve mazot fiyatlarındaki sert yükselişler sonucu sonbahar ve kış ekimini yap(a)madı. Ekilişlerini bir şekilde tamamlayanlar da ya hiç gübre kullanmadı ya da olması gerektiğinden çok daha az miktarda kullanmak zorunda kaldı.

Yine kuraklığa bağlı olarak tarımda modern sulama sistemleri artık tercih değil zorunluluk haline geliyor. Ama yine gelin görün ki son 1 yılda tarımsal sulamada kullanılan elektriğe gelen yüzde 95 zam ve basınçlı sulama sistemlerindeki ciddi fiyat artışları çiftçiyi kara kara düşündürüyor.

Gümrük vergilerinde olağandışı karar

Dolayısıyla tarımsal üretimde iklim değişikliğine bağlı rekolte kaybı senaryolarına ek olarak bir de yüksek girdi maliyetlerine bağlı verim ve kalitede kayıp riski söz konusu.

Tüm bunlar, 2022 yılının kırsaldaki üretici kadar kentlerdeki tüketiciler açısından da zorlu geçeceğinin öncü sinyalleri gibi gözüküyor.

> **Kuraklık dünyanın birçok bölgesinde tarımsal üretimi olumsuz etkiliyor. Çin gibi ithalatçı ülkelerin aşırı stok politikası ile tarım emtia fiyatları üzerinde baskı artıyor**

Zaten yılbaşı günü Resmi Gazete'de yayınlanan hububatta gümrük vergilerinin 31 Aralık 2022 tarihine kadar sıfırlanmış olarak devam edeceği yönündeki alışılmadık karar bize bu konuda bir ipucu veriyor. Hububat tarafında 1.5 yıl aralıksız olarak sıfır gümrük vergisi ile ithalatın önünün açılması hiç de olağan bir durum değil.

Öte yandan, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) Kasım 2021 itibarıyla 2.1 milyar doları aşan buğday ithalatı ve 500 milyon doları bulan arpa ithalatı da arz ve stoklardaki yetersizliğin bir başka teyidi. Buğdayın belirli bir kısmının dahilde işleme rejimi kapsamında ithal edildiğini not düşelim ama Türkiye'nin buğdayda artık kendi kendine yeten bir ülke olmaktan hızla uzaklaştığını da belirtelim.

Çalıştaydan 27 maddelik sonuç çıktı

Tarım ve Orman Bakanlığı, 1.100 uzman katılımıyla yaklaşık 4 ay süren "İklim Değişikliği ve Tarım" çalıştayına yönelik sonuç bildirgesini hafta içinde açıkladı.

Çiftçi temsilcilerinin davet edilmedikleri gerekçesiyle eleştirdiği çalıştaya ilişkin bildirgede, iklim dostu tarımsal destekleme modelinin oluşturulacağı kaydediliyor.

Bakanlık, "2023-2027 dönemi tarımsal kuraklıkla ilgili yol haritamızı oluşturduk. Tarımsal kuraklık erken uyarı sistemleri kurulacak. Tarım sektöründe iklim değişikliğine uyum eylem planı oluşturulacak" derken, ekosistem odaklı gıda üretim modeline geçileceği belirtiliyor.

Bildirgede öne çıkan sonuçlar şöyle: "Yağmur hasadı yöntemleri yüzde 50 hibe olarak desteklenecek. Permakültür ve agroekolojik uygulamalar yaygınlaştırılacak. Su ihtiyacı az olan bitkilerin ekiminin yaygınlaştırılması için havza bazlı üretim modelinin yaygınlaştırılması sağlanacak. Kuraklığa ve soğuğa toleranslı tohum çeşitleri geliştirilecek ve hastalıklara dayanıklı çeşitlerinin kullanım alanları yaygınlaştırılacak."

Proaktif politika uygulama dönemi

Böylesine olağan dışı dönemlerde olağan politikalarla riski yönetmek pek mümkün gözükmüyor.

Birçok ülke iklim değişikliğine bağlı farklı risklere maruz kalıyor ve tarımsal üretimin sürdürülebilirliği adına çiftçisini destekleyen kendine özgü politikalar geliştiriyor.

Bildirgeden çıkan sonuçlar önemli ama daha da önemlisi bunların teoriden pratiğe ne zaman döneceği ve hangi hızla kırsalda uygulanacağı.

Türkiye'de de çiftçinin bu dönemde var olan desteklerin ötesinde bir yaklaşıma gereksinimi var. Öngörülemeyen ve yönetilmesi güç risk ve maliyetlere karşı devlet destek ve güvencesinin artırılması şart gözüküyor.

Fiyat İstikrar Komitesi'nin yılın ilk haftasında gerçekleştirilen toplantısının ardından "tarımsal ürünlerde girdi maliyetlerini azaltmak için kullanılan mekanizmalarda güncellemelerin yapılması" ifadesi önemli ancak bu ifadelerin de altının acilen doldurulması gerekiyor.

Bunun yanı sıra TARSİM'in Gelir Koruma Sigortası da 2021-2022 tarımsal üretim döneminde Konya'nın üç ilçesinde pilot uygulamasına başlanan bir başka önemli enstrüman. Çiftçi gelirlerini artan afetlere ve fiyat risklerine karşı koruyacak olan Gelir Koruma Sigortası'nda devlet desteği, sigorta priminin yüzde 60'ı olarak uygulanıyor. Bunun da en kısa sürede Türkiye geneline yayılması lazım ki söz konusu risklere karşı gelir garantisi sağlanarak çiftçilerin üretime yönelik motivasyonu devam etsin.

Bunlar, önerilerden sadece birkaçı...

An itibarıyla tarımda izle, bekle ve gör politikası iş yapmıyor, prokatif bir stratejiye ihtiyaç var. Ülkeler bu dönemde kamu zararını göze alarak ithalat odaklı değil, kendi çiftçisini ve yerli üretimi destekleyen politikalar izliyor. Türkiye'nin de bu riskleri iyi analiz etmesi ve ona göre strateji geliştirmesi gerekiyor.

Aksi takdirde Aralık itibarıyla yüzde 44'e dayanan gıda enflasyonunda yeni zirveleri görmemiz sürpriz olmaz. Hatta mesele, fiyatların ötesine geçerek gıdaya erişim kaynaklı krizlere kadar evrilebilir. •

%65.8
Bitkisel yağ endeksi 2021 yılı ortalama artış oranı

%37.5
Şeker endeksi 2021 yılı ortalama artış oranı

2.1 milyar $
2021'in ilk 11 ayındaki buğday ithalat değeri

500 milyon $
2021'in ilk 11 ayındaki arpa ithalat değeri

Son 1 yılda tarımsal girdilerdeki artış oranları

Gübre	**%261-437**
Mazot	%100
Tohum	**%100**
Süt &Besi Yemi	%97
Elektrik	**%95**
Zirai ilaç	%70

Kaynak: TZOB

> **TARSİM, 2021'de 550 bin hasar ihbarı aldı. Üreticilere kuraklık, sel, don, dolu, fırtına gibi afetlerden ötürü toplam 2.4 milyar TL hasar ödemesi yapıldı.**

FAO Gıda Fiyat Endeksi'nde yıllık ortalama artış %28.1

Tahıl	**%27.3**
Bitkisel Yağ	%65.8
Şeker	**%37.5**
Et	%12.7
Süt	**%16.9**

Gıda fiyatlarında 10 yılın zirvesi

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) son yayınladığı veriler ışığında iklim değişikliğinin etkilerini 2021 yılının tamamında hissettik.

FAO Gıda Fiyat Endeksi, Aralık ayında gerilemesine rağmen 2021 yılını 10 yılın zirvesinde kapattı. Aralık'ta aylık bazda yüzde 0.9 gerileyen Endeks, yıllık bazda yüzde 23.1 artarak 133.7 puan oldu. FAO Gıda Fiyat Endeksi'nin 2021 tüm yıl ortalaması ise 2020 yılı ortalamasının yüzde 28.1 üzerinde gerçekleşti.

Bildiğiniz üzere FAO'nun endeksinde 5 alt kategori bulunuyor. Başta kuraklık olmak üzere aşırı yağış ve don gibi olumsuz iklim olayları özellikle bitkisel ürün gruplarında fiyatları aşırı şekilde dalgalandırdı.

Örneğin FAO Hububat Fiyat Endeksi, yıllık bazda yüzde 27.3 artışla 2012'den bu yana kaydedilen en yüksek yıllık ortalamaya sahne oldu.

Bitkisel Yağ Fiyat Endeksi ise 2020 ortalamasına göre yüzde 65.8 artarak tüm zamanların yıllık bazda en yüksek seviyesini gördü.

2021 yılı Şeker Fiyat Endeksi ortalaması da 2020'ye göre yüzde 37.5 arttı ve 2016'dan beri en yüksek düzeye ulaştı.

170 milyar dolarlık fatura

Küresel iklim değişikliği dünyanın farklı bölgelerinde farklı etkiler ve hasarlar yaratıyor.

Önceki hafta Christian Aid tarafından 2021 yılında yaşanan iklim değişikliği kaynaklı hava olaylarının bilançosu açıklandı.

"2021'in Maliyeti: İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Çöküş Yılı" başlıklı rapora göre, 2021 yılında dünya genelinde iklim değişikliği kaynaklı yıkıcı hava olayları en az 1.3 milyon kişinin göç etmesine ve 170 milyar dolarlık ekonomik kayba yol açtı.

2021'de gerçekleşen en yıkıcı 15 iklim felaketinin incelendiği raporda, kasırga, tayfun ve siklonların yarattığı hasar 71.5 milyar doları bulurken, sel felaketlerinin bilançosu 70.2 milyar dolar oldu. Kış fırtınası ve soğuk hava dalgasının faturası ise 28.6 milyar dolar olarak hesaplandı. Öte yandan, iklim değişikliğiyle ilgili Advances in Atmospheric Sciences dergisinde yeni bir araştırma yayınladı. 2021'de okyanus sıcaklıklarının en yüksek seviyeye çıktığı belirlendi. Raporda, 1990'lardan itibaren okyanus ısısındaki artışın keskin şekilde ivmelendiği ve son 6 yıldır rekor kırdığı belirtildi.

Dünya tarihinde en sıcak yedi yıl

Avrupa Birliği Copernicus İklim Değişikliği Servisi (C3S), küresel olarak son yedi yılın, açık ara farkla dünya tarihindeki en sıcak yıllar olduğunu gösteren yeni bulgular yayınladı.

Verilere göre, 2021 yılı tarihin en sıcak beşinci yılı oldu.

2021'de yıllık ortalama sıcaklık 1991-2020 referans dönemi sıcaklığının 0.3°C üzerinde hissedilirken, sanayi öncesi seviye olan 1850-1900 ortalamasının 1.1 ila 1.2°C üzerinde gerçekleşti.

Rapor, 2021 yılında yaşanan sıcaklık rekorlarının Türkiye dahil olmak üzere, Doğu ve Orta Akdeniz'de, yoğun ve uzun süreli orman yangınlarına yol açtığını da belirtiyor.

En büyük risk iklim değişikliği

Dünya Ekonomik Forumu, 2022 Küresel Risk Raporu yayınlandı.

Rapora göre, pandeminin üçüncü yılına girerken, iklim değişikliğine yönelik riskler küresel endişeleri domine ediyor.

Dünyayı 10 yılda bekleyen 10 risk olarak iklim için eyleme geçme başarısızlığı, aşırı hava koşulları, biyoçeşitliliğin kaybolması, sosyal uyumun aşınması, yaşam için gerekli koşulları elde etmeye yönelik krizler, bulaşıcı hastalıklar, insanın çevreye verdiği zarar, doğal kaynak krizleri, borç krizleri ve jeo-ekonomik zorluklar sıralanıyor. 10 riskin beşinin doğrudan ve dolaylı olarak küresel iklim değişikliğiyle alakalı olduğu açıkça görülüyor.

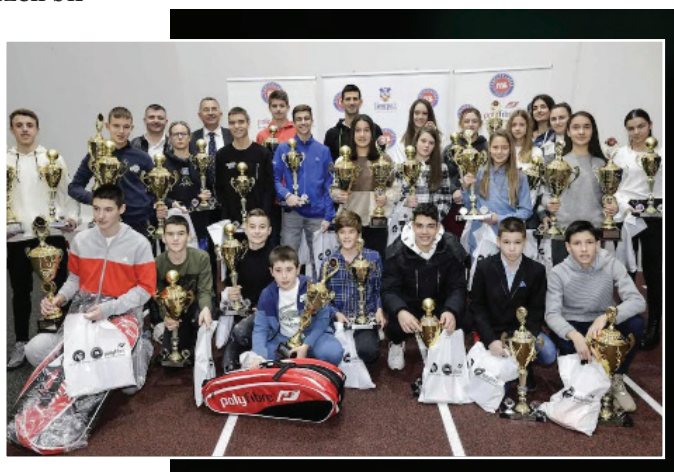

ALP ULAGAY

Bir numaraların en inatçısı: Djokovic

Rakiplerine, hakemlere, otoritelere, hatta diğer ülkelere direnen bir inatçı o. Ancak iki yıldır süren aşı karşıtlığı, umursamazlığı, bu yüzden Avustralya otoriteleriyle didişmesi prestijini iyiden iyiye sarstı. Bakalım bu inat onu nereye götürecek...

Avustralya makamlarıyla arasındaki mücadeleden bir kere daha gördük ki Novak Djokovic'i bir hedeften kolayca vazgeçiremezsiniz. Kimi zaman ezeli bir rakibini, kimi zaman tribünlerdeki 10 bin seyirciyi, kimi zaman da bir devleti karşısına alır ve amacına ulaşır o. Gerekirse kuralların sınırlarıyla biraz oynar. Ancak bu kez sınırlar fazlasıyla aşıldı.

Djokovic'in 17 Aralık tarihinde çocuklarla bir etkinliğe katılması tartışma yarattı.

İKİ AYLIK KÖŞE KAPMACA

18 Kasım – Avustralya vizesini aldı.
16 Aralık – PCR testi yaptırdı. Aynı gün pul tanıtımına ve kendi vakfının paneline katıldı.
17 Aralık – Bir etkinlikte çocuklarla buluştu. Test sonucu pozitif çıktı.
18 Aralık – Pozitif olmasına karşın L'Equipe gazetesiyle özel fotoğraf çekimine katıldı.
22 Aralık – Yeniden PCR testi ve negatif sonuç.
23 Aralık – Kendi tesislerinde bir hayranıyla fotosu çıktı.
25 Aralık – Belgrad sokaklarından bir hayranına imza verirken görüldü.
31 Aralık – İspanya'da Soto Tennis Academy'de görüntülendi. 4 Ocak'a kadar oradaydı.
1 Ocak – Avustralya seyahati öncesi menajeri seyahat belgesi doldurdu. Ertesi gün izni aldı.
4 Ocak – Instagram hesabından tıbbi istisna verildiğini duyurdu.
5 Ocak – Dubai aktarmalı Melbourne seyahati başladı. 23:55'te Melbourne'e vardı.
6 Ocak- Göçmenlik görevlileri tarafından sorguya alındı, 07:45'te vizesi iptal edildi. Aynı gün mültecilerin kaldığı karantina oteline nakledildi.
10 Ocak – Federal hakim vize iptalinin haksız olduğuna karar verdi. Ülkeye giriş yapıp idmanlara başladı.

Savaşta antrenman

Aslında Novak'ın bu inatçılığına şaşmamalı. Ne de olsu bu mücadeleden daha büyüklerine yıllardır alışık. Antrenör Jelena Gencic'in tenis okulunun kapısına dayanıp kendisini kabul ettirdiğinde sadece beş yaşındaydı mesela. Tecrübeli antrenör "Çantanı kim hazırladı? Annen mi?" sorusuna "Hiç de bile! Kendim hazırladım" yanıtını verecek kadar hazır cevaptı. Gencic ondaki büyük yeteneği hemen keşfedip ailesine şu öngörüde bulunmuştu: "Oğlunuz çok büyük bir yetenek. Muhtemelen 18 yaşında dünyanın en iyi tenisçilerinden biri olacak."

Ama onu şimdiki Djokovic yapan asıl önemli olay 1999'da yaşandı. Kosova'da savaş yüzünden Belgrad'ın 79 gün boyunca NATO uçakları tarafından bombalanması şehirde normal yaşamı imkânsız bir hale getirmişti. Chris Bowers'ın yazdığı biyografisinden okuyoruz ki o dönem amcasıyla yaşayan Novak geceleri siren sesleriyle beraber sığınağa indi defalarca. Okullar kapalıydı, bombardımana yakalanmamak için her gün farklı bir semtte idman yapmaya çalışıyordu. Hastane bahçesini bile denemişlerdi.

Federer ve Nadal'a meydan okudu

Bu yıllardaki hayat koşulları Djokovic'e tam bir savaşçı ruhu aşıladı. Ayrıca 13 yaşında Almanya'da Niki Pilic'in tenis akademisine gitmesi de bunu pekiştirdi. Onu dünya tenis sahnesinde 2007'den itibaren görmeye başladık. Tam da Federer'in erkek tenisinde hâkimiyet kurduğu, Nadal'ın özellikle toprakta fırtına gibi estiği yıllarda Djokovic onlara meydan okumaya çalışıyordu. 2008'de Avustralya Açık'ta şampiyon olup ilk Grand Slam Turnuvası'nı kazandı ama açıkçası 2011'e kadar iki büyük rakibinin gölgesindeydi. Üstelik Federer ve Nadal aynı zamanda tenis dünyasının en çok sevilen iki oyuncusuydu belki de.

Kısacası Novak korttayken sadece onlara karşı değil, onları destekleyen binlerce seyirciye karşı oynuyordu. Ama o bunu âdeta psikolojik bir savaşa çevirmeyi başardı. Özellikle 2011'den itibaren kendisine yönelen tüm antipatiden pozitif bir enerji çıkardı. 2012'de Avustralya'da Nadal'ı yenerken, 2014 veya 2019 Wimbledon finallerinde Federer'in merkez korttaki hayranlarını üzerken hep bu psikolojiyle oynadı.

Son 10 yılda hep bir mükemmellik arayışına oldu. Mesela 2010'da Sırp doktor Igor Cetojevic'in tespit ettiği gluten ve süt intoleransı sebebiyle değiştirdiği beslenme alışkanlığı, hep en üst seviyede tuttuğu fizik kondisyon seviyesi Djokovic'i adım adım dünyanın en iyi erkek tenisçisi unvanına yaklaştırdı. Federer'in yaşlanması, Nadal'ın sakatlıkları derken son yıllarda iki rakibinin rekorlarını peşi sıra kırdı. Geçen yıl Wimbledon finalinde İtalyan Berettini'yi yendiğinde Grand Slam Turnuvası şampiyonluğu sayısında Federer ve Nadal'ı yakalamıştı. Üç tenisçi 20'şer şampiyonlukta buluştular.

Korttaki bu başarılar, 34 gibi profesyonel tenis için ileri denebilecek bir yaşta geldiği seviye gerçekten olağanüstü. Zaten GOAT (Greatest of All Time) yani tüm zamanların en büyüğü tartışması devam ediyor ve Djokovic'in önde olduğunu gösteren çokça gerekçe mevcut.

Ancak pandeminin başladığı 2020'nin ilk aylarından beri biz Novak'ın başka bir yönünü gördük. Aşı karşıtlığıyla başlayan, 2020 ABD Açık'tan ihraç edilmesiyle devam eden ve şimdi de Avustralya'ya giriş meselesinde ayyuka çıkan bir haletiruhiye. Önceki yıllarda da tartışılan davranışları olurdu. Sanki bu kez daha farklıydı.

Mesela 2020'de pandeminin ilk dalgası yüzünden spor dünyası tamamen durmuşken bir Facebook canlı yayınında aşıya karşı olduğunu açıkladı. Halbuki o dönemde aşı ortada bile değildi. Bu açıklamanın üzerinden bir hafta geçmeden "manevi rehberim" dediği yaşam koçu Chervin Jafarieh'yle online seminerlere başladılar Instagram üzerinden.

Yine 2020'nin Haziran ve Temmuz aylarında, pandemi hafiflemiş ama atlatılmamışken Sırbistan, Hırvatistan, Karadağ ve Bosna Hersek'te Adria Tour adını verdiği bir özel turnuva serisi düzenledi. Oyuncuların kucaklaştığı, seyircilere imza dağıttığı, hatta akşam partilerinde kalabalıkla iç içe eğlendiği bir etkinlik oldu bu. Tabii kısa sürede anlaşıldı ki Covid vakalarının Balkanlar'da yeniden yayılmasına yol açan bir turnuva zinciri olmuştu bu. Djokovic dahil birçok oyuncunun testleri pozitif çıktı.

Ya aynı yıl New York'taki ABD Açık'ta, dördüncü tur maçında gelişigüzel savurduğu topun çizgi hakeminin boğazına gelmesine ne demeli? Hakem nefessiz kalınca Djokovic önce maçı hükmen kaybetmiş, sonra turnuvadan diskalifiye olmuştu.

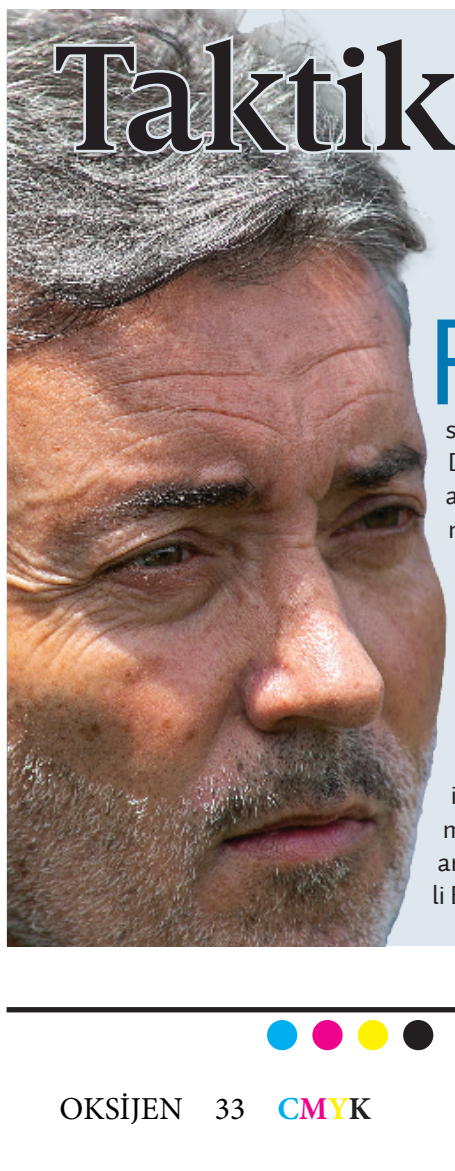
Melbourne son halka

2020'den beri aşı karşıtlarının sarıldığı sembol isimlerden biri olan Djokovic için bu prestij kaybının son halkasıysa Melbourne'da ve öncesindeki bir ayda yaşandı. Avustralya hükümeti pandeminin başından beri diğer birçok ülkeye göre daha fazla önlem almıştı. Bu yılki Avustralya Açık'a katılabilmek için de ön şart çift aşılı olmaktı. Erkekler dünya sıralamasında ilk 100'dekiler arasında aşı olmamış üç tenisçi vardı: Amerikalı Tennys Sandgren, Fransız Pierre-Hugues Herbert ve Djokovic. Onlar turnuvaya katılmama kararı vermişti. Novak ise ne pahasına olursa olsun gidecekti.

Djokovic, 16 Aralık'taki testinin pozitif çıktığını öne sürüp turnuva yönetiminden tıbbi muafiyet almayı başardı. Anlaşılan o ki bu pozitif test sonucunu aldı ama ekibiyle beraber sonrasını iyi planlayamadı. Avustralya makamlarına beyan etmediği yılbaşındaki İspanya seyahati ve vize belgelerindeki birtakım tutarsızlıklar muhtemelen 5 Ocak günü 23.30'da ayak bastığı Melbourne Tullamarine Havalimanı'ndaki göçmenlik memurlarının dikkatinden kaçmadı. Önce havalimanında gözaltına alındı, sonra mülteci oteline nakledildi.

Ülkesinde babası Srdjan ve annesi Dijana ortalığı birbirine kattılar. Babası, oğlunun insan haklarını koruması için İngiltere Kraliçesini bile yardıma çağırdı. Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic, Avustralya hükümetine veryansın etti. Eski tenis antrenörü, şimdinin milletvekili Bogdan Obradovic "Biz Sırplar zaten Anglosaksonlar'dan başka türlüsünü de beklemezdik" diye olayı iyice siyasileştirdi. Sırbistan tarafında bu infial yaşanırken başta Der Spiegel olmak üzere önde gelen haber kuruluşları Djokovic'in ve avukatlarının tutarsızlıklarını bir bir ortaya çıkardılar. Mesela pozitif çıkan testle aynı gün ve ertesi gün katıldığı etkinlikler, ülkesinde adına çıkarılan posta pulunun tanıtım toplantısına katılması iki örnekti. Der Spiegel ekibi ilk testin sonucunun negatif olduğunu kare koddan tespit etti. Yılbaşından önce İspanya'ya gitmesi, Soto Tenis Akademisi'ndeki pozlar da cabası. Her seferinde gerek Djokovic gerek ailesi türlü türlü bahaneler ürettiler, ancak tutarsızlıklar ve şüpheler ortadan kalkmadı.

Sanki aşı olmama inadı yüzünden böyle bir plan yapmış gibi duruyor. Ancak planın her aşaması öyle tel tel dökülüyor ki bu inat pahalıya patlayabilir. Evrakta sahtecilik yapıldığı anlaşılırsa ATP'nin onu turnuvalardan üç yıla kadar men etme hakkı var. Böyle bir durum elbette Novak'ın kariyerinin sonu olur. Üstüne üstlük bir de aşı karşıtlığıyla yaşamlarını riske attığı yakın çevresi, meslektaşları ve de halk kitleleri var… •

Taktik ve duran top uzmanı Torrent

Gelmiş geçmiş en devrimci teknik direktörlerden biriyle tam 11 sezon beraber çalıştı. Şimdi ondan öğrendiklerini Türkiye'ye getiriyor. İşte Galatasaray'ın yeni teknik patronu Domenec Torrent

Futbol kariyeri daha ilk profesyonel maçında geçirdiği diz sakatlığıyla sona ermişti. Domenec Torrent bir süre amatör seviyelerde oynamayı sürdürdü. İspanya alt liglerindeki sekiz sezonluk antrenörlüğünden sonra 2007'de kapısını Pep Guardiola çaldı. O dönem dördüncü ligde oynayan Barcelona B takımında Pep'in yardımcısı oldu. Bu ikili 2018'e kadar hiç ayrılmadı. Yani 2008 ile 2012 arasında bol kupalı, görkemli Barcelona döneminde onun ekibindeydi hep.

O yıllarda Torrent'in bir numaralı sorumluluk alanı rakip analiziydi. Yani rakip takımlardaki zaafları tespit etmek onun işiydi. İşte yine böyle bir çalışma sonunda 2009'un Mayısı'ndaki meşhur 6-2'lik Real Madrid maçında Messi'nin Sahte 9 oynamasına karar verdiler. Beraber iki Şampiyonlar Ligi kazandılar 2009'da ve 2011'de.

Sırrı hızlı oyun

Pep, 2013'te Bayern Münih'le anlaşınca Torrent de birinci yardımcılığa terfi etti. İspanyolca ve Katalancasının yanına Almancayı da eklemişti. Özellikle Almanya'daki yeni analiz programları sayesinde bu alanda çok ilerlediler. İki yıl önce The Athletic'ten Sam Lee'ye verdiği röportajda "Pep'le taktikler konusunda yüzde 90-95 hemfikir oluruz. Çünkü benim futbola bakışım da onunkine çok benziyor. Taktiklerle alakalı bir sorun varsa bunu çabuk çözerim. Yıllarca beraber o kadar çok şey üzerinde çalıştık ki, bunu yapmak benim işim" demişti. Yani geriden topla oyun kurarak çıkmak, iki dokunuşla çabuk oynamak. Hızlı geçişler yapmak. Bu ilkeleri hemen Galatasaray'a da yerleştirmek isteyecektir. Ayrıca duran toplar onun uzmanlık alanıydı Bayern yıllarından beri. Rakiplerin duran topları nasıl savunduğuna göre strateji geliştirmek onun işiydi. Mesela 2018'de FA Cup dördüncü turunda Manchester City'nin De Bruyne ile bulduğu barajın altından geçen frikik golü onun çalışmasının sonucuydu.

Aradığını bulamadı

2016 ile 2018 arasında Manchester City'de de Guardiola'nın yine birinci yardımcısıydı. Sonra kendi kanatlarıyla uçmak istedi. City Football Group'un ABD'deki takımı New York City'yi bir sezon çalıştırdı. Takımın puan rekorunu kırdılar, Doğu Yakası'nın şampiyonu oldular. Oradaki oyuncularından, taktik konuları çabuk anlamalarından övgüyle bahsetmesine karşın kulübün işleyişindeki bazı konuları beğenmediğinden sezon sonu ayrıldı. 2020'deki Flamengo macerası da dört ayda sona erdi. Aslında o İngiltere, Almanya ya da İspanya'da üst düzey bir takım çalıştırmak istiyordu ama arzuladığı fırsat bir türlü gelmedi. Galatasaray ve Türkiye Ligi'ne yenilikler getirecek mi, göreceğiz.

KULAKTAN DOLMA TARİFLER

Şemsa Denizsel
@semsadenizsel

Sac kapakla ateşte pişirme denemeleri

Korların üzerine kapağı kapatıp onun da üstüne kor dökerek ön hazırlık yaptım. Önce balık, ertesi gün tavuk denedim. Ben bu sac kapağı ateş yandığı müddetçe kullanırım!

21 Aralık

Sonunda!

İki haftadır süren etkinlik sonrası kalan malzeme temizliği bitti. Tabii hala dipfrizlerde dondurduğumuz malzeme var ama en azından donmaya gelmeyecek ya da tercih etmeyeceğim malzeme tükendi. Yumurtalar da bitti, bir süre yumurta görmesem iyi olur.

Ayvalık'a inip ufak bir alışveriş yapıyorum, sonra da temizlik malzemesi, kağıt peçeteler gibi ürünler için Metro'ya uğradım. Metro'nun balık reyonu İstanbul'da lokanta işletirken de çok iyiydi, şimdi burada da çok iyi. Gözüme kocaman bir levrek ilişiyor, çok büyük. Ama düşünüyorum, her şeyi derin dondurucuya atmaya alıştım ya, fazlasını öyle yaparım diye alıyorum.

Eve gidince B' ayıklıyor, karnı pulu falan, sonra da akşama ve yarına yetecek kadarını ayırıyor, kalanını da iki seferde tüketmek üzere dipfrize.

Aklıma yaz sonu Metsovo'dan aldığımız sac kapağın altında pişirmek geliyor. Ateş zaten yanıyor, fırın açmaya gerek yok, orada halledeceğim.

Sacda levrek.

Önce sebzeleri hazırlıyorum, halka patates, taze soğanlar, kapari, pul sarımsaklar, bostandan da pazı yaprakları. Patatesleri bakır tepsiyle, biraz köz çekip zeytinyağı ile biraz da su ekleyip ön pişiriyorum. Akşam yemeği saati gelince, onların üstüne aynı tepsiye, taze soğan, sarımsak ve kaparileri ekliyorum. Tabii pazı yapraklarını da yolup üstüne. Yeterince tuz, biber, biraz beyaz şarap. Tepesine de tuzladığım levrek filetosunu. Üstüne löpçük parçalarla tereyağı.

Bu arada bu hazırlığa girmeden yaklaşık 30 dakika önce kenara kor çektim. Sac kapağı üstüne kapattım. Yani hem zemini hem de kapağı alttan ısıtmaya başladım. Kapağın üstüne de kor yığdım, yani bir ateş topu.

O ısındığında balık tepsisi de hazır olmuştu zaten, kapağın üstündeki korları kenara aldım, zemindekileri süpürüp temizledim. Tepsiyi o sıcak zemine yerleştirdim. Üstüne de kızgın kapağı. Bu işleri yaparken şiddetle dikkatli olmak gerekiyor, ateşin şakası olmaz. Bir de insanın yüzü, elleri kavruluyor. Yapılan tüm bakımlar, harcanan servetler işte böyle anlarda boşa gidiyor. Ama olsun, ateşte pişirmenin tadı başka.

Yaklaşık 20 dakika sonra kapağı kaldırdık. Levreğin derisinin çıtırdaklığını anlatamam. Altındaki et de sulu sulu kalmıştı, yani ilk sınav gayet başarılı oldu. Gerçi alttan taşan sebzeler biraz kavrulmuştu, onları temizlemek gerekti, ama balığın altında kalanlar nefisti.

Ben bu sac kapağı ateş yandığı sürece kullanırım.

23 Aralık

Elimde Nora'nın gezen GDO'suz tavuk butları var, bir pakette 3 adet. Kalçalı, kemiği üstünde, derili. Bunları da sacın altında pişirsem diyorum. Elbette butların pişmesi 2 saati bulur. Normal bir fırında 40 dakika yeter ama ben bu sacın altında uzayacağını düşünüyorum, zamanlı davranmakta fayda var.

Sacda tavuk.

Bakır tepsiyi yağlıyorum, alta maydanoz sapları, bolca mercanköşk, biberiye, ada çayı koyuyorum. Hani dibi tutmasın diye. Halka soğanlar, taze patatesler, havuç, kereviz, bolca kabuklu diş sarımsak yerleşiyor, üstlerine de tavuk butları. Portakal dilimleri, tuz, karabiber, zeytinyağı, bir parmak su. İki parça fırın kağıdını alıyorum, ıslayıp sıkıyorum, butların üstüne örtüyorum.

Bu arada ateşi ve sac kapağı yine evvelsi günkü gibi hazırlıyorum ve tepsiyi hop kapağın altına. Bakalım ne olacak?

Yaklaşık bir saat sonra açıp bakıyorum. Kâğıt yanmış, kaldırıyorum, derilerin açıkta kalan yerleri de yanmış. Portakal dilimlerinin altında kalan yerler sağlam, ama ateşi üstten fazla gelmiş.

Atıyorum o kâğıdı, yeniden ıslak kağıt koyuyorum, yine kapağı kapıyorum ama bu sefer üstündeki korları yok ediyorum. Pişmesine vakit var, içinde su da yeterli, kokusu da çok güzel, ama belli ki üst ateşi başka türlü ayarlamak gerekecek.

Yaklaşık bir 45 dakika sonra kapağın altındaki kağıdı çıkarıp bir 10 dakika daha pişmeye bırakıyorum. Sonrasında önce yanık derilerden ve portakal dilimlerinden kurtuluyorum, alttaki otları tepside bırakıp tavuk butlarını ve sebzeleri servis için bir tahtaya alıyorum. Yanına bir de salata yapıveriyorum onlar dinlenirken.

Oturuyoruz sofraya, her şey lokum gibi pişmiş, ama bir de çıtırdak bir derim olsaydı. Ah, keşke!

24 Aralık

B'nin canı bostandaki pazıları gördükçe dolma çekiyor kaçtır. Pazarlık ediyorum, yaprakları hazırlarsan ve sonra da benimle sararsan, olur diye. Tamam diyor.

Suyu koyup pazıları ön haşlıyorum, sonra B'nin önüne koyuyorum. Kesip sarılacak hale getiriyor, damarları da eziyor. O arada harcı hazırlıyorum. Kıyma, bol nane, dereotu, az pirinç, epey soğan, karabiber, kuru nane, ucundan azıcık pul biber, yenibahar, zeytinyağı. Sarıyoruz dolmaları. Sayıyla. Tam tamına 18 dolma. İki kişi bir seferde bitirsin, kalmasın diye. Yarın yola gidiyoruz, yolculuk Selanik'e.

Altına zeytinyağı ve sade yağ, ortaya kabuklu diş sarımsaklar, bir fırt su, kısık ateşte pişiyor. Pişirip yediğim en tatlı dolma bu olabilir. •

İpek Yolu'nun son durağı

Oğul Türkkan
@ogulturkkan

Her kültürün mutfağının geleneksel baharatları vardır. Bazen o coğrafyada yetiştiğinden, bazen lezzetleri dengelemek, zenginleştirmek için, bazen de ekonomik ve lojistik nedenlerden dolayı uygun olanlar tercih edilmiştir. İmparatorluk mutfakları tarihte zenginlik göstergesi olarak bolca baharat kullanmış. Halklar ise kendi coğrafyalarında bulunanla idare etmiş. Bazıları o kadar uzaktan getirilmiş ki adına cennet tohumu demişler. Bitkilerin kabuğunu, meyvesini, çekirdeğini, yaprağını, reçinesini, kendini veya kökünü tazeden veya kurutup öğütüp baharata çevirmişiz lezzet adına. Bazı kültürler bununla yetinmeyip harmanlamış baharatları yeni tatlar, kokular yaratmak için.

Gıdayı korumak için kullanıldığı düşünülse de baharat lezzet için, şifa için, güzel kokuları için hep talep görmüş. Sıcak iklimlerde bolca kullanılırken kuzeydeki soğuk iklimlerde, belki de lojistik sıkıntılardan daha az tercih edilmiş. Bizim mutfaklarımızda birkaç istisna hariç baharat daha çok yalın hali ile kullanılırken birçok mutfakta ise baharat karışımları tercih edilmiş.

Ağzımız sadece tatlı, ekşi, tuzlu, acı ve umami gibi beş temel tadı alsa da baharatlar sayesinde burnumuz, genzimiz ve beynimiz aracılığı ile on binlerce farklı aromayla lezzeti destekleyebiliyoruz. İşte bu aşamada beş temel tada ek olarak bu aromaları taşıyan baharatlar yiyeceği zenginleştirip beş tadın dışında yepyeni boyutlar kazandırabiliyor.

Öncelikle baharatları koku ve tatlarına göre kabaca sınıflandırırsak kekik gibi otsu çiçeksi taze baharatlar, zerdeçal gibi bitter baharatlar, farklı tuz türevleri ile tuzlu baharatlar, sumak gibi ekşi baharatlar, Hint cevizi gibi tatlı baharatlar, kurutulmuş domates gibi umami içeren baharatlar, kimyon gibi sıcak baharatlar, sarımsak, soğan gibi sülfür içeren baharatlar, kişniş gibi meyvemsi baharatlar, kimyon gibi toprağımsı baharatlar olarak ayırabiliriz.

Anadolu yüzyıllar boyunca İpek Yolu'nun son durağı olarak, Roma ve Osmanlı imparatorluklarının zenginliği ve kendi toprağının bereketi sayesinde tarihte baharata bolca ve kolayca ulaşmış. Uzun süre Doğu'dan Batı'ya ulaşan baharat kervanları Orta Doğu üzerinden Batı'ya yayılırken muson rüzgarları öğrenildiğinde bir anda batılı tacirler tarafından gemiler kervanlara tercih edilmiş ve gemilerle sevk edilir olmuş baharatlar. Orta Doğu ve Anadolu'nun baharat yolundaki önemi azalmış. Ama bu arada Anadolu'da baharat kullanımı yaygınlaşmış. Bizde baharatlar fazla karıştırılmadan kullanılırken birçok mutfakta ise karıştırmak yaygın bir kültür.

Ünlü mutfaklardan Çin mutfağında Sichuan biberi, tarçın, yıldız anason, karanfil, rezene, kakule, kimyon, sarımsak, zencefil, yeşil soğan, susam, karabiber ve meşhur beş baharat karışımı (tarçın, karanfil, yıldız anason, rezene, Sichuan biberi) en çok kullanılan baharatlar.

Baharat kullanımı ile meşhur Hint mutfağı ise kırmızıbiber, karanfil, sarımsak, çemen otu, rezene, kakule, zerdeçal, safran, kimyon, tarçın, kişniş, hardal tohumu, Hint cevizi ve her daim reçetesi değişen karışım "garam masala" (biber, tarçın, kimyon, Hintcevizi ve kişniş) ve köri tozu en tercih edilen baharatlar.

Orta Amerika'da ise Cajun baharatı (toz sarımsak, soğan, karabiber, Cayenne biberi) gibi karışık baharatlara ek olarak aynı karışıma fesleğen, kekik ve paprika ekleyerek Creole baharatlarını yaratmışlar.

Fransa "herbes de Provence" adında kuru otsu baharat karışımları tercih ederken ayrıca taze baharatlardan biberiye, kekik, defne yaprağı, lavanta, dereotu, rezene ve ada çayını karıştırmış. "Bouquét garni" adıyla da taze baharatlardan kekik, defne yaprağı, ada çayı, karabiberi demet olarak bağlayıp yemeklerini lezzetlendirmiş.

Japon mutfağı ise wasabi, yuzu, susam, sarımsak, soğan, hardal, "shichimi torarashi" (kırmızıbiber, susam, haşhaş, yuzu, kanola ve kenevir tohumu, portakal kabuğu, zencefil ve yosun) deniz yosunu, sansho biberi, çörek otu, zencefil, matcha çayı gibi baharatları tercih etmiş.

Meksika sarımsak, soğan, kekik, kimyon, kırmızıbiber, kakao, Meksika çayı, tarçın, karanfil, anason, kuru üzüm gibi baharatlarla lezzetlendirmiş yemeklerini.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika da baharat karışımları ile ünlenmiş. Baharat kelimesi bile Arapça birçok baharatın karışımına verilen isim. Baharatın içinde yenibahar, karabiber, tarçın, karanfil, kişniş, kimyon, Hint cevizi, safran gibi baharatlar bulunuyor.

Bir çırpıda Anadolu mutfaklarında kullanılan baharatları sayacak olursak acı kırmızıbiber, ada çayı, anason, ardıç, biberiye, çam fıstığı, çemen otu, çörek otu, defne, dereotu, haşhaş tohumu, Hint cevizi, karabiber, kakule, karanfil, kekik, kimyon, kişniş, nane, tarçın, kuş üzümü, maydanoz, mercanköşk, muskat, nane, rezene, roka, salep, safran, sumak, susam, tarhun, tere, vanilya, yenibahar, zencefil, zerdeçal gibi zengin bir baharat çeşitliliği mevcut.

Güneydoğu Anadolu'da daha kuvvetli ve sıcak baharatlara karşı, Batı Anadolu'da ise daha otsu ve yalın lezzetler mevcut. Baharatların yalın kullanımı konusunda Anadolu mutfağının eline kimse su dökemez. •

Bebek'in en yenisi Frontiere

Memet Özer ile Yemek Konuşalım
memetzr@gmail.com

Bebek'teki eski Midpoint'in olduğu yerde uzun süredir devam eden tadilat sona erdi ve Frontiere nihayet kapılarını açtı. Dekorasyon aşamasının bu kadar uzun sürmesinin nedenini de açıldıktan sonra anladım. Mimar Ali Türkel harika bir iş çıkarmış, her türlü detaya özen gösterilen çok şık bir mekan yaratılmış. Mekanın sahibi Arnavutluk vatandaşı bir kadın girişimci. 19 yaşından beri bu sektörün içinde yetişmiş, titiz ve mükemmeliyetçi. Sarah Haderi, aynı zamanda bir İstanbul aşığı. Başka şehirlerde yatırım yapma imkanı varken İstanbul'u seçmiş.

Ben brasserie desem bile onlar kendilerini başka türlü konumlandırmak istiyorlar. Zaten isim koyarken de sonunda İstanbul ibaresi var. Konseptleri için "fun food" tabirini seçmişler. Yani eğlenceli ve keyifli yemek. Üstelik güzel müzik. Hiç rahatsız etmeyen, çok kaliteli bir ses sistemleri ve harika bir çalma listeleri var. Gelelim benim konuma, yani menü ve yemeklere.

Mutfağın başında, yıllar önce beraber çalışma fırsatı bulduğum Kuzey İtalyalı Matteo Bertuletti var. Mekanda ayrıca bir başka şefin imzası olan gayet başarılı bir sushi menüsü de bulunuyor.

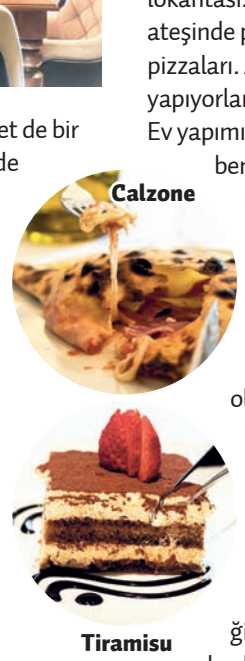
Başlangıç olarak Beef Tonnato denedim, ki benim için önemli göstergelerden biridir. Çok lezzetli, sosunun kıvamı ve dengesi harikaydı. Özellikle ev yapımı makarnalarını tavsiye ederim. Benim yediğim Cacio Pepe muhteşemdi. Karışık deniz mahsulleri ile hazırlanan Bouillabaisse, iki ya da dört kişilik servis ediliyor. Çok özel ve her yerde bulunmayan bu çorba denenmesi gerekenlerden. Benim denediğim ağır ateşte pişmiş dana kaburga ve nefis hazırlanmış patates püresi, tam bir Fransız klasiği olarak menüdeki yerini almış. Yine somon tabağının yanında servis ettikleri Fondan Patatesler de tam olması gerektiği gibi, dışı çıtır içerisi yumuşaktı. Kuzey İtalyalı bir şefin Risottolarını da tavsiye ederim. Tatlı olarak ben Mangolu Cheesecake tercih ettim. Açıkçası çok fazla düşkünlüğüm olmamasına rağmen, etkilendiğimi söyleyebilirim. Yanında

Frontiere

servis ettikleri Mango Sorbet de bir o kadar lezzetliydi. Ve finalde gelen kahve eşlikçisi tahinli baklava hamuru ile hazırlanmış kurabiyeler ise mükemmel. Sadece kahve ve o kurabiyelerden yemek için bile gidilebilir. Şarap kavında çok kaliteli yabancı şaraplar olsa da, yerli kavın genişletilmesini önerebilirim. Sonuç olarak Frontiere, hem semte hem de şehre çok yakışmış. Gönül rahatlığıyla tavsiye edebileceğim bir mekan olmuş.

Da Mario İstinye Park

Benim için gerçek bir İstanbul markası Da Mario. 1993 yılından beri hiç standardını düşürmedi ve hiç şube açmadan yoluna devam etti, şimdi ise ikinci şubesini İstinye Park'ta açtı. Eski La Petit Maison'un yerinde artık Da Mario hizmet veriyor. Öncelikle çok şık olduğunu söyleyebilirim. Işıklandırma, dekorasyon tam da markanın ismine yakışmış. Da Mario klasik bir İtalyan lokantası. Olmazsa olmazları odun ateşinde pişmiş ince hamurlu çıtır pizzaları. Artık kepekli undan da yapıyorlar ve onlar da çok lezzetli. Ev yapımı makarnalar ve özellikle, benim favorim olan deniz mahsullü risotto denenmesi gerekenlerin başında. Dream grubu çatısı altında olmalarının bir avantajı da çok zengin bir şarap kavına sahip olmaları. Yine grubun verdiği bir avantaj da Michelin yıldızlı şef Lorenzo Di Gravio önderliğinde, yaptıkları atölye çalışmaları ile menüye yeni tabaklar katmaları. Yine önereceğim tabaklar arasında, ızgara kuşkonmaz, bistecca ve deniz mahsullü tagliolini var. Çok az yerde bulabileceğiniz ve benim en sevdiğim tatlılardan biri cannoli Siciliani mutlaka denenmeli. Keza tiramisu için de aynını söyleyebilirim. Bence İstinye Park için harika bir alternatif olmuş. Tavsiye ederim. •

Calzone

Tiramisu

Lüksün tanımı doğal içeriklerle değişiyor

Güzellik sektöründe gücünü doğadan alan, etkisi bilimsel araştırmalarla kanıtlanmış, mümkün olduğunca sürdürülebilir ve yan etkisi bulunmayan ürünler yeni arzu nesneleri. Chanel'in 'temiz' koleksiyonu tam da bu isteğe cevap veriyor

Valerie Dayan
@valeriedayan

Bir süredir kozmetik dünyasında doğadan büyük influencer yok. Yeşil ilham, ürünlere hem değeri gittikçe önem kazanan doğal kaynaklı içerikler, hem de sürdürülebilir ambalajlar olarak yansıyor. Bu dönüşüm (trend olarak sınıflandırmak istemiyorum, çünkü bence geçici bir popülariteye sahip akımlardan biri değil) son zamanlarda lüks güzellik dünyasına da -yavaş da olsa- entegre olmaya başladı. Bunun arkasında elbette, tüketicinin "lüks" tanımının zaman içerisinde yeni anlamlar kazanması var: Eskiye göre çok daha bilinçli ve seçici olan tüketici, artık içerik listesi okumayı biliyor; ürünlerden beklentisi ise bedenine ve çevreye zarar vermeden etkili olması. Bu bilinç, işe yarayan ve herhangi bir yan etkisi olmayan sentetik içeriklerden sebepsizce korkmamayı da kapsıyor. Nitekim, birçok doğal kaynaklı birleşen, bu sentetik içeriklerle birlikte kullanıldığında ortaya etki anlamında optimum seviyeleri yakalayan ürünler çıkıyor; bu noktada markaların kozmetiğin geleceğini belirleyebilecek bilimsel araştırmalara yaptığı yatırımlar da büyük önem taşıyor.

Dönüşüm başladı

Lüks denince akla gelen ilk markalardan Chanel, gücünü doğadan alan, temiz içerikli koleksiyonu "N°1 de Chanel" ile kozmetik dönüşümünün öncülerinden olacağa benziyor; ünlü Fransız moda evi araştırmalar konusunda epey ciddi. 1998'den beri Güney Fransa'nın Gaujacq köyünde kamelya uzmanı Jean Thoby liderliğinde, 2 bin çeşit kamelya, hiçbir kimyasal kullanılmadan yetiştirilip inceleniyor. Markanın sembollerinden bu çiçeğin kırmızı Camellia Japonica türü ise ciltte yaşlanma belirtilerini hafifletmedeki yeteneğinin keşfedilmesi ile yeni koleksiyonda başrol oynuyor. Bu keşfin arkasında ise bir başka araştırma var: Chanel, yaklaşık 10 yıldır University of Natural Resources and Life Sciences in Vienna ile ortak yürüttüğü çalışmalarda hücrenin canlılığının çok önemli bir faktörü olan ve daha önceleri tıpta incelenmiş "senescence" mekanizmasını kozmetik formüllerine entegre etme fikrini ortaya çıkarıyor. Türkçe'de senesans da denilen bu kelime, çok basit bir şekilde hücre yaşlanması anlamına geliyor. Doğal bir antioksidan olan kırmızı kamelya ekstresinin ise bu süreci yavaşlatmadaki etkisi kanıtlanmış.

Bütün bu araştırmaların N°1 de Chanel'in yeni nesil kozmetikteki yerini sağlamlaştırdığı bir gerçek, ancak benim ilgimi ürün gamının şaşırtıcı derecede geniş olması da çekti. Yüzde 76'sı tamamen kamelyadan, yüzde 97'si ise doğal kaynaklı içeriklerden formüle edilen koleksiyonda serum, göz kremi, nemlendirici, türünün ilk örneği olan tozdan köpüğe dönüşen bir temizleyici, canlandırıcı losyon, yüz spreyi, cilt bakımı da yapan bir fondöten, yanaklarda ve dudaklarda kullanılabilen renkli bir balm ve parfümör Olivier Polge'un yarattığı, parfümlü bir vücut spreyi bulunuyor.

Ambalajlar da çok ince düşünülerek tasarlanmış. Ürünlerin tamamında yüzde 30 hafifletilmiş cam kullanılmış; şişelerin üzerindeki yazılar organik boyalarla yazılmış; nemlendiricinin refill'i bulunuyor, selofan ve kağıt prospektüs yok; tüm kapaklar biyo-kaynaklı içeriklerden elde edilmiş, hatta nemlendirici kremin kapağı kamelya tohumu kabuklarından! N°1 de Chanel, Türkiye'de bu ay sonunda satışa çıkıyor.

Herkesin gözdesi

Chanel elbette lüks güzellikte temiz ve natürel atılımlarında yalnız değil. Bitkisel içerikli formülasyonlarını geliştiren Clarins, Napa Vadisi'nden çıkıp yalnızca iki ürün ile dünyaya yayılan Vintner's Daughter, sahip olduğu ünlü müdavimleri ile çok kısa zamanda kült statüsü kazanan Augustinus Bader, teknoloji ve doğal içeriği bir araya getirmede inovatif bir klasik olan Tata Harper, kurucusu Türk, Zürih menşeli Nazan Schnapp de bu listenin bazı önemli oyuncuları arasında. Yakın gelecekte bu dönüşüm listesine yeni öncülerin eklenmesi ise kaçınılmaz. •

Bahçelerin bir de temizlik mevsimi var

Her dem yeşil denilen ağaçlar da yaprak döker, yani ne kadar kaçsanız da o temizliğin vakti bir gün mutlaka gelir

Genellikle yaprak döken bitkilerin alternatifinin yaprak dökmeyen olması gerekirken aslında her dem yeşil olarak ifade edilir, zira tüm ağaçlar az çok yaprak döker ama bazıları hep yeşil kalabilir. Yaprak dökenlerin altındaki, kimine dağınıklık olarak görünür, kimine "oh ne güzel kompost olacak" diye düşündürür.

Bende iki duygu da var!

Bilimsel adı Albizia julibrisin, halk arasında gülibrişim denen şahane ağaççık evin arka girişinde çakıl kapladığımız alanda dikili. Beyaz çakılların üzerine öylesine pis dökülüyor ki, aman da ne güzel kompost diyesim gelmiyor. Yaprakları bir dolu küçük yaprakçıktan oluşuyor, o minik bileşik yapraklar değil de onların bağlı olduğu sap kısımları yerde gözüme batıyor. Yeni döküldüğünde tırmıkla toplamak çok zor. Çare olarak bir süre yanından geçerken başka tarafa bakıyorum, minik yapraklar döküldükten kısa bir süre sonra zaten ya uçuşuyor ya çakılın arasına kaynıyor. Saplarını da elle topluyorum ya da tırmıklıyorum. "Havuz kenarına dikmeyin" demelerini de çok iyi anlıyor ve onaylıyorum.

Bahçedeki Çıtlık ağacı (Celtis australis) harika dökülüyor, her yeri kahverengi bir örtü kaplıyor, toprağa düşenleri olduğu yerde bırakıyorum, çakılların üzerine düşenleri de ilk kuru havada, birbirine yapışıp ağırlaşmadığı bir gün tırmıkla toplu-yorum, kenarı sert olmayan bir kovaya dolduruyorum.

Bu sene çim biçme makinesinin girmediği, duvar dibi, saksı yanı gibi zor yerlerdeki otları biçebilmek için aldığım, misinalı değil altında plastik bir bıçağı olan, bıçağı kırıldıkça kolayca değiştirilen, şarjlı, hafif, Einhell marka kenar biçme makinesi ile ufalıyorum. Toprak alandakileri ise olduğu yerde bırakıp çim biçme makinesi ile üzerinden geçiyorum, toplamaya gerek kalmadan ufalanmış oluyor. Çim biçme makinesinin haznesinde topladıklarımı ve kovada ufaladıklarımı arka bahçedeki kompost alanına atıyorum, ya da bostandaki sebzeler arasına, ot çıkmasını istemediğim yürüme yollarına yayıyorum. Keşke belediyeler de öyle yapsa, yol kenarlarından, parklardan topladıkları yaprakları faydalanılacak hale getirse... Yaprak toplayan birkaç görevliye sordum, battal boy torbalara doldurup çöpe atıyorlarmış. Oysa Batı'nın botanik dünyasında "garden gold" denecek kadar kıymetli.

Elektrikli süpürge de var

Bir başka yaprak toplama yöntemi ise elektrikli yaprak süpürgeleri. Yaprak toplama makinesi olarak da geçiyor. Komşumuzdan ödünç alıp denedim, ufak bahçeler için gayet kullanışlı, çakıl alanda sadece yaprakları çekiyor gerçekten de. Ancak büyük bahçeler için biraz yavaş kalıyor. Benim denediğim İkra diye bir marka idi. Rengi de en sevdiğim gri! Bahçe aletlerinin rengi de bir konu çünkü! Şeytan detayda gizli. Biraz estetik takıntınız varsa benim gibi hortumun bile grisini ararsınız.

Denemediğim ama rastladığım bir diğer ürün de eğil-kalk yapmaktan kaçınmayanlar için kocaman el paletleri.

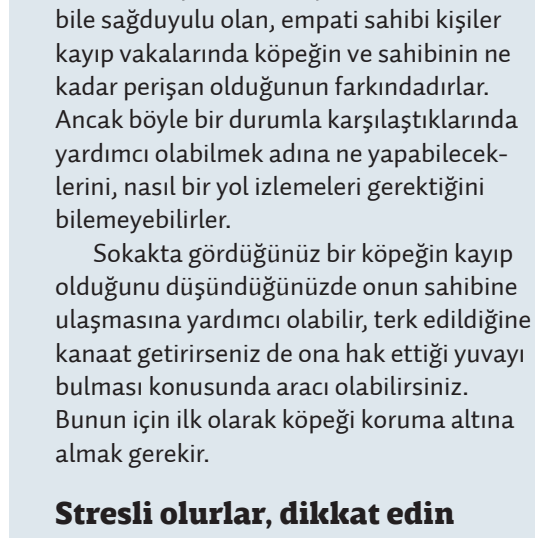

Albizia julibrisin

Tırmıkla bir yere öbeklediğiniz yaprakları taşımak, torbaya veya kovaya doldurmak için tek seferde bol yaprak alabilmek için pratik gibi gözüküyor.

Kuru dallar için de yine Einhell'in dal öğütme makinesini kullanıyorum. Eşimin doğum günü hediyesiydi, ne sevinmiştim! Tek sıkıntı öğütebildiği dalların çapı parmak kalınlığını geçmiyor, bazen sıkışıyor, açıp sıkışan dalları çıkarmak gerekiyor. Yaş dallar da sıkıntı yaratıyor, iyice kurumuş olmaları gerek. Ayrıca olabildiğince girintisiz çıkıntısız olanları öğütmek lazım, budanmış ağaç dallarını öğütülecek hale getirmek de bir ön hazırlık istiyor. İşe yarayacak miktarda talaş elde etmek için de epey miktar öğütmek lazım.

Sözün özü havuzunuzun yanına veya "pasaklı" gözükmesini istemediğiniz bir yere ağaç dikecekseniz ağacınızı dikkatli seçin.

Sonbahar renkleri kahverengi değil de sarı, turuncu, kırmızı, bordo yapraklı ağaçların dipleri temizlenmese de çok güzel gözüküyor. Ayva, hurma, sığla, melia azedarach, gingko biloba, incir benim bahçemde sonbahardaki yaprak döküntülerini sevdiğim türlerden. Acer ve kırmızı yapraklı meşe, Amerikan sarmaşığı da bende olmayanlardan aklıma gelenler! •

Köpek eğitmeni ve köpekle yaşam koçu

Gamze Aral
@gamzeilefelix

Kayıp ya da terk edilmiş köpekler için ne yapılabilir?

Ülkemizde, şehir içinde sıklıkla karşılaştığımız durumlardan biri de sokakta kayıp ya da terk edilmiş olduğunu düşündüğümüz bir köpekle yolumuzun kesişmesidir. Hayvan sahibi olmasa bile sağduyulu olan, empati sahibi kişiler kayıp vakalarında köpeğin ve sahibinin ne kadar perişan olduğunun farkındadırlar. Ancak böyle bir durumla karşılaştıklarında yardımcı olabilmek adına ne yapabileceklerini, nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini bilemeyebilirler.

Sokakta gördüğünüz bir köpeğin kayıp olduğunu düşündüğünüzde onun sahibine ulaşmasına yardımcı olabilir, terk edildiğine kanaat getirirseniz de ona hak ettiği yuvayı bulması konusunda aracı olabilirsiniz. Bunun için ilk olarak köpeği koruma altına almak gerekir.

Stresli olurlar, dikkat edin

Köpekler kaybolduklarında ne yapacaklarını bilemediklerinden ve güvenli alanları dışına çıktıklarından stresli olurlar. Tanımadıkları kişilere karşı temkinli davranabilir, yaklaşmak istemeyebilir ve onlardan kaçabilirler. Acele etmemek ve korkutmadan iletişime geçmeye çalışmak doğrudur. Üstüne koşarak gitmemek, sakince çağırmak, çömelerek beklemek ve yiyecek sunmak size yaklaşmasını kolaylaştırabilir.

Sizden uzaklaşmaya çalışan köpeği yakalamak için peşinden koşmak, onu daha çok panikleterek kaçmasına sebep olur. Yakalayıp yardım etmek isterken köpeğin caddeye fırlamamasına dikkat edin. Kaçmaya devam ediyorsa en azından daha güvenli bir alana doğru yönlendirmeye çalışın. Kalabalığın, karmaşanın, hareketin ve trafiğin az olduğu ara sokaklar köpeğin daha kolay sakinleşmesini sağlar. Korkmuş bir köpek başına ne geleceğini bilmediği için yakalamak istediğinizde agresyon gösterebilir. Böyle bir durumda köpekle iletişim konusunda tecrübesi olan birilerinden yardım istemek faydalı olur.

Künyesinden bulabilirsiniz

Eğer boynunda bir tasması ve künyesi varsa direkt olarak sahibine ulaşılabilir. Aksi halde köpeği koruma altına aldıktan sonraki ilk adım bir veteriner kliniğine götürmektir. Mikroçip taraması yapıldıktan sonra kayıt bulunamadıysa, hekimin öngördüğü sağlık testleri yapılarak ihtiyaç varsa tedavisine de başlanmalıdır. Eğer sahibi olduğuna dair bir kayda rastlanırsa; sahibine ulaşana kadar veteriner kliniği, pet otel ya da geçici yuva gibi güvenli bir yere yerleştirilmelidir.

Köpeğin kaydı olmasa da yine de kayıp olabilme ihtimali vardır ve sahibine ulaşabilmek için civardaki veteriner kliniklerine, esnafa, bölgedeki belediye çalışanlarına, site güvenlik görevlilerine, taksi duraklarına bulunan köpeğin özellikleri ve iletişim bilgisi verilebilir. Köpek sahibi kayıp köpeğini ilk olarak civarda aramaya başlayıp bu kişilere soracaktır. Köpeğin fotoğrafı ve tanımlayıcı bilgileriyle el ilanı hazırlanıp çoğaltılarak civara asılabilir.

Hazırlanan ilan sosyal medyada paylaşılırsa daha çok kişiye ulaşılabilir. Hayvansever, sahiplendirme yapan ve takipçisi yüksek hesapların paylaşmasıyla da sahibine daha hızlı ulaşılabilir. Eğer bir sahibi çıkmadıysa, aynı ilan üzerinden kalıcı yuva aranmaya başlanabilir. İlanda köpeğin varsa belirgin özellikleri, cinsiyeti, hangi şehir ve semtte bulunduğu ile iletişim bilgisi muhakkak belirtilmelidir.

Sahiplendirme sürecinde aceleci davranmadan, o köpeğe uygun olacak taliplerin belirli şartlar doğrultusunda değerlendirilmesi yuvanın kalıcı olma ihtimalini arttırır.

Sağlıkla bir arada olabileceğimiz bol patili günlere... •

HAFTALIK
Oksijen
www.gazeteoksijen.com
Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

© DOLLY FAIBYSHEY/THE NEW YORK TIMES

Düşük bel geri dönüyor

"Yukarı çıkan her şey aşağı inmek zorundadır" diyen fizik kuralı etek boyu ve bel hattı için de geçerli. Göbek altı savunucularına Miuccia Prada ve Vaquera dahil. **VANESSA FRIEDMAN**

TOM JAMIESON/THE NEW YORK TIMES

Sıkı bereler

Bu sezon erkekler daha fazla bere takacak; en çok da kafayı saran, sarkmayan bereler. Bu stili sosyal medyada, New York sokaklarında ve evde izlediğim birçok filmde görüyorum. **GINA CHERELUS**

Flörtöz, seksi, sürreal bir yıl bizi bekliyor

The New York Times yazarlarının 2022 için trend beklentileri bu yönde. Pandemiden normal hayata dönme çabası pek çok gündelik eyleme de şekil verecek. İşte saç, kıyafet ve sosyal ilişkilerde yeni dönem

The New York Times'ın farklı alanlardan yazarları ve muhabirleri 2022'ye damga vuracak moda, gündelik yaşam ve sanat trendlerini yazdı. Değerlendirmenin başına da şöyle bir not düştü: "Önümüzdeki aylarda görebileceklerimiz hakkında çok özel tahminlerde bulunduk. Bunlar iddia değil; sadece bilgiye dayanan tahminler, tümevarımsal akıl yürütme ve biraz da iyimserlik."

O tahminler şöyle sıralanıyor:

Çöpçatanlık yılı

Herkes yaklaşık iki yıl boyunca FaceTime'da birbirlerinin gözeneklerine baktıktan sonra, flört uygulamaları ve sanal buluşmalar çekiciliğini büyük ölçüde kaybetti. Zaman ekranı kaydırma ve yayınlama değil yan masaya kulak kabartma, insanların üzerine yanlışlıkla bira dökme ve COVID testi sırasında birileriyle kesişme zamanı. Arkadaşlarınızı grup sohbetlerine atın; bakalım eşleşmeler çıkacak mı? Bunu sandalye kapmaca oyunu gibi düşünün ama daha nazik ve daha az rekabetçi bir oyun. **EMMA GOLDBERG**

Ay'a daha fazla bakacağız

2022'de hepimiz Ay'a daha çok bakacağız. Bu yıl dünya çapında dokuz farklı misyon Ay yüzeyine veya Ay yörüngesine yol alacak. Ayrıca iki Ay tutulması görülecek. Bir Ay kraterinde veya bir Ay lav tüpünde inşa edilmiş bir üste günlük hayatın nasıl olabileceğini hayal etmekten kendimizi alamayacağız. **MICHAEL ROSTON**

Sürrealist kadınların çağı

Venedik Bienali'ndeki 59. Uluslararası Sanat Sergisi'nin küratörü Cecilia Alemani, "Gerçeküstücülük kesinlikle yükseliyor" diyor. Özellikle Leonora Carrington, Remedios Varo ve Meret Oppenheim gibi kadın sürrealistlerin her yerde karşımıza çıktığını söylüyor. Çünkü içinde bulunduğumuz dönemin kaosu, sanatseverleri sürrealistlerin rüyamsı eserlerinden zevk almaya yöneltti. Kendimizi şaşırtmak istiyoruz. **KATE DWYER**

Ev eğlencesi kişiselleşiyor

Geçen yıl kasım ayında yayınlanan bir araştırmaya göre, pandemi öncesi sinemaseverlerin yüzde 49'u artık bilet almıyor ve yaklaşık yüzde 8'i sinema salonlarına geri dönmeyi düşünmüyor. Ufukta ev sinemaları olabilir mi? Örneğin LG yeni 55 inçlik televizyonunu Şanghay merkezli Ingrem şirketinin mükemmelleştirdiği, yer çekimsiz ortam deneyimi sunan tekli koltukla beraber piyasaya sürmeye hazırlanıyor. **DODAI STEWART**

Her şey geçicidir, saç rengi de

Çevrimiçi hayatta benliğimizi tekrar tekrar manipüle etmeye o kadar alıştık ki gerçek hayatta da geçici olana döneceğiz: Dört beş duştan sonra kaybolan geçici dövmeler, yemek sırasında kayıp düşen diş mücevherleri, her kullanımda bozulmak üzere tasarlanmış kumaşlar, çabuk akan saç boyası... Hiçbir şey istikrarlı değil. Kendin ol, sonra başka biri ol, sonra başka biri. **JON CARAMANICA**

Büyük çantalar

Koronavirüs her şeyi değiştirmeden önce, çekici görünen ama hiç pratik olmayan küçük çantaların yaygınlaştığı bir dönem yaşandı. Aradan geçen iki yılın ardından çantalar tekrar pratik hale geliyor. 2000'lerin başında her ünlünün taşıdığı hacimli hobo çantalarını düşünün. Salgın, stilin rahatlık ve konforla bir arada var olabileceğini kanıtladı; taşıdığımız çantalar da bunu yansıtabilir. **ANNA P. KAMBHAMPATY**

© 2022 The New York Times Company

